

TWAALF VROUWEN DIE IN DE VREZE GODS LEVEN

**DE BEKERINGSWEG EN BEVINDING VAN 12 VROUWEN
EN HUN VRIENDINNENKRING**

DEEL 15

Samengesteld door

Willem Westerbeke

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2013**

Deze uitgave is in boekformaat en als Ebook verkrijgbaar
<http://www.lulu.com>

INHOUD DEEL 15

- 1. MARIA BUYS.** Blz. 3
- 2. CHRISTINA VAN DEN BRINK, Vaassen, Apeldoorn.** Blz. 9
- 3. EEN JUFFROUW** te Wageningen. Blz. 56
- 4. Mechelina van Bergeyk, 1780-1860.** Blz. 65
- 5. Johanna Jacoba VIVEEN - BETTEN, Utrecht.** Blz. 76
- 6. MARIA DE ROOY,** Oud-Alblas. Blz. 86
- 7. KAATJE VAN DER WEKKEN – VAN DONGE,** Kerkwerve. Blz. 90
- 8. Godvrezende vrouwen in Sint-Annaland.** Blz. 136
 O.a Lisseija Wesdorp
 Sammelina Hartog
 Lena Adriaantje Cornelia de Graaf
 Maria Plansoen
- 9. JANSJE FORTUIN.** Blz. 142
- 10. JOHANNA BARDELMEIJER-VAN SOEST.** Blz. 157
- 11. Uit het leven van Willempje Witpaard-De Vos.** Blz. 192
- 12. Johanna Wilhelmina Bos** echtgenoot van Jacobus van den Bovenkamp; en
 Teuntje Anna Maria (Toos) Arends, (tweede huwelijk). Blz. 197

1. MARIA BUYS

Maria Buijs was een oprechte gelovige christin die leefde in de 2^e helft van de 18^e eeuw. Uit haar geschriften blijkt dat zijn niet alleen een innig verborgen leven aan de genadetroon kende, maar ook veel kennis had van Gods Woord en de onderscheiden bevindingen van Gods volk. Zij had zoveel vrijmoedigheid dat ze in 34 practikale geloofsmeditaties de geboorte, het lijden en de opstanding van Jezus beschreef.

Men zou het in deze vorm van een vrouw niet zo gauw verwachten. Toch was ze de enige daar niet in. Welke zeldzame ervaringen en uitleg van de Heilige Schrift zijn er te vinden in de boeken van Geesje Pamans! Eva van der Groe, die in dezelfde tijd als Maria Buys leefde, heeft ook een soortgelijk boek nagelaten.

En die de lijvige boeken leest van Johanna Jacoba Viveen – Bette, mag zich ook zeker wel verwonderen dat deze vrouw veel meer licht in de Heilige Schrift ontving dan veel predikanten en theologen.

Deze vrouwen schreven niet om theologen te beschamen of na te doen. Helemaal niet. Ze beschreven door een zekere drijving van Gods Geest, wat de Heere hen had geleerd. Deborah was een profetes in Israël. Daarmee zag ze niet laag neer op richters of andere mannen die God in een bepaalde functie gesteld had. Het is werkelijk een verkeerde gedachte van sommigen die de boeken van vrouwen inzien, en menen dat deze zichzelf wilden profileren.

Hoe dikwijls gebeurde het vroeger in de gezelschappen dat een vrouw met gebed eindigde! Met hoeveel stichting, warmte en gevoel gebeurde dat soms. Helaas, na de Tweede Wereldoorlog zijn deze nuttige gewoonten op de gezelschappen bijna verdwenen.

Maria Buys was een vruchtbaar schrijfster. Onderstaand wordt een overzicht gegeven van 4 vrij grote boeken die ze in een tijd van 8 jaar heeft gepubliceerd.

Negentien practicale geloofs oeffenende meditatiën. Door M. (B., = Maria Buijs.)
Uitgever Jacob Bolt, 1768.

Enige eenvoudige bevindingen tot ere van Gods vrije genade in Christus; bij verscheiden gelegenheden; opgesteld door Maria Buijs
Uitgever: de auteur, 1770 Lengte 495 pagina's. Later uitgegeven: Sneek, J. Campen.

Vier-en-dertig practicale geloofs-oeffenende meditatiën over de geboorte, het Borglijden en de opstanding van Jezus Christus: opgesteld tot ontdekking dergenen die het geloof missen en tot versterking en vertroosting van Gods kinderen.
door Maria Buys. Uitgever: Jacob van Woensel junior, 1771. Lengte 455 pagina's

Enige nuttige Aanmerkingen, uit het Woord van God, en door de bewerking des Geestes, ter eer van Gods Deugden en Volmaakheden. Uitgegeven door een liefhebber van Waarheid en Godsvrucht, M. B. Lidmaat van de Gereformeerde Kerk Te Nijmegen bij J. v. Campen 1775. Behalve de Voorrede 308 bladz. in octavo.

In de **geleerde boekenzaal** uit die tijd komt een recensie voor over het boek van Maria Buys, getiteld **Eenvoudige bevindingen**, enzovoort. De recensieschrijver heeft achting voor Maria, maar gaat niet altijd met haar bevindelijk taalgebruik mee. De predikant zal ongetwijfeld kennis gemaakt hebben met de uitwassen in taal en gewoonten en buitensporige bevindingen die op de gezelschappen in die tijd ook aanwezig waren. Misschien is hij ook licht geïrriteerd geweest over het feit dat zij in

deze uitgave geschreven heeft, dat ze tijdens 3 zondagdiensten geen zegen had ontvangen, maar wel door een eenvoudige uitdrukkingen van een medechristen. Hoe dit zij, hieronder volgt zijn recensie.

"Dit Geschrift behelst een vervolg der *Eenvoudige Bevindingen* van Maria Buijs, van welken wij voorheen gewag gemaakt hebben, en is in dezelfde smaak opgesteld. Het is ons uit dit Stukje voorgekomen, dat zij ons toenmalig gezegde wegens haar Werkje opgevat heeft, als ene vijandelijke versmading en lastering van haar Boek.

Dan, zulks is een misverstand. Wij hebben teveel achting voor Maria Buys zover wij haar kennen, als een welmenend Mensch, die 't goede in 't oog heeft, om haar een kwaad hart toe te dragen; maar wij en zij, volgen ene verschillende leiding in het denken over den Godsdienst; dit moet natuurlijk te wege brengen, dat wij anders denken dan zij doet over haar schrijven; doch zulks sluit niet in, dat wij haar Geschrift op ene vijandelijke wijze versmaden en lasteren.

Men kan zeer verschillend denken, en ingevolge daarvan schrijven, zonder enige de minste hatelijkheid te voeden; hiervan zijn wij, ten aanzien van onszelfen, bewust, en wij hopen, dat zij ons hierin op ons woord zal geloven.

Vind Maria Buys en haars gelijken intussen goed, om alles wat haar overkomt tot bevinding te brengen, en de Voorzienigheid steeds op ene bevindelijk bepalende wijze te doen werken, 't is voor haar rekening; wij betwisten haar de vrijheid niet van op zodanig ene wijze te denken; maar 't komt ons voor, dat wij, zonder enige kwaadaardigheid te betonen, even vrij mogen zeggen, dat die denkwijze tot uitersten loopt, die ons niet gegrond voorkomen. Van een soortgelijken aard als het toen bijgebrachte voorbeeld is het volgende, uit dit Stukje.

"Het was, zegt zij, mij zeer opmerkelijk, na dat ik op Rustdag driemaal onder de middelen geweest was, en ik daar voor mijn gemoed niets aan gehad had; maar ik had den tijd dof en slaperig doorgebracht, daar ik veel beschuldiging in mijn gemoed over had. En ik moest mij verfoeien over mijn zondig Kerkgaan, daar mijn Ziele over aangedaan was. Zo ging ik tussen de twee Kerktijden bij een vroom mens, die zeide: ik heb daar gelezen, dat Jacobus zegt; *Acht het voor grote vreugde mijn Broederen, wanneer gij in velerlei verzoeking valt*. Jacobus 1 vs. 2. En die woorden vielen met veel nadruk op mijn hart; en ik moest zo zeggen: o wonderdoende God, wat is de weg van Uw Voorzienigheid niet aanbiddelijk; daar moet ik drie Leeraars horen, daar ik niets aan heb gehad. En daar moet dit eenvoudig mens in Uw Voorzienigheid Heere, zonder haar weten of toeleeg, en zonder mijn verwachting, deze woorden uit uw Woord noemen; en dat moet juist vat op mijn hart hebben, en niet het woord des Leeraars."

Thans volgt het eerste hoofdstuk uit:

Eenvoudige bevindingen

Een aanmerking over de rechtvaardigmaking

Vooreerst, wat de Heere doet als Hij de uitverkorenen zondaar vrijspreekt van schuld en straf. Dan komt God de Vader voor als Rechter en de uitverkoren zondaar komt in zichzelf voor als een goddeloze. Het is God die de goddeloze rechtvaardigt. En zij komen voor in de rechtvaardigmaking voor God, beladen met hun erfschuld en al hun dadelijke zonden die ze tot hun dood toe begaan zullen. En die zonden hebben voor de Rechter een tweeërlei eis op hen. Een verdoemende eis en een heersende eis.

Ten 2e. Die eis komt voort uit het recht der Wet, dat die op de zondaar heeft. De wet eist van de overtreders de verdoemenis en hij ligt onder de heerschappij van de zonde en de wet. Daarom komt de wet, de consciëntie en de satan als beschuldigers in het stuk van de rechtvaardigmaking te pas.

Ten 3e. Hier komt nu de grote Borg, de Heere Jezus met Zijn oneindige gerechtigheid als de Zoon van God, met Zijn volmaakte gehoorzaamheid en lijden en zegt tot de Vader: *Ik wil niet dat deze in het verderf neerdalen; Ik heb de verzoening gevonden.*

Ten 4e. Hierop komt de Rechter en ontslaat de uitverkoren zondaar van de verdoemende macht der zonde en van de heersende macht der zonde en zo verkrijgt hij uit vrijwillige liefde en vrije genade om de volkomen gerechtigheid van Christus, vergiffenis van al zijn begane zonde, zowel voorleden zonde als tegenwoordig. En omtrent de toekomstige zonden ontslaat God Zijn volk van haar verdoemelijke kracht en wil op hun bekwaamelijk wederkeren, hen dezelve vergeven. Daar Hij het berouwvol wederkeren Zelf in hun harten werkt. Deze waarheden zijn op Gods Woord gegrond. Zo is er dan geen verdoemenis voor degenen die in Christus Jezus zijn, Romeinen 8 vers 1. *De zonde zal over u niet heersen, want gij zijt niet onder de wet, maar onder de genade*, Romeinen 6. God vergeeft menigvuldig de zonde van Zijn volk na hun rechtvaardigmaking, daar Jezus in het volmaakte gebed Zijn volk om leert bidden: *vergeef ons onze schulden*. Zo spreekt God Zijn kinderen in de rechtvaardigmaking vrij van schuld en straf en geeft hen recht tot het eeuwige leven.

Ten 5e. In deze waarheid het rechte licht te hebben, is bijzonder tot lering, sterkte en troost voor de vromen. Het is of de Heere zeggen wil: *Gebruik Mijn getrouwheid als een dagelijkse spijze voor uw ziel, daar hebt gij vrijheid toe. Dan zal ik U kracht geven; en dat hebt ge nodig om op te wassen en tot eer van Mijn Naam te zijn*. En zo komt het hier in een dadelijke zin voor.

Want daardoor leert men verstaan de redeneringen van Paulus, *dat de gelovigen niet onder de wet zijn, dat de wet niet over hen heersen zal, dat ze vrijgemaakt zijn van de wet* en andere uitdrukkingen meer daar omtrent. Daar Paulus mee te kennen geeft, dat de uitverkoren zondaar in de rechtvaardigmaking vrijgemaakt is van de verdoemende en heersende macht van de wet.

Ten 6e. Ga ik met deze aanmerking over de rechtvaardigmaking eens naar binnen. En vraag mezelf eens af: weet ge een tijd dat ge de rechtvaardigmaking in uw consciëntie ondervonden hebt? Want is er een rechtvaardigmaking in de *vietschaar van God*, dan is er ook een rechtvaardigmaking *in de consciëntie*. Hierop wens ik met nederigheid voor de Heere te antwoorden, die weet of Hij mij dat niet geschonken heeft, wel 38 jaar geleden, dat de Heere mij in die gesteldheid bracht en deze woorden uit Markus deed voorkomen van de melaatse, die tot Jezus zei: *Heere, als Gij wilt, Gij kunt mij reinigen*. Waarop Jezus antwoordde: *Ik wil wordt gereinigd*. Toen gaf de Heere mij uit genade en vrijwillige liefde door Zijn geest, mij voor een Drie-enig God te stellen als

geheel melaats om mijn erfzonde en dadelijke zonde; ja, met al de zonde van mijn beste werken. En wat was ik verfoeilijk in mijn ogen! En wat gaf de Heere mij door Zijn Geest in mijn hart en mond beschreven, om de Heere Jezus en Zijn gewillige voorkoming, dat Hij mij wilde hebben en van vrede tot mijn ziel spreken. Hierop kwam de Heere Jezus mij uit enkele ontferming voor en zei tot mijn ziel: *Ik wil wordt gereinigd*. Maar welk een kracht er toen van Christus in mijn hart uitging en ik mij gelovig geheel onbepaald voor tijd en eeuwigheid aan een Drie-enig God overgaf; en de Heere mij tot ruimte bracht met de woorden uit Jesaja 49 vers 15 en 16 en wat daarop volgt. Welk een verwondering, een aanbidding, een verbazing, een blijdschap, dat kan ik met geen woorden uitdrukken. Toen geloofde en vertrouwde ik dat God mij heeft gerechtvaardigd in de vierschaar van mijn consciëntie.

Ten 7e. Niet dat ik geloof dat ik toen eerst in de *vierschaar van God* gerechtvaardigd ben. Nee, hoewel ik mij niet inlaten zal in de *tijd* van de rechtvaardigmaking, zo heb ik toen niet de eerste geloofsdaad geoefend. Nee, allang tevoren ben ik door Gods werk in mijn hart tot Jezus gevlucht en heb Hem in het geloof aangenomen tot Profeet, Priester en Koning en zo tot Wijsheid, tot rechtvaardigmaking, tot heiligmaking en tot verlossing van al mijn banden, 1 Korinthe 1 vers 30.

Ten 8e. God is en blijft getrouw en onveranderlijk. Daar heeft de Heere mij veel blijken en bewijzen van gegeven. En nu nog geeft de Heere mij daar de blijken en bewijzen van. O wonder van Gods goede voorzienigheid!

Ik, op de voorleden rustdag in het huis des Heeren zijnde, hoorde ik daar prediken over de 11^e Zondag. Daar ik voor mijn gemoed niet veel aan had. Maar de predikant besloot zijn predicatie met de woorden uit Psalm 37 vers 3; het laatste woord was: *voed u met getrouwheid*. En dat woord viel met kracht op mijn hart en het was mij tot zoveel verwondering en aanbidding voor mijn ziel, dat juist het laatste woord van de predicatie mij tot zegen moest zijn.

De Heere gaf mij door Zijn Geest dit volgende in deze woorden te zien.

Ten 1e. Hoe dat God en Jezus getrouwheid mij hier als een spijs voor mijn ziel voorkwamen en dat als zó een geestelijke spijs waar mijn ziel bij leven kan; onder dodigheid de getrouwheid van God en Jezus tot een geestelijke spijs te hebben, wat is dat niet dierbaar en zielsverzadigend?

Ten 2e. God voedt mij met getrouwheid, als God mij met Zijn getrouwheid zo verkwikkend en zielsopbeurend maakt, dat zelf onder kruis en banden de ziel zich verblijdt in God en in Jezus' getrouwheid.

Ten 3e. De Heere voedt mij met getrouwheid. Als de Heere mij in de geestelijke strijd zo sterkt met Zijn getrouwheid, dat ik door de kracht van de getrouwheid van Jezus mijn vijanden sterke wederstand mag doen. En als ik gelovig en gemoedigd mag strijden ten einde toe, omdat de trouwe Jezus voor het einde instaat.

Ten 4e. De Heere voedt mij met getrouwheid. Als de Heere mij met licht en vermeerderende genade zo inleidt in het oneindige en de algenoezaamheid van Zijn getrouwheid in alle gevallen. Voor mij, dat er mijn ziel niet alleen de kracht van proeft en smaakt, maar daar zo mee vervuld en gevoed wordt, dat mijn ziel in verwondering en aanbidding moet uitroepen: *het is mij te groot en te wonderlijk, ik kan er niet bij*.

Ten 5e. De Heere voedt mij met getrouwheid, als Hij mij uit enkel liefde en genade bijblijvend en aanhoudend zo verlevendigd, verkwikt, voedt, versterkt, verblijdt, volop

geeft van Zijn getrouwheid, dat mijn ziel als met smeer en vettigheid verzadigd wordt; de smeer en vettigheid van de Geest brengt zoveel van de getrouwheid Gods aan de ziel. En Jezus getrouwheid voedt haar zoon, dat ze in het wijnhuis ingeleid wordt en dat de liefde de banier over de ziel is.

Ten 6e. De Heere voedt mij met getrouwheid, als Hij mij zoveel geloofsvertrouwen in leven en sterven op de getrouwheid van God en Jezus geeft, dat ik mij daarop verlaten mag als op mijn Rotssteen; als ik daarop rusten mag als op een bed van specerijen; als ik met de triomfwagen van God en Jezus getrouwheid de hemel mag ingaan.

De 7e. Hier in de woestijn heb ik met al Gods kinderen nodig dat er gedurig een herhaling, vernieuwing en verscheidenheid in dat voedsel is van Gods getrouwheid. Daarmee voedt God de ziel hier eens met de getrouwheid van Zijn belofte en vervult die aan de ziel; en doet haar geloven dat ze voor haar in Jezus Christus *ja en amen* zijn. Dan voedt God de ziel eens met de getrouwheid van al Zijn deugden en volmaaktheden. Dan voedt God de ziel eens met de getrouwheid van ondersteuning, van bewaring, van uitredding. Jezus voedt de ziel met de getrouwheid als Hij de ziel inleidt in de volkomenheid van Zijn gerechtigheid. Jezus voedt de ziel met de getrouwheid van de kracht van Zijn voorbeding en velerhande voedsel van getrouwheid meer. En dat doet Jezus door het Woord, door het gebruik van het Avondmaal; maar bijzonder door het werkzame van Zijn Geest. Met zoveel dierbare kostelijk en onderscheiden voedsel van getrouwheid spijzigt God en Jezus de ziel.

Ten 8e. Hier, in deze woestijn is het voeden met getrouwheid maar ten dele. Maar de tijd zal aankomen dat, des Heeren volk volmaakt zullen gevoed worden met getrouwheid, tot een volle verzadiging. *Want verzadiging van vreugde is voor Zijn aangezicht.*

De 9e. De Psalmist stelt dit woord in een werkzame zin voor: *voedt u!* Niet dat men daardoor verstaan moet, dat men zichzelf zo voeden kan met getrouwheid. Nee, wij hebben aanstonds getoond dat God en Jezus het doet door het Woord en het werkzame van Zijn Geest.

Wat is hij gelukkig die zo gevoed wordt met getrouwheid. Mag ik niet terecht zeggen dat Gods getrouwheid als een rondas en een beukelaar is? Ja, wat is de getrouwheid Gods een gepast voedsel voor een oud Christen, die door de vermindering van kracht en dodigheid van de ouderdom, het verlevendigende en het gestaltelijke verliest, als de Heere niet extra-ordinair invloet? O, wat is het een gepast, een verkwikkend, een versterkend voedsel, als de ziel het zo wagen mag in al het duistere, ja zelfs van de dood, op de getrouwheid van God en Jezus!

Ten 10e, om nog één blijk van Gods getrouwheid aan mij, aller-onwaardigste te melden. 's Nachts tussen de 8e en de 9e maart 1766 lag ik op mijn bed neer. De Heere wekte mij zeer aangenaam op 's morgens zo omtrent 5 uur of half 6, met deze woorden uit 2 Korinthe 4 vers 17. *Want onze lichte verdrukking die zeer haast voorbij gaat, werkt ons een gans zeer uitnemend, eeuwig gewicht der heerlijkheid.*

Dat woord kwam ongewoon verkwikkelijk aan mijn hart. En de Heere gaf mij daaruit te zien, dat ik wel verdrukking had, maar dat het zo *een lichte verdrukking* was bij anderer vromen hun verdrukking, die van veel zwaarder soort was. Dat het zo een Vaderlijke verdrukking was. Dat het een verdrukking was die mijn Vader mij liet

medewerken ten goede om mij nederig te maken, om mij meer af te trekken van het aardse en nietige en om mij meer verlangende te maken naar de hemel!

De Heere gaf mij daar genade bij, dat de verdrukking die Hij op mij legde, hoewel voor het vlees gevoelig, dat ik ze mocht goedkeuren en omhelzen omdat het zo een goedertieren en wijze verdrukking was. Ja, dat ik mij opnieuw geheel aan God en Jezus mocht overgeven. Hij wilde die weg tot mijn dood toe met mij gehouden, die Hij in Zijn raad over mij bepaald had, die tot eer van Zijn Naam was en mij tot nut. En als de Heere mij maar kracht en genade beliefte te geven om die verdrukking met lijdzaamheid en onderwerping te dragen, die de Heere mij zou opleggen. Het waren dan lichte of schielijk voorbijgaande verdrukkingen.

Ten 11e. Wat kwam mij het goede van de hemel en wat daar genoten zou worden, groot en beminnelijk voor! *Dat gans zeer eeuwig gewicht der heerlijkheid.* O, dat zal wat zijn! *Dat geen oog gezien, geen oor gehoord heeft en het nooit in eens mensen hart is opgekomen dat God bereid heeft voor degenen die Hem liefhebben.* O wat was mij dat onbeschrijfelijk groot! En de Heere gaf mij zoveel geloof en vertrouwen in mijn hart, met blijdschap, vergenoeging en kalmte in mijn gemoed, dat het mij nog wat bijbleef; *dat zeer uitnemend eeuwig gewicht der heerlijkheid.*

Ten 12e. Wat werd mij die heerlijkheid groot als ik beschouwde dat het de uitwerking van de verdrukking was. Gelijk Paulus hier zegt: *dat de verdrukkingen het werkte.* Niet dat de verdrukkingen het op zichzelf werkt, nee, maar God werkt het door middel van de verdrukkingen. Zodat de verdrukkingen de ziel losmaken van het aardse, doen verlangen naar het hemelse. Zowel, omdat de ziel geloven en vertrouwen mag dat het gewicht der heerlijkheid al de verdrukkingen welhaast vergoeden en verzoeten zou en ook dat de verdrukkingen vergeten zullen worden. Zo werkt dit de verdrukking. Ach, ik ben overstelpt vanwege de goedheid Gods over mij aller-onwaardigste, dat de goedertieren Heere dit alles gelovend nog op mijn hart brengt.

Ten 13e. Mij kwam te binnen dat ik over enige jaren deze stof met zegen eens hoorde preken en dat kwam mijn nu nog met nadruk te binnen. Zo kan lange tijd daarna het Woord gezegend worden. Ja, mij kwam ook te binnen dat een vroom man over een groot jaar geleden tot mij zei: *O, de Heere geeft ons een licht kruis.* Toen dacht mij, ik had wel een zwaar kruis. Maar nu wens ik dat goed gerucht van de weg van Jezus ook te brengen, *dat mijn kruis achter Jezus een licht kruis is.* En dat God het na enige jaren nog veel verlicht heeft. Wat weet de Heere niet wijze en trouwe wegen te maken tot Zijn eer en tot heil voor de ziel. En dat zeer uitnemend eeuwig gewicht der heerlijkheid, voor de ziel dierbaar te maken. Amen.

2. DE WEG, WELKE GOD GEHOUDEN HEEFT MET CHRISTINA VAN DEN BRINK

GEBOREN TE VAASSEN, de 8^e JANUARI 1747

EN OVERLEDEN TE APELDOORN, de 12^e JULI 1817.

Door haarzelf opgetekend.

Genealogie

Christina is afkomstig uit Vaassen, gemeente Epe, op de Veluwe. Ze schrijft dat ze als dienstmeisje werkzaam was in Amsterdam, toen haar bekering plaats vond, ca 1773-1775. Ze schrijft over *een kameraad*, maar vermeldt zijn naam niet.

In 1775 overleed haar vader. In 1776 werd Christina ziek en ging ze inwonen bij haar moeder in Vaassen.

Na enkele maanden verhuisde ze naar haar jongste broer Gerrit Kroon van den Brink te Apeldoorn. Daar beschreef ze haar bekeringsweg.

In Apeldoorn trouwde ze met Evert Haring, geboren ca. 1760.

In het Trouwboek van 1772-1811 van de Nederduits Gereformeerde Gemeente APELDOORN, staat vermeld:

EVERT HARING jm geboren en wonende te Apeldoorn 28-04-1784, huwt Christina van den BRINK jd geboren te Vaassen en wonende te Apeldoorn 31-05-1785.

Van het echtpaar zijn de volgende kind(eren) bekend:

Antonia Hendrika Haring, geboren Apeldoorn 10-4-1785. Overleden Apeldoorn 26-5-1861. Gehuwd 23-11-1830 met Hermen Hermesen (Gerritsen), zoon van Gerrit Gerritsen.

Willem Haring 1786 -?

Driesje Haring 1789 -?

Christina overleed op 13 juli 1817 in Zevenhuizen, Apeldoorn; ze 69 jaar oud was.

Christina schrijft, *dat zij dikwijls haar knieën gebogen heeft om de Heere te smeken voor de bekering van haar medemens*. En dat de Heere dat doel door haar boek mocht gebruiken en zegenen. Hoewel zij niet direct geschreven heeft dat ze hiervoor belofte en geloof gekregen heeft, mogen we het wel afleiden uit het sterk geloof wat zij heeft beoefend en bovendien uit de Goddelijke opdracht die ze heeft gekregen.

Christina heeft wellicht niet gedacht dat haar boekje zo rijk gezegend zou worden! Er is vanaf de 1e druk bijna geen boekje zo dikwijls herdrukt als dat van haar. Zelfs in 2012 verscheen nog een verkorte uitgaaf, samen met andere kinderen Gods op de Veluwe. En nu in 2013 wordt haar boek digitaal en wereldwijd verspreid.

Er zijn lezers die geloof hebben mogen beoefenen dat zij haar ook zullen herkennen wanneer ze met elkaar voor eeuwig bij hun dierbare en trouwe Zaligmaker mogen wezen voor de troon van God de Vader en het Lam.

O, hoe wonderlijk zijn Gods wegen! Inzonderheid die de Heere met mij gehouden heeft. Daarom vind ik begeerte om te schrijven, welke weg God met mij gehouden heeft van mijn geboorte af tot 26 jaren toe, en dan laten volgen, welke weg God met mij gehouden heeft, totdat ik 28 jaren ben geworden.

Afkomst en overtuiging

Voordat ik 28 jaren oud was, kon ik niets schrijven, maar mijn geheugen reikt tot de tijd toen ik drie jaren oud was. Toen reeds had ik al een besef, dat er een hemel en een hel was; had een begeerte naar de hemel en een schrik voor de hel. En als ik mijn ouders eens ongehoorzaam was, dan kreeg ik dadelijk vrees, dat ik in de hel zou komen; dan nam ik mij altijd voor, om niet weer stout te wezen, maar volbracht het niet. Wanneer ik met de kinderen speelde, kon ik mij nooit recht vermaken, want onder dat spelen kwam mij gedurig in gedachten, dat kinderen ook konden sterven, en als zij dan niet bekeerd waren, dan gingen zij naar de hel. Dan moest ik gedurig schreien, en ik durfde niet te zeggen wat mij scheelde, daar schaamde ik mij voor, want dan dacht ik: zij zullen mij uitlachen. Maar als ik soms bij kinderen was en mij geen mensen hoorden, dan zei ik wel eens, dat wij bekeerd moesten worden, of dat wij anders naar de hel moesten. En als ik eens ziek was, dan was ik zo bang, dat ik sterven zoude. O, dan bad ik: *Heere! bekeer mij toch eer ik sterf!* Ik nam mij dan altijd voor, als ik weer beterde, dan wilde ik nooit geen kwaad meer doen, maar als ik dan weer beter was, sleet dat al weer wat af, maar was nooit gerust.

Als ik soms aan het spelen was en de klokken begonnen te luiden, dan moest ik zo wegllopen en bidden. Ik had ook grote lust om te leren. Toen ik naar de school ging was ik vier jaar oud, dan wilde ik soms niet bidden, terwijl de meester wilde hebben: ik zou "Onze Vader" bidden. Ik dacht, dat kon ik niet bidden, of ik moest eerst bekeerd zijn, en dacht, God is mijn Vader niet. Echter altijd een begeerte, mocht God mijn Vader nog eens worden. Zolang als ik heugenis heb van mijn leven, is er geen dag voorbij gegaan, of ik bad dat de Heere mij toch mocht bekeren, en mij zo gelukkig maken, dat ik in de hemel kwam.

Van dat ik 4 jaren oud was, bad ik altijd op mijn knieën, maar geen mens moest het zien, dan durfde ik niet, maar liep dan altijd alleen buiten, al was het nog zo koud. Ik had ook grote lust om naar de kerk te gaan en inzonderheid om vromen te horen spreken. Die achting en liefde die ik had voor vrome mensen, dat kan ik niet beschrijven, ik wilde wel alles aan die mensen geven wat ik had; en als iemand kwaad zei van de vromen, dan werd ik zo kwaad dat ik mij niet bedwingen kon. Liever had ik gezien, dat ze mij met een stok geslagen hadden, want dat kon ik niet horen. Ik had dat volk zo lief en altijd zo een begeerte, och! dat ik eens zo gelukkig mocht worden! En ik durfde dit zo niet zeggen. Ik was zo bang, dat de mensen zouden denken, dat er in mij ook wat goeds was, en dat wist ik wel beter, want ik wist wel dat ik onbekeerd was, en dat ik bekeerd moest worden, of ik was voor eeuwig ongelukkig! Het was mij nooit om de naam te doen, o nee, maar een begeerte, dat ik de daad eens mocht deelachtig worden.

Mijn moeder was een vroom mens, en die had soms vromen bij zich, en ik mocht hen zo gaarne horen spreken, en dan hoorde ik moeder soms wel eens zeggen tegen die mensen, dat zij in mij nog wel eens wat opmerkte, en dat zij hoopte dat ik nog voor de Heere zou opwassen. Maar O, dat heeft mij wat tranen gekost! Daarom durfde ik nooit wat aan mijn moeder te zeggen, omdat ik zo bang was, dat moeder zou denken dat er in mij wat goeds was. Als er vromen aan ons huis waren en die zeiden, niets tegen mij, dan dacht ik: die mensen handelen toch niet recht, dat zij tegen mij ook niet spreken; al ben ik nog een kind, zij weten immers wel dat ik daarom ook sterven kan, en als ik

zo blijf moet ik verloren gaan, dat moesten zij mij onder het oog brengen. Dan dacht ik eens weer, wie weet of het wel eens allemaal zo is na de dood, dan konden de vromen mij toch zo niet laten gaan, en dat bracht mij dan voor een korte tijd wat gerustheid aan, maar nooit volkomen rust.

Dan kwam het mij al weer voor, ik moest evenwel bekeerd worden, of ik moest naar de hel, of die mensen mogen wel weten, dat ik niet tot bekering komen zal, en daarom mogen zij mij daar wel niets van zeggen, als het toch niet helpen kan. Maar dat dreef mij dan nog weer uit naar God. God was toch machtig om mij te bekeren, maar ik wist niet of God het doen wilde.

Toen ik een jaar of 8 oud was, dacht ik gedurig, hoe dat het mocht wezen, dat ik altijd voornam om geen kwaad te doen, en zulks niet kon volbrengen. Toen begon ik enigmate onder het oog te krijgen, dat een mens van nature zo boos en verkeerd is, dat hij van zichzelf geen goed kan doen, en zag ook enigmate dat ik een ander hart moest hebben, maar maakte er zo een natuurlijk denkbeeld van, omdat ik nog een kind was; maar ging daar altijd op denken, ik dacht: dat was onmogelijk.

Toen was het eens op een avond, dat moeder mij naar bed legde, maar ik kon niet slapen, omdat mijn gedachten zo vol waren, hoe dat ik nog eens een ander hart zou krijgen; echter dacht ik: dat bij mij onmogelijk is, dat is bij God mogelijk. Toen begon ik te bidden, en zei deze woorden: *o lieve Heere! Gij zijt een almachtig God, leer mij hoe dat ik een nieuw hart zal krijgen;* en dat zonder ophouden. In diezelfde nacht zag ik dat dit zo natuurlijk niet moest begrepen worden, maar dat mijn hart moest veranderd worden, en dat God dit door Zijn Geest doen moet, en daar bad ik om, maar moest gedurig stil zwijgen, omdat ik geen woorden genoeg kon vinden om te bidden. En daar was ik zo bedroefd om, terwijl ik er grote begeerte toe had, maar durfde het aan moeder niet zeggen. Ik was veel te bang dat die zou denken dat er wat goeds in mij was, maar liep naar buiten en riep: *o lieve Heere! ik wil zo gaarne bidden, naar ik kan niet, O, leer mij toch bidden!* En dan zei ik gedurig: *Heere! leer mij toch bidden.*

Eens was ik alleen in huis, en dacht: O, kon ik nu eens bidden, nu kan mij geen mens horen, ik wilde beginnen, maar kon al weer niet, begon bitter te schreien, en riep deze woorden: *Heere, wat moet ik bidden?* Maar toen moest ik terstond bidden: *Heere, bekeer mij, zo zal ik bekeerd zijn; trek mij en ik zal u nalopen; schep in mij een nieuw hart en een nieuwen geest.*

Toen was ik blij en dacht: dat zal ik nu altijd bidden, en dat deed ik zo ras als ik alleen was, en moest ook altijd voor mijn broeders en zusters bidden; want dan dacht ik: die zijn nog onbekeerd. Als wij dan soms samen speelden, duurde het niet lang dat ik mee kon doen, of ik kreeg beschuldiging dat ik mijn tijd zo nutteloos doorbracht. Dan ging ik stil weg en kreeg groot medelijden met mijn broeders en zusters, omdat ik zag, dat zij zich zo konden vermaken in ijdele dingen, en moest soms nog eerder voor hen als voor mezelf bidden.

De laatste dagen van de week was ik altijd veel biddende, dat de Heere mij met de nieuwe week een nieuw mens mocht maken, maar inzonderheid de laatste dagen in het jaar, dan bad ik de Heere zo, dat Hij zijn hand toch eens aan mij mocht leggen, en dat met het oude jaar al mijn zonden en al wat aan mij was dat niet goed is, mocht gedood en ten onder gebracht worden, en dat God met zijn geest met het nieuwe jaar eens in mij mocht werken, en dat ik eens een geheel nieuw mens mocht worden, en de overige tijd die ik nog mocht leven, tot eer van de Heere mocht zijn. Maar ik bleef alzo dezelfde, ja, dan werd ik wel eens moedeloos en legde de schuld wel eens heimelijk op de Heere, en dan wel eens weer wat gerust. Dit kan ik wel zeggen: sinds dat ik van mijn leven heugenis heb, dat er nooit een halve dag geweest is, dat ik op mijn

zielstoestand niet dacht. O nee! Altijd ontrust, en zo zuchtend tot de Heere.

Als er vromen bij moeder waren, dan moesten mijn broeders en zusters en ik naar bed, en als die dan sliepen, ging ik weer overeind zitten met het hoofd van het bed, om die mensen te horen spreken; dan stortte ik wat tranen over het geluk van die mensen en dat ik zo ellendig was. Ik had altijd ook grote lust om geestelijke liederen te lezen, al zuchtende, ach, dat ik die nog eens op mij kon toepassen.

Toen ik 16 jaren oud was, droomde ik eens zeer benauwd dat het de dag des oordeels was. Ik was vol angst en vrees, en wilde mij overal verbergen, maar kon niet, menende dat ik de verdoemenis al voor mij open zag, en dat ik daar zo in zonk; O, wat was mijn benauwdheid groot! Op het laatst meende ik dat iemand van verre stond, die mij nog wilde helpen, maar het was of ik gebonden zat, en kon dus daar niet komen. Toen moest ik in de droom om hulpe roepen, en het was of ik een hand zag die tot mij kwam en mij wilde trekken. Toen werd ik blijde wakker en was zeer ontsteld en ontroerd. Ik was drie dagen dat ik haast niet mocht spreken of horen spreken; en die droom liet zo veel na, dat ik vast kon geloven, dat ik nooit kon bekeerd worden, of ik moest door een sterke hand getrokken worden; en daar moest ik toen dagelijks om bidden.

Toen ik 22 jaren oud was, deed ik mijn belijdenis, maar ging nooit aan de bediening, daar durfde ik niet eens aan denken, maar dacht, dat is voor mij niet, maar voor Gods kinderen. Ik wist dat ik geen kind van God was, echter altijd begerende, dat ik daar eens toe mocht verwaardigd worden, maar ook altijd vrezende dat ik er nooit toe komen zou; dat bracht mij nochtans tot geen gerustheid. Ik werd 's nachts gedurig wakker; soms moest ik opstaan om te bidden, en durfde niet gerust te slapen, want ik was zo bang voor sterven. En als ik sliep, werd ik altijd met zulk een schrik wakker, menende dat ik al in de hel neerstortte. Dat duurde langer dan een jaar.

Toen was ik 23 jaren oud, en dacht, ik zal nog zover komen dat ik van mijn verstand raak, als ik daar altijd zo ging kniezen. Ik dacht, ik kan daar toch niet meer aan doen, heb daar al mijn leven al zo om gebeden en blijf dezelfde, ik zal met bidden aanhouden en trekken het mij zo sterk niet aan, want ik zou mij ongelukkig maken. Ik moest toch ook een weinig vermaak in de wereld nemen, niet in buitensporigheden, nee, daar had ik geen lust in, maar wat vrolijk en wel leven met de mensen, en daar begon ik mee. Dat duurde twee jaar lang. Ik kreeg ook grote lust om wat mooier gekleed te gaan als ik van tevoren gedaan had. Dat heb ik twee jaren volgehouden, maar nooit gerust; als ik dan bij de mensen was, hield ik mij vrolijk, maar O, dan was het van binnen heel anders gesteld. En was ik dan weer alleen, O, dan had ik daar zo veel mee te doen; dan wenste ik soms wel dat ik nooit geboren was. Dan bracht ik soms hele benauwde tijden door, en bad dan wel eens in een vloed van tranen, dat God mij toch mocht bekeren en veranderen; meende soms dat ik zo gewillig was. En dacht: als de Heere nu ook zo gewillig was, dan zou ik er wel zo toekomen. En dan weer, ik mag wel niet uitverkoren wezen; dat bracht mij wel eens in grote moedeloosheid en ook wel eens in gerustheid, maar nooit heel gerust. En dan weer, of het wel zo zou wezen, dat ik een eeuwige straf te wachten had. Dan overdacht ik wat voor kwaad dat ik gedaan had, en dan weer, O, zou God mij daar zo om straffen! Dat kon ik haast niet begrijpen. Dacht ik dan aan de erfzonden, dan meende ik dat kon ik toch niet helpen.

Zie, mijn lieve mensen! zo blind was ik nog, maar dat bleef altijd bij mij, ik moest evenwel bekeerd worden of verloren gaan, en dat hield mij aan het werk. Toen

gebeurde het in zekere nacht dat ik met schrik wakker werd, en meende dat ik zo in 't verderf zonde vallen. Ik moest opstaan om te bidden, dat de Heere mij toch bekeren mocht en helpen, en ik moest vragen: *wat scheelt er toch aan? Heere, doe het mij toch zien!* Die dag ging ik naar de catechisatie om te antwoorden, want nadat ik was aangenomen, ging ik evenwel er toch nog heen. De dominee vroeg mij, hoe dat men voor Jezus een ziel moest vormen, en hoe men zich aan Jezus moest overgeven? Toen moest ik antwoorden en zeggen: *en wel geheel alleen, met verloochening van alles wat zonde is.* O, de kerk werd mij haast te eng, ik zag klaar, dat ik nooit bekeerd kon worden, of moest aan alles verloochend zijn, en wat zag ik veel in die woorden: *alleen en geheel Jezus aan te nemen!*

Toen ik uit de kerk kwam, zou ik mij wel gaarne begeven daarheen begeven hebben waar geen mensen woonden. Ik was zeer benauwd en verlegen, en wist niet wat te beginnen. Ik kon die nacht niet slapen, omdat ik zag dat de weg naar de hemel veel nauwer was dan ik gemeend had, en ik moest uitroepen: *o God, daar is een machtige hand nodig, zal mijn hart van alles los komen!* Ik zag toch dat het dat moest wezen, of de Heere kon mij nooit bekeren. Daar ging ik enige dagen op denken, toen mij in gedachte kwam, het zou er ook zo niet op aankomen, ik kon nog wel een weinig vermaak aan de hand houden, en dat bestond inzonderheid hierin, om nog een weinig naar de mode gekleed te gaan. Daar zat mijn hart nog vrij aan vast, denkende: het zit ook niet in de klederen, dat was het meeste daar ik aan vast zat.

O mensen, veel had ik er tegen om alles te verlaten, ach, ik wilde zo gaarne iets aan de hand houden. Twee jaren heb ik nog zo heengegaan, hinkende op twee gedachten, om God en de wereld gelijk te dienen. Ach, ik was zo blind, menende, dat kon zo wel goed komen, daar heb ik het wat sterk op aangehouden, O, wat was ik arm blind mens! Maar wat is dat een onvergenoegd leven, hinkende op twee gedachten, zodat ik weinig vergenoegdheid in de wereld gehad heb tot 26 jaren toe. Ik kan het honderdste gedeelte er niet van schrijven wat er al die jaren in mij is omgegaan. De Heere weet het wat tranen ik al gestort heb; nooit gerust, in de wereld kon ik mij niet vermaken, en ook niet in de Heere, omdat ik Hem niet kende zoals ik Hem kennen moest. Zo zijn die 26 jaren doorgebracht.

Ik ging naar Amsterdam om te dienen, daar kreeg ik een dienst waar ik het voor het uitwendige heel goed had, maar ik kon daar nooit naar de kerk gaan, ik had daar niet van gesproken toen ik mij verhuurde, menende dat zulks vanzelf sprak. Dat stond mij zo tegen, denkende, wat zal het nu met mij wezen, nu kan ik nooit bekeerd worden; en evenwel bleef ik ontrust, denkende, dat ik bij vrome mensen woonde. Toen ik er twee weken geweest was, kreeg ik er hoe langer hoe meer mee te doen, dat ik bekeerd moest worden of vergaan, maar in dit huis, dacht ik, kan dat nooit geschieden, eerst moet ik bij vromen wonen, daar ik altijd naar de kerk kan gaan en ook wat tijd had om te lezen. Mijn gedachten waren nu maar geduld te hebben, zolang als ik in deze dienst was. Maar van tijd tot tijd werd ik al ongeruster, gedurig denkende aan de korthed van 's mensen leven. Ik was bang van te zullen sterven en onbekeerd te zijn, geen raad wetende wat te zullen beginnen, evenwel in dit huis kon zulks nooit geschieden. Echter kwam mij in de gedachten: ik moest in dit huis maar enige jaren blijven, want voor het uitwendige was het er goed en voordelig. Ik zou nadat ik er wat jaren geweest was, van alles afgezonderd gaan wonen, om alle de middelen waar te nemen, lezen, en bij vrome mensen gaan, dan kon ik beter bekeerd worden. En kwam ik intussen te sterven, dan wist de Heere hoe gewillig ik was om bekeerd te worden, dan zou Hij dat nog wel doen. Mij kwam voor, dat kon wel zo goed komen, daar ging ik al weer een week of drie mee heen. Hoewel niet gerust, dacht ik evenwel zo te moeten doen. Maar

zie, de Heere blies in dit voornemen.

Krachtadige bekering

't Was op een avond, nadat ik een week of zes in mijn dienst was geweest, dat de juffrouw tot mij zei: morgen komt onze naaister, en dat is een *suprafijntje*. Dat mag wel een vroom mens wezen, dacht ik. En dat was zo, maar de juffrouw moet daar niet op smalen, of ik zal mijn ongenoegen tonen. 's Morgens kwam dat mens, en ik deed haar de deur open. Zo ras als ik haar zag, ging mij een koude schrik door de leden. Dat is een vroom mens, jonger dan ik, en die is evenwel al bekeerd, maar ik die er zo heenga, waar zal het met mij in eeuwigheid naar toe gaan, reeds 26 jaren oud zijnde. *Maar komt, hoort nu toe, allen gij die God vreest, en ik zal u schrijven wat God uit vrije genade aan mijn ziel gedaan heeft.*

Twee dagen was ik als een mens die ze wilden vangen, die de dood verdiend had, nacht noch dag geen rust. Ik bad dat God toch eens met zijn Geest in mij wilde doorwerken, O, wat was ik bang dat het weer overgaan zou. De derde dag deed ik niets als vragen: *o Heere! wat scheelt er aan dat ik er niet toe kom?* En dan, *ach Heere! waart Gij nu zo gewillig als ik; o lieve Heere! helpt mij toch, ik ben zo gewillig.*

Alle die dit lezen van Gods volk, zullen denken: toen waren u de ogen niet open. En dat was zo, maar hoor eens wat de Heere op de vierde dag aan mij deed. Van benauwdheid liep ik in de kelder en riep: *o God! ik roep Uw alwetendheid tot getuige, dat ik gewillig ben, waart Gij ook zo gewillig, Heere, dan zou ik voortgeholpen worden.*

Zodra ik dat gezegd had, ontdekte de Heere mij mijn onwil, en dat ik onwillig was om uit vrije genade gezaligd te worden, en dat dit de oorzaak was dat ik er niet toe kwam. Maar toen moest ik heel anders tot God roepen als ik van tevoren ooit gedaan had. Een uur of twee daarna ontdekte mij de Heere mijn dodelijke onmacht. Daar stond ik. Die dit nu kan begrijpen, zal wel denken, dat was wat anders als toen gij meende zo gewillig te zijn. O, toen aan het roepen om Gods hulp en trekkende genade; zonder ophouden om genade en geen recht, roepende tot God, *dat Hij mocht komen en mijn hart nemen en het aan stukken slaan, verbreken en het vermorzelen.*

Toen was het mij evenveel hoe dat het met mijn lichaam ging, al zou dat verbrand worden; al hadden zij mij tegen een boom genageld om daar te blijven zitten tot aan mijn dood toe, O, al was het nog duizendmaal erger, het kon mij niet schelen, als ik Jezus maar tot mijn deel had, al moest ik dan nog zoveel uitstaan, en al duurde dat tot de dood, als het einde maar vrede mocht zijn.

Mij kwam in de gedachten, dat kon zo niet komen, het begin was niet goed, ik zag mijn zonden niet genoeg, en moest eerst al mijn zonden zien. Ik ging aan het roepen: *o Heere! maak het dan recht, 't is mij om geen onrecht te doen, doe mij toch meer zonden zien, laat ik alles zien wat ik zien moet, ondervinden wat ik ondervinden moet.* Ik wilde alles wel doen, ja veel te veel. Mijn zonden zag ik zoveel, dat ik een voldoening daarvoor moest hebben, gedurig was het, het is niet recht, en dan, het moest geheel anders wezen, als een mens daartoe kwam; geheel anders waren die als ik. Ik riep te meer: *o Heere! maak het dan recht;* en riep, *dat de Heere mij toch maken zou zoals ik wezen moest.*

Openbaring van Jezus

Zo was ik werkzaam drie weken, dag en nacht, toen kon ik niets meer doen, ook niet bidden, en het was even alsof er een almachtige hand kwam, die mij van alles losmaakte.

Toen stond ik naakt en bloot voor God, en zag dat ik lag op de vlakte des velds vertreden in mijn bloed. O, ik moest wel duizendmaal uitroepen: *Heere Jezus! U moet ik hebben of sterven, ik moet vergaan! vergaan! help! help mij!*

't Was of ik voor een ogenblik zag, dat Jezus gewillig was om zondaren zalig te maken, maar zo was het weer weg. Toen roepen zonder ophouden: *o God, waar blijf ik met mijn zonden?* Ach, was er toch een weg van ontkoming, was er nog raad voor zo enen als ik, die het leven in zijn eigen hand niet kan vinden. *Heere, wat moet ik doen om zalig te worden? Leert Gij mij dat, o Heere, wat moet of zal ik doen? Help mij toch, want ik ben al aan 't vergaan.*

O, wat was ik benauwd, vol angst en vrees; 't was als ik op dit ogenblik vol tranen uitriep: *Heere JEZUS, wat moet ik doen om zalig te worden?* of mij deze woorden met veel kracht op het gemoed kwamen: "welgelukzalig is het volk wiens God de Heere is; het volk dat Hij zich ten erve verkoren heeft."

Toen kreeg ik Gods volk zo lief, dat ik er wel voort mee naar de hemel wilde vliegen. Daarop volgden deze woorden: "Ziet het Lam Gods, dat de zonden der wereld wegneemt." En "zalig zijn zij, die geroepen zijn tot de bruiloft des Lams."

Daar kwam zo een omzetting in mij, dat ik meende bekeerd te zijn, daar kwam in mij zo een sterke liefde naar het Lam Gods, dat ik bijna bezweek van liefde. Het was mij zo onbekend, dat ik moest uitroepen: *o God, wat is dit voor een liefde?* Daarop kreeg ik deze woorden: "Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde, blijft in deze liefde en zijt welgemoed, uw zonden zijn u vergeven; genade en vrede zij u geschonken, van Hem, die is, Die was, en Die komen zal," enz.

O, wat had ik dat Lam Gods lief; in deze liefde was ik drie dagen dat ik gedurig ziek van liefde was. Ik wist niet beter of dat zou zo blijven, en ik wilde wel sterven en gaf mijn ziel en lichaam wel duizendmaal voor tijd en eeuwigheid aan Jezus over om voor Hem te zijn.

Listen van de duivel

Toen die drie dagen om waren, begon die liefde te verminderen, en ik begon te vrezen van mij te zullen bedriegen, en de Heere weet hoe bang dat ik was voor bedrog. De vijand kwam op de been, en ik wist niet dat dit de vijand was. Zie eens mijn lieve mensen, met wat een grote list hij naderde. 't Was, 'o arme mens, waar hebt gij u in verblijdt? Hadt ge daar in voortgegaan, voor eeuwig hadt gij u bedrogen. Maar de Heere is zo goed van u nu nog te waarschuwen. Gij hebt u zo verblijd in het Lam Gods, menende, dat dit uw zonden zou wegnemen, maar dat was zonder grond, de duivel heeft u daarop gewezen, die wilde dat gij u maar bedriegen zou, maar de Heere waarschuwt u nog door Zijn Geest, om naar de vijand niet te horen, maar u te richten naar Gods woord. Komt, beschouwt eens in Gods woord, wiens zonden dat het zijn, die het Lam Gods wegneemt: het zijn de zonden der uitverkorenen, en daar hebt ge overheen gestapt. Wat is de Heere goed, dat Hij u daar nog aan ontdekt, en Hij zal u verder raad geven, en Zijn raad is deze: gij moet God zolang bidden dat Hij u daar licht in geeft of gij een uitverkorene zijt; dan hebt gij een vrije toegang tot het Lam Gods, en dan zal die gewillig zijn om al uw zonden weg te nemen. Daar geschiedt nog meer en dat is dit: dan moet er ook een kruis uit de hemel neerdalen bij u op aarde; als gij uw zonden kwijtraakt, moeten er u twee verschijnen; de een zegt: uw zonden zijn u vergeven, en de andere moet u een merk aan het voorhoofd geven. Ge zou kunnen denken, God doet geen wonderen meer, en dat is zo, maar de Heere moet een wonder doen als er een bekeerd wordt. Doch God is ook machtig, en door Zijn macht verbergt Hij zulks voor een ander; al waren er nog zoveel mensen bij u, die kunnen dat niet zien, maar gij moet het zien en ondervinden. Dit is nu een waarschuwing van de Heere

zelf, daar moet gij Hem nu voor danken en veel bidden, dat Hij u bewaart om nergens aan te denken voordat dit gebeurd is, en dan is uw werk gegrond.'

Zie eens volk van God, of die list wel groter kon wezen, en daar ben ik acht weken in geweest, en wat er in die tijd in mij is omgegaan. U kunt wel denken, dat ik het honderdste part daar niet van kan schrijven. Maar ik zal er wat van zeggen. Al die liefde was weg, ik durfde er niet eens aan te denken, maar raakte in grote benauwdheden, kon niet eten of drinken, ook niet slapen, denkende, dat ik niet eerder eten moest voor dat ik met Christus avondmaal had gehouden, en daar maakte ik zo een natuurlijk denkbeeld van, dat ik niet eerder slapen mocht voor dat ik bekeerd was. Daar kon ik aan weten of mijn benauwdheid recht was; en mij kwam verder voor om in geen boek te lezen, of het zou mij in het hoofd slaan, daar ik thans al zo wonder in 't hoofd was. Daarom sloot ik ze allen weg, ook de Bijbel.

Dit duurde een half jaar, ik kwam niet in de kerk, ook bij geen vromen, nog in die dienst blijvende, waar ik niet naar de kerk kon gaan, en daar wilde de Heere dat ik dit half jaar zou blijven. 't Was anders een wonder, dat die mensen mij in hun huis hielden, want zij waren van mening dat het mij in het hoofd scheelde, en dit was niet te verwonderen, want gijlieden zult horen hoe het mij daar gegaan is. Ik moest daar blijven, omdat de Heere wilde tonen, hoe een dwaas voornemen ik gehad had om niet te kunnen bekeerd worden, of ik moest bij vromen wonen, altijd naar de kerk gaan en veel lezen. Ziet nu eens kinderen van God, wat een geheel anderen weg de Heere met mij gehouden heeft, brengende mij onder vijandige mensen, geen gelegenheid om bij anderen te komen, terwijl ik al de boeken had weggesloten.

Om verder te gaan, zal ik nu schrijven hoe het mij in die acht weken verder ging; al die grote benauwdheden kan ik niet mededelen, en bijna altijd was ik als een wanhopende. Ik kwam bijna in zes weken niet op bed, gebruikte in al die tijd zoveel eten als een ander in twee dagen wel nodig heeft, maar veel drinken. Ik was bijna uitgeteerd; wanneer ik mezelf zag, schrikte ik; de benauwdheden waren zo hooggaande, dat ik het vel uit mijn handen wrong en gedurig wat in mijn mond moest vatten, dat ik mijn tong niet kauwde. De vijand gaf wel duizend middelen aan de hand om mezelf van het leven te beroven, maar God heeft dit verhoed. O nare toestand! Ik wenste wel van nooit geboren te zijn geweest en al mijn roepen was: dat God mij toch zou doen zien of ik uitverkoren was, en dat Hij mij mocht bewaren van hier niet overheen te stappen, en niet te werken voordat mij alles zo voorgekomen was, vrezende van mij anders te zullen bedriegen; want het was mij om geen bedrog te doen.

Gedurig nam ik mij voor om die raad op te volgen, niet wetende dat die van de vijand was, menende dat ik dat maar zo dacht, om mij van kant te helpen, want anders zag ik niet tegemoet, als mijn leven in zo een akelige toestand door te brengen. En geheel oud zou ik toch niet worden, misschien ook nog wel van mijn verstand raken. Maar als dat voornemen weer bij mij opkwam, was het altijd of er mij twee raadden: de ene, ik zou het doen, en de andere, ik zou het niet doen. O, dacht ik, wat is dat, hetgeen mij terughoudt, zou er nog een weg van ontkoming voor mij zijn? Maar nee, het is niet daarom, maar ge wilt uw ouders en naastbestaande dat verdriet nog niet aandoen, maar wilt ge daarom al je leven in zo een akelige toestand blijven? Ik zou het maar doen, want gij kunt het onmogelijk zo uithouden.

Maar evenwel bewaarde mij de Heere; ofschoon ik de benauwdheid van mijn staat daar ik toen in verkeerde, niet kan beschrijven. Die dit leest en kan verstaan, zal denken: o nee, dat was u niet mogelijk uit te houden, wij kunnen dat wel nagaan, al hebben wij dat in zulk een mate niet ondervonden. Want de Heere heeft met mij een

bijzondere weg gehouden, en het meeste zal nog volgen.

De drie laatste dagen van de acht weken was ik zo, dat mijn vermogens niet ver reikten, ik kon mijn beroep niet waarnemen, hoofd en hersens waren zeer zwak, ik kreeg gedurig bloedspuwingen, want ziel en lichaam leden veel. In die drie dagen deed ik niet anders als op mijn aangezicht vallen en uitroepen: *grote, ja, grote benauwdheid; o God, ben ik uitverkoren? Help mij, help mij, o Heere, ik verga!*

Daarop kreeg ik deze woorden: *allen die het om Jezus te doen is, zullen Hem waarachtig vinden.* Daarop moest ik uitroepen: o God, waar moet ik dan met die woorden uit Uw mond heen? Als ik niet uitverkoren ben, kan het mij niet helpen, wat ik doe, dat gaat u niet aan. En dat was in de laatste dagen driemaal hetzelfde.

De laatste maal, als ik uitriep, ben ik uitverkoren? Was het weer: *die het om Jezus te doen is, zullen Hem waarachtig vinden.* Dat had zo veel vat op mijn gemoed, alsof God uit de hemel tot mij sprak; en ik wist dat het mij om Jezus te doen was. O ja, daar kon ik hemel en aarde wel op tot getuigen roepen. Dit woord van *waarachtig vinden*, gaf mij een weinig moed, maar de vrees was nog zo groot dat ik weinig veranderde.

In de kelder zijnde, viel ik flauw. De juffrouw en mijn kameraad brachten mij naar bed en die avond waren zij van plan mij weg te brengen, zeggende, *ik was nu gek.*

Openbaring van God, verzoend in Zijn Zoon

Maar de Heere wilde dit niet, dat ik uit dat huis zou gaan, maar gaf die avond uitkomst; dit was het laatste van de acht weken. Toen ik weer bij was gekomen, wist ik eerst niet waar ik mij bevond, in Amsterdam, of bij vader en moeder, zo was 't met mijn hoofd gesteld. Mij schoot toen iemand in de gedachten, die drie jaren van zijn verstand was geweest, iemand die ik zeer goed had gekend. O, dacht ik: dat mens zal Jezus hebben willen zoeken, en zal niet uitverkoren geweest zijn, die is het toen in het hoofd geslagen, en zo is het nu ook met mij.

De Heere weet dat ik niet beter wist, of het was zo in mij; er was op die tijd niet anders als een zucht tot God om een weinig rust voor het lichaam. Nergens vatbaar voor zijnde, behaagde het de Heere dat ik een half uur aan het bedaren raakte, niet wetende, of ik in de wereld was; daarop hoorde ik een stem die mij hard toeriep: *vertrouw op God, die zal 't wel met u maken!*

Ik ging overeind zitten, ziende over de kamer, menende, dat een mens zulks tegen mij zei, roepend: *ach mens, waar zijt ge die dat zegt?* Maar hoorde niemand, daarop hoorde ik, het is niet een stem van de aarde, maar uit de hemel.

Weer raakte ik een half uur aan het bedaren, daarna hoorde ik weer een harde stem, *vertrouw op God, Hij zal 't wel voor u maken.* Het was alsof ik die plaats van verkiezing zo in de Bijbel zag staan; daarop zei ik: *O, dat gaat mij niet aan.*

Maar toen zag ik bij Goddelijk licht, dat allen die het om Jezus te doen is, Hem waarachtig zouden vinden. De Heere wist dat het mij daarom te doen was, dat werd mij ook niet bestreden, maar ik lag een uur bedaard in stille hoop tot God, dat ik Jezus nog eens zou vinden, en sliep daarop enige uren. Zo goed was de Heere, die de zwakheid van lichaam en hoofd kende, dat zeer gewond was door de vijand die het op mijn leven had gezet.

Na die slaap stond ik op, even als iemand die wel een jaar was ziek geweest; mijn grote benauwdheid was weg, ik werd biddende en uitziende om Jezus te vinden, twijfelde nog of die benauwdheid wel weg was, weer denkende aan dat kruis.

Daarna was ik drie dagen en nachten klagende tot de Heere, wel honderdmaal met deze woorden: *wist ik toch raad met mijn zonden!* Verlegen en geen raad wetende, deed mij zo klagen.

De laatsten avond ging ik klagende naar bed, waaronder mij gedurig deze woorden

voorkwamen: *o Vader, verlos deze, dat zij in 't verderf in het nederdale, Ik heb de verzoening gevonden.* En dan, *het is volbracht;* echter niet wetende, waar het vandaan kwam, of wat het zeggen wilde.

De laatste avond van de drie dagen in slaap komende, droomde ik; en hoor kinderen van God! wat wonder deed de Heere mij daarin zien. Als ik schilderen kon, beeldde ik u dit af.

Drie treden van mij af zag ik een tafel; twee personen zaten over elkander, sprekende en bewegende de handen even alsof zij druk over een zaak bezig waren, dit zag ik zo klaar, dat ik in de droom dacht: *o Heere! wat is dit dat ik zie?*

Een van die personen stond op en trad naar mijn bed, en raakte mij aan de hand. Ik werd stil en bedaard wakker, en 't was alsof hij tot mij zeide: *weet gij geen raad met uw zonden? Zie, daar is een God in de hemel, die de God van arme zondaren wil worden, die wil al uw zonden op zich nemen om voor dezelve te voldoen.*

Dat waren voor mij aangename woorden, die mij zo groot voorkwamen, dat er een God in de hemel is die de God van een arm zondaar wil worden, die al mijn zonden op zich wilde nemen, en voor dezelve voldoen.

Die gehele nacht bracht ik door in aangenaam denken, en zag dat die dingen van het kruis van de boze waren.

De volgende dag vroeg ik: waar ik het aan wist dat mijn zonden weg waren, omdat ik niet kon geloven; wat was ik blind voor het geloof!

Deze woorden: *zonder geloof is het onmogelijk God te behagen,* kwamen mij nu te binnen. Maar ik dacht: deze komen van de vijand, die wil hebben, gij zult maar geloven, en al uw hoop zal nog eens vergaan, nog eens met een leugen in uw rechterhand zult gij omkomen.

Daarop begon ik zonder ophouden te klagen, *o Heere, geef mij toch de gegronde hoop.* Krachtig kwamen deze woorden toen op het gemoed: *het geloof is een vaste grond der dingen die men hoopt en een bewijs der zaken die men niet ziet.* Bij Goddelijk licht vernam ik wat de droom betekende, die twee personen waren, de een God de Vader, de andere God de Zoon; het was Jezus die mij vrij moest spreken bij de Vader, en hoe die ene Persoon tot mij gekomen was om al mijn zonden op Zich te nemen, om daarvoor te voldoen. En zag hoe gewillig dat Jezus was om al mijn zonden uit te delgen, en om voor mij aan Gods rechtvaardigheid te beantwoorden, en Hij voor mij was tussengetreden als Borg, en hoe een vrije toegang tot God door de Zoon Jezus ik nu had. Toen was het: *geloof in de Heere Jezus en gij zult zalig worden.*

Nu ziende, dat het geloof mij alleen moest behouden, kreeg ik zoveel liefde Gods in mijn hart, dat ik wel had willen sterven. Ik zag hoe dat de Geest mij moest bewerken en brengen tot Christus, en hoe dat die mij tot de Vader bracht en hoe dat God mij eerst had moeten trekken. Ik had de drie Goddelijke personen zo lief, zij waren mij alle Drie even dierbaar en noodzakelijk; en was wel twee weken dat ik nooit de één Persoon durfde noemen en de andere niet, maar altijd moest ik zeggen: *Vader, Zoon en Geest even lief, dierbaar en noodzakelijk.*

Daarop volgde een sterke begeerte om naar de kerk te gaan; dit kon niet geschieden omdat ik nog in die dienst was, waar dat niet gebeuren kon. Ik verlangde zo om met vrome mensen eens te spreken, en schreef veel brieven aan mijn moeder. Ik kon mij niet inhouden, want de wereld met al haar vermaken was mij zo veel niet waard, dat ik er naar omzag. Ik bezat toen een ander genoegen, echter nog gedurig vrees voor bedrog. Zo bleef het totdat het half jaar om was werkzaam.

Ik ging toen verhuizen, omdat ik niet naar de kerk kon gaan; het hier voorgenoemde had ik allemaal in dat huis ondervonden.

Twee dagen ging ik nu naar mijn neef, en daar komende, was het zaterdag. Die avond begaf ik mij naar de Landskerk, daar predikte dominee Broes de voorbereiding voor het avondmaal. Zijn aanspraak was: *Die tot God komt, moet geloven, dat Hij is een beloner van degenen die Hem zoeken.* De tekst was: *Gij zijt niet meer bijwoners, maar medeburgers der heiligen enz. enz.*

Dit was de eerste maal dat ik weer in de kerk was. Maar O, de Heere is mijn getuige, dat ik niet wist, hoe het daar uit te houden, het was alles. Maar ik kan het niet beschrijven hoe ik daar onder zat. Gedurig kwamen deze woorden mij voor: *Eertijds waart gij duisternis, maar nu zijt gij licht in de Heere.* O, de Heere weet, hoe ik daar onder zittende, wenste als de kerk uit was bij vromen te komen, maar ik was daar vreemd. Maar ziet eens hoe de Heere dat bestuurd.

De kerk uitgaande, was het duister, ik stond daar, geen voet wetende te verzetten, en wel een half uur van mijn neefs huis af zijnde, wist ik nu niet weer te komen. Toen ik naar de kerk ging was het licht, en kwam er dus door vragen, niet denkende, hoe dat ik terug zou komen. Het was winter, en ik wist geen beter raad, als maar gaan staan onder een lantaarnpaal, denkende dat de Heere wel zou maken dat ik weer te recht kwam, want Hij wist waarom ik er naar toe gegaan was.

Een half uur daar gestaan hebbende, kwam een mens naar mij toe, vragende, *waarom ik daar stond?* Ik antwoordde, vreemd te zijn, en niet weer thuis te kunnen komen. Waar moet ge wezen? vroeg hij. Op de Rozegracht, zei ik.

Dat is hier wel een half uur vandaan, hoe zult gij daar komen?

De Heere zal wel maken dat ik te huis kom, sprak ik. Dit en nog meer sprak ik met die man, waarop hij mij thuis bracht, en mij aanbood om morgenavond na de preek mij aan zijn huis te zullen laten halen. Hij was een vrome man die mij thuis bracht; de tijd onder de weg viel ons veel te kort, zoveel hadden wij te spreken. Ziet eens hoe goed de Heere was, die man bracht mij met de vromen in kennis.

Ik sliep die ganse nacht niet veel, maar was vol gedachten over Gods grote goedheid. 's Morgens ging ik naar de Westerkerk, waar dominee Broes het Avondmaal bediende, ik ging daar voor de eerste maal van mijn leven aan de bediening, en 't was mij daar zo goed.

's Avonds liet die man mij aan zijn huis halen, waar een heel gezelschap van vromen was; die avond werd aangenaam doorgebracht, en ik wilde daar wel gebleven hebben, maar dat was de weg niet. Diezelfde avond moest ik in mijn nieuwe dienst zijn, waar zij mij ook heenbrachten, en als ik tijd had, ging ik weer naar hen toe.

Beproeving

Nu woonde ik weer bij natuurlijke mensen, onder ons vijf dienstboden, allen geestelijk blind. Maar daar kon ik toch alle zondagen eens naar de kerk gaan, en ik ben daar een half jaar gebleven. Nu zal ik schrijven wat ik daar ondervonden heb.

O, wat heeft God een bijzondere weg met mij gehouden, komt mijn lieve kinderen van God, ik zal het u zeggen, o wonder van vrije genade, wat zal ik de Heere vergelden? Maakt Hem met mij groot alle die dit leest.

In die dienst veertien dagen geweest zijnde, werd ik zeer geslingerd over mijn staat, en dat ontstond hierdoor, dat ik meende mijn zonden in het begin niet groot genoeg gezien te hebben. Want als een mens bekeerd werd, die kwamen de zonden in het begin als bergen voor. Door dat gezicht werden zij dan zo benauwd, en zagen dat zij daarom een eeuwige straf verdiend hadden; en dit had ik zo niet gezien. Ik was wel benauwd genoeg geweest, maar dat was omdat ik meende niet uitverkoren te zijn.

Daar ging het nu heen, alles verworpen en van voren aan weer beginnen. Maar er bleef altijd wat zitten dat ik niet weg kon krijgen. Ik bad dat de Heere mij al mijn

zonden zou doen zien, en ik daar zo benauwd over mocht worden en zien mocht, daarom een eeuwige straf waardig te zijn, dit was mijn begeerte. Had ik mij tot hiertoe bedrogen? O, dat God mij dan nu nog ontdekte. En gedurig riep ik voor de Heere deze woorden uit: Doorgrond mij, o God! en beproef mij, doortast mijn ziel, of er nog een schadelijke weg bij mij is, want Gij zijt alwetend, Gij weet het. O Heere, is mijn werk niet goed? Gij weet dan dat de begeerte van mijn ganse hart en ziel is, dat Gij mij nog mocht ontdekken, opdat ik het zien mag dat ik niet bedrogen uitkome.

Dit ging enige dagen al hooggaande, daarna werd ik zo moedeloos en verlegen, dat ik niet wist wat te doen; eens in het verborgen zijnde, legde ik mij voor het oog van een alziend God neer om van Hem doorgrond te worden.

Op die tijd kwamen mij krachtig deze woorden op het gemoed: *"Bergen mogen wijken en heuvelen mogen wankelen, maar Mijn goedertierenheid zal van u niet wijken, noch het verbond Mijns vredes zal niet wankelen, zegt de Heere uw Ontfermer."* Dit was een koele dronk water voor mijn vermoeide ziel. Dit duurde maar vier dagen, toen wilde ik mijn staat al weer verwerpen, omdat ik mijn zonden niet genoeg had ingezien, weer bang zijnde voor bedrog. Dit duurde weer een vierendeel jaars; gedurig inwendig overhoop liggende. En dit was niet gemakkelijk, menigmaal wensende dat ik toch bij vromen mocht wonen, maar het was Gods wijsheid dat ik er nog niet bij moest wezen. Dat zag ik naderhand, om reden dat ik nu kan zeggen: alles wat ik heb ondervonden, heeft mij de Heere Zelf geleerd, ja, de Heere is zo wijs, die weet hoe Hij met ieder van de Zijnen handelen moet.

In die tijd kwam ik zelden bij vromen en als dit gebeurde, waren zij genoeg met mij verlegen; als zij elkaar aanzagen, dacht ik, O, zij zien wel dat mijn werk niet goed is. Als zij mij niet spoedig genoeg antwoordden op hetgeen ik verhaalde, meende ik, dat zij wel zagen wie ik was; verzoekende, indien zij in mij wat zagen dat niet goed was, mij dat te willen zeggen. Maar zij antwoordden dat dit zo niet was.

Maar ja, zei ik bij mezelf, zij willen mij dat zo niet zeggen, omdat zij wel zien dat ik nu al zo sterk aan 't redeneren ben, en wellicht wordt het dan nog erger; zo bracht ik die tijd door, maar dit was geen gemakkelijker weg, die het kent, zal wel denken, nee, dat was er ver vandaan.

Maar komt, hoort eens toe, gij allen die God vreest, en ik zal u zeggen wat de Heere in een week aan mijn ziel gedaan heeft. O, hoe wonderlijk zijn Gods wegen, inzonderheid die Hij met mij gehouden heeft! Wat ik in die korten tijd ondervonden heb, kan niet met weinige woorden worden uitgedrukt. Dit duurde dag en nacht totdat die week geëindigd was. Mijn dagelijks beroep nam ik waar door de besturingen des Heeren, zonder er veel op te denken.

't Was op een Maandag morgen als ik opstond, (verliezen moet ik mezelf, wanneer ik hiervan begin te schrijven, doch ik hoop dat de Heere mij zal ondersteunen. O, die dit zo niet heeft ondervonden als ik, die kan zich niet voorstellen dat er sterkte toe nodig is.) In die weken was het, of er een uit de hemel kwam die mij bij de hand vatte, en liet mij dingen zien daar ik blind voor was, maar O, zij werden mij zo klaar uitgelegd, dat ik mij nog verwonder. Verrukt ben ik nog in gedachte terwijl ik dat zal schrijven. Maar kom, ik zal beginnen.

Ingeleid in de val en bevredigd was met een drie-enig God

Het eerste dat ik zag, waren twee heel sierlijke mensen, over wiens sieraad ik mij verwonderde; nadat die verdwenen waren, zag ik die twee nogmaals, hun sieraad was weg en zij waren veranderd in twee bedelaars. Ik moest vragen: *wat is dit o Heere,*

wat is dit? Daarop werd het mij uitgelegd, ik moest mezelf verliezen, en roepen: Heere, ondersteun mij toch! Het was even alsof iemand zei: die twee die ik gezien had waren Adam en Eva, en dit sieraad dat zij hadden, was Gods beeld dat zij gedragen hadden voor de val, geschapen naar Gods beeld. Toen ik hen naderhand zonder dat sieraad gezien had, waren 't dezelfde personen na de val, toen hun het beeld Gods na de overtreding des gebods ontnomen was; aan wien dat beeld gegeven was, werd voor mij verborgen. Het gans vervallen mensdom zag ik, maar kan niet beschrijven in welk een gezicht. Het was even alsof God in het midden stond als een vrij God, ja, zo vrij, zonder schuld; en mijn moedwillige ongehoorzaamheid werd door mij ingezien. Gods rechtvaardigheid vorderde nu het vervallen mensdom voor eeuwig te straffen, het kon niet anders of God moest van Zijn recht afstaan, geen een ziel kon er in eeuwigheid behouden worden zonder Gods beeld, en dat was nu verloren; daar lagen wij van God afgefallen. In die tijd wist ik even zoveel van Jezus als ik nu weet, wanneer ik sterven zal, wel wetende, dat ik bij mijn geboorte reeds verdoemelijk was voor God. Gods beeld miste ik en daarom was ik de eeuwige straf waardig, Gods rechtvaardigheid vorderde dat Hij mij strafte, of de Heere stond zijn recht af. Dat kon niet en dat wilde ik ook niet, want ik had Gods rechtvaardigheid zo lief, en kon dat zo goedkeuren.

In dat gezicht stond ik drie dagen; als ik bedenk wat er in mij omging! Maar O, als dit een kind van God leest, die zal beseffen dat dit niet te beschrijven is. Sommigen van hen zouden echter kunnen denken, hoe dat dit wezen kon, daar ik reeds zoveel had ondervonden dat thans voor mij nu nog zo verborgen werd, even alsof ik niets van Hem wist. Ja, mijn vrienden, het is evenwel zo dat God machtig is; en had Jezus zo niet verborgen gebleven, ik had zeker uit dit dierbare stuk zoveel niet kunnen leren.

U zult nu dadelijk horen hoe dat ik de Heere Jezus weer onder het oog kreeg. Nadat die drie dagen voorbij waren en ik niets als *Gods rechtvaardigheid* gezien had, stond ik op de aarde en durfde niet naar de hemel opzien. Want daar zag ik niets als een heilig en rechtvaardig God, die mij voor eeuwig straffen moest, en zag ik naar beneden, hoe ik van de aarde daar ik op stond, was niets waardig als dat de afgrond zich opende en mij daarin deed verzinken, denkende, ook daar zou ik God nog moeten loven dat Hij mij strafte.

Van dit gezicht zal ik niets meer schrijven; die het kent, zal lichtelijk beseffen hoe dat ik gesteld was. Als ik dacht te zinken, was het als of er een achter mij stond, die mij deze woorden toeriep: *Ziet eens, een Kind is ons geboren, een Zoon is ons gegeven, men noemt Zijn Naam Wonderlijk, Raad, Sterke God, Vader der Eeuwigheid en Vrededorst.* Toen zag ik God weer staan als tevoren, midden in dat vervallen mensdom, en hoorde deze woorden: *Alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk die in Hem gelooft niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe.* Even zo lief heb Ik u gehad, dat Ik Mijn eniggeboren Zoon aan u gegeven heb.

Maar O, mijn vrienden! het is mij niet mogelijk u te schrijven, de liefde Gods die er toen in mijn hart kwam. Om die uit te drukken er zou een eeuwigheid toe nodig wezen; dit was een liefde Gods des Vaders die alle verstand te boven gaat, ja, die sterker is als de dood en het graf. Dat was een liefde Gods waardoor ik geheel verrukt werd, dat al wat ik zag, mij toeriep: *vrede, met God door Christus!* Ja, dat was een liefde Gods, dat mij alles een eeuwige vrede met God door Christus toeriep, en bevredigd was met een drie-enig God, Vader, Zoon en Heilige Geest. Ik had ook vrede met de Engelen in de hemel, die loofden Hem over mijn ziel. Ja, dat was een liefde Gods, dat al wat ik op aarde zag, mij toeriep, dat is uws Vaders goed. En al wat in de hemel was, daar was ik een erfgenaam van, ja, een erfgenaam des eeuwigen levens, een kind des Allerhoogsten, God tot mijn Vader, Jezus mijn oudste Broeder,

en dat voor mij, zo een als ik was!

Hier is geen bedrog in, o kinderen van God! Hier is geen begin aan, dit had ik in die week ondervonden, maar het duizendste part is niet te beschrijven.

Toen was het Zondag, en ik ging na de middag naar de Noorderkerk, daar predikte dominee Eik over de 3de Zondag. Zie eens mijn lieve vrienden, toen moest ik dat nog eens horen prediken, ik wist het daar bijna niet uit te houden; o wonderlijke wegen Gods!

Toen de kerk uit was, kon ik wel zeggen: al wat de dominee gezegd heeft, daar heeft de Heere mij gepasseerde week klaar ingeleid, nog veel meer en dieper. Drie weken bleef ik nog in die sterke liefde, O, wat had ik God lief! En dit moest ik menigmaal uitroepen: *hartelijk heb ik U lief, o God mijn sterkte! Gij weet dat ik U lief heb!* En moest zeggen: *ik heb lust om uw welbehagen te doen; Heere wat wilt gij dat ik doen zal?* O, wist ik het maar, dan zou ik het doen! Daartoe had ik lust en geen andere begeerten, als om de wil Gods te doen. Alle eigen wil, zin en begeerte dat was alles weg, en kon zeggen: *Al het oude is voorbijgegaan, ziet, het is alles nieuw geworden.* Toen was ik een nieuw schepsel in Christus, ik wilde de gehele aarde wel doorgelopen en hun toegeroepen hebben, welk gevaar hun boven het hoofd hing, en dat zij toch zouden bidden zonder ophouden, dat God hen de ogen zou openen. O, wat had ik een medelijden met die arme mensen, omdat zij zo blind waren! Ik moest bijna alle mensen aanspreken, en zo bleef ik drie weken werkzaam.

Twee weken daarna kwam ik in een andere gestalte, o wonderlijke weg Gods! *Wat zal ik de Heere vergelden voor alle zijn weldaden aan mij bewezen?*

Die wonderlijke wegen die God met mij gehouden heeft, zullen nog het meeste volgen eer dit boek geëindigd is.

Trapsgewijs ingeleid in het lijden van Christus

In deze tijd heeft de Heere mij het lijden van Christus trapsgewijze voorgesteld en in hetzelfde ingeleid zo ik meer als het voornaamste schreef, kwam ik nooit aan een einde.

Het begon, hoe dat Jezus op aarde had omgewandeld en wat Hij al gedaan had, hoe Hij zich gedragen heeft, wat Hij gedaan had om blinden ziende te maken, hoe zij Hem bespotten, verachtten en versmaadden, en hoe Jezus daarentegen geduldig, lijdzaam, alles verdragende, voor dezulken gebeden heeft, nooit toornig of haastig, maar vol geduld, medelijden en ontferming over degenen die Hem kwaad deden. En dan wat nu mijn plicht was, ik moest nu die voetstappen navolgen, en alles wat daartoe nodig was, kon ik bij Jezus krijgen, bij Hem was een volheid, O, ik kon dat alles bij Hem krijgen, indien ik maar aan de deur der vrije genade aanklopte.

Vervolgens zag ik hoe dat zij Hem onschuldig ter dood gebracht hadden om mijner zonden wil, wat heil Hij verworven had door Zijn opstanding en hemelvaart, een eeuwige verlossing om mij te verlossen uit de aller-diepste ellende waarin ik geweest was. Hoe dat ik mij nu voor eeuwig kon verblijden door het lijden van die grote Heilvorst. En al het lijden van de Heiland was geëindigd toen Hij de laatste woorden sprak: *het is volbracht!* Hoe Hij nu in de hemel aan de rechterhand des Vaders was om voor mij te bidden, dat mijn geloof niet zou ophouden. Zolang als ik op aarde was, zou ik aan het lijden van Jezus enigermate gelijkvormig gemaakt worden, en dat zou niet eindigen voordat ik door de dood kon zeggen: *het is volbracht*, en dan zou ik eeuwig zegepralen. Hier is geen einde aan te vinden; daarom zal ik van dit stuk maar zwijgen.

Twee weken was ik in zulk een brandende liefde tot JEZUS, ja de Heere weet hoe

gaarne ik toen voor Hem in de dood wilde gaan; mijn lichaam was bijna te zwak om het te dragen, maar ik liet mij maar verblinden in die liefde, en moest gedurig uitroepen: *Al wat aan Hem is, is alles heerlijk en begeerlijk, zulk een is mijn Liefste, ja, zulk een is mijn Vriend.*

Eens over straat gaande, vond ik een papiertje waarop geschreven stond deze woorden:

*Nu heb ik eens gevonden,
Een balsem voor mijn wonden,
Een middel voor mijn smart;
God werd door zijn Zoon bewogen,
En slaat op mij de ogen,
En treft mij in het hart.*

O, mijn vrienden, kon ik eens uitdrukken hoe dat ik gesteld was, want even zo bevond ik mij op die tijd. Ik wilde wel roepen tot de engelen in de hemel, dat zij God zouden loven, want ik kon er niet aan beginnen. Ja, kinderen van God, dat kunt u zeer wel begrijpen en zeggen, wat zou ze toen graag gestorven zijn. O ja, was dat de wil des Heeren geweest. Maar nee, daar was nog wat anders voor mij te doen, dat zult u nog horen eer deze geschiedenis geëindigd is.

Hoe wonderlijk zijn Gods wegen, inzonderheid die de Heere met mij gehouden heeft! Die twee weken in brandende liefde tot Jezus doorgebracht hebbende, was ik een week werkzaam geweest met de woorden: *Zijn Naam is Wonderlijk Raad, Sterke God, Vader der eeuwigheid en Vredevorst!*

Hetgeen ik daarin zag, was voor mijn ziel zo dierbaar. Zijn Naam is *Wonderlijk*, daarin zag ik inzonderheid, welke wegen de Heere met mij van een kind af tot nu toe gehouden had, van jaar tot jaar, van week tot week, van dag tot dag. Ja, waar ik al voor bewaard was in mijn jonkheid, 't geen ik voorheen aan mijn verstand toeschreef, daar ik van zo veel ijdelheden terugbleef. Maar geheel anders was het, toen ik zag dat ik niets kon, als mij verwonderen en zeggen: o ja, Heere, Uw Naam is wonderlijk en aanbiddenswaardig!

Maar dit was het niet alleen, maar vernam hoe de Heere in het vervolg nog een wonderlijke weg naar ziel en lichaam met mij houden zou, en dat deed de Heere mij geloven dat ik Hem moest kennen in al Zijn wegen. Wat voor weg dat zou zijn, werd nog voor mij verborgen in dit woord, *Zijn Naam is Raad*. Zag ik hoe dat ik de Heere in alle zaken naar lichaam en geest om raad en bestuur moest vragen buiten Hem niets kon doen, maar dat Hij de gewillige knecht des Heeren was, om mij in alles raad en bestuur te geven, hetgeen ik dagelijks, ja ieder ogenblik zo nodig had. Hij zou mij verzorgen van het nodige voor mijn lichaam tot aan mijn dood toe, en in welke wegen ik naar het uitwendige kwam, indien ik Hem zulks bekend maakte, zou Hij mij leren wat ik doen of laten moest. Ja, Hij zou mij door Zijn hand en raad leiden, totdat ik mijn tijd hier had uitgediend, en dan zou Hij mij in heerlijkheid opnemen. En was de ziel in lijden en strijd, ik zou het Hem maar klagen, Zijn raad en bestuur zou Hij mij geven. Al wat mij ontmoette moest medewerken ten goede, op Zijn tijd zou er altijd uitkomst komen naar Zijn wil en welgevallen, want Hij had alles overwonnen.

In deze woorden: zijn Naam is *Sterke God*, zag ik welke sterkte ik nodig had om te strijden tegen alle vijanden die het mijn ziel zo bitter maakten als de Heere Zijn licht introk. Maar O, daar was bij Hem sterkte genoeg, ja, Zijn Naam was Sterke God! En hoe dat ik ieder ogenblik die sterkte nodig had om aan te grijpen en daarmee de vijand weerstand te bieden, om te kunnen zeggen: *door Hem vermag ik alle dingen, die mij kracht en sterkte geeft*, namelijk door Christus.

In deze woorden: Zijn Naam is *Vader der Eeuwigheid*, zag ik, hoe dat al van eeuwigheid door God besloten was geweest, dat die Heilvorst moest geboren worden om zondaren weer met God te bevredigen. En dat Hij in de tijd aan mij zou bekend gemaakt worden, zoals Hij in al Zijn namen was beschreven.

Zijn naam *Vredevorst*, dat was, dat ik nu door Hem met een drie-enig God bevredigd was, Hij was de Vrede-vorst, door Hem had ik vrede, ja, zou eeuwige vrede hebben.

Nu heb ik alles even aangeroerd, hoe dat ik met de Naam van Jezus werkzaam geweest ben.

Die week geëindigd zijnde, bleef ik nog 8 dagen mij in die dierbaarheden verlustigen. Het was gedurig of er zo een heilige samenspraak tussen God en mijn ziel was. Gelooft vrij, kinderen van God, dat ik mij niet kan uitdrukken zoals ik dat ondervond. Die week geëindigd zijnde, volgde de zondag, waarop het bediening was. Zeer begerig daarnaar ging ik naar de kerk, maar onderweg kwamen mij in de gedachten deze woorden:

*Maar ziel! weet dit vooraf,
Zo ik uw lust niet gaf,
Wilt daarom niet verschrikken,
Maar wees hierin verblijd,
Dat Ik u op Mijn tijd
Genoegzaam zal beschikken.*

Op die tijd stond ik zo wel met mijn gemoed, dat ik zeer weinig aan dat versje dacht. Ik ging in de kerk, dominee Ten Brink predikte over de woorden: *Het Lam dat geslacht is, is waardig te ontvangen*, enz.; en daar zag ik zo veel in, dat ik de hele tijd wenende dacht: *O, dat ik toch voor Jezus in de dood mocht gaan!* Dat duurde totdat de dominee van de stoel kwam en het Avondmaal uitdeelde. Toen ik opstond om aan de tafel te gaan, werd mijn hart gesloten, ik was als een steen, zo ging ik aan de tafel en ook weer af.

Drie dagen bleef ik zo; naderhand dacht ik veel aan dat versje, hierdoor moest mijn ziel die dagen leven. Ik ging daarheen als een mens die verteerde, omdat ik het vorige miste.

Ik zag eens in een liederenboekje, en mijn oog viel op dit versje:

*Beschouwt men de Koning,
Hier eens in zijn schoonheid,
Het is geen gewoonheid,
Het is maar een zielsbanket,
Bruiloftskinderen voorgezet,
En daarna weer weggesloten,
Het is meest voor de eeuwigheid,
Voor Gods kinderen weggeleid.*

Onder het lezen werd ik blij en bedroefd; verblijd was ik omdat ik vernam dat dit grote goed in de hemel bewaard werd voor mij, en bedroefd, omdat ik dat nu zo niet meer genoot als ik gedaan had.

Dat miste ik vier weken, en in die tijd dacht ik gedurig aan het genotene. Gedurig kwam er in mij op, dat ik voor al het ondervondene geen goede grond had; in veel dingen had ik mezelf ingedrongen, en dat had zo ruim in zijn werk gegaan. Zulks hoorde men nooit van andere vromen, die hoorde men veel meer klagen, en ik had maar zo ruim geleefd, 't geen nog geen jaar had geduurd, daar andere vromen, die al jaren op die weg geweest waren, van die dingen daar ik van sprak nog niets zeiden.

Zeer bedroefd klaagde ik dan ook mijn nood aan de Heere. Op een maandagmorgen

kwam mij in de gedachten: ik was maar een samenknoping van ongerechtigheden; mij kwam voor, dat mijn ongerechtigheden hemelhoog waren, en ik kreeg een walg aan mezelf. Die dat ondervonden heeft, zal wel weten hoe dat ik gesteld was, ik kan er niets meer van zeggen als dit, dat men zichzelf niet zien mag.

De gehele week dacht ik: O, mocht Gods volk nu eens weten, wat monster dat ik ben. Die het kent, zal zeggen: dat is beter te ondervinden dan te beschrijven, en ze zullen wel denken, daar zal ook nog wel wat goeds op gevolgd zijn.

O ja, mijn vrienden! dat was ook zo. En uit hetgeen dat ik er van schrijven zal zult u bemerken dat er veel op volgde, dat ik nooit zo lang als ik op aarde ben zal kunnen uitspreken.

'Mijn Vader in Christus'

Nadat die week geëindigd was werd het zondag. Ik ging naar de kerk, dominee (Rutgerius) Perzonius predikte in de Noorderkerk; het Avondmaal zou bediend worden. Daar zittende durfde ik niet op te zien, hebbende nog dezelfde gedachte dat mijn ongerechtigheden hemelhoog waren, en dat ik een samenknoping van zonden was, hebbende een grote walg aan mezelf. Alles voor die tijd voor mij gesloten zijnde, hoorde ik de dominee in zijn verklaring nog eens zeggen, *hoe dat de Heere het licht wel eens uit de duisternis deed voortkomen*; maar ik durfde niet denken dat dit hij mij zou plaats hebben. Ik bleef daar also zitten, denkende: die mensen die naast mij zitten, moesten eens weten wat monster ik was, ik wenste dat ze het wisten dan konden ze het aan allen bekend maken.

Maar een half uur voordat de dominee van de stoel kwam, o mijn vrienden! kon ik ulieden eens een recht denkbeeld geven hoe dat het was; mijn ongerechtigheden stonden vlak voor mij hemelhoog, en de gerechtigheid van Christus stond er vlak tegenover, die was onpeilbaar hoog. Ontsteld werd ik, niet wetende wat dat zou wezen; zulks een weinig gezien hebbende, was het alsof de gerechtigheid van Christus over mijn ongerechtigheid heerste. Een weinig daarna kwam die gerechtigheid, en nam de gehele samenknoping van mijn zonden voor mijn ogen weg en wierp dezelve in een put van eeuwige vergetelheid, om er nooit weer aan te gedenken, met deze tot driemaal toe herhaalde woorden: mijn gerechtigheid is u genoeg. Het was of iemand mij alle mijn zonden voorlegde die ik van kinds af tot hiertoe bedreven had, ja, die mij reeds lang vergeten waren. Ik zag ze daar allen als een register bij elkander staan.

Maar werd er niet benauwd over, o nee, want ik zag met ogen des geloofs het bloed van Christus, dat al mijn zonden uitwiste, zodat er niets overbleef. Daarop kreeg ik deze woorden: *Het bloed van Jezus Christus de Zoon Gods reinigt ons van alle zonden*. Toen klom de dominee van de stoel af om het Avondmaal uit te delen. Ik stond op en ging naar de tafel, zuchtende, dat God mij mocht ondersteunen om niemand tot aanstoot te zijn, vanwege het grote dat God mij schonk.

Aan de tafel zittende, werd mijn oog gevestigd op de schotel daar het brood in lag, hoe dat ik dit moest aanmerken, als betekende het lichaam van Christus, het brood dat daarin gebroken lag, was hoe dat Christus zich had laten verbreken aan het kruis voor mijn zonden.

Daarna werd mijn oog gevestigd op de beker met wijn, hoe dat die het lichaam van Christus betekende, en in de opening, hoe dat dit betekende een wonde in Christus zijde, en de wijn voor mij gestort, toen hij op Golgotha die woorden had uitgeroepen: *het is volbracht!* Het was alsof ik met Hem op Golgotha was en bekleed met Zijn gerechtigheid, en hoorde dat er gezegd werd: *dat is nu uw grond, waarop gij de eeuwigheid kunt inwachten!*

Toen ging ik in een eeuwig huwelijksverbond, van Jezus aan mijn ziel bevestigd, dat

Hij met mij in eeuwigheid ondertrouwd, en dat ik de Zijne en Hij de mijn was in eeuwigheid. Toen had ik noch brood of wijn gebruikt, maar kon die aannemen als liefdepanden, en het was: *smaakt en proeft hoe goed en zoet uw Heere en Bruidegom is*. Het brood dat ik gebruikte, bleef aan het gehemelte zitten.

Reeds toen ik de kerk uit was, onder het gebed, moest ik God als mijn Vader aanspreken wegens het grote dat ik ondervond, echter met vrees, dat zulks al te groot was. Maar op deze was het: *Indien het Mij niet te groot is om het aan u te schenken, moet het u niet te groot zijn zulks aan te nemen*. En door Goddelijk licht des geloofs zag ik God met Zijn Zoon daar staan, en dat ik al van eeuwigheid door de Vader met zijn Zoon op het aller-nauwst verenigd was en verbonden door het geloof.

Toen moest ik niet anders zeggen als: *o ja, God mijn Vader! Gij zijt mijn Vader door Christus geworden en blijft het tot in eeuwigheid*. Toen durfde ik God niet anders als *mijn Vader* noemen, en zo is het mij daar gegaan, kinderen van God!

Drie dagen was ik zonder eten, gedurig menende dat ik zou sterven. Die avond nog bij vromen zijnde, sprak ik geen een woord; die gehele tijd zongen zij, daar gedurig in voorkwam: *het is volbracht op Golgotha!* Ik was vol verwondering, moest mij gedurig vasthouden, maar hoe ik recht was, kan ik niet beschrijven.

Als het tijd was dat ik gaan moest, zeiden ze mij dat. Hoe vreemd was mij dit, menende daar maar stil te moeten blijven zitten; ze brachten mij een eind weg en ik ging naar huis.

Daar alleen slapende, kon ik niet op bed komen, hetgeen ik nooit vergeten zal. Ik werd stijf van koude even alsof ik dood was. Ik zat op mijn kamer met de gedachten: *ik moest bij Jezus wezen om Hem te omhelzen, want hier kon ik niet langer wezen*. 's Morgens werd het mij aan het oor gezegd: *omhels Mij met de armen des geloofs!* Hoe ik die nacht doorbracht kan ik niet zeggen. Als ik 's morgens beneden kwam, stond ik zo vreemd te kijken, daar ik geen denkbeeld van geven kan; 't was even alsof ik in een vreemd land was en niet wist wat ik doen zou, want al mijn gedachten waren in de hemel.

Nog niemand op zijnde, bleef ik stil staan; deze woorden kwamen mij voor: *O Mijn vriendin! Mijn beminde! Uw ogen zijn als duivenogen! Zie hier uw Bruidegom! Ben Ik u niet welkom?*

Toen viel ik op mijn aangezicht, niet wetende waar ik was, ik kon niets doen, noch spreken, bidden of schrijven, alleen een sterke begeerte naar de dood. Daarop kreeg ik deze woorden:

*Nu zal het niet lang meer duren,
Uw Vader telt de uren,
Dat Hij u verlossen zal;
Om u te doen zegepralen
In zijn Koninklijke zalen,
Dat u is toebereid
Van Hem die in uw hart leidt.*

Toen kon ik liefdetranen storten, hetgeen mij verlichtte. Ik kreeg een liederenboekje, en het eerste dat ik zag, was:

*O liefelijke eenzaamheid!
Daar ik mijn tijd verslijt
Met Jezus mijnen Vriend!
Daar ik mijn ganse hart
Vrijwillig voor Hem open leg,*

En al mijn zielesmart;
 Dat eenzaam zijn is mij zo goed,
 Daar mijn gemoed
 Het hoogste goed
 Geniet tot ware rust.
 Dan is mijn hart en oog
 Van 't schepsel afgekeerd,
 En vestigt zich omhoog;
 Dan klim ik op tot d'eeuwigheid,
 Oneindig wijd,
 Daar ik de tijd geheel verslijt;
 Daar zijgt mijn ziele neer
 Onmachtig in verwondering,
 En zeg vrijmachtig Heer!
 Ben ik van U in liefd' gekend,
 En ingeprent
 In het Testament
 Van Uwen vrijen raad?

Een uitverkoren vat te wezen,
 Vóór des werelds grond,
 Hier vind ik paal noch maat,
 Hier denkt mijn ziel hoe Godes Zoon
 Zijn hemeltroon tot smaad en hoon
 Om mijnentwil verliet, zijn ziel in de dood
 Gewillig voor mij overgaf,
 Voor mij zo boos en snood.
 Hoe mint mijn ziel dan Godes Lam!
 Die neder kwam en op Zich nam
 Mijn zonden veel en groot.
 Hoe geef ik mij dan nu geheel
 Mij eeuwig aan mijn Jezus weer.
 Mijn Heiland en mijn enig deel.
 Daar oefent dan mijn stille geest
 Gans onbevreesd, wel allermeeft
 Gemeenschap met Gods Zoon,
 Mijn smart en zielsbegeer.
 Daar leg ik met vrijmoedigheid
 Gelovig voor Hem neer,
 Met al mijn zonden, schulden, nood,
 Zo veel en groot; gans ontbloot
 Raak ik mij zalig kwijt!

Mijn ziel leunt en rust
 Op Jezus liefelijk alleen,
 En wordt van Hem gekust.
 In het eenzaam krijg ik dikwijls licht
 En zielsgezicht en leer mijn plicht
 Hoe ik te aller tijd bij Jezus blijven moet,
 En leven maar op vrij gená

Van verworven goed.
 Dan word ik wel eens ingeleid
 In de eeuwigheid der heerlijkheid
 In het oneindig goed,
 Dat mij te wachten staat,
 Hoe dat ik met Gods reine beeld
 Zal worden recht verzaad.
 Wat is het eenzaam mij dan goed,
 Als mijn gemoed
 Dat hemelgoed geniet,
 In het zalig licht;
 Hoe is mijn ziel verheugd,
 In 't zien dat ik geroepen ben,
 Tot heerlijkheid en deugd.

Toen ik dat alles eens overzien had, wilde ik gaarne sterven, want het was mij hier zo vreemd, dat ik er geen denkbeeld van maken kan. Ik zei wel duizend malen: *o Heere, ben ik in een vreemd land? Wat zal ik hier doen? Neemt mij toch weg daar Gij zijt!*

Zes weken bracht ik door in een verlangen naar de dood dat ondragelijk was, reikhalzende daarnaar om dan God te loven; van die begeerte was ik toen zo vol, dat mijn lichaam verzwakte door niet te eten en weinig te slapen. Zodra als ik muziek, klokken of orgel hoorde spelen, brachten die mij te binnen, hoe dat Gods volk in de **dag der opstanding** in de hemel zouden worden ingevoerd, met wat een muzikaal geluid, en hoe dat die hemelklokken zouden luiden van vreugde over het rechtvaardig volk, en met wat een gejuich dat ze de hemel zouden ingaan, om daar hun lieve en dierbare Jezus te ontmoeten, en hoe dat ze daar met eenparige stemmen God zouden loven!

Door de ogen des geloofs zag ik reeds de hemelzaal in mijn lichaam, doch was te zwak om dit te kunnen dragen, want gedurig was het alsof ik opgetrokken werd, niet wetende of ik wel op de aarde was, en als ik mij weer bewust werd van nog in de wereld te zijn, vroeg ik met verwondering: *Heere, ben ik nog hier? Wat zal ik hier toch langer? O, neemt mij toch tot U; voldoe aan mijn sterke begeerte om ontbonden te zijn, en daar te wezen daar Gij zijt, O, dat is mij veel beter!*

Sterke begeerte naar de dood

Dan werd ik nog weer bevreesd van mij te zullen bezondigen, door al te zeer naar mijn dood te verlangen, daarom durfde ik er niet meer om bidden, maar zei gedurig: *o Heere, Gij weet alle dingen!* Daar lag dan in: *o Heere, kon het met U|w raad bestaan dat ik mocht heengaan!* Maar bad, dat de Heere deze begeerte mocht matigen, als het Zijn wil was dat ik hier nog blijven zou.

Die dit niet kent, kan niet begrijpen, dat die begeerte echter bleef en hoe ik die tijd doorbracht. Ik kon niet hebben dat er zelfs van de wereld gesproken werd. En was ik bij vromen, die over dingen spraken die de godsdienst niet betroffen, dan waren ze niet vroom bij mij; ook niet als ze wat mooi gekleed waren; ook niet als ik hen zag slapen in de kerk, en als ik hen hoorde klagen, stond ik altijd verbaasd. Ja, de Heere weet dat ik zulks niet begreep, en inzonderheid als ik zei, dat er altijd overvloedige stof was om te spreken, was het geen roemen, dan klagen. Hun antwoord was: 'Ze konden soms het zo wel buiten de Heere stellen en hadden maar een flauwe begeerte naar Hem.' Dit was mij vreemde taal, en vroeg: moet u dan klagen? Daar er zo'n volheid bij Jezus is, die altijd staat te wachten om te willen geven. Als u maar begeert;

kunt u dan buiten Hem leven? Is de begeerte niet brandende naar Hem als u dat mist? Ze antwoordden: je zult niet lang meer leven als je zo blijft. Maar dan spraken ze naar mijn zin, wensende, dat het waar mocht wezen, dat mijn leven kort was en ik haast sterven zou, want ik kon buiten dat vol genot niet meer leven.

Die ondragelijke begeerte naar de dood is met de zes weken geëindigd. Ik zal schrijven hoe de Heere die heeft weggenomen, daartoe heb ik Gods ondersteunende kracht en sterkte nodig. O wonderen van vrije genade! ja, wonderlijk zijn Gods wegen, vooral die God met mij gehouden heeft. Ik zal laten volgen wat de Heere in een nacht aan mij gedaan heeft; en allen die dit leest, maakt met mij de Heere groot! Wat zal ik arm niets waardig zondaar de Heere vergelden? Wat zal ik doen? Een eeuwigheid is er toe nodig om Gods grootheid er de eer voor te geven!

Als ik naar bed zou gaan, kon ik niet slapen van de sterke begeerte naar de dood; aanhoudend moest ik bidden dat God mij zou laten sterven, of die onverdraaglijke begeerte wat wegnemen. Onder veel tranen betuigde ik voor de Heere: *Gij zijt alwetend en weet of het in Uw raad bepaald is, dat ik sterf of nog langer hier zal moeten blijven. Zal ik nog niet heengaan, dan wens ik Uw wil te kiezen, al moet ik dan nog vijftig jaar leven. Uw alwetendheid o Heere! is bekend, dat mijn lichaam moet bezwijken, als ik van de begeerte om te sterven niet ontdaan wordt.*

Mijn zuchten waren dat de Heere mij nu toch wilde verhoren, gedurig denkende van zo dood te zullen blijven van het verlangen om God te loven. Het was in mijn oren, of ik een engelenzang in de hemel hoorde, en zag met ogen des geloofs hoe dat ik het op mijn doodbed zou hebben. Maar dit zal ik tussen God en mijn ziel laten en daar niet van beginnen, om de begeerte naar de dood niet weer gaande te maken.

Toen ik dat gezien had, riep ik uit: *o Heere, laat mij toch sterven!* Maar als ik dit stuk geschreven heb, wie dit zal lezen, mag denken: God is niet gewoon om nu zulke dingen meer te doen, en het daarom verwerpen. Maar hoor eens mijn goede vrienden! God is immers machtig alles te doen wat Hem behaagt. En och, ik bid u, verwerpt dit toch niet, want het is Gods werk, en de Allerhoogste heeft nu al dat werk bevestigd, eer ik dit schrijf. Ik doe dit niet uit mezelf, maar op het bevel en door Hem, die met en door Zijn Geest in mij gewerkt heeft, niet willende hebben dat ik dit alleen voor mij zou houden, maar zijn wonderen zal ik bekend maken onder de volkeren, opdat ze die dit zullen horen, de Heere met mij zullen groot maken, en Hem de ere geven. Want de Heere heeft eerst bevestigd eer ik dit schreef, de levendige blijken zijn er nog, want wij allen zijn nog in het land der levenden.

Nu zal ik onder het alziend oog van God schrijven, wensende, dat het nog van nut en zegen mag zijn voor die dit zullen lezen, en dat 't strekken mag tot Jehovah's eer!

Werkzaamheden met haar huisgenoten

Het tijdstip daar zijnde, dat ik van die ondragelijke begeerte naar de dood ontslagen werd, zag ik **mijn vader, twee zusters en twee broeders** door het oog des geloofs alle vijf geestelijk blind, en hoe vreselijk de plaats der verdoemenis was, en dat ze alle vijf stonden op de rand des verderfs, maar ze waren blind, en bemerkten dit niet. Voor mij was de hemel met alle zijn heerlijkheid geopend, maar mijn familie moest in die brandende poel, of ze zouden allen nog bekeerd moeten worden. Door het geloof zag ik God als heilig en rechtvaardig die hen voor eeuwig straffen moest, of God moest van Zijn recht voor eeuwig afstand doen; maar vernam dat Jezus in het midden stond, zeer gewillig om zondaren zalig te maken. En dat er nu nog mogelijkheid was dat ze door Jezus konden behouden worden. Ze stonden alle vijf nu nog op de oever van de hel, geestelijk blind zijnde, en konden dit niet eerder vernemen, voor dat God hen de

ogen opende.

Die dit leest, kan licht beseffen, dat ik zonder het bevel des Heeren dit niet zou schrijven, daar dit geen gemakkelijke zaak is. Want denkt eens, als u, vrienden des Heeren bij Goddelijk licht zag dat uw nabestaanden op de rand des verderfs stonden, en dat u God toch moet rechtvaardigen in het straffen van uw vrienden, - daar u zo een natuurlijke betrekking op had, en ze blind zijnde die straffen moesten ondergaan, - al riep u hun dit toe, ja, al was het zonder ophouden, ze hoorden het toch niet. Nee, een inwendige roepstem, door Gods Geest moest hun dit bekend maken. Die dit niet ondervonden heeft, kan mij niet begrijpen al dat ik mij nu nog zo klaar uitdruk, dus zal ik liever bij mijn stuk blijven.

Als ik dit door het geloof nu alles gezien had, en in dat vreselijk gezicht stond, riep ik deze woorden uit: *o God van hemel en aarde! Wat zal dit zijn?* Toen was het even alsof God zei: 'Wel wat dunkte u, als ik aan uw begeerte nu voldeed, dat gij stierf en op uw doodbed liggende, zouden uw vader, zusters en broeders zo voor uw bed staan, zoals gij die daar zo-even door het geloof gezien hebt, zou u dat tot geen ondragelijke smart wezen? Zou die droefheid niet zo groot zijn, dat u al dat aangename verdween, dat gij eenmaal gezien hebt bij uw afsterven te zullen genieten?'

Met een grote ontsteltenis moest ik zeggen: *o ja Heere, dat is zo.* Daarop was het alsof de Heere Jezus zeide: 'Is het dan niet beter dat Ik u op aarde laat totdat Ik hen allen tot Mij gebracht zal hebben, opdat gij die smart op uw doodbed niet moogt ondervinden?' Zonder aandoening kan ik dit niet schrijven, maar moet mij in de overdenking zelf verliezen, even als toen ik in de namen van de Heere Jezus werd ingeleid, hoe wonderlijk die waren, en dat God met mij zo een wonderlijken weg zou houden, die ik hier nu beschreven heb.

Zijn naam was Sterkte, en die sterkte had ik nu zo nodig en hoe ik de Heere in al zijn wegen moest kennen en raad vragen. O, dat kwam alles in deze weg zo te pas! Overdenk het maar eens, mijn vrienden, als mij dat daar zo vraagsgewijze werd voorgesteld, of het niet beter was dat ik zolang op aarde bleef, dat ze allen eerst waren toegebracht?

Daarop moest ik zeggen: *O ja, vrijmachtige God! Als U dat moge behagen, laat mij dan zo lang verblijven.* En ... weg was de begeerte naar de dood. Maar daar was wat anders voor mij te doen als te sterven. Ik viel op mijn aangezicht om voor hen te bidden, en hen alle vijf aan de voeten van Jezus te brengen, en zeggen:

'Ziet daar Heere vijf blinden, die moeten de ogen geopend worden, bij u o grote Heilvorst moet ik die brengen. Ik leg deze aan Uw voeten neer om te blijven liggen, want ik ga weer heen. O, laat ik nu door genade verwaardigd worden, voor hen aan te houden bij de genadetroon, met zuchten en bidden tot zolang er adem in mij is! En al wat ik daartoe nodig heb, zult Gij mij wel schenken, o Heere, dat zult gij wel doen, want zulks hebt Gij mij beloofd, daar zal ik ook niet aan twijfelen; en O, Gij zijt zo een goed Heere! Gij zult wel haast op die vijf blinden eens neerzien. Gij zijt daar zo machtig toe! Uw beloften zijn toch dat Gij al mijn begeerten vervullen wilt, zo ik die maar aan U door bidden en zuchten bekend maakte. En dat ik nimmer van U teveel begeren kon, en dat weet ik wel. Daarom kom ik nu met vijf blinden, nu begeer ik dat Gij deze de ogen opent, goede Heere! Dat zult Gij wel doen; eens verhoort Gij toch mijn bede. En als ik niet bidden kan, dan zult Gij mij dat wel leren en kracht geven, want door U mijn liefste Jezus vermag ik immers alles!'

Zo had ik hen nu aan de voeten van de grote Ontfermer gebracht, denkende, die lieve Jezus was zo vol medelijden over die blinden, welke ik daar aan Zijn voeten had neergelegd, Hij zou er wel haast aan beginnen te werken.

Ik bleef voor mijn jongste broeder aanhoudend roepen: *moge hij leven voor het*

aangezicht des Heeren! Als ik dat gedaan had, ging ik naar bed, legde mijn aangezicht in het kussen, omdat ik mijn tranen niet kon stillen, en hoorde deze woorden: *uw jongste broeder heb Ik al met de vinger aangeraakt*. Het was nog als een mosterdzaadje en verborgen. Hierdoor werd ik verblijd, maar hij werd zo op mijn hart gebonden, dat ik aanhoudend voor hem roepende was, hetgeen ik ook voor die anderen wilde doen, maar kon daar niet mee verder. Daarover was ik bedroefd en ging met die droefheid naar Jezus, vragende: hoe het was dat ik nu maar alleen voor mijn jongste broer kon aanhouden? Ik ging niet heen voor dat ik dat wist en hierin licht kreeg. De Heere toonde mij dat Hij die alle niet te gelijk op mijn hart zou binden. Door het geloof zag ik dat de jongste de eerste zou zijn, daarna de oudste, en dan mijn vader, die ook kort voor zijn dood eerst tot ruimte is gekomen. Hierop volgde mijn oudste, en daarna mijn jongste zuster. Dit alles deed de Heere mij in een nacht ondervinden.

Kort daarop vertrok ik uit mijn tweede dienst, waar ik in dat half jaar 't geen ik geschreven heb, ondervonden had. Toen bracht de Heere mij bij Zijn kinderen, waar ik een jaar geweest ben, en toen ziek vandaar ben vertrokken.

Nu zal ik betogen hoe dat God het zo bovengenoemde bevestigd heeft. Vooraf gaf ik aan mijn moeder te kennen de weg die God met mijn vader zou houden van het begin tot het einde, zoals ik door Geesteslicht gezien had, en de Heere heeft dit bewaarheid. Eer dat dit werk bevestigd was, meenden sommigen, dat ik hier te ver mee ging. Graag zouden ze mij dit hebben afgenomen, maar dat kon niet. Dit bracht mij echter in het verborgen om voor hen te bidden, omdat ik voor mijn ogen zag dat ze Gods werk aantastten, en riep hen menigmaal toe: o mijn lieve mensen, wacht eerst de tijd af die ik gezegd heb, en dan zullen uw ogen dit zien.

Bezoek aan de familie

Aanhoudend was ik werkzaam voor mijn jongste broer; van die tijd af schreef ik gedurig brieven aan vader, broeders en zusters, maar nooit dat ik werk voor hen had, daar paste ik wel op. Maar om hen te bidden, dat ze alle dagen eens op hun knieën zouden bidden tot God, dat Hij hen de ogen zou openen en doen zien dat het waarheid was, wat ik hun schreef of niet. En waarom ik hun zo veel brieven schreef, en hoe dat het was dat ik uit liefde zo biddend hen vermaande, dat ze zich in de weg zouden stellen. Het meeste hield ik aan dat de Heere hen de ogen mocht openen, en wat wij waardig waren door de zonden van Adam, en dat ik uit enkele liefde voor hen alle nachten schreef als ze sliepen.

Honderden brieven heb ik aan mijn grote familie geschreven, omdat ik groot medelijden met de blindheid had. Niemand denke dat ik door mijn schrijven alleen iets meende te verrichten zonder de zegen van God. O nee, de Heere is mijn Getuige, dat dit alleen geschiedde met bidden en zuchten om Zijn zegen daarover, en dit heeft de Heere ook niet onbetuigd gelaten.

Een half jaar lang schreef ik meer dan dat ik at of sliep, en om de twee a drie weken zond ik altijd een groot pak brieven weg. De Heere sterkte mij, zodat ik nooit geen slaap kreeg, en mijn werk kon verrichten. De korte tijd voor de slaap afgezonderd, bracht ik nog meest wakende door, mij in de Heere verlustigende.

Toen ik uit mijn tweede dienst ging, had ik drie dagen tijd om daarna weer in mijn derden dienst te gaan. Die dagen wenste ik te **Vaassen** bij mijn vader, moeder en jongste zuster, die met mij naar Amsterdam zouden terug keren, door te brengen. Groot was de begeerte om daar heen te gaan, want ik was in geen jaar bij mijn ouders

geweest, en in die tijd was er zoveel in mij omgegaan. De grootste begeerte die ik had dat God mij daar als een middel in zijn hand zou gelieven te gebruiken, voor mijn nog blind zijnde naastbestaanden. De grote hoop dat de Heere zulks doen zou, werd vervuld. Ik ging heen met de wens dat de Heere Jezus met mij zou gaan, anders wilde ik ook liever niet. O, dat wist mijn lieve Jezus wel, dat ik zonder Hem niet weg wilde. Zolang hield ik aan totdat ik deze woorden kreeg: *Ik zal met u zijn, Ik zal hen tot een God zijn, en ze zullen Mij tot een volk zijn.*

Toen was het goed en gaf mij aan Jezus over als het slijk van de straten om van Hem gebruikt te worden als een middel. Naar het schip gaande, kwam mij in de gedachten, van op zee (Zuiderzee) te zullen vergaan, en ik wilde daarom weer terugkeren. Ik bemerkte dat dit van de vijand kwam, en moest zeggen: als het Gods wil is dat ik op zee zal sterven, wil ik er wel dadelijk naar toe gaan. Want ik had geen andere zin, wil of lust, als dat Gods wil mocht geschieden, daar was ik zo mee tevreden. Daarna kreeg ik in het oog dat ik niet zou sterven, want Jezus ging met mij en ik had geen vrees voor de zee meer, al had ik op een plank er moeten overgaan.

Op reis zijnde, ondervond ik zoveel liefde Gods in mijn hart, dat ik mij niet kon bedwingen, en daar was geen een mens in het schip daar ik mee van die dingen spreken kon. Mijn vrienden, kon ik u eens doen begrijpen hoe veel geloofskracht er in mijn ziel was, dat de Heere mij als een middel in zijn hand zou gebruiken in mijns vaders huis. Het volgende zong ik uit Groenewegens gezangen, bladzij 1, eerste Lied. Toen kwam ik donderdag, 's nachts om half elf bij mijn familie, en bleef daar tot zaterdag 's morgens, toen ik weer naar Amsterdam vertrok.

In die tussentijd sprak ik mijn vader, zuster en broeders aan; O, de Heere weet hoe blind ze alle vijf waren, want ze meenden dat ik er nu ongelukkig aan toe was, omdat ze mij nimmer zo een taal hadden horen voeren, verblijd zijnde, dat ze zo niet waren. De korte tijd die ik daar was, bracht ik bijna zonder eten of slapen door. Ik sprak hen altijd biddende en schreiende met grote liefde toe, en vermaande hen met een smartelijk gevoel.

Met mijn jongste broer had ik het meeste te doen, want hij lag op mijn hart gebonden, zodat ik er onder gebukt ging; de Heere weet het wat er in mijn hart omging, toen ik vernam, dat al wat ik zei, geen de minste ingang bij hem vond, maar het tegendeel, ze waren vijandig. Wat ze niet lieten blijken, maar naderhand bekend hebben, en ze hadden toen gewenst dat ik maar dood was, opdat ze mij niet weer behoeften te ontmoeten. Daarbij hadden ze gedacht, die korte tijd wel met mij door te zullen komen. De laatste morgen voor mijn vertrek moesten mijn vader en broeders vroeg naar het werk; 's avonds sprak ik nog wenende met hen. Toen hadden ze overlegd, 's morgens stil op te staan en mij, terwijl ik nog te bed lag, vaarwel te zeggen, en zo naar hun beroep te gaan, opdat ik geen tijd zonde hebben meer te spreken. Maar ik stond vroeg op en riep hen om nog eens samen te spreken. U kunt denken hoe boos ze waren maar ik bleef bedaard.

Ik sprak eerst tot mijn jongste broer deze woorden: *God klopt aan de deur van je hart*, en daarop ging hij heen. Toen ik hem losliet, deed God mij geloven dat Hij die woorden voor hem zegenen zou. Dit zal van achteren blijken als ik van hem schrijf.

Daarna sprak ik met mijn oudste broer, ik kon hem bij de hand houdende nauwelijks zien wegens mijn tranen. Toen ik hem liet heengaan, zei ik: *o broer, denkt aan deze tranen en bid God.* En hij ging weg en ik kon geloven dat de Heere dit voor hem zegenen zou; en dat zal van achteren blijken.

Daarop sprak ik met mijn vader. Maar o Heere, wat was ik ontsteld en ontroerd! Ik voegde deze woorden hem toe: *o vader, ik hoop, God zal met u wezen.* Ik liet hem gelovig los dat Hij met hem zou wezen en dat Hij hem bij de naam zou roepen; dit zal

ik nader bevestigen. Zij allen hadden mij beloofd van twee maal daags op hun knieën tot God te bidden, dat Hij hen de ogen zou openen; maar ze hadden dit nagelaten.

Het laatste dat ik tegen mijn oudste zuster zei was: *God ziet met Zijn alwetend oog of je nakomt wat je me aan de hand beloofd hebt.* Bij die woorden heeft ze naderhand eerst stil gestaan.

Mijn jongste zuster nam ik mee naar Amsterdam; onderweg, in het schip, sprak ik *hoe dat alle mensen van nature buiten God en Christus waren*, en dat heeft de Heere daarna voor haar gezegd. O God! ondersteun mij nu door Uw kracht en genade om te kunnen melden, wat Gij aan hun zielen gedaan hebt, zijnde vader, moeder en vijf kinderen. Moeder was al bekeerd eer wij geboren waren.

Nu zal ik doen volgen de werkzaamheden, van mijn vader eerst, en dan vervolgens. Moest ik niet zeggen: *lieve Heere, 't is Uw werk en bevel dat ik dit schrijf*, dan bezweek ik gewis, maar nu blijf ik hopen op uw ondersteunende kracht!

Moeder bracht mij naar het schip.

Bekering van jongste broer Gerrit

Onderweg zuchtte ik veel voor mijn jongste broeder, dat hij nog eens voor het aangezicht des Heeren leven zou. Daarop kreeg ik deze woorden: *die zucht al om de Heere!* En daarbij zag ik Jezus in Zijn volle bereidwilligheid om hem te willen zalig maken. Ik verhaalde aan moeder dat ik mij haast niet bedwingen kon van blijdschap. Waarop die vroeg: of ik dan zo verheugd was van weer naar Amsterdam te gaan? Daarop antwoordde ik: *alleen om het geluk van mijn jongste broer; ik moet u dit zeggen voordat ik heenga, ik geloof dat God hem haast zal toebrengen. En wie weet wat er in deze week al in hem zal omgaan, want hij heeft nu al werk met zichzelf.*

Ik kan niet uitdrukken hoe groot een geloofsvertrouwen in mijn ziel was. Ik wenste mijn moeder dat God haar bewaren zou hierover niette redeneren of te spreken, maar stil en bedaard van gemoed af te wachten wat de Heere doen zou. Mijn moeder weende en zei niet veel. Ik nam afscheid en ging in het schip. Ik bleef aanhoudend werkzaam en zag hoe dat hij zou leven tot roem van vrije genade.

Zondags kwam ik in Amsterdam, bezocht mijn vrome vrienden, en 's maandags vertrok ik naar mijn derde dienst, waar heer en juffrouw beide de Heere vreesden.

Drie dagen was ik nog aanhoudend werkzaam voor mijnen jongste broeder, bijna zonder ophouden roepende: *o Heere, dat hij toch leve voor Uw aangezicht!*

Met hoe een woede de vijand daar toch tegen opkwam, zal ik maar niet melden. Toen de verzoeking op het hoogste was, kwamen mij met veel ernst deze woorden in de gedachten: *Ik de Heere uw God, grijpe uw rechterhand, en zeg tot u: vreest niet!* Opstaande van het bed, bad ik voor mijn broer met zoveel gevoel en aandoening, dat mijn krachten bijna bezweken en ik niet meer spreken kon. Mijn beden en mijn zuchten waren voor God echter niet verborgen, wel zo, dat eer ik van die plaats opstond, deze woorden mij gegeven werden: *uw broeder zal leven, al ware hij ook gestorven!*

Dat bracht bij mij veel teweeg, even als een mens in het gezicht van zijn zonden, ellenden en dodelijke onmacht staande, niet anders ziende als Gods heiligheid en rechtvaardigheid, menende zo te moeten verzinken. Als Jezus Zich dan ontdekt aan zijn ziel in Zijn gepastheid en volle bereidwilligheid om hem zalig te maken en zo'n ziel gelooft dit voor zichzelf, O, dan zal Gods volk die dit leest, wel weten, wat er in het hart omgaat: liefde, blijdschap, vurige en grote begeerte om God te loven. Dit paste ik op mijn broer toe, en kon van liefde en blijdschap niet spreken. Wat tot bedaren komende, verhaalde ik dit aan mijnheer en juffrouw en zei met veel tranen: *O, maakt met mij de Heere groot, laten wij Hem loven en prijzen in eeuwigheid! Wat zal*

ik de Heere vergelden voor de vrije genade aan mijn broer bewezen?

Zij beiden weenden met mij van blijdschap, maar waren echter nog bevreesd, dat het zo niet zou uitkomen, en dat ik er te ver in ging, willende mij nog wat terughouden. Ze zeiden, dat ik daar zo vast niet op staan moest, omdat ik nog geen brief had gekregen, zijnde nog eerst vier dagen afwezig geweest. Maar als ze daarvan begonnen, was dat olie in het vuur, want de Geest die mij dat geleerd had, was genoeg. Ja, al was Gods volk gekomen om mij dit uit het hoofd te praten, even zo veel was het als een stofje aan de weegschaal geweest. Ik zei: uw ogen zullen het zien. Ik kan niet meer als zeggen, dat mijn broer al bezig is om aan mij te schrijven; en dit zal blijken waarheid te zijn.

Die avond schreef ik een brief naar Vaassen aan mijn moeder, wat ik geloofde omtrent mijn jongste broer, zeer verlangende naar een brief van hem. Deze brief daar komende, was hij bezig geweest, om de aan mij 'berichte' brief te schrijven, waarin vermeld werd, wat God aan zijn ziel gedaan had. Moeder was ook bezig geweest om aan mij te schrijven.

O eeuwige verwondering! U kunt denken hoe ze Gods ondersteunende kracht nodig hadden om dit grote werk te kunnen dragen, wat God aan mij deed; dat ik nog een mens bleef. Gemakkelijk zult u kunnen begrijpen, hoe dat ik kracht nodig had om dit te schrijven; een eeuwigheid heb ik er toe nodig om God de eer te geven. Mijn verstand valt te klein om te overdenken wat een wonderlijke weg dat God met mij houdt.

Twee dagen daarna ontving ik de brief die ik al had tegemoet gezien. Ik was zo ontsteld dat ik dezelve niet kon openen, gaf die aan de juffrouw om mij voor te lezen, die dit ook niet kon wegens ontroering, maar die overgaf aan mijnheer. Ik wilde wel op mijn aangezicht vallen wegens verwondering. De inhoud was als volgt:

Zeer geliefde zuster!

Ik moet u eens schrijven, hoe weinig ingang die woorden vonden, die u die avond te Vaassen tegen mij sprak, ik kon het nog wel horen, maar het vermocht niets op mijn hart, menende, daar waren nog wel grotere zondaren dan ik, het zou nog wel gaan. Wat u op de morgen van uw vertrek tegen mij sprak, daardoor was 't even alsof mijn hart versteende; van u afgaande, werd ik in mijn hart bedroefd, dat wij van elkander moesten, als door het vertrek van mijn zuster, die zo weende, dat ik haar bijna niet vaarwel kon zeggen.

Niet ver van ulieden zijnde, dacht ik: ze is toch voor eeuwig gelukkig, mocht ik ook zo gelukkig wezen! Daarop kreeg ik deze woorden in de geest: "Ziet Ik sta aan de deur en klop." Dadelijk wist ik dat dit Jezus was, en aan die stem had ik wel lust. Maar hoe kwam de satan op de been, die mij wijs maakte van niet naar die stem te moeten horen, want zo ik dat deed, zonde ik geen genoeg in mijn werk meer hebben. Ik was nog veel te jong en onkundig en had geen kennis genoeg, alle mensen zouden mij schuwen, ik zou een verdrietig leven hebben, niets doen als lezen, en niet in staat zijn om mijn brood te verdienen. De Heere zou mij in vervolg van tijd wel genadig wezen eer ik stierf, en daarom zou ik maar gerust heenleven.

O mijn lieve zuster, dit geloofde ik allemaal, niet wetende, dat dit van de satan kwam, waarmee ik nooit geen verschil gehad had. 't Was even alsof ik nu die stem van Jezus afzegde, menende dat mij beter geraden werd, vaststellende, dat ik mezelf niet zou bedriegen; ziet eens, hoe dat ik God getergd heb. O, wat is de Heere lankmoedig geweest over mij! De God van hemel en aarde stond aan de deur van mijn hart, verzoekende om naar Zijn stem te horen, dan wilde Hij tot mij inkomen. O mijn God, wat heb ik daar van achteren mee te doen gehad! Wat is God over mij lankmoedig

geweest, hij had immers rechtvaardige reden gehad om mij op het ogenblik voor eeuwig te doen omkomen! Ziet eens hoe de vorst dezer eeuw mij de zinnen verblind heeft en betoverd. Mijn gemoed wordt mij weer vol, zo ik daar aan denk.

Maar de Heere Jezus bleef als het ware bedelende staan. *Zie ik sta aan de deur en klop!* Gedurig kwamen deze woorden in mij op, alsof de Heere Jezus mij nodig had. Daarop werd er meer beweging in mij gevonden, voornemende die stem van Jezus niet weer af te zeggen. Nu zult gij wel denken, dat ik het de Heere gewonnen gegeven had. Maar o nee, daar scheelt veel aan, een ding kwam mij in de gedachten: dat ik de wereld moest verlaten, en daar had ik geen zin in, denkende dat was een onmogelijke zaak, dat kon en wilde ik niet doen, het mocht gaan zo als het kon, want dat was mijn beste pand en al het vermaak. Hoe kon dit mogelijk wezen dat zulks van mij gevergd werd? Ik had ook geen zin om mijn zonden voor Jezus te brengen, en echter lust aan die stem van Jezus.

Dit maakte mij zeer verlegen, want de Heere wilde ik niet afzeggen, want als ik dat deed, had ik niet anders als voor eeuwig Gods ongenade te wachten. En de wereld wilde ik er ook niet geheel aangeven. Daarom zocht ik een andere uitvlucht om God en de wereld te gelijk te dienen, denkende, dat kon wel geschieden, en hield het daar zo sterk op aan. Ja, het is waar, ik beloofde van mijn kant zoveel aan Hem, zoveel plichten zou ik doen, gedurig in het gebed met Hem spreken, getrouw naar de kerk gaan, mij gedurig afzonderen, en als Jezus van Zijn kant dan ook zoveel deed, dan was het goed. De zonden wilde ik voor Hem verbergen en in stilte uit de weg ruimen.

Ziet eens zuster, hoe kon het in eeuwigheid wezen dat ik zo verblind ben geweest! En evenwel is het zo, daarom zal ik dit niet verborgen houden, maar melden even als ik ondervonden heb; laat het zo verschrikkelijk wezen als het is, de Heere ondersteunt mij met Zijn Geest.

Met dat voornemen ging ik anderhalve dag heen, soms wel eens denkende, dat dit niet goed was. Van tijd tot tijd vernam ik, dat, zo het niet veranderde, zulks de eeuwige dood wezen zou. Zondag voormiddag was er geen preek te Apeldoorn, ik las in de Psalmen, was zeer bedroefd, mij zweefde in de gedachten dat ik het alleen bij Christus moest zoeken, lezende, dat Jezus zei: *niemand kan twee heren dienen*. Al weer denkende: het kan in der eeuwigheid toch niet goed gaan.

Naar de kerk gaande, was het Woord Gods anders voor mij als tevoren, ik zat levendig onder het gehoor al zuchtende, gedurig zeggende: *o God, hoe zal het nog met mij aflopen?* De tekst was *over de zachtmoedigen die de Heere zochten, die zouden eten en verzadigd worden*. Geen oog kon ik hem onttrekken, gedurig wensende: was ik maar een zoeker naar de Heere; en vernam dat ik nimmer goed in de kerk was geweest.

Naar huis gaande, waren mijn gedachten: dat het toch alleen bij Christus moest gezocht worden, maar hoe kom ik daar toe? Naar bed gaande, werd ik wat geruster. 's Maandags morgens naar het werk gaande, was ik nog geen half uur ver of mij kwamen deze woorden op het hart: *Mijn zoon, geef Mij uw hart!* Toen vernam ik eerst dat God het gehele hart moest hebben, 't geen ik klaar geloofde; op eenmaal werd mij alles ontnomen, waarop ik gesteund had, ik wilde dat ook wel missen, omdat God mij deed zien dat mijn vorige gronden en steunsels mij naar de hel hadden gewezen. Alleen staande, was mijn staat rampzalig.

De Heere weet wat er toen in mijn hart omging, ik zag mij staan op de kant van de hel, ik werd van alle zijden geprangd. Zag ik achterom, dat was de weg die ik gekomen was, keerde ik daar weer heen, dan zag ik niets anders voor ogen als de eeuwige verdoemenis. En zag ik voorwaarts, daar stonden mijn zonden kort voor mij op aarde tot aan de hemel. Zag ik naar beneden, daar was de eeuwige verschrikking. Me dunkt

dat ik er met mijn natuurlijk oog in gezien heb, een eeuwig gekerm gehoord, geen einde was er aan te zien, en de vlammen van de hel sloegen mij gedurig aan de voeten. Zag ik naar boven, daar was God als heilig, rechtvaardig en een grimmig Wreker; mij dacht: God moest mij straffen om Zijn rechtvaardigheid, - al was Zijn lankmoedigheid groot - en mij met duisternis slaan. O zuster, kon gij eens voor een ogenblik geloven, hoe verdoemelijk ik mij zag, maar te gelijk ook dat God machtig was om mij te redden. Daarop begon ik te roepen om genade en geen recht, *en treed niet met mij in het gericht, o God*. Ik kon klaar geloven, zo God toen met mij in het gerichte getreden had, ik op een woord zo veel als op duizend zou hebben kunnen antwoorden, maar riep wel honderd maal met de tollenaar: *o God, zijt mij arm zondaar genadig!*

Daarop zag ik het bloed van Christus als machtiger dan al mijn zonden en gruwelen, die daar voor het aangezicht van een heilig God stonden. Ik zag zoveel in Christus en kon klaar geloven, als de Heere Jezus maar een woord sprak, dat mijn zonden witter zouden wezen dan sneeuw; aanhoudend roepende: *bekeer mij o God! dan zal ik bekeerd zijn, trek mij Heere en ik zal u nalopen*. Want ik wist zo de Heere het maar behaagde een woord te spreken, dat zulks overvloedig was, dat zag ik in Jezus. En dat Gods Geest mij krachtdadig trekken moest, dat ik dan vrede zou hebben bij God. Maar alleen door Christus, want buiten Hem had God mij nimmer genade kunnen geven, maar alleen in de Borg Jezus kon ik gered worden, maar niet buiten Hem. Ik was niet in staat om iets aan te brengen ter bevordering van mijn eeuwig heil, met tranen roepende tot de drie Goddelijke Personen om genade, denkende: als God mij maar eens genade mocht bewijzen, al was het dan al dat het Hem niet meer behaagde, als op het laatst van mijn leven, al zou ik dan nog vijftig jaren zo gaan, evenwel zou ik niet vertragen; het was alsof ik de Heere zwoer met een eed, dat ik Hem niet zou laten gaan, voordat Hij mij zegende! Denkende: ik zal God nalopen, zo lang mij de ogen open staan.

Ziet eens zuster, hoe mijn verschrikkelijke staat mij naar God uitdreef. Toen kwamen mij deze woorden te binnen: *genade zij u geschonken*. Wat waren die woorden vreemd voor mij, en ik moest vragen: o mijn God, hoe kom ik aan die woorden? Die zijn voor Uw volk, maar niet voor zo een snood booswicht als ik ben!

Daarop vielen deze woorden op mijn hart: *zijt goedsmoeds, uw zonden zijn u vergeven*. De Heere weet, hoe gaarne ik geloven wilde, maar durfde niet; daarna volgden deze woorden: *het geloof heeft u behouden*. Toen werd ik krachtdadig overtuigd, want als ik dit niet geloofde, bedroefde ik Gods Geest, omdat het sterk op mijn hart kwam: *bedroef de Heiligen Geest Gods niet door welke gij verzegeld zijt*.

Mijn vrienden, hieruit kunt u zien, wat weg dat God met hem gehouden heeft, en hoe de Heere dat werk bevestigd heeft, dat ik voor mijn jongste broer gedaan heb.

Ik had die brief wel een maand gehad, eer ik die recht durfde lezen. Als ik er aan begon, was het of ik van de aarde werd opgenomen. Ik hield mij enige dagen stil tot God, door Zijn genade.

Bekering oudste broer Harmen

Kon ik mij eens recht uitdrukken, hoe nu mijn oudste broer op mijn hart werd gebonden; het was niets als zuchten, roepen, kermen, klagen en schreien over zijn nare toestand daar ik hem in zag. De Heere weet wat een smartelijk gevoel ik over zijn ziel had, ik moest aanhoudend voor hem roepen en zeggen: *o God, wees hem genadig! Ontferm, ontferm U over zijn ziel! Help hem, bekeer hem, en hij zal bekeerd zijn! Trek hem door Uw machtige sterke hand uit de duisternis; O, open zijn ogen, dat hij het grote licht eens ziet dat hem wordt aangeboden! O lieve Heere, ondersteun mij door*

uw genade, om te kunnen schrijven wat God uit vrije genade aan ons gedaan heeft, en wat een wonderlijke weg God met mij gehouden heeft.

Op een nacht wakker wordende, moest ik opstaan om voor mijn oudste broer te bidden. Ik moest hem met veel tranen aan de goedertierenheid van een ontfermend God aanbieden, Daarop kreeg ik onder het oog Gods almacht en daarbij Zijn grote goedheid, en zag hoe machtig, dat God was hem op het ogenblik te redden Hij was zo goed, Hij wilde dat op zijn tijd ook doen. En die goedertieren gedachten vonden de Heere bereid om het op Zijn tijd te doen. O, wat zag ik God als een goedertieren God en Vader, die Zijn genade in Christus aan hem wilde verheerlijken! Ik bleef aanhoudend werkzaam en zong in het vooruitzicht, Groenewegen, bladzij 172, Aanhangsel, 19e Lied.

Zijn ziel bleef zwaar op mij leggen tot Pinkstermaandag; 's avonds na de preek om vijf uren werd hij van mijn hart afgenomen, en dat met deze woorden: *Al veranderde de aarde haar plaats, en al werden de bergen verzet in het hart der zee, nochtans zal hij niet vrezen. Ik zal een eeuwig verbond met hem maken, en hem geven de gewisse weldadigheden Davids!* Toen was het: zijn hart was al vervuld met Gods lof.

God hield met mijn beide broeders zo een korte weg, dat ze geen tijd hadden om mij te schrijven, voordat ik zag wat God aan hun zielen gedaan had. O verwondering! Wat zal ik de Heere vergelden? Ik ben ontroerd onder het schrijven van deze dingen. Dit is geen wonder zal elk van Gods volk zeggen, die dit ooit zal lezen. Maar bezwijk ik o Heere, dan is God de rotssteen van mijn hart en mijn deel in eeuwigheid!

Daarna zei ik tegen mijnheer en juffrouw, dat ik zonder twijfel geloofde dat mijn oudste broeder ook van de Heere gered was. Ik schreef diezelfde avond met de post naar Vaassen aan mijn moeder, wat ik voor mijn oudste broer geloofde. Ik kon geloven als mijn brief daar kwam, de zijne al gereed of weg was; zoals ook naderhand uitkwam. Die nacht kon ik niet slapen, en kreeg deze woorden: *Ik zal ze beiden voor uw aangezicht stellen.*

's Woensdags kwam de brief van mijn oudste broer, die ik aan mijnheer overgaf om voor mij te lezen, die zulks ook deed. Broeder schreef: *Wij zullen donderdag te Elburg afvaren, wij moeten beide bij u komen.* Uit de kamer gaande, viel ik op mijn aangezicht op de aarde. Het hoofd van de brief was: Zeer geliefde en geachte zuster Christina van de Brink, ik blijf met veel achting uw toegenegen onderdanige broeder Harmen van de Brink.

Ziedaar, mijn vrienden, kunt u zien, hoe dat God Zijn werk heeft bevestigd, dat ik voor mijn oudste broer gedaan heb; ere zij God in eeuwigheid! Door Zijn ondersteunende kracht, genade en sterkte bleef ik nog die ik was, en daardoor ben ik nog die ik ben. Toen zong ik uit de 100ste Psalm. *Juicht aarde, juicht alom den Heer,* en 't geen er meer volgt, daarna uit de 118^e Psalm.

Daarop kwamen mijn broers bij mij in Amsterdam, en bleven vier dagen. Na een lang stilzwijgen stond ik op, en zei: welkom! Daarop antwoorden zij: o lieve zuster, wij beiden hadden het ten kwade gedacht, maar God heeft het ten goede gedacht, en Hij heeft u voor onze beide aangezichten gezonden tot behoudenis voor onze zielen. De Heere heeft u als een middel in Zijn hand gebruikt dat wij niet verloren gaan.

Als u nadenkt, kinderen van God, dan zult u wel begrijpen, dat ik niet kan schrijven hoe ik gesteld was, dit blijft voor de overzijde van het graf. Echter gaf de Heere ons zoveel kracht, dat wij die vier dagen aangenaam doorbrachten, in bewondering van God en zijn vrije genade aan ons bewezen. Wij namen afscheid zingende en juichende in de Heere, het derde Lied van Groenewegen, bladzij 7.

Ik had de trouw gesloten, met al Gods gunstgenoten, en 't geen daar meer volgt. Ten slotte uit Psalm 75 vs. 4.

Daarop volgden drie weken dat ik geen werk voor iemand had, maar kon mij altijd in God verlustigen, terwijl er veel liefde Gods in mijn hart was, 't geen beter ondervonden dan beschreven kan worden.

Bekering oudste zuster

Mijn oudste zuster die ook in Amsterdam woonde, kreeg ook werk met zichzelf. Gedurig bij mij komende, vernam ik wel dat dit ook het werk Gods was, en dat ze nu zou volgen, daar mijn vader nog gerust bleef. Ze zag veel van haar ellenden, onmacht en afgescheiden toestand en veel van de noodzakelijkheid om Jezus te hebben. Ik zag dit en dacht, ja, het kan wezen dat ze voor vader zou gaan. Maar voor haar te bidden, daar kon ik niet mee voort. Dit werkte met mijn zuster zo verder door, dat ze niet wist, waarom ze er niet toekwam daar ze meende zo gewillig te zijn; ze was voor haar onwil en de vrije genade nog blind.

Bekering van haar vader

Maar hoort eens kinderen van God, hoe de Heere heeft bewaarheid wat ik in het begin heb geschreven, dat mijn vader haar moest voorgaan, die ook werk met zichzelf kreeg, en bij name geroepen werd, evenals ik het gezien had volgens de brief van moeder, die ik hier laat volgen.

VAASSEN, 14 Januari 1776.

Veel geliefde dochter!

Gij zult wel verlangend wezen, om eens te weten wat weg de Heere met uw vader gehouden heeft; zover als ik het weet, zal ik het schrijven.

Kort na de verandering van uw broeders schreef gij mij dat dit zo groot voor u was, maar dat er nog meer zou geschieden, dat uw vader ook zou toegebracht worden. Dat was mij wonderlijk, te meer, daar hij nog geheel gerust en reeds 70 jaren oud was. Het was mij ongelofelijk, denkende: wat heeft de Heere al grote dingen aan mij, nietswaardige gedaan! Drie van mijn kinderen in zo een korte tijd krachtdadig bekeerd, en de vierde ook al werkzaam, en zou de Heere dan nog zo goed wezen, om ook nog op mijn man in ontferming neer te zien. Ik zeide: kan ik dan vanwege de grootheid der zake niet langer leven, laat mij dan maar sterven. Maar van die tijd werd uw vader op mijn hart gelegd, en ik was aanhoudend levendig werkzaam voor hem, maar het ongeloof weerde mij te geloven, dat de Heere die grote zaak bevestigen zonde.

De eerste beweging die ik in hem bemerkte, was op een morgen toen wij uit de kerk kwamen. Uw vader zei toen tot mij: 'Wat werd ik daar aangedaan onder het zingen, mij dacht: zulks was zo hemels, daar kwam mij zo klaar in de gedachten, dat God zo krachtdadig drie van onze kinderen bekeerd had; ja, wat zie ik nu grote verandering in hen.'

Zijn gemoed werd vol, en ik antwoordde: de Heere weet, hoe groot mij die zaak is, maar ach, rust daar toch niet in! Bid God, dat Hij op u mag blijven neerzien in ontferming, en zoekt nu ook met uw kinderen ingezameld en bekeerd te worden.

'Ik kan mij niet begrijpen, zei uw vader, wie dat mij gisteren middag geroepen heeft. '

Hoe was dat, vroeg ik?

'Een middagslaap houdende hadden wij nog maar een weinig gelegen, of ik werd geroepen. Ik ging dadelijk overeind zitten, maar zag niemand; riep mijn zoon wakker, en vroeg hem: hebt gij mij geroepen? Maar die zei: 'nee, vader, want wij gaan zo eerst

liggen.'

Niemand als uw vader had deze stem gehoord. Ik zei: wie weet of de Heere je niet geroepen heeft, dat gij nu toch ook moet komen.'

Hij wist het niet; maar geloofde toch ook niet, dat hij door een mens geroepen was. Het was echter nooit uit zijn gedachten, dat merkte ik wel.

Op een avond naar bed gaande, begon je vader zo bitter te schreien. Ik vroeg, ontsteld zijnde, naar de reden en hij antwoordde mij: 'Wat heb ik een zonden! Wat raad?'

Ik zei: 'Bid God om genade, bij Hem is raad, vlief toch met al je zonden naar Jezus, want Hij is alleen de Zaligmaker.' Maar O, wat werd het mij groot, ik moest naar buiten, begon aan uw schrijven te denken, en meer van hetzelfde te geloven, en riep: *o God, sterk mij, of ik bezwijk!* Daar het van uw broeders bevestigd was, 't geen gij geschreven hadt, daarom kreeg ik nu ook hoop voor uw vader. Zodat ik uitriep: *o God, neem mij weg van de aarde!* Maar de Heere nam dit klaar gezicht van mij weg, en hield mij stil onder zuchten en bidden voor Hem.

Het was op een tijd dat uw vader tot mij zei: mij dunkt, Gods volk moest altijd zo nederig en zachtmoedig leven voor God en mensen, O, wat heb ik deze week daar een zin in gehad!

Waarop ik antwoordde: 'Ja, waarlijk als de vromen daarmee bekleed zijn, dan hebben ze haar sierlijkste kleet aan, daar de Heere het meest behagen in heeft.'

Zondags daarop zou Samuel, de zoon van onzen dominee, die nog student is, preken. Ik was 's morgens biddende, dat het God mocht behagen, met die jonge Samuel op te klimmen, en hem van het nodige te voorzien en dat woord geliefde te zegenen, inzonderheid voor mijn man.

De dominee klom eerst op de stoel om het gebed te doen. De voorafsprak was uit deze woorden: *God wederstaat de hovaardigen, maar de nederigen geeft Hij Zijn genade.* Daarna verklaarde de student de twee verschillende bidders: de Farizeeër en de Tollenaar, Lukas 18.

Thuis komende, zei ik tegen uw vader: wat heeft de student daar aangenaam over gepreekt. Daarop antwoordde hij: 'ja, dit hoorde ik wel, maar die woorden van de voorafsprak waren mij zo nuttig en aangenaam, daar was mijn hart mee vol, zodat ik zeggen moest, nooit Gods woord zo gehoord te hebben.'

Ik was zo aangedaan, dat ik werk had mij voor de mensen te bedwingen.

Daarna was uw vader zeer aangedaan over een preek. "Gelijk Hij die u geroepen heeft, heilig is, zo wordt gij ook zelfs heilig in al uw wandel." Daarop kreeg hij ongemak aan de hand, en zei: 'Mijn einde is genaderd, en ik zal door deze weg heengaan; gij zult zien, 't is Gods weg, en ik ben er zo wel mee tevreden.' Maar ik sloeg er geen geloof aan, maar hij werd zo biddende en werkzaam gemaakt, met zo een verlangende begeerte naar de tijd zijner ontbinding, dat ik niet wist wat er van te denken. Ik ging voor uw vaders bed zitten schrijven naar de kinderen te Amsterdam, maar hij werd zo aanhoudend biddende en zoekende naar Jezus, dat die toch zijn Borg en Zaligmaker alleen door vrije genade mocht worden. O, wat riep uw vader om de trekking Gods des Vaders! Ja, ik weet niet hoe dat ik was; gedurig overdacht ik dat gij geschreven hadt, dat het werk van uw vader op zijn doodbed nader zou gezien worden. Hoewel ik hem werkzaam zag, kon ik echter niet geloven dat hij op zijn doodbed lag, hoewel hij zelf zei eraan te zullen sterven, en bleef ongewoon werkzaam. Ik merkte wel uit uw brief dat het u niet vreemd was, dat de Heere door deze weg uw vader kwam opeisen, en uw begeerte om hem nog eens te mogen spreken.

Ik meende dat de hand beter werd, maar hij zeide: het einde nadert! Toen werd uw vader ziek er bij, maar hoe langer hoe biddender en werkzamer, en sprak ieder aan die bij hem kwam. Hij riep tot hen: 'O kinderen, zoekt toch bekeerd te worden, stelt het

toch niet uit, maar haast u om uws levens wil, dat gij toch binnen mag raken, eer dat de avond des doods u overvalle.'

De lichaamskrachten namen dagelijks af en verzwakten meer en meer, maar de zielskrachten en begeerten vermeerderden van tijd tot tijd. Want met bidden en pleiten hield hij aan bij de Heere en 't is mij niet mogelijk dit altemaal te schrijven. Want dan stelde hij de Heere voor wie dat hij was, en zei: Heere, ik ben een arm zóndaar, beladen met het pak mijner zonden! En dan pleiten op de beloften Gods: Hebt U niet beloofd in Uw Woord: *Komt herwaarts tot Mij, allen die belast en beladen zijt, en ik zal u rust geven voor uw ziel?* Hij stelde de Heere voor, wat Hij dit half jaar al aan hem gedaan had, en vroeg: 'Hebt Gij mij zelf niet geroepen dat ik zou komen, en in uw Woord beloofd, dat hij die komt geenszins zal uitgeworpen worden? En dan, *ach lieve Jezus, zijt toch mijn Borg bij de Vader!*

Twee dagen voor de dood, was het op een avond dat ik uw vader wilde verbedden, maar kreeg tot antwoord: zacht, weest toch stil en laat mij liggen; ik kan niet beter komen als ik nu ben.

Vragende: waar zijt gij dan?

Nu was het antwoord: in Abrahams schoot.

Je broer vroeg: hoe hebt gij het daar?

Je vader zei: dat kan ik niet zeggen; wat is het daar aangenaam en zoet! Dus daar meer ondervindende als hij kon uitspreken.

De nacht daarop ging ik bij hem aan het bed, en vroeg: rustte je vanavond in Abrahams schoot?

'Ja, zei hij, dat was rust! O zoetigheid! Doch ik bleef er niet lang; maar als ik er nu weer kom, dan blijf ik daar en kom niet weer bij u.' Hij knikte mij met zo'n blij en vriendelijk aangezicht toe, ik vergeet dit nooit.

Hij bleef tot het einde toe biddende en zuchtende, verlangende zeer naar de ontbinding van zijn lichaam. Ten volle bij zijn kennis blijvende, nam hij vriendelijk afscheid van ons, en zei: 'Groet toch voor het laatste mijn kinderen te Amsterdam, en zeg hen, dat ik hen toewens al wat van de hemel wenselijk is.

Toen keerde hij zich weer tot de lieve Jezus en zei: *Ach Jezus lief! wees en blijf mijn Borg tot in eeuwigheid!* En zo is uw vader op de Borggerechtigheid van Christus in de Heere ontslapen op de 19^e December 1775.

Ziedaar mijn vrienden, de weg welke God met mijn vader gehouden heeft, en hoe de Heere alles heeft bevestigd dat ik er van geschreven heb. O eeuwige verwondering! Ere zij God tot in eeuwigheid.

Bekering van haar oudste zuster Gerharda

Eer mijn vader begraven was, kreeg ik veel werk voor mijn oudste zuster. Ze werd zwaar op mijn hart gebonden. Wat moest ik sterk voor haar aanhouden en manen bij de Heere, op die beloften die Hij mij gedaan had, om haar te ontdekken aan haar onwil, en haar vatbaar maken voor de vrije genade en de gerechtigheid van JEZUS. O, ik had zulke goedertieren gedachten van de Heere, dat Hij het ook doen zou op Zijn tijd. Ik was veel eenswillend met de Heere, maar vond echter alle vrijheid om van Hem te begeren, hoe eerder hoe liever, opdat ze tot ere van God mocht leven en tot roem der vrije genade.

De vijand begon haar gedurig wijs te maken dat er voor haar geen raad zou zijn. O, ze wenste evenwel aan te houden, ze dacht, dat ze Jezus nog eens zou vinden. Ik zei al: o ja, daar is raad bij Jezus, en die laat zich nooit te vergeefs zoeken. Ik moest sterk aanhouden voor haar, dat Jezus Zich toch aan haar ziel mocht ontdekken. Want ik kon

zien dat het haar om Jezus te doen was. En die goedertieren gedachten die ik van de Heere had, daardoor werd ik soms opgewekt tot zingen in het vooruitzicht dat ze aanstaande was, uit GROENEWEGEN, 21e Lied.

O Rots des heils! o Levensvorst!

O mijn JEZUS, mijn Beminde!

Ziet haar ziel naar U dorst,

Bij U is immers heil te vinden!

Zij is ontbloot van U, in zonden dood. enz.

Zo bleef ik voor haar aanhoudend en gelovig werkzaam, nochtans heeft haar ziel mij veel zuchten en tranen gekost. Al dat ik grote hoop had, kon ik evenwel niet rusten, voor dat ik zag dat ze haar in Jezus was kwijtgeworden en weer gevonden. Dat bleef zo tot drie weken na vaders dood, toen ontdekte God haar aan haar onwil, en dat ze uit vrije genade moest gezaligd worden; en daarbij de gewilligheid van Jezus gepast voor haar. Ze kon er niet genoeg van spreken, hoe gepast ze Jezus beschouwde; en dat kwam ze mij zeggen. Wat had ze toen met Jezus op! Ze zei: was er nu toch nooit geen mens, die zei: mijn zonden zijn te groot! Ze riep uit: o blind! blind! Wat is een mens blindgeboren!

Denkt eens kinderen van God, hoe ik daaronder gesteld was. Ik was te vol om te spreken en had ieder ogenblik nieuwe krachten nodig van de Heere, ook nu onder dit schrijven. Die dit met kennis leest, zal er wel wat van begrijpen, maar het meeste van die grootheid en wonderen Gods zal tussen de Heere en mijn ziel blijven. De aarde is mij wel eens te klein geworden, de Heere weet zulks best.

In het vervolg werd mijn oudste zuster nog gedurig geslingerd, of alles nog wel recht mocht zijn, dit duurde bijna twaalf weken.

In die tussentijd vertrok ik uit Amsterdam naar mijn moeder. Een ziekte daar ik nog meer van schrijven zal, was hiervan de oorzaak. Ook zal ik nog meer spreken over 't geen ik in mijn laatste dienst ondervonden heb. Toen ik een vierendeel jaars daar geweest was, kwam mijn oudste zuster tot ruimte en genoot veel van de Heere en heeft nu reeds een half jaar in de nabijheid Gods geleefd, en heeft mij de weg van haar verandering geschreven als volgt:

Geliefde Zuster!

Ik moet u schrijven wat de Heere uit vrije genade aan mij nietswaardige zondares heeft gedaan, sinds dat gij uit Amsterdam zijt vertrokken. Toen ik meende zo gewillig te zijn om bekeerd te worden, en als ik de brief van moeder kreeg, hoe krachtdadig God, vader bekeerd en veranderd had door Zijn Geest en genade; - en dacht, wat God aan mijn broeders gedaan had, wat een oprechtheid ik in mijn jongste zuster zag, dat het haar in waarheid om Jezus te doen was, en wat werk God u had gegeven voor vader, broeders en onze jongste zuster, en dat ik er ook gans niet buiten gesloten was, - was 't of er een vuur op mijn hart werd aangestoken, dat geweld op de hemel wilde doen. Alles riep mij toe, dat ik er nooit toe zou komen. Ik riep des te sterker tot God, wat ik doen moest om zalig te worden. 's Nachts op bed liggende, droomde ik dat je er voor stond te wenen en zei: *O, zuster, hebt ge uw hart al aan Jezus gegeven?*

Daarop werd ik wakker, en zag dat je te Vaassen was. Ik zeide: *O, Heere, ik heb haar evenwel voor mijn bed zien staan.* De woorden die ze sprak hoor ik nog. O, mijn hart, was ik het kwijt! *O Heere, help!*

De schellen vielen van mijn ogen af, en ik zag dat ik voor God verdoemelijk was, en Hem moest billijken, dat Hij mij voor eeuwig strafte. Ik had Zijn beeld verloren, Zijn wet geschonden, zag mij gans onmachtig om te kunnen redden. De gewilligheid, die

ik voormaals meende te hebben om bekeerd te worden, veroordeelde mij voor God. Ik zag dat ik mijn ganse hart moest overgeven en was hopeloos. Uit die toestand riep ik tot God, dat Hij mij mocht losmaken van alles wat buiten Jezus was. Ik wilde aanhouden zolang er nog adem in mij was. O, ik was toen als die blinde, die aan de weg zat, toen Jezus voorbijging; ik riep, ja, ik riep uit grote nood en angst: *o Zone Gods! ontferm U toch over een verloren zondares!* Ik roep U aan in de dag mijner benauwdheid; help o Heere, of ik verga!

Daarop kwamen mij deze woorden krachtig op het hart: *Jezus is in de wereld gekomen om zondaren zalig te maken.* O, dat woord trof mijn hart, dat ik zei: 'O Jezus, zie op mij, ik ben niet anders als een verloren zondares.' En toen: *het verlorene zal Ik zoeken.*

O zuster! Ik voelde dat ik niet ver van Jezus af was, maar ik kon mij aan Hem nog niet geheel kwijt worden, maar ik wilde daar toch eeuwig blijven leggen, om Jezus aan te kleven met betraande ogen. Als ik daar zo lag, O, toen werd Jezus met innige ontferming over mijn toestand bewogen, en schonk mij een liefdestraal in mijn hart, en dat verbrak alle tegenstand, maakte mij zo gewillig en volvaardig om mijn ganse hart aan Jezus over te geven. Ja, had ik duizend zielen en lichamen gehad, ik gaf ze vrijwillig voor tijd en eeuwigheid aan Jezus over, zonder enig uitbeding om met mij te doen zo als het goed was in Zijn ogen. Er kwam zoveel liefde van Jezus in mijn hart, dat ik krank van liefde werd. En toen deze woorden: *Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde; blijft in deze Mijn liefde.* O, zoete liefde! Ik dacht: o Heere, neem mij toch maar weg van de aarde, wat zal ik hier langer doen? De aarde met alles wat er in is, is mij vreemd.

Ik wist niet wat met mij gebeurde, en riep: 'O hemelingen, help mij God prijzen, Hij is al onze liefde waardig, 't moet alles voor God zijn, beide ziel en lichaam. O lieve JEZUS, wat ben ik rijk en verrijkt geworden, ik heb Jezus nu, nu heb ik voor tijd en eeuwigheid genoeg, O, ik heb vrede met God door Jezus. Met alle vrijmoedigheid noem ik *Hem mijn lieve Vader door Jezus.* De liefde Gods is zo sterk. *O, hoe hartelijk lief heb ik U, o Heere mijn Sterkte.*

Hoe langer ik schrijf, hoe meer stof ik heb. Al mijn goud en zilver heb ik verkocht en het geld aan de armen gegeven. O, die vervloekte afgoden hebben mij zolang van Jezus afgehouden; foei mij! ik heb berouw in stof en as en walg van mezelf. Weg goud en zilver, weg zonde, weg duivel! Ik ben door Jezus vrijgemaakt. Ik zweer u voor eeuwig af!

O zuster, ik gedenk aan u als je nog bij mij woonde in Amsterdam, als ik je zo nederig gekleed zag, en je zo'n weerzin had in de wereld met alles wat daarin was. Dat stond mij toen gans niet aan. Blind, blind! Nu moet ik ook zeggen: ik heb nu ander goud en zilver; ik meen die kroon van het fijnste goud die is opgehangen voor allen die haar ganse hart aan Jezus geven, en een scheidbrief aan alles wat buiten Jezus is.

O lieve zuster! God heeft u niet tevergeefs bekeerd. Ge hebt ondervonden dat ge door de kracht Gods de duivel zijn vaten hebt ontroofd. Moeder heeft mij geschreven hoe ge voor vader en ons gewerkt hebt bij een ontfermend God.

'O Heere, hieraan kan ik niet beginnen; haast zijn wij in de hemel, en dan zullen wij Vader, Zoon en Heilige Geest toebrengen lof, prijs, eer en dankzegging in eeuwigheid.' Onze jongste zuster is door Jezus vrijgemaakt, door het bloed van Hem zijn wij tezamen voor God aangenaam.

Ziedaar, de weg die God met mijn oudste zuster gehouden heeft, en hoe de Heere het werk heeft bevestigd, dat ik voor haar gehad en beschreven heb. O Heere, ondersteun mij verder door Uw genade en kracht van Boven.

Maar laat ik u, kinderen van God, die dit leest, verzoeken om God de ere te geven voor de wonderen van vrije genade aan ons bewezen, Hem alleen ze eer en heerlijkheid tot in der eeuwigheid. Maakt met mij de Heere groot, laten wij onze Schepper loven, loven ten allen tijde.

O volk des Heeren, wat zal ik arme, slechte, nietswaardige zondares de Heere vergelden voor al zijn grote weldaden aan ons bewezen? O, wist ik wat ik doen zou, daar God door verheerlijkt kon worden; daartoe heb ik lust, dat weet Gij, o Heere! Werd ik door Gods Geest bekwaam gemaakt, om al de dagen mijns levens ter ere van God, tot nut van mijn naasten en zaligheid van mijn ziel met een verloochening van al wat onder de zon is, te leven! Gods genade is mij daartoe genoeg, buiten die kan ik geen ogenblik bestaan om niet af te zwerven. O, wat is dit niet een zekere waarheid, dat Jezus zegt: *buiten Mij kunt gij niets doen*.

Bekering jongste zuster

Nu wens ik met 's Heeren hulp van mijn jongste zuster te schrijven; o wonderen Gods! Ik had al werk voor haar, eer mijn oudste zuster tot ruimte was gekomen, zeer onderscheiden van datgene 't welk ik voor mijn broeders en oudste zuster had. Dat bestond hierin, dat ik altijd zulke goedertieren gedachten van de Heere had, dat ze ook zou toegebracht worden. Ik moest de Heere altijd zo manen op Zijn beloften, dan smolt mijn hart gedurig in liefde tot Jezus en zag altijd hoe gewillig dat Hij was, en zo vol van medelijden en ontferming over diegenen die zich naar Hem toewenden. En daarbij dat de Heere een Hoorder der gebeden was en dat Hij Zijn volk nooit tevergeefs laat bidden. Als de vijand daar wel eens woedend tegen opkwam en zei, dat het geen werk Gods was, en dat ik mezelf iets opdrong, omdat ik het graag wilde dat ze bekeerd werd, daar ze mijn zuster was, en dat ik dat al aan moeder had geschreven en veel andere dingen meer. O, dan was ik voor een korte tijd wel eens bedroefd, en moest mijn ziel schreien, en was zeer verlegen. Dit bracht mij dan weer tot de Heere om te roepen om ontdekkend licht van Gods Geest, dat Hij mijn hart mocht doorgronden en mijn nieren beproeven en dat Hij mij deed zien of het geen werk voor Hem was; en of ik mezelf daar wel kon indringen. O, dan behaagde het de Heere om mij zo klaar te leren wat ik in mezelf was, ontbloot van beiden, zuchten en schreien over het gemis van hetgeen haar nog ontbrak; ja, gans onmachtig om een zucht voor haar ziel op te zenden. En dat ik ieder ogenblik genade er toe nodig had om voor haar te kunnen aanhouden in het gebed.

Daarop zag ik weer klaar dat het een werk van de Heere was, en dat Hij dat ook zou bevestigen op Zijn tijd door Zijn onweerstaanbare kracht en genade. Mijn ziel greep dan weer moed, en in mijn ziel kwam zoveel geloofskracht dat ik er niet aan twijfelde, of de Heere zou het op Zijn tijd ook doen.

Mijn jongste zuster kwam dagelijks bij mij, ze had reeds van die tijd af dat wij tezamen in het schip waren, werk met zichzelf gehad, ik kon klaar in haar zien dat ze door Gods Geest ontrust was, en niet eerder zou kunnen rusten voordat ze de ware rust in Christus vond. Ik bleef aanhoudend en aangenaam werkzaam voor haar en kreeg gedurig deze woorden: *die gelooft, zal niet haasten*. En dan: 'Vertoeft Hij, zo verbeid Hem, Hij zal gewis komen en niet achterblijven; God is getrouw; Ik zal maken dat haar werk in waarheid is; het zal niet geschieden door kracht of geweld, maar door mijnen Geest. Ik zal een eeuwig verbond met haar maken en haar geven de gewisse weldadigheden Davids. Ik zal haar ondertrouwen in eeuwigheid, in gerechtigheid en in geloof en ze zal de Heere kennen; laat de kinderen tot Mij komen, want hunner is het koninkrijk der hemelen!'

Zuster begon al wat meer van haar ellende te zien, en ook dat ze onmachtig was en ze

wist geen raad; ze kon wel geloven dat God machtig was om haar te redden, maar was zeer bevreesd, dat de Heere het aan haar niet zou doen. Ze wilde aanhouden tot aan haar dood toe, maar was echter bang dat het weer over zou gaan. Ze wenste dat ze er maar meer mee te doen had, en wat bedroefder en benauwder was; en wat meer kon schreien over haar zonden, en dat ze die toch wat meer mocht zien en dezelve haar wat meer mochten drukken. O, zei ze: ik kan er niets aan doen, de Heere moet mij alleen helpen, maar ik weet niet hoe ik tot de Heere zal komen. Ik blinde! O mocht God mij de ogen openen.

De meeste raad die ik haar gaf, was, dat ze daarop zou aanhouden op het openen der ogen, en Gods Geest over haar in roepen, dat haar die zou ontdekken. En dat ze dan wel zou zien dat het er niet op aankwam op haar zonden, ellenden of onmacht. Dan ging ze al weer klagende, schreiende en bedroefd van mij weg; en uit haar klagen kreeg mijn ziel blijdschap. Ik stelde de Heere dat klagen voor en kreeg daarop wel eens beloften voor haar, dat de Heere op Zijn tijd zou komen met Zijn heil en genade om haar ziel te overladen. Daar bleef ik zo pleitende en biddende op aanhouden voor haar ziel. Ik kon mij soms al verblijden in het vooruitzicht, zodat ik wel eens biddende en aanmanende moest zingen.

Toen ik van Amsterdam naar Vaassen vertrok, was zuster zeer bedroefd, het scheen haar toe als ik wegging, er voor haar zo wel geen raad was, als dat ik bij haar bleef. Ik sprak nog veel met haar, het is bij mij niet, maar alleen bij de Heere. Ik bleef zuchtende, dat ze het eens met verloochening van al wat buiten Jezus was, naar Hem mocht wenden, die haar ziel verlossen kon. Ik bleef daar stil en bedaard werkzaam onder, met een vertrouwen op de Heere, dat Hij op Zijn tijd en door Zijn Geest haar daartoe zou bewerken.

Toen ik een week of vier bij moeder was geweest, kreeg ik een brief van haar, waarin ze schreef, dat de Heere haar nu van mij had losgemaakt, en zag nu klaar dat Gods volk haar niets kon toebrengen. Ze had toen veel op met de Geest, omdat ze zag dat die haar tot alles moest bewerken, en dat ze door die Geest tot Jezus moest gebracht worden. Dit was mij al weer blijdschap en erkentenis van Gods trouw en waarheid. Maar de vrees van er mogelijk wel niet toe te zullen komen, was nog bij haar. Maar uit al haar vrezen kon ik klaar de blijken van oprechtheid zien, dat het haar zo om Jezus te doen was.

O volk van God! Waartoe bent u niet verwaardigd! Wie moet zich niet verliezen om dat te overdenken? Die onbegrijpelijke liefde Gods des Vaders, waarmee Hij Zijn uitverkoren erfdeel van eeuwigheid heeft liefgehad; en heeft die liefde aan ons bekend gemaakt door Zijn Zoon als Borg aan ons te geven. We zullen nu eeuwig door Hem onze Schepper loven, bevrijd van duivel, dood, hel en verdoemenis. Daar kunt u alleen een besef van maken, wat het te zeggen zal zijn voor diegenen die daarvan verlost worden. Gij alleen weet ook hoe blind dat natuurlijke mensen zijn, omdat gij uit diezelfde blindheid verlost zijt door almachtige genade. O, gave God ons genade om nog veel met medelijden aan onze naasten te denken, die nog in die natuurstaat leven. O, werd ons van de Heere gegeven, de zodanige nog aan de goedertierenheid van een ontfermend God aan te bieden. Ach, werd het ons gegeven, dat wij veel gevoel over der zodanige zielen mochten hebben, om veel goed van Gods Geest af te smeken, opdat de Heere Zijn Geest mocht schenken over de gehele aardbodem tot bekering van mensen en kinderen, opdat het rijk van onze lieve Jezus vermeerderd en uitgebreid mocht worden, en dat het rijk van de vorst der duisternis, ja, die helse leeuw afbreuk gedaan werd.

Ach Heere, zend tot dat einde Uw Geest van Boven tot ontdekking van mensen, die

nog in de natuurstaat leven en niet kunnen zien dat ze het eigendom van Christus moeten worden, of anders voor eeuwig verloren gaan. Geen besef hebbende wat het te zeggen is, onwedergeboren naar de eeuwigheid te gaan; dewijl zonder wedergeboorte niemand God zien kan, maar Gods toorn hen voor eeuwig moet drukken in de afgrond. O nare toestand! Ach lieve Heere, doet het hen zien terwijl ze nog leven en God Zijn stem nog laat horen: *wend u naar Mij toe, en gij zult behouden worden!*

Trek ze dan o Heere, en ze zullen u nalopen. Ach, overtuigt ze door Uw Geest van hun ellendige toestand zolang ze niet wedergeboren zijn.

Ach, kinderen van God, wat zullen wij de Heere vergelden voor die grote genade aan ons bewezen? O, wij lagen ook midden in de dood en waren zo geestelijk blind, dat wij het niet zagen.

Zuster bleef werkzaam en was nooit gerust. Door haar gedurig schrijven aan mij, zag ik hoe langer hoe meer dat de Geest in haar werkte, en dat ze meer kennis aan zichzelf kreeg; hiervoor bleef ze staan, dat ze niet wist wat er aan scheelde, dat ze er niet toe kwam, en meende soms dat ze zeer gewillig was. Maar met dit alles deed het haar bij de Heere aanhouden.

Toen ik in Apeldoorn was, kreeg ik weer een brief, daaruit zag ik dat ze voor de eerste maal aan de tafel des Heeren was geweest met een vrees, hoop en begeerte. De vrees was, dat het nog tot verzwaring van het oordeel zou zijn; de begeerte, die ze in haar vond, dat ze Jezus eens mocht vinden; de hoop, dat ze nog eens mocht verwaardigd worden, om Jezus te vinden, omdat Jezus de grootste zondaren riep met zo een vriendelijke stem: al wie lust had om behouden te worden, die zouden toch tot Hem komen. Hij zou ze geenszins terug wijzen.

Zo bleef ze tot hiertoe aanhoudend werkzaam bij de Heere. Ik mocht dat voorrecht ook hebben en de goede Heere zal dat op Zijn tijd ook bevestigen, Die nooit laat varen de werken Zijner handen.

Toen ik dit boek begon te schrijven, vroeg ik vooraf aan zuster, dat ze mij eens zou schrijven, hoe ze nu nog al gesteld was, en wat het eerste middel geweest was, waardoor ze gezien had dat haar weg goed was. Daarop ontving ik een brief van haar, waarvan de inhoud was als volgt:

Ik vind mij verplicht op uw verzoek te schrijven. Ik ben wat mij aangaat, nog gezond naar het lichaam, door des Heeren onverdiende goedheid, wat een groot voorrecht is. Maar kon ik u ook eens schrijven dat mijn ziel gezond was, dat zou nog een ander groot voorrecht zijn voor mij, arme zondares.

Gij vraagt mij wat de eerste oorzaak geweest is, waardoor ik zag dat mijn weg niet goed was, mij dunkt, dat zult ge wel weten, want na die tijd dat ge met mij naar Amsterdam reisde, in het schip zijnde, sprak ge veel met mij, hoe dat alle mensen buiten God en Christus waren zolang ze onbekeerd zijn. Ik wist wel dat ik onbekeerd was, maar daar had ik van tevoren niet mee te doen, menende daaraan niet te kunnen doen. Maar toen dacht ik, *o Heere, waar zal het met mij naar toe, als ik zo blijf, dan moet ik verloren gaan.* Ik wenste wel duizendmalen dat ik ook eens zo gelukkig in Amsterdam werd als gij er geworden zijt. Ik heb nooit hier geen straat gerust betreden, dit is ook de plaats geweest, dat ik voor de eerste maal op mijn knieën de Heere bad, dat Hij mij toch mocht bekeren en aan mezelf ontdekken. En gij hadt mij daar allang om verzocht, als ik nog bij vader en moeder thuis was, dat ik alle dagen in het verborgen zou gaan en op mijn knieën bidden tot God, dat Hij mij de ogen eens opende. Maar ik zou er wel op gepast hebben dat ik het niet deed. U al biddende

schrijven kon niet helpen; denkende, dat gij mal waart; daar is geen einde aan; 't is alsof ze ons dwingen wil, dat wij ook zullen worden als zij is.

In het schip kreeg ik hierover beschuldiging dat ik al uw raad en vermaning zo verworpen had. En als ge te Amsterdam komende, mij in mijn dienst bracht, bij het afgaan van mij, vroeg, of ik het u nu wilde beloven, om die avond op mijn knieën de Heere te bidden om verlichte ogen des verstands, en dat ik geen dag overslaan zou?

Hierop had ik *ja* gezegd, ik deed dit ook en durfde het niet nalaten. Niet alleen omdat ik u beloofd had, maar omdat ik hoe langer hoe meer zag dat ik buiten God en Christus was, en als ik zo bleef, dat ik voor eeuwig moest verloren gaan. Altijd er op denkende, was ik nooit gerust. En als ik hoorde door een brief, dat broeder Gerrit ook zo geworden was als u bent, was ik zeer aangedaan, denkende: o God, hoe is hij in zo korte tijd zo veranderd om zulke brieven te kunnen schrijven! Ik heb hem nooit van zulke dingen horen spreken.

Ik bad, *o Heere, maak mij ook zo gelukkig als ze zijn!* Gij zei wel eens bij mij zijnde, dat gij ook zulk een hoop had voor mijn broeder Harmen, ik kon evenwel niet denken dat die ook zo zou worden. Ik hoorde echter na Pasen door een brief, dat die ook zo was als gij. God weet hoe blij ik was; en mijn verstand stond haast stil.

Kort daarop begon ik ook al zo een grote verandering in zuster Gerharda te zien, denkende, de Heere weet, of die ook al niet zo zal worden. Toen ik hoorde dat vader werk met zichzelf kreeg, zei ik: *o God, zal hij nu evenwel ook veranderd worden!*

En als moeder aan u schreef de weg die God met vader gehouden had, en als moeder aan mij schreef, hoe vader door Gods genade krachtdadig bekeerd was en wedergeboren, weende ik zeer en zei: *o God, wat doet Gij voor wonderen!*

En als zuster ook bekeerd was, kon ik haast geen mens meer blijven, denkende: *o Heere, daar gaan mijn vader, moeder, zuster en broeders allemaal naar de hemel, en ik moet naar de hel zo ik ook niet verander.* Dat dreef mij al meer uit naar de Heere, dat Hij mij ook zo mocht maken als ik wezen moest. En dat is nog aanhoudend mijn zucht, dat God het nog eens behage in ontferming neer te zien, en ook eens zijn machtige hand aan mij legde. O, die is er zo toe nodig, zal ik ooit te recht komen. Gods macht is soms mijn hoop; dan krijg ik wel eens hoop omdat Jezus een ziel zo vriendelijk en liefderijk nodigt, om maar tot Hem te komen zoals ze is met alle zonden, ellenden en onmacht; en dat Hij zo een nooit terug wijst. Mij dunkt nog wel eens, dat ik er nog wel toe komen kan, en veel lichter als mij wel eens toeschijnt. Ik ben echter bang van teveel te zullen schrijven. Soms dunkt mij, als Jezus maar een woord sprak, dan zou ik er voort toe komen. Hoe meer ik denk over de macht en grootheid van Jezus, dat Hij de grootste der zondaren wel wil zaligmaken, als ze maar tot Hem komen, hoe meer hoop ik heb. Ja, dan komt er wel eens een blijdschap in mij, dat ik er nog eens toe verwaardigd zal worden.

Maar, o zuster! de Heere weet hoe bang ik dan ben, dat dit van de vijand is en dat die mij maar wil bedriegen, en dat ik mezelf zal bedriegen. O, dat de Heere mij daarvoor beware! Hij weet dat het mij om geen bedrog te doen is, als ik mij niet bedrieg is het mij om Jezus te doen. O Heere, was het maar recht eens mijn begeerte, dat de Heere het recht mag maken, en Hij mij alles mag doen ondervinden wat ik ondervinden moet! Ik wens toch aan te houden bij Jezus zolang als er leven in mij is, of ik Hem nog eens zou vinden, en dan had ik voor eeuwig genoeg, en zonder Hem is er voor mij geen raad. O, dat ik hem eens vond, wat zou ik dan verblijd zijn!

O mijn lieve zuster, denk nog veel aan mij, en degenen die allen nog gaan omzwerven. Ach lieve Heere, ontferm u ook nog eens over mij arme zondares, en maak mij ook zo gelukkig als mijn vader, moeder, zusters en broeders! Waar zal mijn arme ziel anders blijven? Die moet voor eeuwig verloren gaan als ik geen deel aan Jezus krijg.

O lieve Heere, mocht ik daar nog eens toe komen en verwaardigd worden; wat was ik dan gelukkig! Dat het mij toch altijd zwaar drukte, en dat ik er maar zo onder gebukt ging, dat ik geen ogenblik langer buiten Jezus kon blijven. O, dat die goede Heere mij eens deed zien, wat er aan ontbrak dat ik er niet toe kom. Me dunkt, soms wil ik naar Jezus vliegen. O Heere, help mij toch eer ik sterf! Bewaar mij toch dat ik niet verloren ga!

O zuster, schrijf mij toch spoedig weer, denkt toch niet teveel van mij, als dat ik een arme zondares ben, denk niet eer iets van mij voordat ik Jezus gevonden heb. O als ik nog eens tot dat grote geluk verwaardigd werd, moest ik sterven van blijdschap! O, dat ik nergens mij in verblijde voor dat ik Jezus heb! *O Heere, dat ik mij niet bedriege! Maak mij maar recht zoekende naar Jezus tot aan mijn dood, laat ik niet ophouden voor dat ik Hem gevonden heb.*

Ik moet sluiten, ik wens u al het nodige van de Heere naar ziel en lichaam. O, gedenk mij nog veel in de gebeden, en zijt vriendelijk van mij gegroet, als ook broeder Gerrit, en laat hij ook veel aan mijn arme ziel denken, lieve zuster en broer.

Ziedaar, kinderen van God, daar kunt u over oordelen en zien, wat weg de Heere tot hiertoe met haar gehouden heeft, en omdat Hij de trouwe en onveranderlijke God is, zo blijkt zijn trouw. En ik kan vertrouwen dat de goedertierenheden des Heeren het op zijn tijd haar nader zal bevestigen. Hieruit kunt u zien wat de Heere aan ons heeft gedaan, en wat wondere weg Hij met ons gehouden heeft.

Ik was eens op een tijd dat ik het grote daarin niet zag zo als ik wel wenste. Ik hield bij de Heere sterk aan, dat ik dat alles eens weer bij Goddelijk licht zien mocht, wat grote dingen de Heere aan ons had gedaan; als ik dat altijd zo zag, zou ik de Heere meer eer daarvoor kunnen geven. Het behaagde de Heere toen, dat werk eens weer op te klaren, en begon van die nacht af, toen ik van die sterke begeerte naar de dood, werd ontslagen, en wat de Heere mij toen getoond had, hetgeen nu bevestigd was.

Maar geloof vrij, al wilde ik mij nog zo klaar uitdrukken, dan kon ik evenwel u geen denkbeeld geven, hoe dat ik werd. Ik raakte van mijzelf, menende, dat ik van de aarde werd weggenomen. Mijn lichaam was zeer ontsteld, en mijn ingewanden ontroerden dat ik geen kracht had om op mijn benen te staan. Ik kon niet spreken als deze woorden: *ik moet sterven, o Heere, ik kan het niet dragen!*

Ik scheid er maar van uit, de Heere weet dat het niet om te zeggen is; de Heere nam dit weer wat weg, en gaf mijn lichaam krachten. Toen bad ik met een vloed van tranen, zeggende: *O Heere, laat mij het nooit zo weer zien zolang ik op aarde ben, maar bewaar het voor mij tot in de eeuwigheid, opdat ik er U dan voor mag toebrengen lof en dankzegging tot in eeuwigheid.* Wat zal ik de Heere vergelden? Of wat zal ik doen, o volk des Heeren? Help mij de Heere loven en Zijn wonderen prijzen; en verder uit Psalm 107.

Dit is nu de laatste brief geweest, die ik van mijn jongste zuster heb ontvangen; een kwartaar daarna is ze overleden. Kort voor haar dood had de juffrouw daar ze bij woonde, haar gevraagd: of ze ook een predikant bij haar begeerde. Zuster had geantwoord dat ze Jezus met de armen des geloofs omhelsde, begerende niets meer! Dat waren de laatste woorden die ze gesproken had, dat schreef mijn oudste zuster, die er bij tegenwoordig was geweest. Hoewel zuster maar drie dagen ziek was geweest, kon ze evenwel in haar zalig afsterven berusten; welzalig is dan zo een dode die aldus sterft in de Heere.

Haar ziel vliegt naar boven, om daar haar God te loven. O, mijn ziel, prijst de Heere met gezangen! Gij hebt immers rijke stof.

*Immanuël, Gods Wonderzoon,
 Van eeuwigheid geboren!
 Ik werp voor U de erekroon,
 Dat wij niet gaan verloren,
 Ik wacht al op de eeuwigheid,
 Dan is mijn strijd ten einde,
 Dan zal ik zingen eeuwig lof,
 Met al de hemellingen.
 O, die toon is hier te hoog,
 Ons lichaam moest bezwijken,
 Eens sterven en dan weer leven,
 Dan zal God ons krachten geven,
 Om te zingen op hogen toon,
 Tot eer van Vader, Geest en Zoon.*

CHRISTINA VAN de BRINK.

Nu zal ik schrijven wat ik in mijn derde dienst ondervonden heb. Ik schrijf het onder het alwetend oog van God, die door Zijn Geest dat zo in mij gewerkt heeft. Mijnheer en juffrouw vreesden beiden de Heere; hadden geen kinderen toen ik er kwam, en wij konden ons wel tezamen verenigen. O, wat was mij dat groot, dat de Heere mij bij Zijn kinderen bracht, dat was reeds lang mijn begeerte geweest, ik kon ook geloven dat de Heere het doen zou; en Hij gebruikte daar een wonder middel toe. Ik had gemeend dat niets dan de dood ons zou scheiden, maar de Heere had zulks anders gedacht. Door een zware ziekte en aanhoudende koorts werd ik genoodzaakt naar Vaassen te gaan, waar ik nog wel een kwart jaar te bed heb moeten leggen. Het scheen dat ik zou heengaan naar de eeuwigheid; ik was maar alleen die het tegendeel dacht. Het behaagde de Heere in drie weken mij zoveel krachten te geven, dat ik weer naar de kerk kon gaan, waar ik in bijna geen jaar geweest was. Daar bleef ik gaan, en in acht weken tijds was ik tegen verwachting van alle mensen weer geheel gezond, en toen ben ik door de Goddelijke Voorzienigheid in Apeldoorn gebracht, om daar met mijn jongste broer te gaan wonen.

Liefdevolle aanspraak tot onbekeerden

Hier gaf de Heere mij gezondheid, tijd en gelegenheid, Zijn ondersteunende kracht en sterkte **om dit boek te schrijven op Gods bevel**, en wenste met mijn ganse hart en ziel, dat de machtige God van hemel en aarde dit boek nog als een middel in Zijn hand zal gelieven te gebruiken, waardoor nog arme mensen die nog in de natuurstaat leven, er eens door mochten bewogen worden, om met ernst op verandering van hun staat te denken, en hen nu nog wenden tot de levenden God, terwijl de deur van genade nog openstaat, eer die voor hen toegesloten wordt. Ik meen de dood die u haast kan overvallen, en het u dan voor eeuwig zult moeten beklagen, dat u niet wilde komen toen God u riep. Ik meen, terwijl u nog leeft; ach, mijn lieve mensen, bedenkt toch hoe kort 't leven is! Wij zullen haast voor het oordeel verschijnen voor een Rechter van hemel en aarde, hoe zal het dan met u aflopen, zo gij niet krachtadig bekeerd wordt door Gods genade, veranderd en wedergeboren, dan moet ik zeggen, dat het er aller-naarst met u zal uitzien.

O mens, dan moet u vallen in de poel die brandt van vuur en sulfer, en dat voor eeuwig! O eeuwig beklag dat daar zal zijn, dat ze niet gehoord hebben naar de roepstem Gods toen ze nog op aarde waren!

Gij allen die dit leest, zijt nog op aarde: God roept u op dit ogenblik, ge zou u naar Hem

toewenden, om het behoud voor uw zielen te zoeken. En die zoeken, die zullen vinden, die klopt, die zal opengedaan worden.

Ach, wie gij ook zijt, die nog in uw natuurstaat leeft, ik bid u om uwer zielen wil, haast u om tot God te naderen, eer u de dood overvalt. U moet wedergeboren worden of voor eeuwig verloren gaan. Hoe vreeslijk is het oordeel over de onbekeerden! O mens, u kunt het u niet begrijpen.

Ik had het ook nooit geloofd, had God het mij niet doen zien, en daarom weet ik hoe blind dat alle mensen zijn in hun natuurstaat, want ik ben ook zo blind geweest. O, ik had voor eeuwig moeten vergaan! Gods toorn had mij voor eeuwig moeten drukken. Gods rechtvaardigheid kan niet veranderen, die moet een mens die buiten Christus sterft, voor eeuwig straffen.

Bid toch dat God u er aan ontdekt, want de mens zo geestelijk blind zijnde, kan deze dingen niet verstaan. O roep Gods Geest aanhoudend over u in, die kan en moet u alleen leren, en dan zult u zien het ontzaglijk gevaar daar alle onbekeerde mensen in zijn. O, deed God u dit eens zien op dit ogenblik, dan zou u zeggen: *Het is zo Heere!* U zou erbij moeten zeggen, het kan nooit geschreven of uitgesproken worden. Dan zult u ook medelijden krijgen met uw naasten, en die moeten waarschuwen uit liefde, die u dan hebt voor hun zielen. Dan en niet eerder zult u kunnen begrijpen dat ik dit uit liefde schrijf. Ach, dat de goede Heere het voor u mocht zegenen tot behoud voor uw onsterfelijke zielen!

O God van hemel en aarde, ik moet Uw heilige Naam nog aanroepen onder dit schrijven, als het U mag behagen, als dit door onbekeerden gelezen wordt, hetzelfde door Uw Geest op hun harten te drukken. Dat het daar eens wortel mag schieten, opwassen en vruchten voortbrengen, die de bekering en het geloof waardig zijn, opdat het nog diene tot eer van God, behoudenis van onsterfelijke zielen en tot roem der vrije genade die er in Christus is.

Zijn er onder degenen die dit lezen, die dat ook wensen, dat God dit nog als een middel in Zijn hand voor u mocht gebruiken, kom dan mijn vrienden, neemt een vast besluit zonder lang uitstel te nemen, want nu leeft u nog en morgen kan God u opeisen. Daarom stelt u dadelijk op de weg; de beste raad die ik u geven kan is dit: gaat elke dag eens in het verborgen, buigt uw knieën voor God en bidt zo goed als u kunt, maar het meeste dat God uw ogen mag openen. Doe dat toch vooral, en ik bid u laat het geen een dag na. Als de Heere uw ogen opent, dan zult u verder zien waarom u te bidden hebt; dan zult u zien dat God ons is als een verterend vuur zolang wij buiten Christus zijn, en dat wij allen van God waren afgefallen en zeer diep in de zonde lagen, dood, onmachtig om ons, te kunnen redden. En dat zonde u dan doen uitzien naar een middel ter verlossing, namelijk Christus, die het enige Middel is.

O mijn vrienden, denkt er met aandacht eens over, dat God de mens voor eeuwig moet straffen, al hadden wij nooit geen zonden gedaan, om de zonden van Adam. Want toen Adam zondigde, verloor hij Gods beeld en was toen van God afgefallen, en wij zijn immers allen in Adam gerekend. Zoals wij geboren worden zijn wij ook vervreemd van God en Christus en van God afgefallen, en zo moeten wij voor eeuwig verloren gaan; of wij moeten het beeld Gods weer ontvangen, dat wij door de zonde van Adam verloren hebben. En geen mens op aarde kan dat beeld weer deelachtig worden, of hij moet wedergeboren worden, en dan en niet eerder ontvangt hij dat terug. Dan wordt de mens weer met God in gemeenschap gebracht en zal dan eeuwig leven, en dat geschiedt alleen door middel van Jezus. Maar Hij is u vreemd zolang u onbekeerd zijt. Het geloof in Jezus moet u toch alleen behouden.

En als u denkt dat u in Hem gelooft, o nee, mijn vrienden, dat is mis; zo een geloof kan u nooit behouden, maar zal u in de ure des doods ontvallen en daarmee zult gij verloren gaan. Want geen mens kan in Jezus geloven of hij moet eerst wedergeboren zijn.

En als u denkt: ik kan wel wedergeboren zijn, dan moet u dit bij ondervinding hebben leren kennen hetgeen ik in dit boek geschreven heb, het meeste daarvan althans, want de wedergeboorte laat al vrij wat na, dan wordt de mens een geheel nieuw schepsel in Christus. O, ik wens u van ganser harte, onbekeerden, dat u dit voor uw dood mag leren, wat het te zeggen is, een nieuw schepsel in Christus te worden, en zo gij het niet wordt, is uw einde verschrikkelijk.

Ik kan niet als met schrik en beving daaraan denken, en u bidden met grote liefde en mijn ganse hart, dat ge u toch in de weg stelt. Kon u eens in mijn hart zien, hoe een medelijden ik

met uw zielen heb, wat de eeuwigheid betreft. Wat zal het te zeggen zijn in die grote dag des oordeels voor degenen die niet wedergeboren zijn, zonder welke niemand God zien kan, maar zullen zich bevinden bij de duivelen en verdoemden. In eeuwigheid zal daar geen uitkomst zijn, en zullen het ontzaggelijk vonnis over zich moeten horen uitspreken: Gaat weg van Mij, gij vervloekten in het eeuwige vuur. Leest Groenewegens gezangen, het aanhangsel, 2e Lied.

Opwekking tot zoekenden

O kinderen, allen wie het om Jezus te doen is, wat is uw voorrecht groot, ofschoon u het niet kunt zien voor dat u met Hem door het geloof verenigd zijt. Maar wat staan de zoekende zielen zichzelf in de weg, dat ze zolang buiten Jezus omzwerven, en menen, dat ze zo voorzichtig handelen; ze durven zich op Jezus niet te wagen, o wat zijn ze blinden! dat weet al het volk Gods, omdat ze ook zo gehandeld hebben. Ik wens een weinig te schrijven hoe ik gehandeld heb, dat de Heere het nog behaagde, om te zegenen de zoekende zielen.

Ik dacht, was mijn zoeken maar recht, wist ik dat, dan zou ik hoop hebben van er nog eens toe te zullen komen. Maar O, die daartoe verwaardigd worden, zullen heel anders wezen als ik, want dat drukt mij niet genoeg, ik moest er altijd evenveel mee te doen hebben en veel bedroefder wezen. Ik zie mijn zonden niet genoeg, dan zou ik daar benauwder over wezen, en dan bijna geheel ongevoelig. Daarbij kan ik wel weten dat het mij niet recht om de Heere te doen was, ik zal er nooit toekomen en wel oppassen, dat ik tegen geen vroom mens ervan spreek, want het is met mij allemaal geveinsdheid, en dat zou nog tot verzwaring van mijn oordeel zijn. Evenwel dacht ik er altijd op; dan was het, ja, dat heb je van horen spreken, omdat je moeder zo is, en je hebt ook wel eens wat gelezen, en daarom is dat zo.

Hieruit ontstond dan wel moedeloosheid, murmureren, en twisten met de Heere, en harde gedachten om heimelijk de schuld op de Heere te leggen. Dan weer denkende: ik ben veel te ellendig; op de gehele aarde is er zo geen als ik, ach! was ik toch maar niet geboren, en veel andere dingen meer. En zo versleet ik mijn dagen, al voor mijn 26ste jaar.

Evenwel was het niet geheel weg, maar dat alles dreef mij zeer sterk uit naar God, en riep tot de Heere. *Is het niet recht, maakt U het recht, laat het mij meer drukken, maak mij benauwder en ontruster, laat ik alles ondervinden wat ik ondervinden moet, lijden dat ik lijden moet, en zien dat ik zien moet.* En toen de Heere mij dit ontdekte, toen zag ik als een zwak mens in, dat ik nog steeds de Heere Jezus miste, dat was genoeg, als het maar aanspoorde om Jezus te zoeken, daar Hij zich nooit of in eeuwigheid te vergeefs liet zoeken. O nee, want allen die willen, *die komen en nemen de wateren des levens om niet.* Maar O, dat woord *om niet*, daar is de mens zo blind voor, want zodra het de mens *om niet* begeert, dan krijgt hij het verder.

Maar, o zoekende zielen, daar moet God u aan ontdekken, wat het te zeggen is, dat u *om niet* moet gerechtvaardigd worden, en daarom, ik weet, u zult soms denken, wat mag er toch aan ontbreken dat ik er niet toe kom? En menende dat u zo gewillig zijt om geholpen te worden, en dan evenwel ziende dat u zo blijft, O, dat kan niet anders veroorzaken als harde en verkeerde gedachten van de Heere. Maar O, wat doet u Jezus daar een smart mee aan, maar u doet het in uw blindheid. Daarom bid ik u, als u denkt zo gewillig te zijn, om deze woorden te gebruiken:

'Lieve Heere! doe mij toch eens zien wat er aan ontbreekt, dat ik er niet toe, kom. U weet het dat ik er blind voor sta, O, ontdek mij toch! u roept immers blinden, dat u ze wilt ziende maken, O, doet dat ook aan mij.'

Maar als u dat doet, zal u haast in de gedachten komen: o ik ben te ellendig, te zondig en te slecht. En dat is zo mijn vrienden; dat komt van de vijand, maar dat durft u niet geloven, keer dadelijk daar mee naar de Heere, en zegt: ja, mijn ellenden zijn groot! Waar zal ik daarmede blijven, als mij daarmede te wenden tot de levenden God, die is alleen machtig mij daarvan te ontslaan. Daarom wens ik aan de voeten van Jezus te leggen, omdat Hij in zijn woord zegt, *dat daar niemand om komt.* En al wat u al meer te binnen komt om u van Jezus af te trekken, O, vlucht ermee naar Hem toe! Want daar moet u alleen geholpen worden; houd dit toch in het oog: al wat u van Jezus aftrekt is van de duivel, en al wat u naar Hem toedrijft, is van de Heere! En die bij Jezus aanhoudt, zal niet ledig worden weggezonden, die Hem zoeken, zullen Hem ook eens vinden. Daarom geeft de moed nooit op, daar is raad voor u zo waar u leeft. Jezus is vol van medelijden en ontferming over arme zondaars. Die met zichzelf geen raad

weten, die zijn het die Jezus roept, Hij wil u zeker raad geven, want Zijn Naam is immers Raad.

Ach, wend u maar naar die lieve Jezus toe, die u zo graag helpen wil. O, Hij staat altijd met Zijn uitgebreide armen, en wacht op zondaren die het naar Hem toewenden om die genade te geven; O, dat is al Zijn vermaak en lust! Ziet eens, wat zegt Hij in zijn Woord: daartoe ben ik in de wereld gekomen om zondaren zalig te maken. Ik roep geen rechtvaardigen, maar zondaren tot bekering, en die tot Mij komt zal ik geenszins uitwerpen, die Mij zoekt, zal Mij zekerlijk vinden! Ach, zoekende zielen, hoort eens deze taal van die grote Heiland, die waarachtig God is en niet liegen kan, en Hij bevestigt dit mij nader en zegt: *zo waarachtig als Ik leef, ik heb geen lust dat gij verloren gaat, maar hierin heb ik lust dat gij eeuwig leef*. Daarom wend u naar Mij en u zult zeker behouden worden. Jezus zegt: het komt er in het geheel niet op aan, hoe ellendig, zondig en slecht dat u zijt. O nee, u kunt niet te slecht zijn, of Jezus is bereid om u genade te geven; houd toch bij Hem aan, dat is veilig. O, roept toch veel om ontdekkend licht van Gods Geest, opdat u die lieve Jezus eens onder het oog mag krijgen, in Zijn gewilligheid om u te helpen, duizendmaal gewilliger als u verlangt om geholpen te worden.

Maar O, daar staat u blind voor, zoekende zielen! U hebt wel een wil om geholpen te worden, maar O, die wil is zo goed niet, die moest de Heere nog eens wegnemen en doen zien, dat u onwillig bent om uit vrije genade gezaligd te worden. Daar moet Gods Geest u aan ontdekken, en dan ziet u dat u te voren onwillig was om gezaligd te worden, zoals Jezus u zaligen moet. Want Hij kan de mens geen genade geven als uit vrije genade, en daartoe is Hij altijd gewillig en zeer bereid, Hij staat al op u te wachten. Daarom bid ik u, roept sterk om Gods Geest, die kan en moet u dat alleen leren; want de grootste blindheid is dat u geen kennis hebt aan de vrije genade.

Zoekende zielen, laat u toch niet terughouden, omdat u niet genoeg van uw zonden en ellenden ziet, vlucht naar JEZUS, dat die u alles mag doen zien wat u zien moet. Doet dat ernstig, wie weet hoe spoedig u er toe komt. O, wat was uw geluk dan groot, dan zou u er de eeuwigheid toe nodig hebben om God daarvoor te danken, dat Hij zijn Zoon aan u gegeven had, om u te verlossen van duivel, dood, hel en verdoemenis. Daarom grijpt toch moed, het wordt u aangeboden, op dit ogenblik als u dit leest; wat wordt u vriendelijk genodigd van die lieve JEZUS. Als een verlegen ziel Hem om raad vraagt, wat geeft Hij dan geen vriendelijk antwoord!

O volk van God, waartoe bent u verwaardigd? O, wie moet zich zelf niet verliezen, om te overdenken die onbegrijpelijke liefde Gods des Vaders, waarmede Hij Zijn uitverkoren erfdeel van eeuwigheid heeft liefgehad, en heeft ons dat bekend gemaakt door Zijn Zoon als Borg aan ons te geven! En we zullen nu door Hem voor eeuwig onzen Schepper loven, bevrijd en verlost van duivel, dood, hel en verdoemenis. Daaruit kunt u enig besef krijgen, wat het te zeggen zal zijn voor diegenen die daar niet van verlost worden; u alleen weet ook hoe blind de natuurlijke mens is, omdat u dat ook geweest zijt, en dat almachtige genade nodig is om daar uit verlost te worden. O volk van God, gaf de Heere ons genade om met veel medelijden aan onze naasten te denken, om ze nog gedurig aan de zorg en leiding van een ontfermend God aan te bieden. Werd het ons gegeven veel gevoel van hun zielen te hebben, en om gedurig Gods Geest af te smeken, dat de Heere die mocht uitstorten over de gehele aarde tot ontdekking en bekering van mensen en kinderen, opdat het rijk van onze lieve Jezus vermeerderd en uitgebreid werd, en het rijk van de vorst der duisternis, die helse leeuw mocht afbreuk gedaan worden.

Ach Heere, zend tot dat einde Uw Geest van boven af, tot ontdekking van nog in de natuurstaat levende mensen, die niet kunnen zien dat ze allen het eigendom van de vorst der duisternis zijn, en niet beseffen dat ze het eigendom van Christus moeten worden, of anders voor eeuwig verloren gaan. Die ook geen denkbeeld hebben, hoe vreselijk dat het zal zijn, als een mens onwedergeboren naar de eeuwigheid gaat, zonder welke niemand God zien kan, maar eeuwig de toorn Gods moet dragen in de afgrond; o nare toestand! *Lieve Heere, doet U het hun zien, terwijl ze nog in het land der levenden zijn, nu U Uw stem nog laat horen.*

Heden, heden, is het nog tijd, haast u om uws levens wil, eer u de dood verrast en het u voor

eeuwig zult beklagen. *O Heere, trekt ze door Uw sterke hand, opdat ze U mogen nalopen.*

Maar kinderen van God, wat zullen wij de Heere vergelden voor de vrije genade aan ons bewezen? O, wij lagen ook midden in de dood, en waren geestelijk blind, en konden het niet zien. O, wij hebben de eeuwigheid nodig om God te danken, te loven en te prijzen; wie kan de liefde Gods begrijpen? Alle mensenverstand valt veel te klein over dat laag bukken van de God des hemels. O, hadden wij duizend zielen en lichamen om die aan Hem op te offeren. Heere, ik kan van deze grootheid haast niet eindigen, waartoe Uw volk verwaardigd is. Ik denk wel eens dat ik alle mensen het wel wilde toeroepen die nog geestelijk blind zijn, dat dit grote voorrecht hen ook voor niet wordt aangeboden, maar zonder de Geest van God is alles vergeefs. *Ach Heere, kon ik tot aan mijn dood toe om die Geest roepen, om blinden de ogen te openen.*

Ja, mijn vrienden in de Heere, ons geluk is groot, daar God ons toe verwaardigd heeft, maar de verplichting is ook groot, waartoe dat wij ons voor tijd en eeuwigheid verbonden hebben, om niet meer ons zelf te leven, maar alleen voor de Heere. Als wij hier aandachtig bijilstaan en overdenken waar wij van verlost zijn en met welke prijs dat Jezus ons heeft gekocht en waar dat wij nu voor eeuwig erfgenaam van zijn, O, dan zullen wij niet vele woorden kunnen zeggen, dan: 'O Heere, de tijd zal eens komen dat wij U daarvoor kunnen toebrengen lof en dankzegging tot in der eeuwigheid.' En dan ons tekortkomen in onze plicht, dat zal ons wel eens doen zeggen: *wie zal ons nog eens verlossen van het lichaam der zonden?*

Hoor ik Gods volk over hun ontrouw klagen, dat kost mij wel eens veel tranen, denkende: O, daar is zo een slechte niet als ik ben, dat weet de Heere, ofschoon Zijn volk dit niet wil geloven als ik dat zeg. Maar, o mijn vrienden in de Heere, wat is dat groot, dat onze ontrouw, Gods trouw nooit zal verbreken! Want dan was er voor ons geen raad. Maar ik denk hoe langer dat wij leven, hoe ellendiger wij ons zullen leren kennen, maar niet ellendiger als God ons in Zijn Woord beschrijft. En het is een voorrecht dat wij ons zo leren kennen, en wat zou het een voorrecht zijn, dat wij altijd op zo een lage prijs bij ons zelf mochten staan, en daarbij een gelovig gebruik konden maken van onze lieve Jezus. Maar de blindheid van Gods volk is dikwijls groot, omdat ze menigmaal bij hun ellende en schuld blijven staan en durven zo slecht niet tot Jezus te komen. Dan komt dat *oude werkverbond* ook weer op de been; dat wil ons zelf weer aan het werk hebben. Daarbij komt de satan en het bedorven hart, de vrees voor bedrog; en dat gaat zo bedekt, dat het een ziel wel een gehele tijd van de Heere afhoudt en kan dan niet weer terecht komen, tenzij hij van nieuws getrokken wordt.

De Geest moet haar weer bewerken en tot Christus brengen, en die zich dan weer aan de ziel ontdekken moet. Dit geschiedt wel trapsgewijs, de minste vernieuwing die er komt, brengt blijdschap mee. En dan zijn de vijanden zo listig en werpen de ziel in: wilt gij, die zo ver zijt afgeweken, u in Jezus verblijden bij Wie u zoveel schuld gemaakt hebt? Wees voorzichtig om er niet overheen te werken, want dan zou het een redding van uzelfen zijn. Het ongeloof komt dan ook sterk op de been, en draagt de naam van voorzichtigheid. Alle inwerpingen komen hierop uit, om de ziel wijs te maken, dat ze eerst bij haar schuld moet bepaald worden en het Godonterende daarvan zien, en een smartelijk gevoel daarvan hebben; en dat moet haar aanzetten om er verzoening over te zoeken. Dit komt de ziel zo geschikt voor, dat ze daar menigmaal om bidt, dat de Heere haar dat zo mag doen ondervinden; en dan wil ze tot Jezus komen. Wat is dit een grote list van de vijand! Mochten wij dit meer onder het oog houden; *buiten Mij kunt u niets doen!* Dus de minste verruiming van het gemoed is van de Heere; dat wij die toch nooit tegenstaan. Want wij kunnen onszelf in geen een goede gestalte brengen, maar er wel uit. Wij kunnen ook het Godonterende van ons slecht bestaan niet zien dan bij Goddelijk licht: *in Uw licht, Heere, zien wij het licht.*

Dan hebben wij eerst het rechte gevoel van onze ontrouw, dan komt er zo een heilige schaamte en de ziel valt in de schuld en ootmoedig neder aan de voeten van Jezus, waar ze al haar schuld weer kwijtraakt en vindt opnieuw de verzoeningsweg open. Dan vindt ze haar lieve Jezus weer, zo vol liefde, ontferming en medelijden over haar; en dan omhelst de ziel haar lieve God wel eens opnieuw met armen des geloofs. Dan komt er weer een nieuwe verbintenis en nauwe vereniging tussen Jezus en de ziel. Die dan ook weer in de school van Jezus komt en daar leert, hoe ze buiten die school is gaan dwalen en de vijanden haar verleid

hebben; hoe blind ze gehandeld heeft, eerst willende bij haar schuld bepaald worden, en dat smartelijk gevoel daarvan te hebben eer ze tot Jezus durfde komen. Het beste zien zij als hun ziel weer gered is, en ook niet eerder; want zo haast als de ziel wat aan het afwijken is, dan weet ze wel dat dit haar schuld is. Maar dan wil die meer zien als ze zien moet, en dit brengt haar hoe langer hoe verder van de Heere af.

Uw geluk is groot, volk des Heeren! God heeft u toch in beide Zijn handpalmen gegraveerd, en u wordt toch in de kracht Gods bewaard door het geloof tot de zaligheid. Het is wel waar, Gods volk moet soms wel klagen over hun blindheid, mocht er dan bij gezien worden dat die toch zeer verschilt van die der onbekeerden. Dat blijkt dan duidelijk, wanneer de bekeerden hun vorige blindheid eens overdenken toen ze nog in de natuurstaat leefden. Toen werd de tijd immers het meeste versleten met de overdenking van de dingen die ze hoorden en zagen op aarde, en dat is nu geheel anders. Want nu bekeerd zijnde, overdenken ze het meest de lessen die ze leerden toen ze in de school van Jezus gingen. Dus blijft dat onderscheid groot. Maar als ze buiten die school gaan dwalen, overdenken ze nog wel Goddelijke dingen, maar dit gaat met blindheid vergezeld. Daarom, hoe nodig is gedurig die dierbare Geest, om op nieuw het verstand te verlichten, en om des Heeren aangezicht te zoeken zowel in licht als in duisternis. Ja, Gods volk zal moeten zeggen: geen ogenblik kan ik op mezelf bestaan!

En hoe wordt vooral in die school geleerd dat alles moet medewerken ten goede. O, hoe welgelukzalig is dat volk dat daar onderwezen wordt! Het zijn lessen die de ziel wijzer maken om vooral Jezus onder het oog te houden. O, dat ik en al Gods volk door Uw genade bekwaam gemaakt mochten worden, om ons gedurig te onderwerpen aan de wil van God! O, die is altijd goed. Laten wij nooit twisten met de wegen die de Heere met ons houdt en nooit andere begeerten hebben als om de wil des Heeren te doen, en al Zijn bevelen te gehoorzamen, en zeggen: *Uw wil geschiede o Heere!* En met de onze: *wat wilt Gij dat wij zullen doen.* Is het Uw wil dat ik leef, O, laat ik leven tot Uw eer. Wilt U dat ik sterf O, laat het zijn in een levendig gevoel van Uw genade en in de hoop Uwer heerlijkheid, die U bereid hebt voor diegenen die in Christus sterven. O, laat Uw wil geschieden! Zingende uit Groenewegen, het 35e lied, en 't geen er volgt:

*De dood nu overwonnen leidt,
Nu leeft Gods volk in eeuwigheid,
En zullen geen dood aanschouwen;
Juicht op die overwinning al,
Uw vijand doet een eeuwigen val,
U zijt bevrijd van rouwe;
Vreest nu geen bange naren dood,
En schrikt niet voor de laatsten nood,
Die voert u in Gods woning!
Verlangt maar de eeuwigheid,
De vorst des doods gevangen leidt,
Nu leeft uw grote Koning.*

Onbegrijpelijke liefde en trouw die God aan Zijn volk bewijst. Wat is dat groot, dat die met een getrouw en onveranderlijk God te doen hebben, Wiens trouw nooit door onze ontrouw kan of zal verbroken worden.

Maar veel stof tot klagen is er in het tekortkomen van onze plicht voor de Heere, en wel dagelijks over zoveel tekortkoming in alles, waartoe ik mij voor tijd en eeuwigheid verbonden heb. Nochtans is het de keus van mijn hart, om tot eer van God te leven en tot nut van mijn naasten; dat de Heere mij toch leerde dat ik in alles tot zijn eer mocht zijn. Hij geve mij daartoe kracht en genade, want ik vind zo gedurig als ik het goede wil doen, dat het kwade mij bijligt. Dat de Heere mij leide, ondersteune en besture, anders is er geen raad om aan die grote verplichting te beantwoorden, die toch op mij legt. Kon ik altijd nog recht klagen en recht strijden, maar dat is soms ook al zeer gebrekkig. En wat komt de vijand wel eens woedend op mij aan, met de vraag: *waar is uw God?*

Maar Hij die Zijn volk niet zal begeven of verlaten, die geeft altijd uitkomst op Zijn tijd, hoe hoog dat het mag gaan. Van achteren is het altijd goed en zeer nuttig, zodat ik dan wel eens mag zeggen: Heere, al Uw wegen zijn wijs, goed en aanbeddelyk. O ja, dit blijft een eeuwige waarheid, de wegen die de Heere met mij houdt om mij te tuchtigen, daarin ligt zo een diepte van Gods wijsheid in opgesloten, dat ik niet meer kan zeggen, als: *o hoogten en diepten van Gods wijsheid!* Ze zijn mij te groot om die te kunnen uitspreken. Derhalve is alles goed wat de Heere doet. Had ik die goede Heere maar hartelijk lief, die mij eerst heeft liefgehad, en dat al van eeuwigheid.

O volk des Heeren, mocht de liefde Gods ons toch dringen tot wederliefde! Hij is toch het deel onzer ziel, Zijn goedertierenheden zijn oneindig groot over Zijn volk waarmee Hij ons overlaadt. Ja, ze zijn zonder getal, die u nog aanstaande hebt in de eeuwigheid. O Heere, laat ons hier in de tijd leven, verloochend aan al wat buiten U is, zwijgen in al Uw wegen. Want die zijn goed, nuttig en wijs, om ons de weg der zaligheid te leren; zingende uit Groenewegen het 26^e lied.

O natuurlijke mensen, die dit boek leest, spot er niet mee, wees voorzichtig wanneer u het niet begrijpt, denkende, dat het niet nodig was zo een verandering te ondergaan. Ja, mijn vrienden, u moet alleen door Gods genade zo veranderd worden, of u moet voor eeuwig verloren gaan. Dit is een waarachtige waarheid, als u niet wedergeboren wordt, kunt u nooit het koninkrijk Gods ingaan. Daarom bid ik u om uw eigen ziels wil, stelt u in de weg, want de dood nadert met rasse schreden, het oordeel is haast aanstaande, en waar zal uw arme onsterfelijke ziel dan blijven, zo u niet bekeerd en veranderd wordt? Terwijl u nog aan deze zijde van het graf bent, mocht de Heere u hieraan eens ontdekken, waarom ik dit nu nog schrijf; de Heere is mijn Getuige, dat het uit liefde voor uw ziel is.

Ik, weet dat u dit niet kunt begrijpen, gawe God dat u het doen kon dat ik u raad en bid met mijn ganse hart, stelt u in de weg en gaat in het verborgen, buigt uw knieën voor uw Schepper die u heeft voortgebracht, dat Hij u mag geven te zien hoe het tussen God en de ziel staat, en waarop u de eeuwigheid zult inwachten. *O God van hemel en aarde, zend Uw Geest van boven tot ontdekking van mensen die nog in de natuurstaat leven.*

Ach, mijn vrienden, gelooft het toch, al uw gronden die u meent te hebben, waarop u de eeuwigheid inwacht, zolang u niet wedergeboren bent zullen u in de ure des doods ontvallen en u moet verloren gaan. U kunt het grote gevaar niet eerder zien voor dat Gods Geest u dat doet zien. Daarom hoort mij wat ik u aanraad voor het laatst, omdat ik zal moeten sluiten om u niet meer te kunnen vermanen, als nog deze woorden: bidt God alle dagen in het verborgen, dat Hij Zijn Geest aan u mag schenken om u die dingen te doen verstaan die u kennen moet, zult u behouden worden. Die God die in de hemel woont, ziet met Zijn alwetend oog waarom ik u zo vriendelijk verzoek, daarom verwerp mijn raad niet, maar haast u om uws levens wil.

Ik wens met mijn ganse hart, dat God dit op uw hart mag drukken als een hamer en vuur en u van dit ogenblik af dringen; al wie nog buiten Christus is. *Bid en gij zult ontvangen, klopt, en u zal opengedaan worden. Heden, heden, terwijl gij Gods stem nog hoort, verhardt uw harten niet langer.* O, wendt u naar de levende God en zoekt om behouden te worden, eer de dood uw ogen sluit.

O volk van God, ziet uw groot voorrecht en zoekt dat te erkennen. Spreekt veel van Jezus die u heeft vrijgemaakt. O, prijst Hem toch veel aan in Zijn noodzakelijkheid, dierbaarheid en gewilligheid om zondaren zalig te maken. O mijn vrienden! mochten wij veel licht en kracht des geloofs inroepen om door Gods Geest bekwaam gemaakt te worden, om veel van onze lieve Jezus te spreken, niet stil te zwijgen, maar onze medemensen veel uit liefde te vermanen, dat ze zich in de weg stellen, en tot God bidden dat Hij hen de ogen opent. En wij hen veel onder het oog brengen, hoe ongelukkig dat ze zijn als ze niet bekeerd worden, en dat ze van nature Gods beeld missen door de val van Adam, en dat ze in eeuwigheid niet kunnen behouden worden, of ze moeten het beeld terug ontvangen. En dat zulks onmogelijk is zonder wedergeboorte, en wat een grote verandering die teweeg brengt, en dat niemand wedergeboren is, of daar moeten blijken en bewijzen van getoond worden in hun ganse handel en wandel.

O kinderen van God! Mochten wij door genade verwaardigd worden om ons daar toch veel mee op te houden. De Heere is zo goed, die kon het nog zegenen, om het hiertoe te doen dienen dat er nog zielen voor Koning Jezus gewonnen werden tot eer van onze God en tot roem van Zijn vrije genade.

En u allen wie het om Jezus te doen is, houdt toch aan, geeft de moed niet op, daar is raad voor u zo waar als de Heere leeft, wie weet hoe haast u er toe komt. Ik bedoel u zoekenden! Kon ik het u eens doen begrijpen, hoe gewillig dat Jezus is om ulieden te helpen, maar u gelooft het tegendeel, dit weet ik, omdat ik zelf ook zo was, toen ik Jezus zocht. Ik meende ook dat Hij mij niet helpen zoude, maar de Heere heeft het wel gedaan, en zo zal Hij doen aan allen die Hem zoeken. Als ik nu al aan u schreef, dat ik alzo ellendig was als u nu bent, dat zult u toch niet geloven, maar laat ik u liever in Gods Naam zeggen, dat u niet te ellendig kunt wezen.

Hoort toe zoekende zielen! Jezus heeft een eeuwige gerechtigheid teweeggebracht, en dat is voor u genoeg; zoekt daar deel aan te krijgen, dan zult u niet meer zeggen: mijn ellende is te groot! Mocht God het u ontdekken. O Heere, doe het om Uws Naams wil, opdat U de eer krijgt van Uw werk.

Ik moet eindigen met een biddend verzoek, dat u aanhoudend roept om Gods Geest, dat die u deze dingen doe verstaan en u eens doe zien de gewilligheid die er in Jezus om u te willen helpen, al wie het om Hem te doen is.

Ik wens dat de Heere dit nog aan u mag zegenen, opdat u mag leven tot eer van God en tot roem van de vrije genade.

*Ach Heere, hoor hun klachten!
O, wil hun druk verzachten!
Laat Uw verzoenend bloed
Hun vuile zielen wassen,
In deze reine plassen,
Tot rust van hun gemoed.
O Heere, wil haar trekken,
Haar dode zielen wekken,
Ze zijn wel eens beroofd
Van alle zielekrachten,
Laat haar op genade wachten,
Want genade is beloofd.*

Ziedaar, mijn vrienden, u ziet welke weg God met mij gehouden heeft, en wat Hij aan ons gedaan heeft. Geeft nu alleen Gode de eer! O, wat zal ik de Heere vergelden! Houd mijn ziel maar stil tot u o God! En ondersteun mij door Uw genade en kracht zolang ik nog op aarde moet blijven. Gedankt zij Uw Naam tot in eeuwigheid voor Uw genade aan ons bewezen. Ook zij Uw Naam gedankt voor Uw ondersteunende kracht, dat ik dit boek heb kunnen schrijven.

Nu is mijn begeerte ook niet verborgen voor U o Heere, en deze is: dat dit geschrevene nog als een middel in Uw hand mag gebruikt worden voor mijn naasten. O lieve Heere, doe het om Uws grote Naams wil. Het zou immers strekken tot Uw eer en tot roem van de genade die is in Uw lieve Zoon. Doe het dan o Heere, uit vrije genade, om de verdiensten van Christus wil! Niet ons, maar Uw heilige Naam zij de eer en heerlijkheid tot in eeuwigheid. Amen.

(was getekend)

CHRISTINA VAN DEN BRINK

3. VERHAAL VAN EEN KRACHTDADIGE BEKERING VAN EEN JUFFROUW TE WAGENINGEN.

Beschreven door H. Hermesen in:

DE UITNEMENDE KRACHT VAN CHRISTUS LIEFDE, ONTDEKT IN DE BEKERING VAN HERMANUS HERMSEN.

... Terwijl ik thans in dit aanhangsel bezig ben, te spreken tot roem en verheffing der goddelijke genade, oordeelde ik tot staving daarvan, een verhaal te doen van de kracht der genade, welke inzonderheid openbaar werd in de bekering van een juffrouw te Wageningen. Daar ik mij altijd verblijdde, wanneer het koninkrijk van mijn Heere werd uitgebreid, zo wordt mijn blijdschap en verwondering te menigvuldiger, wanneer ik zie, dat de vrijmachtige Heere, Wien toch alleen de kracht en de sterkte is, zich daarvan wil bedienen van een zwak en gering werktuig, als ik ben. Mij dunkt, dat even daardoor de heerlijkheid van Zijn genade te meer doorstraalt, waarom ik mij verplicht vind, om niet alleen voor mezelf, het alwijze van Gods bestelling te aanbidden, maar ook daarvan te spreken en te vermelden aan anderen. Opdat zij met mij Zijn Naam mogen prijzen en ere geven. Zo is het met dit tegenwoordig geval gelegen.

Ik was verzocht ten huize van deze juffrouw, om enige dagen mijn verblijf daar te houden. Bij welke gelegenheid ik in haar, behalve andere prijzenswaardige hoedanigheden onder andere ook ontdekte een ongewone bezorgdheid en belangstelling in alles dat haar huiselijke bezigheden vereisten. Welke dingen haar zoveel te doen gaven, dat er bijna geen uurtje overbleef om te denken aan hetgeen de staat en gelegenheid van haar ziel, noodwendig maakte. En dit maakte zelfs een deel uit van haar ingebeeelde godsvrucht; zijnde verder net zo onkundig en vervreemd van het éne nodige en zo onbezorgd in het zoeken naar het koninkrijk Gods en naar de spijze, die niet vergaat, zodat zij zich ras openbaar maakte, dat ze gelijk zoveel duizenden mensen nog ten enenmale dood was in zonden en overtredingen.

Dit drong mij, met medelijden en liefde bewogen zijnde, om haar op de volgende wijze aan te spreken:

"Juffrouw! ik bekenn dat ge zeer werkzaam en getrouw bent in uw post, waarin de Heere u geplaatst heeft, maar weet ge wel dat u een onstoffelijke en onsterfelijke ziel hebt in uw lichaam, begaafd met redelijke vermogens, verstand, wil en oordeel, die daarom edeler is dan uw lichaam, omdat hetzelfde tot stof wederkeert, waaruit het genomen is. Daar integendeel uw ziel blijft, welke onmiddellijk na de dood voor God, als uw Rechter zal gesteld worden om te verantwoorden al hetgeen dat in dit leven gedaan is, en tegelijk welk gebruik wij van onze tijd en de middelen der genade gemaakt hebben. Het boek van Gods alwetendheid zal ons worden voorgehouden, dat wij mogelijk allang vergeten hebben, en de rekenschap en het vonnis zal veel strenger en nauwkeuriger zijn, als wij mensen over het algemeen oordelen. En wat zal het dan voor ons te zeggen zijn, veroordeeld en tot het vreselijke vonnis verwezen te worden: *"Gaaf weg, gij werkers der ongerechtigheid, Ik heb u nooit gekend, want gij hebt Mij nooit gekend."* Wat zal het dan helpen, en wat nut zal uw onsterfelijke ziel daaruit trekken, dat ge uw zaken hier in het burgerlijke en huishoudelijke goed bezorgd en waargenomen hebt? Zelfs de winst van een gehele wereld, kan niet opwegen bij het verlies van uw ziel, wanneer die onder dat alles, arm en ontbloot blijft van Christus' heilverdiensten, en van zijn verworven gerechtigheid en heiligheid, als de enige grond, waarop u weer met God bevredigd en tot Zijn gemeenschap kunt gebracht worden. Dit

missen wij allen van nature, zelfs kennen wij het gewicht en de waarde van deze zaak niet. We zijn geestelijk dood in de zonden, verduisterd in ons verstand, vervreemd van God en van het leven dat uit God is. We dragen het beeld des satans en zijn door de zonden gebracht onder zijn heerschappij, en de vloek der wet. En dat zowel door de toegerekende schuld van Adam, als door onze eigen overtreding. Bovendien liggen wij neergezonken in een dodelijk onvermogen; al wilden wij, wij zouden ons niet kunnen helpen. Maar wij willen ook niet, onze natuur is gekant tegen al wat Goddelijk is, God en elkander hatende.

Wij zijn zo diep in de macht en strikken des satans vervallen, dat, als wij niet door een almachtige hand verlost en geholpen worden, het ten enenmale hopeloos met ons is. Het is God alleen, die ons door de werkingen van Zijn Heilige Geest, ogen moet geven om te zien, zowel onze rampzaligen toestand en aller-uiteerste ellende, die wij over ons gebracht hebben, als de enigste weg tot ons behoud en zaligheid. Ik wenste dan wel van ganser harte, juffrouw, dat uw ogen mochten worden geopend, om de waarheid en het grote gewicht dezer dingen te zien en ik verzeker u, dat u dan met ontzetting daarover wordt aangedaan. Dan zal uw onbekommerdheid en ijdele verwachting verdwijnen; dan zult gij u in het verborgene tot God begeven, op uw knieën tot Hem roepen en voor Hem belijden, dat u een ellendige, onmachtige, onwillige, dode, blinde en verdoemelijke zondares bent. Dan kunt u niet nalaten bij Hem aan te houden om de Geest der gebeden, genade en bekering, om zo verlost te worden van de geestelijke en eeuwige dood; en u gesteld mag zien op de weg des levens en der gerechtigheid."

Ik stelde haar verder voor, de overheerlijke vruchten en zalige gevolgen, die hierdoor op haar komen zouden, en hoe in deze weg alleen ware vrede, vergenoeging, blijdschap, troost, hoop en verwachting te vinden was. En dat integendeel, de dienst der zonden, in smart, smaadheid en eeuwig afgrijzing zou eindigen. Ik vertoonde haar ook hoe heerlijk en wenselijk de weg van vrije genade was, in en door de Heere Jezus geopenbaard en voorgesteld. En ik drong aan op deszelfs beminnelijkheid, waardigheid, dierbaarheid en gewilligheid, om haar zo, beliefde het God, door medewerking van de Heilige Geest, op Zijn Persoon te doen verlieven, en dus onder Zijn zachte juk, en tot Zijn zalige dienst, overgebracht te worden.

Met zulke en dergelijke redenen, en aanspraken was ik bezig, gedurende de tijd van vijf dagen, dat ik bij haar was, waartoe ik te meer aangemoedigd werd, omdat ik bemerkte, dat mijn voorstellingen bij haar ingang vonden, dat nu en dan vergezeld ging met veel aandoening en tranen. Ondertussen genaakte mijn tijd om te vertrekken, hoewel deze juffrouw mij uitnodigde om daar nog wat te vertoeven.

Ik nam afscheid van haar, met betuiging van mijn dankerkentenis voor haar betoonde liefde, haar biddende en vermanende, om het gesprokene te bewaren in de zin van haar gedachten, en daarvan - en van alle genademiddelen, zowel in het openbaar als in het verborgene - een goed gebruik voor zichzelf te maken; haar aanwijzende de bekwaamste middelen. Ten dit einde verliet ik haar, onder toewensing van des Heeren zegen.

Het behaagde de Heere, na verloop van vijf á zes weken, hetgene ik tegen haar in mijn gewone eenvoudigheid, gezegd had, aan het hart te brengen, en dit te paren met zoveel kracht en nadruk, dat zij gebracht mocht worden tot ernstige werkzaamheden, waardoor zij mijn gezegden bewaarheid vond, en overeenkomstig de ernst ervan met zichzelf handelde, zoals ze door haar geschrift, mij bericht heeft. Want zo luidde de inhoud van haar brief:

Het was op des Heeren dag, de eerste Juli 1758, in het 48^e jaar van mijn leven, toen het de Heere, uit vrije genade en ontfermende liefde, behaagde, mij staande te houden op mijn zondenweg, en dat met zoveel overredende kracht op mijn ziel, en overtuiging door Zijn Geest, dat ik daardoor mijn zonden en grote schulden in hun eigen aard en natuur zeer klaar leerde kennen en gevoelen. Ik zag nu dat ik verdoemelijk voor God was, niet alleen wegens mijn grote en menigvuldige zonden, maar ook en overal, omdat ik met zulk een God te doen had, die de zonden moest haten en straffen omdat ze strijdig waren tegen Zijn heilige natuur en rechtvaardige wet. Ik stond nu als een doodschuldige, aangeklaagde en veroordeelde zondares voor God, en zulks benauwde mij zo zeer, dat ik in het gebed zelfs mijn nood niet kon uitstorten. Evenwel ik werd een weinig opgeruimd, wanneer ik opmerkte, dat ik nog in de tijd der genade leefde, en dat ik niet al over lang met zoveel andere zondaars, in de hel was neergedaald. Maar dat God, in Zijn lankmoedigheid en goedertierenheid mij tot hiertoe gedragen had; zulks was groot in mijn ogen. Ik moest er over uitroepen met Paulus: *Ook in deze is mij barmhartigheid geschied, ofschoon ik de grootste der zondaars ben.* 1 Tim. 1: 16. En met de tollenaar: *O God! zijt mij, arm zondaar genadig.* Luk. 18: 13.

En hiertoe zag ik, was mogelijkheid, omdat ik nog in de tijd was waarin de Heere mij nog genade kon schenken, tot Zijn heerlijkheid, naar de rijkdom Zijner barmhartigheid, in Christus Jezus Zijn Zoon.

Echter het gezicht en gevoel van mijn zonden, die mij als in een register voor ogen kwamen, maakte mij zeer benauwd en bang. Temeer als ik 's dinsdags daaraanvolgende, nog klaarder ontdekking ontving aan mezelf, ziende hoe ik een hater en vijand Gods was, en even daardoor gevallen was in een gans rampzalige staat, verdoemelijk voor God, afgescheiden van Zijn dienst en zalige gemeenschap; hebbende Zijn heerlijk beeld verloren, en dat van de duivel in de plaats gekregen. Daarom lag ik onder Gods toorn, de vloek der wet, de heerschappij der zonden, en onder de macht des satans; dodelijk onmachtig om mezelf enigszins te helpen of te verlossen. Bovendien zag ik klaar, dat ik in Adam gezondigd had, door toerekening van zijn schuld, zodat ik in ongerechtigheid geboren was. Met één woord, mijn schuld was uitermate groot; tegen al de geboden van Gods Wet had ik zwaar gezondigd, waarvan de minste overtreding, de dood wel dubbel verdiend had.

Dus stond ik schuldig, naakt, bloot voor die rechtvaardige Rechter, die mij recht moest doen, als zijnde een heilig God, en tegelijk alwetend, voor wiens ogen alles naakt en openbaar is; Die mij in al mijn wegen van nabij kende; en met Wie ik nu alleen te doen had. Voor Hem moest ik belijden: *Heere, tegen U heb ik gezondigd en gedaan dat kwaad was in uw ogen; want het zijn mijn eigen zonden en schulden, waardoor ik verdoemelijk voor U ben; straf mij toch niet in Uw toorn, en kastijd mij niet in Uw grimmigheid! Maar, Heere Jezus, ontferm U mijner, en zijt mijn in genade gedachtig.* Want ik was inwendig overtuigd, dat ik de eeuwige dood als een rechtvaardige vrucht van mijn zonden verdiend had; en dat deed mij smeken om genade en geen recht.

In dit gezicht wat mij zwaar drukte en benauwde, stond ik tot zaterdag toe, toen ik enige meerdere bedaardheid in mijn gemoed gevoelde, en mij in het verborgen bevindende, om daar mijn nood te klagen en mijn smekingen neer te leggen, zag ik wel, maar van verre, dat er nog een Weg van ontkoming was, namelijk in en door Christus Jezus. Maar, hoe daartoe te geraken, wist ik niet. Ook zag ik het uitnemende voorrecht van Gods volk, die tot de Heere gekomen en door het geloof met Hem verenigd waren. Maar, hoe ik daaraan deel zou krijgen, scheen mij wonderlijk; en het kwam mij voor, dat een Goddelijke hand, en oneindige genade alleen mij daartoe zou moeten bekwaam maken.

Dus duister en verlegen bij mezelf, werd mijn aandacht bepaald, bij het eeuwig voornemen van God, uit kracht waarvan hij afvallige zondaars roept en nodigt, opdat zij haar slechtigheden verlatende, zich tot de Heere bekeren zouden. Dat genade en vergeving wordt aangekondigd aan allen, zonder onderscheid, welke hopeloos bij zichzelf, hun heil en zaligheid zoeken, in de weg van vrije genade in en door de Heere Jezus Christus geopenbaard en voorgesteld, en die alle genaden en bijzonder de Heilige Geest, verworven en beloofd heeft. Waardoor arme mensen in staat gesteld kunnen worden om deel te krijgen in de erve der heiligen in het licht, en zo weer tot de gemeenschap met God gebracht worden. Dat deed mijn gemoed aan met verwondering over de grote goedertierenheid Gods.

Ik stelde daarin een uitnemend gewicht. Ik dacht hen alleen gelukkig, welke daaraan deel hadden voor zichzelf. En wat mij betrof, indien ik tot dit grote voorrecht mocht verwaardigd worden, O, wat een wonder van genade, dacht ik, zou dát zijn. Evenwel, hoe ellendig en ontbloot van alles ik mij ook bevond, zo moedigde het mij nochtans aan, om mij weer in de gebeden tot God te begeven met ootmoedige en ernstige smekingen, om mijn ogen te openen opdat ik de Zoon Zijner liefde, waarin Zijn ziel een welbehagen had, mocht aanschouwen, om zo door Hem tot de Vader te kunnen komen. Ik bad, dat de ontfermende Heiland, die in de wereld gekomen was om te zoeken en zalig te maken dat verloren was, over mij uit zou storten Zijn Heilige Geest, om in mij te zijn een Geest van genade en gebeden, om overeenkomstig mijn noden, mijn smekingen voor Zijn aangezicht te brengen. En te bidden in geest en waarheid, en bijzonder, dat ik door Hem mocht geleid worden tot de overvloed van Zijn genade, Zijn heerlijkheid mocht aanschouwen en de verlossing in Zijn bloed waarin ik alleen voor God bestaan kan, deelachtig worden.

In deze begeerten breidde zich mijn ziel uit, en wel met zoveel aandrang, dat ik verscheiden drangredenen gebruikte, pleitend op Zijn eigene roeping en aanbidding der beloften van genade, ontferming en aanneming, wat vergezeld ging met zoveel licht en onderscheiden inzien, dat ik niet alleen overredend geloofde, dat ik in de Tweede Adam, de Heere Christus, alleen kon wedervinden, hetgeen ik in de Eerste verloren had. Maar ook dat Hij alleen een volkomen Zaligmaker was, bij Wien in volle kracht, de getuigenis van Johannes waarachtig is: "De blinden worden ziende; de kreupelen wandelen; de doven horen; de melaatsen worden gereinigd; de doden worden opgewekt; de armen wordt het Evangelie verkondigd, Lukas 7: 22.

Ik bood mijn ziel aan, om geheel door Hem gezaligd te worden, met verzaking van al wat buiten Hem was. Ik drong dit al vragende aan, of Hij niet voor goddelozen gestorven was, en aan des Vaders gerechtigheid volkomen voldaan had, toen Hij aan het kruis uitriep: *Het is volbracht!* En of er niet een overvloed van liefde en ontferming bij Hem was, om mij ook door dit volwichtig rantsoen te behouden en zalig te maken. En of Hij wel iemand voor het hoofd gestoten had, die welmenende tot Hem gekomen was?

Terwijl ik in dezer voege, om genade en barmhartigheid smeekte, kwam mij de waarheid met een bijzonder inzien voor: *Ik zal u geven sieraad voor as, vreugdeolie voor treurigheid, en het gewaad des lofs voor een benauwden geest*, Jes. 61: 3. En terwijl ik bevreesd was, deze woorden op mezelf toe te passen, aanhoudende dat de Heere Zijn licht en zijn sterkte over mij mocht gebieden, werd zulks niet lang hierna achtervolgd, met deze woorden: *Hij die te komen staat, zal komen; indien Hij vertoeft, verbeid Hem; want Hij zal gewisselijk komen, en niet achter blijven*, Hab. 2: 3.

Dit deed mijn ziel aan met verwondering en aanbidding; mijn hart ging open en riep Hem tegemoet: *Hosanna! Gij Zone Davids! gezegend is Hij die komt in de Naam des Heeren! Hosanna, in de hoogste hemelen.* Mijn ziel ging naar Hem uit in verlangen en

begeerte biddende: *Heere JEZUS! kom toch haastelijk. Ontdek toch aan mijn ziel, dat Gij ook voor mij in de wereld gekomen zijt, om mij als een verlorene te zoeken en zalig te maken.*

Ja, mijn ziel verlangde zo zeer, dat ik met de oudvader Bernardus zonder Hem niet kon leven. Ondertussen bevond ik zulk een aanmerkelijke verandering in mijn toestand, dat ik over mezelf verwonderd was; liefde en blijdschap maakten mij werkzaam, en dat bleef mij enige tijd bij. Echter veroorzaakte het ook enige achterdocht en bekommernis, of het wel in waarheid en van de Heere was, hetgeen ik in mij gevoelde. En dit bracht mij weer tot de Heere, met verzoek, dat Hij mij wilde bewaren voor zelfbedrog. En aan de andere zijde, Zijn werk zó bekrachtigen, dat ik het mocht bekennen en geloven, dat het Zijn stem was, opdat ik Hem dankzegging en eer voor Zijn genade mocht toebrengen.

Ik herhaalde mijn vorige begeerten, en drong op dezelve aan met vele pleitingen, dat Hij, namelijk de Heere Christus, mijn Voorspraak wilde zijn bij de Vader; dat Hij mijn schuldbrief als voldaan aan Hem wilde overgeven; dat Hij uit vrijwillige liefde, mij wilde aanslaan, en door het geloof zo met Hem verenigen, dat ik eeuwig de Zijne mocht zijn en blijven. En in deze begeerten kleeft mijn ziel Hem achteraan, dat ik niet kon noch wilde loslaten, tenzij Hij mij gezegend had.

O, ik kan niet zeggen, hoezeer ik in dit alles geholpen werd. Ja, dat bidden, dat smeken, dat overgeven van mijn ziel aan de Heere Jezus, dat worstelen dat ik deed, en dat aanhoudend roepen: *Heere Jezus! Gij, Zone Gods! ontferm U toch mijner!* was iets bijzonders. En dat deed mij denken, dat het de Heere Zelf was, die mij bekrachtigde, en dat Hij op weg was, om mij te redden, gelijk ik ook in dezelfde tijd ondervond. Want, terwijl ik zo bezig was in worstelingen en gebeden, belieft de Heere, mijn vrees van mij weg te nemen, Zich in Zijn algenoegzaamheid en bereidwilligheid, aan mij te openbaren, en mij te doen geloven, dat Hij ook voor mij bij Zijn Vader, tussen getreden en voor mij gebeden had: *Vader! verlos ook deze, laat haar in het verderf niet neder dalen. Ik heb het rantsoen voor haar gevonden,* Job 33: 24.

O, hoe zalig was dit antwoord voor mij! Wat zag ik toen niet een dierbaarheid in de Heere Jezus! *Al wat aan Hem is, was gans begerlijk.* Ik gaf mij met lichaam en ziel aan Hem en Zijn dienst over. Mijn hart ging naar Hem uit, en was vervuld met liefde en blijdschap, met lof en dankzegging voor Zijn genade, kunnende vertrouwen, dat mijn zaken nu in een goede hand waren.

Maar het duurde niet lang, of het ongeloof kwam weer op; en bracht over mij een grote duisternis. De vorige dingen scheen geheel verloren, en mij bekreep de vrees, of niet mijn vorig werk, slechts gewetenswerk was; of eigenliefde mij niet verleid had, en of aan mijn vorige ondervinding, niet de genade des Heiligen Geestes ontbrak. Dit werd achtervolgd met een diepe verslagenheid en moedeloosheid. Zodat ik dacht, dat ik de Geest had bedroefd, en dus van Hem verlaten was. Zelfs rezen in mij bedenkingen en twijfelingen op, omtrent de waarheid, en dit hinderde mij werkelijk in het bidden en lezen. Echter poogde ik daarin aan te houden, als het voorgeschreven middel, waardoor de Heere de ziel ontmoeten wil, smekende om vernieuwde genade tot verlichting, opwekking en levendmaking. Ik bood mij bij vernieuwing aan, zoals ik was, met voornemen om Heere aan te kleven, al moest ik voor Zijn genadetroom sterven. Ik wist anders niets te doen, als te pleiten op de rommelende ingewanden van Zijn liefde, en barmhartigheid.

Maar het belieft de Heere mij ook uit deze nood spoedig te verlossen; want de weg van vrije genade werd mij bij vernieuwing geopend en ik kreeg weer een oog des geloofs op de dierbare Heere Jezus, als de enige Middelaar Gods en der mensen. De

volmaakte Borg waardoor arme ontblote zondaars, gelijk ik mij nu bevond, vrij en ongehinderd tot God de Vader kunnen gaan. Dat veroorzaakte in mij innige werkzaamheden, welke tot diep in de nacht duurden. Ik kon met al mijn noden weer tot Hem komen, als de volkomen en algenoegzame Zaligmaker, die altijd bereid en gewillig is om verloren zondaars te zoeken en aan te nemen. Ik zag hoe nodig ik Hem had in alles en tot alles en hoe noodzakelijk ik van Hem moest getrokken en geholpen worden, zou ik door het geloof tot Hem komen en een recht gebruik maken van de ruimen overvloed der genade, die Hij in de weg van vrije ontferming aankondigt en voorstelt. O, al, wat aan Hem is, was beiden begeerlijk en noodzakelijk. Mijn blindheid vereiste, dat Hij als de grote Profeet en Leraar der gerechtigheid, mij onderwees in de weg van zaligheid en behoudenis, en dat niet alleen bij aanvang, maar ook bij aanhoudendheid. Mijn onreinheid en menigvuldige zonden, kon alleen door Zijn Hogepriesterlijke bediening en voortreden bij Zijn Vader, weggenomen en verzoend worden. En de tegenstand der verdorvenheid en verzoeking, van binnen en van buiten, moest alleen overwonnen worden door zijn Koninklijke macht en heerschappij, zonder welke ik geen ogenblik zou kunnen bestaan.

In dit alles riep ik Hem tot mijn ziel in, en hiertoe begeerde ik Hem. En zo gaf ik mij geheel en al aan Hem, voor tijd en eeuwigheid over, zowel, om door Hem gerechtvaardigd, als geheiligd te worden. Onderscheiden kreeg ik in te zien, dat ik in mijn kindsheid reeds hiertoe, aan de Drie-enige God was opgedragen in het bondzegel des Doops, waarvan mij thans genadig de betekende zaak geschonken werd. Deze werkzaamheden waren daarom te nadrukkelijker en onverhinderder, omdat de Heere daarin en daaronder mij voorkwam met deze woorden: *Ik zal geven, dat hun werk in waarheid zijn zal; en Ik zal een eeuwig verbond met hen maken*, Jes. 61: 8. O, dit stelde mij in alles gerust, en vervulde mij met verwondering en dankerkentenis, over Zijn nooit volprezen goedertierenheid en ontferming.

Op een andere tijd en niet lang daarna wanneer dit licht weer was ondergegaan, en ik mij vervallen vond tot de vorige duisterheid, vrees en beklemdheid en ik niet wist wat te doen, en wat uitkomst deze ongestalte nemen zou. Bijzonder, omdat ik verlegen was om de rechte zin der woorden te weten, niet werkende, maar gelovende werd ik gered door dit woord, dat tot mij gebracht werd: *De Meester roept u!* En wanneer er nog twijfelingen overbleven, en ik met Samuel, een andere stem begeerde en inwachtte, werd dat achtervolgd met deze woorden: *O, alle gij dorstigen! komt tot de wateren; gij, die geen geld hebt, komt, koopt zonder geld, beide, wijn en melk, en eet en drinkt*, Jes. 55: 1. En wanneer ook hierdoor, alle zwarigheden nog niet scheen opgeruimd te worden en een vraag als in mij opkwam: is dit wel de stem des Geestes tot mijn ziel? waardoor ik volhardde in mijn gebed en smekingen. Toen werd daarop heel nadrukkelijk de woorden uit Jer. 31: 3, tot mijn ziel gebracht: *Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde, daarom heb Ik u getrokken met goedertierenheid*. En onmiddellijk daarop: *Gij zijt gewassen in het bloed des Lams; en Ik heb U in Mijn beide handpalmen gegraveerd; uw muren zijn steeds voor Mij*.

O! hoe verslagen was ik bij mezelf, over deze onbegrijpelijke goedertierenheid en neerbuiging van de Heere Jezus, met mij dus te verdragen, en zich zo genadig tot mij te wenden! Hoe krachtig en zoet waren deze redenen, en wat verandering gevoelde ik daardoor in mijn toestand! Hoe nadrukkelijk was dat versje van Lodensteyn voor mij:

*De zonden al, en zonder tal,
Zijn goedig al vergeven, al vergeven;
Wij hadden de eeuwigen dood verdiend,
En krijgen 't eeuwige leven.*

*Laat ons vrolijk zijn, vrolijk, vrolijk,
Laat ons vrolijk zijn, vrolijk zijn.*

Ik was verbaasd en zonk weg in mijn eigen kleinheid, over het overgrote en heerlijke, dat de Heere, door vrije ontfermende genade, aan zulk een ellendige en arme, als ik was, had willen bewijzen. En wel uit onverdiende, ja duizendmaal verbeurde goedheid. O, welk een wonder was het voor mij, dat de hoge, heerlijke en volzalige God mij uit de drek verhoogd had, om mij bij prinsen te doen zitten en om een Koningsdochter genaamd te worden. En dat Hij, die een Koning en een Heer der Heeren is, een oog van liefde op mij heeft willen laten vallen, en mij te ondertrouwen in gerechtigheid, geloof en liefde, om mij te maken tot een vrouw des Lams. Ik was als in verwondering opgetogen, dat ik, zulk een stof en as, zulk een onrein en verdoemlijk schepsel, tot zulke grote dingen, verheven werd. Ik zei met de zalige Immens:

*O, Jezus! wat is 't dat u dringt?
O, lieve Jezus! dat u dwingt
Een wormke zo te minnen?
O, liefste JEZUS! door wat macht
Wordt zo Uw teed're ziel verkracht,
Om mij, mij te beminnen?*

En zoals nu mijn voeten gezet waren op de weg des levens, zo wenste ik nu maar genade, om getrouw gemaakt te worden in de strijd en loopbaan, waarin ik gesteld was en zo het Lam te volgen overal waar Het heen gaat. Te dien einde smeekte ik de Heere, om meer heiligende en vernieuwende genade des Geestes, die ik gedurig bespeurde in mijn weg nodig te hebben, om daardoor Gods beeld gelijkvormig, en in gedaante veranderd te worden, van heerlijkheid tot heerlijkheid. En deze begeerte werd ook beantwoord door mij te verzekeren, dat mij sieraad zou gegeven worden voor as, vreugde-olie voor treurigheid, en het gewaad des lofs, voor een benauwde geest. Ja, dat de Heere de wijngaard alle ogenblikken zou bevochtigen en behoeden, opdat de vijand die niet beschadigde, Jes. 27: 3.

Deze zo genaderijke ontmoetingen, vervulden mijn hart met lof- en dankerkentenis aan Hem. Alsook met een vurige begeerte naar Hem. Ik ondervond wat het is, als de liefde Gods uitgestort wordt in het hart door de Heilige Geest, en ik was de gehele nacht zo werkzaam in wederliefde en overgave van mezelf aan Hem, dat ik opgewekt werd te zingen met de zalige Lodensteyn

*Hoe veilig is dat rusten
In U, door zielswellusten!
Hoe smakelijk is Uw wijn!
Gij maakt mijn ziel steeds dronken,
Door liefde zo beschonken,
In 't wijnhuis, liefdewijn.
O heilig! vrolijk dronken,
Zo veilig ingeschonken, enz.*

Het was tussen zaterdag en zondag, waarin deze genaderijke ontdekking van de Heere Jezus mij vergund werd. Ik ging 's zondags naar de kerk, zijnde nog in dezelfde gestalte, en de overdenkingen aan Hem, waren mij zoet. Thuis komende, begaf ik mij weer in het verborgen en terwijl het geloof bezig was, aan Hem vast te houden en zich nader te verbinden, werd mijn ziel zeer stil in mij. Het was alsof mij geantwoord

werd: Gij zijt een gegevene van Mijn Vader aan Mij. Ik zal tot u komen, en u eens tot Mij opnemen in mijn heerlijkheid, opdat gij moogt zijn, daar Ik ben. Gij zult aanzitten met Abraham, Izak en Jacob, in het koninkrijk der hemelen. Ik zal u geven de witte keursteen met de nieuwe naam die niemand kent, als die hem ontvangt; want ik heb u liefgehad, en Mijn Vader heeft u lief, en uitverkoren van voor de grondlegging der wereld; en gij zult eens dat koninkrijk, dat u bereid is, beërven. Als gij hier de raad van God zult hebben uitgediend, dan zal Ik u tot Mij opnemen, en gij zult zijn daar Ik ben, om dan op de allervolmaakste wijze, in liefde met Mij verenigd, met al de volheid Gods vervuld te worden.

Deze genade was als een fontein, steeds opgevende, springende tot in het eeuwige leven; derzelver uitwerking was zo zeldzaam en doordringend, dat mijn hart als overliep in verwondering en dankzegging tot God; alles was werkzaam om des Heeren goedertierenheid te vermelden, en om anderen daartoe op te wekken. O, sprak mijn ziel: *Maak de Heere met mij groot, en laat ons tezamen Zijn Naam verhogen! Looft de Heere mijn ziel en vergeet geen van die grote genaden en weldaden aan u bewezen; geeft de Heere ere en majesteit; Hij is waardig, dat de ganse aarde Hem aanbidde en heerlijkheid geve, en dat alle zaligen hier boven Zijn Naam prijzen tot in een eindeloze eeuwigheid.*

Ik zag, en dit bedroefde mij, dat ik dit maar stamelende en zeer gebrekkig deed en doen kon. Maar ik verlangde naar de eeuwigheid, en die was er nodig toe, om zulks naar waarde en volmaakt te kunnen doen. Echter hoe gebrekkig het ook zijn mocht, ik kon en ik wilde ook niet nalaten, om er reeds het mijn aan toe te brengen, al was het maar om te vertonen, wat ik in mijn hart Hem toekende en toedroeg. Ja, ik was nu zo vergenoegd en voldaan met Hem, tot mijn zalig deel en goed, dat mij nevens Hem, niets lustte, noch in de hemel, noch op aarde, noch in leven, noch in sterven. Zelfs werd mijn man door mij opgewekt en gaande gemaakt, en wij zongen tezamen de 116de Psalm. En ik zei tot mezelf: in al wat u nu overkomt, hoop op God! Want Hij is de menigvuldige verlossing uws aangezichts; uw Koning en uw God.

O, de overdenking der Goddelijke genade aan mij bewezen, was zo wonderlijk in mijn ogen, dat ik niet kon nalaten bij herhaling te vragen: *Heere! wat heeft U toch bewogen, en wat zag Gij in mij, dat U op mij hebt willen neerzien met voorbijgaan van zo vele duizenden andere mensen, daar ik toch niet beter ben dan zij.*

O mijn ziel kleefde door geloof en door liefde zo vast aan de Heere Jezus, dat ik met volvaardigheid van mijn hart, al zingende moest uitroepen, met de zaligen Immens:

*O liefde, liefde, overgroot!
Mijn arme ziel was levend dood,
Toen Jezus mij kwam trekken,
Ja, zich geheel ten beste gaf,
Zijn leven zelfs, om mij uit 't graf
Der zonde, op te wekken.*

Naschrift

Dit is het verhaal dat deze juffrouw aangaande haar verandering en ondervinding, mij toegezonden heeft. Het overige van de brief behelzen uitdrukkingen van toegenegenheid en dankzeggingen voor de liefde welke ik haar bewezen heb, door enige dagen bij haar te huisvesten. Hetwelk aan haar gelegenheid gegeven heeft, mijne, zo zij het noemde, liefderijke en getrouwe vermaningen te ontvangen, die onder medewerking der Goddelijke genade, het middel geweest zijn, van een allergewichtigste uitwerking en uitkomst. Waarin zij nog bijzonder aanmerkt, de 10^e Augustus als zijnde de dag van haar verruiming; uit welker hoofde zij mij noemde als

haar vader, die haar door het Evangelie geteeld had. Mij zeer vriendelijk en ernstig verzoekende, om nogmaals over te komen, opdat wij van mond tot mond tezamen nog eens zouden kunnen spreken, om met elkander des Heeren Naam groot te maken. Wat ik ook gedaan heb, haar vindende in een levendige en opgewekte gesteldheid van gemoed; en heb met stichting enige dagen bij haar nog verkeerdt.

Ziedaar vrienden, die dit mocht lezen, aldus is geweest de weg van Gods vrije genade, in het zaligen van een arme, ellendige, macht- en hulpeloze zondares; hetwelk ik door de druk heb willen bekend maken. Of het ook mocht dienen tot uitlokking en overtuiging, om de waarheid te geloven en zo onder medewerking des Heiligen Geestes, te verstrekken tot zaligheid van vele zielen, welke nog liggen onder de macht van de vorst der duisternis, en nochtans zijn uitverkoren tot genade en heerlijkheid.

Deze juffrouw is al reeds ten einde van haar loopbaan, van alle kruis ontheven, gekomen. Want de 23ste Maart 1762, werd zij tot de triomferende kerk overgenomen, daar zij nu heerst en regeert, ver boven het bereik van alle vijanden. Daar is zij bekleed met lange witte klederen, gewassen en wit gemaakt door het bloed des Lams, om de Heere dag en nacht te dienen in Zijn tempel. Nu wordt zij verzadigd met al de volheid Gods en ondervindt hetgeen de Heere Jezus haar beloofd heeft, namelijk, dat *Hij haar geven zou de witte keursteen met een nieuwe naam die niemand kent, als die hem ontvangt*. En dat zij eens het koninkrijk beërven zoude, dat haar bereid was; alwaar zij een bestendig goed zou deelachtig worden, dat al haar schatkamers zou vervullen.

Hier leefde en stierf zij in het geloof. Wetende, dat diegenen, die in Hem geloven, het eeuwige leven zouden hebben, en dat, die de Zoon heeft, ook het leven heeft in zichzelf. Ik heb verscheidene en billijke redenen, die mij dit van haar doen gevoelen.

Vooreerst, zij was in staat om rekenschap te geven van de hoop en verwachting, welke in haar was, gelijk zij dit op haar sterfbed, voordat zij naar de hemel ging, met veel levendigheid gedaan heeft. Verklarende, dat zij was in de volle verzekering des geloofs, gegrond op de Borgtochtelijke gerechtigheid van de Heere Christus, waarin zij eens voor de Vader zou verschijnen, en door Hem vrijgesproken worden. Dat Christus haar zonden, als de Zijne, die de Vader Hem gegeven had, zou uitdelgen. En waarvan Hij zeggen zou: *Zij was de Uwe, maar Gij hebt ze Mij gegeven*. Ik heb ze gekocht door Mijn bloed. Ik wil nu dat ze is daar Ik ben, opdat ze mijn heerlijkheid aanschouwe.

Ten tweede, zij genoot reeds hier bij aanvang de eerstelingen van het zalige, dat in de hemel volmaakt zal ondervonden worden, dat een oog gezien, noch geen oor gehoord heeft, en in geen mensenhart is opgekomen, dat God bereid heeft voor degenen die Hem vrezen en liefhebben. Doch God heeft het ook geopenbaard door Zijn Geest. Nu zijn wij wel kinderen Gods, maar het is nog niet ten volle geopenbaard wat wij zijn zullen. *Maar als Hij zal geopenbaard wordt, zullen wij Hem gelijk wezen. Want wij zullen Hem zien, gelijk Hij is.*

4. Mechelina van Bergeyk, 1780-1860

DE WEG WELKE DE HEERE GEHOUDEN HEEFT MET MICHELINA VAN BERGIJK, VAN HAAR 5^E TOT HAAR 9^E JAAR DOCHTER VAN LOURENS VAN BERGIJK, GEWEZEN SCHOOLMEESTER TE BRANDWIJK; ZIJ HEEFT GEWOOND TE BLESKENS GRAAF EN IS ALDAAR OVERLEDEN IN HET JAAR 1860. Met een voorrede van de uitgever. TE NIEUWPOORT, bij A. OSKAM. 1862.

Toelichting door Dr. L.F. Groenendijk en Drs. F.A. van Lieburg in: *Voor edeler staat geschapen*. Uitgeverij J.J. Groen en Zoon, Leiden, 1990.

Mechelina van Bergeyk, werd meestal Macheltje genoemd. Zij was een dochter van Laurens van Bergeyk en Adriana Uythoven, beiden afkomstig uit Noord-Brabant. Laurens van Bergeyk werd geboren in 1750 te Waalwijk, blijkens zijn in noot 119 genoemde overlijdensakte. Adriana Uythoven werd te Sprang gedoopt op 8 maart 1750 als dochter van Jan Uythoven en Pieterella Gouda; doopboek Sprang. Dit echtpaar trouwde in 1774 in Dordrecht en woonde eerst enkele jaren in Waalwijk. De bruid woonde bij haar huwelijk in Dordrecht en kreeg 5 mei 1774 attestatie naar Waalwijk.

In december 1779 vestigde het gezin zich in het dorp Brandwijk in de Alblasserwaard, waar vader Van Bergeyk was benoemd tot schoolmeester, en daarmee ook tot kosten- en voorzanger van de gereformeerde kerk. Zijn voorganger Johannes Gelderblom overleed op 6 okt. 1779; zelf legde Laurens van Bergeyk op 10 december 1779 een nieuw begraafboek aan. Zijn vrouw vinden we wel als 'winkelierster' genoemd.

Mechelina, geboren in Brandwijk op 18 maart 1780, was hun enige dochter; ze had nog enkele broertjes onder haar. Het doopboek van Brandwijk noemt de geboorte/doop van de volgende kinderen: Mechelina (18/21 mei 1780), Jan (14/17 febr. 1782), Laurens (16/20 apr. 1783), Adrianus (22/26 juni 1785) en Petrus (26/30 dec. 1787). Bij Mechelina trad als doopgetuige op grootmoeder Pieterella Gouda, laatst huisvrouw van Kornelis Verbeek; bij de overige kinderen was de vader doopgetuige.

Maar boven hen had ze een broer, die in het verhaal voorkomt als een eerste exemplaar van godzaligheid. Van hem noteerde vader zelf in het begraafboek van Brandwijk: "Mijn waardigen en geleerden zoon Peterus van Bergeyk heeft de God des levens zijn leven gelieve af te snyden en hem te doen gaan de weg van alle vlees, dynsdagsavonds om seven uren, de 21 augustus 1787, oud zijnde 10 jaar, 9 maande en 11 dagen; en is in de tuyn begraven onder mijn bankie = bij de lessenaar binnen het doophek de 27 augustus 1787".

Enkele maanden later zag een naamgenoot het levenslicht, die reeds na acht weken de dood vond.

Het ziekbed van Mechelina had waarschijnlijk plaats in de winter van 1789-1790, maar werd geen sterfbed. Nadat haar vader in 1800 zijn ambt in Brandwijk had neergelegd, verhuisde ze mee naar het naburige dorp Bleskensgraaf, waar ze haar verdere leven heeft doorgebracht. Haar moeder overleed hier in 1808; haar vader bereikte een hoge leeftijd en overleed in 1830 bij een zoon in Gorinchem.

Pas op 43-jarige leeftijd kwam Mechelina tot een huwelijk, en wel met de 61-jarige molenaar Willem de Dunnen, die sinds negen maanden weduwnaar was.' Van 1827 tot 1846 heeft ze het gezelschap van deze man mogen genieten.

Zelf overleed ze in Bleskensgraaf op 2 september 1860 op de leeftijd van 80 jaar.

Goede vrienden in de Heere,

Door u en anderen natuurlijke mensen opgewekt en aangespoord wordende, mocht ik de bekering en het zalig ziekbed van mijn kind Michelina van Bergeijk - nu oud zijnde negen jaar en enige maanden - in druk geven. Wat mij ondoenlijk is, alles wat de Heere aan haar gedaan heeft, te beschrijven; maar zo veel als de Heilige Geest mij beliefd indachtig te maken, zo zal ik des Heeren deugden niet verzwijgen, maar te verheffen terwijl ik nog ben. Want wie zal de Heere loven in het graf, daar wij heengaan? En het bevel van Jezus is: *zet uw licht op de kandelaar, opdat het verlichten mag allen, die in uw huis zijn.* Terwijl mijn zucht is, dat het de Heere Jezus als Koning van Zijn Kerk moge behagen, het dienstbaar te maken.

Dat is ook de begeerte van mijn kind, want als ik haar voorstelde dat de vromen graag hadden, om hetgeen dat de Heere aan u gedaan heeft in druk te geven, zei zij: ja moeder, dat zoude ik graag hebben; het mocht nog eens een middel zijn dat er nog meer zondaren door Jezus liefde worden opgewekt om naar Hem te vragen. En als haar vader zei: Mogelijk zou de Heere je nog herstellen en dan kun je het zelf beter doen, als de Heilige Geest je in de ondervinding inleide; antwoordde zij: *ja vader, dat was goed, maar dat zal mogelijk nog lang duren eer ik hersteld ben.*

Toen zei zij: moeder, doet u het maar, eer dat daar zo een menigte zondaars in de verdoemenis neerploffen; het mocht nog eens een middel zijn in 's Heeren hand, als zij van mij hoorden hoe vriendelijk en genadig de Heere Jezus met mij gehandeld heeft, opdat zij ook om genade smeekte, om in Zijn zoenverdiensten vergiffenis van schuld te ontvangen.

Een gelovig broertje

In dit ons kind merkten wij al vroeg, dat daar een andere geest in was, dat tot nog toe in mijn andere kinderen niet bespeurd is; als nog een van haar broertjes, die de Heere met de tien jaren en negen maanden van ons wegnam, en daar wij ook van kon geloven dat hij al vroeg door Jezus' verzoenend bloed van zijn schuld is vrijgemaakt, en door Zijn Geest zichtbaar gemaakt in zijn leven. Maar hij had die bijzondere liefde zo niet ondervonden van de Heere Jezus als Mechelina, leefde zeer bekommerd en veel met diepe indrukken. Als hij van de weg naar de hemel hoorde spreken, zat hij doorgaans met tranen aan te horen, want beide hadden zij veel lust tot leren en hadden een afkeer van de ijdelheid der jonkheid, maar een stil en deftig gemoed.

Met de vijf jaren lazen zij beiden de Bijbel met nadruk, niet of het kinderen waren, maar of het mannen waren. Haar broertje, oud zijnde zeven jaren en enige maanden, nam hij de kerkedienst voor zijn vader in het openbaar waar, en tijdens zondags 's avonds catechisatiën zong hij als voorzanger met heel veel stichting, dat elk die hem kende in zijn omgang betuigde, dat hij een oud mens in zedigheid en deftigheid beschaamde. Maar het behaagde de Heere hem maar zolang aan ons ter opvoeding te geven, en nam hem over, na hem drie weken in een smartelijk ziekbed neer te liggen, en eer hij stierf twaalf dagen spraakloos neerlag, en is eindelijk in de Heere ontslapen, en in de zalige rust overgegaan. Dat ons bijzonder vergund is van de Heere om dat te geloven, dat hij voor de Troon is.

Getroost door het geloof

Zodanige gemoedsgesteldheid heeft ons kind Mechelina altijd gehad. Zij had een afkeer om met andere kinderen mede te spelen, zijnde haar vermaak in lezen, schrijven en Vragens leren. Zij was gewoon doorgaans alleen te gaan, en was zeer vlijtig in de dienst van haar ouders, altoos onderwerpelijk. Zij had een bijzondere lust tot zingen, zelfs onder haar bezigheden, waaruit ik dan bemerkte hoe haar

gemoedsgestel was. Deze gepaste psalmen zong zij veel, als 130, 6, 25, 42 en andere meer, die toeleidende waren om haar kommerlijk gemoed aan de Heere op te dragen. En zij had zeer veel op met de gezangen van Jodocus van Lodensteyn *Uytspanningen*: zij schreef veel ervan uit in een boek, zoals "Dwaze ziel, enz."

Dikwijls was zij zeer verslagen van geest, maar sprak weinig. Vijf jaren geleden dat haar broertje gedoopt werd, gebeurde het dat de leraar dat gedeelte van het formulier las: "dit kind eindelijk voor Christus' rechterstoel zonder verschrikking verschijnen". Zij was zeer bedroefd en ontsteld, nog toen zij thuis kwam. Wij dachten dat het was omdat haar broertje met water was nat besprengd geworden, hetwelk dat wij haar beduiden dat het de afwassing van zondeschuld en smet betekende, maar zij antwoordden niets. Maar als de Heere haar weg opklaarde, spreek zij over al die bepalingen, ook in dat geval van haar broertje. Zij dacht: zo moet ik ook eindelijk voor Christus' rechterstoel verschijnen. Dan zal Jezus dat vonnis over mij uitspreken: *Gaat weg van mij, gij vervloekte, in dat eeuwige vuur, dat de duivel en zijn engelen bereid is; Ik heb u nooit gekend.*

Ja moeder, zei zij, zo was het iedere keer als er gedoopt werd. En als dat punt des formuliers gelezen werd, ontstelde zij en dacht: *wie weet hoe kort mijn leeftijd is en wat dan mijn lot wezen zal.*

Ruim twee jaren geleden zou zij gaan slapen, maar barste uit in tranen, en zei: ik durf mijn ogen niet toedoen, want als ik eens stierf? Want er staat geschreven, *dat God met vlammend vuur zal wrake doen over degene die Hem niet kennen*, en ik ken God niet; en als ik sterf ga ik verloren. En wat wij ook tot bemoediging trachten toe te spreken, zij bleef bekommerd leven, maar dikwijls bemerkte ik dat de Heilige Geest haar opbeurde, en zong dan weer zulke gepaste psalmen en liederen, als:

*Groter Heil ik niet en kennen,
Als te dienen deze Heer,
Als ik mij aan Hem gewennen,
Dat is mijn schat, mijn lust en eer.*

Maar van de zomer waren wij te Bleskensgraaf. De dominee predikte over Demas, die de tegenwoordige wereld weer lief gekregen, en Paulus verlaten had. Zij was onder de verklaring en toepassing zo bedroefd, ja zelfs met naar huis gaan zei zij: moeder, nu vrees ik dat de Heere nooit meer naar mij zal omzien, want ik heb zo lang de wereld weer liefgehad.

Hoe ik haar trachtte op te beuren, dat de Heere Jezus aan bedervers en verkwisters van Zijn goedheid nog in genade wilde gedenken. Maar door alle moedeloosheden en bekommering heen, merkte ik haar lust en liefde om God groot te maken. Als zij psalmen zong, liet zij mij dikwijls zien, die versjes die tot 's Heeren roem en lof zo verheerlijkende waren. En zei: *o, wat een dierbare lofliederen gebruikt de Heilige Geest*: psalm 34, 146, 147, 149, 150.

Nu in haar ziekbed, daar zij 's Heeren roem vrolijk verheffen mocht, dat zij in haar handjes klapte met gejuich. Maar dat had zij omtrent zes weken voor haar ziekte, dat alle vrees des doods van haar verwijderd was, en kon geloven dat Jezus haar Borg was. En zij zei: Jezus heeft voor mij geleden. Dat deed haar vrijmoedig spreken met ons en de vromen, en zei: *ik ben nu niet meer bevreesd voor de pokken, al behaagde het de Heere mij daardoor weg te nemen, dan is mijn dood maar een doorgang tot het eeuwige leven.*

Haar oudste broeder was ziek en zo het ons toescheen lag hij op de oever des doods. En zij had een zwerend vingertje en zei tegen haar moeder: *nu ondervind ik, dat mijn Vader het kwade dat Hij mij in dit jammerdal toeschikt, mij ten beste doet keren*, want de ziekte van mijn broeder en mijn zweer hebben mijn wel drie maal van deze dag in

het verborgen gebracht.

De laatste keer dat zij de Vragens opzei - de eerste zondag en één hoofdstuk uit Abraham Hellenbroek Voorbeeld der Goddelijke Waarheden, 1706 - en zei: *nu ondervind ik wat het is, Jezus' eigendom te zijn; en die troostgronden die de onderwijzers opgeeft, kan mijn gemoed nu gelovig omhelzen.*

Haar vader wilde haar enig geld geven, omdat zij de Vragens zo goed kende. Maar zij antwoordde tegen haar vader: *ik bedank u, ik heb geen geld nodig.* Maar wil ik u eens zeggen, vader, waarom ik altijd mijn Vragens ken? Dat is niet uit mij, maar het is de Vader der Lichten, van wien alles goeds moet komen. Dit kost mij menig bidden en zuchten, dat de Heere mijn verstand mocht opklaren, mijn geheugen versterken, en daarom kan ik mijn Vragens.

En dan zong zij weer gepaste versjes, die met haar toestand zowat overeen kwamen:

*Mijn zonden al en zonder tal,
Zijn goedelijk vergeven al,
Vergeven, wij hadden de eeuwige dood verdiend,
En Jezus schenkt ons 't eeuwige leven.*

en:

*Liefste Jezus, mijn beminde,
In U Heer is recht te vinden,
Groot vermaak en hartelust,
Al de hoop van mijn rust.*

In plaats van de kerkdienst

En zij was vrijmoedig om haar broertjes te vermanen en te bestraffen. Op een zondag moesten wij tehuis blijven, omdat hier geen openbare godsdienst was, of hieromtrent. zo zei ik tegen de kinderen: het is nu rustdag, dat wij in huis moeten blijven en trachten godsdienst te houden. Toen zei ze: moeder, wat ben ik ongeschikt; ik ben zo geesteloos en dor. Wat is een mens toch ledig, moeder, als hij niets van boven aan het hart heeft.

Ik zei: ja kind, ik heb ook zo een doffe geest en een vadsig lichaam, ik zal eens een weinig gaan liggen, of mijn lichaam een bekwamer werktuig voor mijn geest zijn mocht. En toen zei ik dat, als Mechelina las, dat haar broertjes luisteren moesten.

Als zij nu een weinig gelezen had, begon zij ernstig met haar broertjes te spreken en haar te bepalen, als zij het spelen en de ijdelheid bleven aanhouden, hoe onzalig haar uiteinde zijn zoude, indien de dood haar onverwacht overkwam. En hoe dikwijls ik u bepaald hebt, zei zij, als ik in de kerk en in de tuin ben, en u bepaald hebt bij de doodsbeenderen, dat die ons toeroepen: *"dat u nu zijt, was ik voor dezen; dat ik nu ben, zult u ras wezen"*, en je neemt het niet ter harte. En daarom ben ik zo bedroeft en hebt zodanig een medelijden met je. Want ik vrees dat u de slag nog onverwacht zal treffen, dat u voor de Rechter van hemel en aarde onverzoend en onbekeerd zult verschijnen, en dat vonnis dan zal moeten horen: *gaat weg van Mij, u vervloekten, in het eeuwige vuur.*

Eén van haar broertjes zei: je praat maar wat, de doden liggen in het graf en als die vergaan zijn, worden de beenderen in het benenhuis gebracht.

Ja maar, zei zij, onze ziel sterft niet, die gaat eerst naar God, en dan die hier bekeerd is gaat naar de hemel, en de onbekeerden worden voor éeuwig verwezen in de poel, die daar brand van vuur en sulver. En als wij nu maar onze vinger branden, dat is al zo pijnlijk, maar zo zullen de verdoemden eeuwig moeten branden.

Een ander van haar broertjes zei: ik wordt zo benauwd en kan daar 's nachts niet van slapen.

Ja, zei zij, maar dit zeg ik maar omdat er nu nog kans is om zalig te worden; de deur van genade is nog geopend. En twee anderen zaten te wenen.

Toen sprak zij: houd moed, Jezus roept u ook toe: *wend u naar Mij toe en wordt behouden, en betuigd dat Hij geen lust heeft in de dood des zondaars, maar wel in zijn leven.* Zij zei: wij willen de Heere Jezus daarom gaan bidden. En gingen dat uur tijds dat haar gesprek duurde, wel viermaal in het verborgen haar knieën buigen. En zij bad overluid, zodat ik enige woorden verstaan kon; maar ik was verwonderd hoe de Heilige Geest haar verstand van kermen gaf voor haar broertjes en zei: *Grote Heere Jezus, die aan 's Vaders rechterhand verheerlijkt zijt, en gaven hebt om aan mensenkinderen uit te delen, wel, geeft het als het U belieft uw Geest inwendig aan mijn broertjes, opdat wij tezamen U in geest en in waarheid mogen dienen, met een volkomen hart en een gewillige ziel.*

Ik hoorde dat zij onder het bidden en spreken gevoelig was aangedaan, ik durfde niet langer terug te blijven, want hoorde dat haar lichaam tot bezwijken toe was. En bij haar komende, zei zij: Moeder, nu ondervind ik dat als ik spreken mag, dat ik daardoor ook een zegen verkrijg; ik ben nu zo bemoedigd.

Dit zei ik eens tegen iemand: Mijn Magcheltje leeft zo gemoedigd, omdat zij haarzelf aan een Drie-enig God heeft verbonden.

Toen zei die man: ja, dat zal wel weer overgaan; als zij wat ouder wordt, zal zij de wereld wel weer lief krijgen.

Zo antwoordde zij hierop: Ja ik, ik kan geen trouwe houden, maar de Heere Jezus zal trouwe houden, die zal het voor mij voleinden.

En toen die man weg was, zei ze tegen mij: dat spreken van die man ontroerde mijn gemoed niet eens. Want die beloften kwamen tot mijn bemoediging in mijn hart: Ik zal u geen wezen laten. En ik kan daar gelovig in berusten.

Verlangen naar de hemel

De laatsten oktober zou haar vader uitgaan, maar omdat Mechelina de koorts had, zei hij: of zij niet liever had dat haar vader thuis bleef. Zij zei: Vader, u kunt wel uitgaan, ik hebt aan de Heere Jezus genoeg.

Daarop volgde de eerste november, dat zij de hele dag lag met verpozing in gezichten te zien, hoe dat het in de hemel toeging. Ik schreef dat op, hetgeen zij zei, tot aan de middag. Want ik had wel duizendmaal verwacht dat zij wel naar de hemel zou zijn eer haar vader tehuis zou zijn. De eerste woorden die zij sprak, waren:

*Mijn ziel is immers stil tot God,
Van Hem wacht ik een heilrijk lot,
Hij immers zal mijn rotssteen wezen,
Mijn heil, mijn hulp in mijn gebrek,
Mijn toevlugt en mijn hoog vertrek,
Ik zal geen grote wankeling vrezen.*

En dan weer:

*Looft de Heer, want Hij is goed,
Looft Hem met een blij gemoed.
Want Zijn gunst, alom verspreid,
Zal bestaan in eeuwigheid.*

Zij zag in de hemel,¹ een kind vragen: *Heere Jezus, ben ik ook één van Uw schapen?*

¹ Hier wordt vertoont in de hemel, wat op aarde in het Koninkrijk der hemelen plaatsvindt

En zij zag het de Heere Jezus omhelzen met Zijn liefdearmen. Ze zag gedurig met verpozing dat er sommige stoute zondaars in menigte tot Jezus kwamen, smekende: *Heere Jezus, vergeef mij mijn grote schuld om Uw kruisbloed.* En dat zij vragende tot Hem kwamen: *is er ook nog genade voor mij, Heere?*

En alle die er kwamen werd er geen één verwezen, maar werden alle van Jezus in liefde omhelst, maar elk zondaar viel in diepe ootmoed neer en bedankte de Heere Jezus voor Zijn liefde, die haar schuld vergeven had, en die in blijdschap naar de engelen gingen en vertelden welk een groot heil aan haar bewezen was, en zei de een tegen de ander in blijdschap: *Die alle ongerechtigheden vergeeft, die alle onze krankheden geneest, die ons leven verlost van het verderf, die ons kroont met barmhartigheid en goedertierenheid.*

*Zingt, zingt een nieuw gezang den Heer,
Want goed is de Oppermajesteit,
Zijn goedheid gaat het al te boven,
Zijn goedheid duurt in eeuwigheid.*

Nu roemen zij de verheerlijkten Sions Koning met dankzegging. Jezus, die ons gekocht heeft met Zijn bloed, Hem zij eer en heerlijkheid. O, dat leven in volmaakte heerlijkheid tot mijn Jezus' eer, ja:

*Juicht de Heer met blijde galmen,
Gij mijn ziel hebt rijke stof.
'k Zal zolang ik leef mijn psalmen,
Vrolijk wijden tot Zijn lof.
'k Zal zo lang ik 't licht geniet,
Hem verhogen in mijn lied.*

Nu is het de zaligen rustdag:

*Laat ons de rustdag wijden,
Met psalmen tot Gods eer,
't Is goed, o Opperheer,
Dat men ons in U verblijde.*

Nu is het:

Welzalig zijn d'oprechten van gemoed, enz.

Als zij nu weer een weinig stil lag, zei ze o, wat een onbegrijpelijke liefde van de Heere Jezus, die voor zulke stoute zondaars die in Adam zo diep verdorven zijn geworden en onder schuld gekomen zijn, daar Jezus de bittere kruisdood en Zijn bloed voor heeft willen ondergaan. Wat al dankzegging betaamde ons de Heere Jezus toe te brengen, die ons zo duur gekocht heeft, en ons uit de macht der duisternis verlost heeft en ons brengt tot Zijn wonderbaar licht. Dat liefelijk licht van Jezus' gerechtigheid, daar mag ik mij nu in baden. En die liefde van Jezus dringt mij tot in mijn hart, en zo heb ik een brandende liefde tot Hem.

Zij antwoordde: ja, mijn bevrijdbrief is de hemel, en ben nu rein van mijn zonden. Dat kan ik in waarheid zeggen: Jezus' bloed reinigt mij van alle zonden, mijn zonden heeft Jezus achter Zijn rug geworpen in een zee van eeuwige vergetelheid en zullen niet meer gedacht worden. En zei:

*Lieve Jezus, mijn Beminden,
In Uw Heer is recht te vinden,
Groot vermaak en hartelust.*

Nu mag ik zien en smaken dat de Heere goed is. Nu is het leven in volmaakte deugden tot mijn Jezus' heerlijkheid. Toen zei zij: ik heb het hier goed in de hemel:

Ziet hoe goed, hoe lieflijk is 't dat zonen

Van 't zelfde huis als broeders zamenwonen.

O, dat eendrachtig zijn in 't zelfde huis, daar is geen haat, geen nijd.

Als zij wat had stilgelegd, zei zij: Ach, hoe vriendelijk verkeerde de Heere Jezus onder de geheiligde schaar, en nu houdt Jezus avondmaal met Zijn discipelen en hoe vriendelijk reikt Jezus de drinkbeker der verlossing toe. En zij lag met een blij gelaat, en zei:

Looft de Heere, want Hij is goed,

Looft de Heere mijn ziel, Hallelujah,

Looft de Heere, want Hij is goed,

Looft Hem met een blij gemoed.

Want Zijn gunst, alom verspreid,

Zal bestaan in eeuwigheid.

O, zalig zinken, o, zalig verdrinken in 't eeuwig zalig licht. O, wat een aangenaam gezang, o, wat een liefelijk geluid. Met trompetten en bazuïngeklank: Emanuël, Gods Wonderzoon, geboren van eeuwigheid. O, de hemel dreunt daarvan: *Die al mijn ongerechtigheden vergeeft, Die al mijn krankheden geneest, Die mijn leven verlost van het verderf, Die mij bekroont met goedertierenheid.*

Maar als een weinig bedaard zijnde, zo sprak zij weer: de Koning aller koningen, wie is een koning gelijk als Gij? Ja, daar is wel blijdschap in de hemel, dat zij huppelen van zielenvreugd, nu zij haar wens verkrijgen. Maar o, wat is er een eerbied en ontzag voor dat heilig Opperwezen, o, wat een eerbied. Zij buigen voor die verheven Majesteit.

Het gebeurde soms die dag dat zij zei: O, Vader, ben ik nog op aarde, wanneer komt die dag en dat zalig uur dat ik bij U mag zijn? Wel neemt mij als het U beliefd maar op. Vader, die in de hemel woont, die daar in de heerlijkheid troont, Uw kind is zwak en onbereid; die smeekt om barmhartigheid.

Dan zei zij weer: *Mijn hart vervuld met heilbespiegelingen, zal 't schoonste lied van enen Koning zingen.* Dan riep zij weer: had ik dat ooit gedacht, dat ik zo een zalig ziekbed zou hebben? De Heere is mijn Herder, mij zal niets ontbreken. Hij doet mij nederliggen in grazige weiden, Hij verkwikt mijn ziel. Ja,

Met U leef ik, met U zweef ik,

Jezus, door het goed en kwaad.

Met U sterf ik, met U erf ik,

Dat bij U te wachten staat.

Ja, moeder, zei zij, ik mag mij verblijden in de God mijns heils; dat is een andere blijdschap als die de wereld heeft, want die blijdschap zal veranderen in treuren. Maar ik mag mij verheugen in een onuitsprekelijke vreugde. Ja, ik ben dronken van liefde, en de Heilige Geest gebruikt dit mijn lichaam tot Zijn tempel. O, die zalige inwoning van Gods Geest.

Dit alles had veel invloed op haar zenuwen, dat alles op en neer trok, en dat wij dikwijls zei: Michelina, je mag maar zien een weinig stil te zwijgen.

Zij antwoordde: Moeder, ik kan niet zwijgen; ik moet spreken omdat ik lucht krijg.

De Heere Jezus zal mij daarin wel sterken.

En dat voorrecht had zij veel, hoe sterk de zenuwziekte ook was, dat de Heere haar des nachts versterkte door een natuurlijke slaap, en present ontwaakte, en sprak dan weer: Ach, wat is de Heere goed; wordt ik wakker - zo kan ik zeggen - ik ben nog bij U, ik mag mij nog in de nabijheid van de Heere Jezus verkwikken.

En vroegde ik en haar vader: hoe gaat het met je, is de Heere Jezus je ook nog dierbaar?

Zij zag dat ik bedroefd was, en vroegde: moeder, hoe maakt u het al?

En ik antwoordde, overstelpt in droefheid: ik ben zo moedeloos en 's Heeren weg kan ik niet volgen. Het schijnt mij toe dat de Heere je van mij weg zal nemen, en ik had je nog graag bij mij tot onze ondersteuning en verkwikking. En je smeekt zo, dat je hemelse Vader je maar ontbinden mag - en mijn zucht is dat het de Heere mocht behagen je nog wat hier te laten.

Zij antwoordde hierop: Ja moeder dan wil ik ook nog wel hier blijven, als het de Heere behagen mocht. maar Jezus' wil is mijn wil. Ik hebt geen wil; zo de Heere wil, wil ik ook. Maar wat zal ik op deze lage aarde doen, ja, maar liever sterven als leven? En dat had zij al van den beginne dat zij ziek werd gehad, dat alle haar betrekkingen van mij af waren. Dat, daar zij mij anders altijd zo teer liefde en diende, alle banden verbroken waren, ook van haar vader of vrienden, of iets dat in de wereld was. Zij was dag aan dag maar bezig om in nabijheid van de Heere te leven.

Tot lering van onbekeerden en vromen

Nadat zij dus twee dagen had ziek gelegen, was zij zo medelijdend zelf met droefheid aangedaan over haar naasten en het algemeen, en sprak: O moeder, wat is de mens ongelukkig die Jezus niet kent, die nog zo vervreemd is van het leven Gods door de onwetendheid en verharding des harten. Ook heb ik zo een medelijden. Roept maar veel natuurlijke mensen bij mij, omdat ik maar veel met haar spreken mag. Het mocht nog eens een middel zijn dat zij ook naar Jezus zochten en leerden vragen. Want de mens is toch van nature blind; hij ziet zijn ongeluk niet, dat hem treffen zal als hij onbekeerd komt te sterven. Hoe dan de Heere Jezus zal moeten zeggen: *Terwijl Ik geroepen heb, en gijlieden geweigerd te horen, zo zal Ik om ulieder verderf lachen, en Ik zal spotten wanneer u angst en vrees overkomt.* En hoe ook dat vonnis over haar zal uitgesproken worden: *Gaat weg van Mij, u vervloekten, in het eeuwige vuur dat de duivelen en zijn engelen bereid is.*

En ze zei: Ach, ik wilde wel dat zij alle mijn naaste hier waren om, ware het mogelijk, hen als een brandhout uit het vuur te rukken en voor Christus trachten in te winnen.

En zij hield al aan met verzoeken om mensen bij haar te hebben, dat ik graag zou gewild hebben, maar vanwege de zwakheid van haar lichaam hield ik dat wat tegen. Maar zij sprak: Mogelijk zal de tijd dat ik hier ben kort zijn, en de Heere Jezus zal mij wel kracht geven om te spreken.

En ik moet zeggen: wij zijn menigmaal beschaamd gemaakt door haar liefde, die zij oefende om haar naasten vriendelijk en evangelisch uit te lokken. Die bij haar kwamen, stelde zij voor of zij ook geen zin hadden in de dienst van Jezus, daar ook een zalig loon op te wachten was. En alles wat zij nodig hadden tot zaligheid, dat was in Jezus te vinden. En die maar komt wordt niet verwezen. De Heere roept u toe: *Ik heb geen lust in de dood des zondaars, maar daarin heb Ik lust, dat de zondaar zich bekere en leve.*

En als de mensen zeiden: wij kunnen onszelf niet bekeren; ja, zei ze: wij zijn uit onszelf onbekwaam en onmachtig, maar Jezus wil het doen. U moet maar bidden: *trek mij Heere en bekeer mij, zo zal ik bekeerd zijn.* Bij de Heere Jezus is alles om niet te

verkrijgen, u kunt geen te grote zondaar zijn. *Al waren uw zonden als scharlaken, zegt God, Ik zal ze maken als witte wol.* En Jezus belooft: *die bid ontvangt, die klopt zal open gedaan worden;* en de Heere Jezus biedt de wateren des levens aan om niet.

Die bijzondere evangelische uitlokkingen troffen de gemoederen van vele mensen en maakte haar hart week. En als zij dat zag, zei zij: ja, nu hebt u al gevoel van uw ongeluk. En dat is Jezus' werk, harten week te maken en - als het Die behagen mocht - om het stenen hart weg te nemen en een vlesens hart te geven. Och, bid daar maar veel om, dat u geen rust moogt vinden voordat u geloven kunt dat alle uw zonden en schulden bedekt en verzoend zijn in de gehoorzaamheid en de dood van Jezus.

Eens zei iemand: hoe kom je aan alle die wijsheid? Zo zei zij: o, dat is niet uit mij, maar dat zijn immers des Heeren beloften: Al uw kinderen zullen van de Heere geleerd zijn. En dit heb ik ook van de Heere, die mij - zo een slechte - heeft opgezocht.

En daarvan sprak zij veel uit tegen mij: O, wat is de Heere toch goed, dat Hij mij zo jong heeft indrukken gegeven van mijn verloren staat buiten Jezus. Daar is niets in mij dat de Heere daartoe bewogen heeft, maar vrije genade is het, dat ik mezelf in Jezus' zoenverdiensten zalig ben kwijt geworden.

Zij vroegde ons hoe oud ik en haar vader waren toen de Heere ons ontdekte en bekeerd had, eer wij met ruimte konden geloven dat wij Jezus' eigendom waren. Zo vroegde zij ook naar alle haar vrienden, of die ook al bekeerd waren. En als ik zei, daar niets van gehoord te hebben, vroeg zij of ik daar wel voor gebeden had, en wel getrouw vermaand had, of het God beliefdde ook haar de bekering ten leven te schenken. En ik zag mijn nalatigheid in alles, dat mijn kind mij in alles vooruit streefde.

En zo getrouw en vriendelijk als zij was in het behandelen van natuurlijke mensen, zo getrouw verkeerde zij ook met haar vrienden die God vreesden. Ieder vroeg zij rekenschap af van de hoop die in haar was, of zij ook nog konden geloven dat Jezus haar Borg was, en of zij ook nogal een hemelsgezind hart hadden. Want, zei zij, *die met Christus opgewekt is, die moet zoeken de dingen die boven zijn en niet die op aarde zijn.* En dan vroeg zij al eens: is uw wandel nog in de hemel? En zij wist de vromen zo tot raad en bestuur te wezen.

En als de vromen klaagden over duisterheid, traagheid en ongevoeligheid, zei zij: de Heere Jezus zegt: *Open uw mond, eis van Mij vrijmoedig, op Mijn trouw verbond.* enz. Zij moesten haar gedaante maar tonen aan Jezus, en Die wilde antwoordden eer zij roepen. Jezus was goed, vriendelijk en genadig, en Die zou trouwe houden in eeuwigheid. Al waren zij ontrouw, Hij blijft getrouw. En Jezus werpt de zonde in een zee van eeuwige vergetelheid en zij zullen niet meer gedacht worden. Zij wist de gemoederen op te beuren. Al hadden zij hier op aarde 't zo ruim niet van dat zalig genot, in de hemel zouden zij het volop hebben.

Wachtend op Jezus' verlossing

En daarin heeft zij veertien dagen gelegen. Toen heeft zij zich met geen mens meer bemoeid of heel weinig, maar heeft haarzelf dag aan dag verkwikt in haar eigen zaligheid, en zei: De liefde van Jezus dringt mij tot wederliefde, ik heb een brandende genegenheid tot Jezus.

En zij heeft dagen gelegen dat zij niets anders wist of zij was in de hemel, met alle de gezaligde voor de Troon. En daar sprak zij uit met zo een verhevenheid. En als ik eens zei, wegens haar zwak lichaamsgestel: mijn bloed, hebt je het zo benauwd?

Antwoordde zij: nee moeder, het zijn geen bloeden die Jezus tot haar deel hebben. Dat is mijn blijdschap; het zijn liefdekastijdingen van mijn Vader tot mijn beste, omdat ik

maar Zijner heiligheid zoude deelachtig worden. Ik voel geen smart, de Heere Jezus heeft voor mij geleden en schulden en smarten gedragen. U moet de Heere Jezus daarvoor liever danken dat ik zo een zalig ziekbed heeft. Want als de angst mij meest bezwaard, dan is Gods hulp mij allernaast.

En hoe nu Jezus haar het eeuwige leven gaf in ongestoorde rust, en hoe de engelen met de gelovigen in lichte nabijheid zich verheugden. En zei ook dikwijls: Wat is daar een zoete en vreedzame liefde en eendracht onder elkander, ieder is even vaardig en eendrachtig om haar Koning te verheerlijken. En wat is er een glans van heiligheid op een ieder van die geheiligde schaar, door het lieflijk licht dat van Jezus' aangezicht afstraalt, dat liefelijk aanschijn moge zij in gerechtigheid aanschouwen. Nu worden zij verzadigd met Gods beeld, daar is nu geen nacht meer. 't Lam is haar kaars en de heerlijkheid Gods heeft ze verlicht.

En dit heeft wel ruim zes weken geduurd, dat er weinig tijden waren dat zij wist dat zij op aarde was of aan deze of de andere zijde van de eeuwigheid. Zij deed niets dan bidden en smeken: Och Vaderlief, ben ik nog op deze lage aarde? Ach, ontbind mij maar als het U belieft. En dan vraagde zij: Wel Vader, moet ik hier nog langer blijven? Kan het met Uw raad bestaan, neemt mij dan als het U belieft maar op.

En dan stak zij haar handjes omhoog en beurde telkens haar zwak lichaam op, dat ieder zei: had zij vleugels, zij zou naar de hemel vliegen.

En wij dachten dat door het aanhoudend smeken: och, Jezuslief, ontbind mij maar. Ach, wanneer komt die dag en dat zalig uur dat Gij mij zult opnemen?

En dat onvermoeid grijpen naar dat eeuwige leven, dat elk die God vreesde, zei: uw kind is voor de hemel afgezonderd en niet om op aarde te blijven.

En mijn hart bleef zo vast aan mijn kind verkleefd, dat ik het niet overgeven kon. Zoals op een morgen dat mijn kind geslapen had; dan was zij doorgaans present als zij wakker werd, en ik zat moedeloos om Jezus' hulp te smeken. En ik zei: *Heere Jezus, ik wil Uw raad wel uitdienen en U volgen, maar ik kan niet. Laat daartoe, als het U belieft, kracht van U uitgaan.*

En op dat ogenblik zei mijn kind: moeder! Zij lichte haar handjes op en zei: De Heere Jezus ziet op u, en u moet maar op Hem zien, want de Heere Jezus toont mij, als u Zijn raad hebt uitgediend, dat u dan ook met blijdschap zult opgenomen worden in heerlijkheid.

En ik antwoordden: ja, mijn kind, dat geloof ik ook; uw God is mijn God. En ik ondervond toen ook dat de Heere mijn hart losmaakte, dat ik eenswillend werd met de Heere om Zijn wil en raad te volgen.

En zo heeft zij ons en meer anderen vromen als een middel gediend om onze begeerten op te wekken. Dat wij daar ook iets van mochten leren kennen en zien, en dat wij ook van dat hemelleven wat mochten genieten.

Zij lag zo gehele dagen verrukt van vreugde met een blij gelaat. En haar ogen waren wel blind voor de wereld, maar stonden stijf naar de hemel geslagen. En zij wist niet in het lichaam te zijn.

De dood uitgesteld

Het was op een tijd dat zij wel drie dagen lag te begeren en te smeken: Ach, Vadertjelief, wanneer komt die dag en zalig uur dat ik bij U mag zijn, dat ik ook met de gezaligde schaar U in uw zalige hemel mag dienen en verheerlijken. Ach, Jezuslief, kom maar haastelijk, ontbind mij maar als het U belieft.

Zodat zij in haar ziekte ook doorgaans een verlangen had om maar van deze lage aarde weg te zijn, zodat zij haar handjes hemelwaarts verheften en ook haar lichaam

met onvermoeidheid, dat wij dachten dat zij van verlangen en grijpen naar het eeuwig leven, dat de Heere Jezus haar begeerten zoude gegeven hebben, want zij bezweek en gaf trekken met haar lichaam of haar einde daar was. Ze was wel drie dagen dat wij geen harde spraak van haar hoorden, dan wanneer wij dicht op haar mond lagen, dan kon men verstaan wat zij antwoordde.

Maar op het tijdstip dat wij dachten dat Jezus haar begeerte gaf en dat zij stierf, kwam er een harde spraak uit en zei zij: ***Moeder, de Heere Jezus Zijn gedachten zijn anders als onze gedachten. De Heere Jezus toont mij: ik zal niet sterven maar leven.*** En het zal waar zijn ook, want de Heere Jezus drukt het diep in mijn hart. Die toonde mij dat ik hier Zijn raad moet uitdienen, en Hij belooft het mij, dat, al moet ik hier blijven, dat Hij mij evenwel dat zalig goed te genieten geven zal. En eenmaal zal doen aanbreken die tijd, dat Hij mij zal opnemen in eeuwige heerlijkheid. En zij had toen weer een versje, gepast op haar staat, ja:

*Hij zal mij zo behoeden,
Dat in deze levenstijd,
Voor en tegenspoeden,
En ten leven mij gedijt.*

Dit is nu zes weken geleden, en zij leeft nu nog zonder dat ik in haar opmerkt, zonder enige bestrijding of verwijdering tussen de Heere en haar gemoed. Maar door zwakheid van haar lichaam en door de zenuwziekte is zij buiten staat om te spreken, en als nadat zij geslapen heeft spreek zij als dat zij haar nog in Jezus' nabijheid mag verkwikken. En de wereld is haar vreemd.

Eens vroegde ik: Michelina, je hebt ons zoveel verteld van dat hemelleven, en hoe je dacht daar te zijn; weet je dat nu ook nog? Zij zei: Ja moeder, ik wist niet anders of ik was in de hemel. Want toen ik in school lag, daar is immers een zolder, als men omhoog ziet, en ik zag niet anders als een glansrijke heerlijkheid, alles was even heerlijk.

En toen vroegde ik: toen je ons zei, dat de Heere Jezus je dat toonde dat je niet sterven zou maar leven, zag je toen ook enig menselijke gedaante van de Heere Jezus?

Toen antwoordde zij met zulke diepe eerbied: Wel moeder, als Gods Geest getuigd met onze geest dat wij kinderen Gods zijn, dan zien wij immers geen lichaam, maar het is even alsof er een bode uit de hemel kwam, die de boodschap tot mij bracht en mij toonde, het was de Heere Jezus en die drukte het diep in mijn hart, dat ik het gelovig aannam.

Maar omdat wij of ons kind ons op die genade Gods niet zouden verheffen, heeft zij met Paulus een scherpe doorn in het vlees. Allerlei ellenden treffen haar lichaam zoals zenuwziekte en een zware bloedspuwing, sprakeloos.

Zo dan, als wij maar in dit leven op Christus waren hopende, wij waren de ellendigste van alle mensen. Maar wij verwachten een heerlijke uitkomst, omdat: *Zalig is de man die verzoeken verdraagt; als hij beproefd zal zijn geweest, zal hij de kroon des levens beërven.* En dit versterkt ons hart voor bezwijken en wij geloven dan dat het Vaderlijke kastijdingen zijn, ten onzen nutte; om ons meer van het schepsel te zuiveren.

5. JOHANNA JACOBA VIVEEN – BETTEN, UTRECHT

Genealogie van Johanna Jacoba Betten (Bette)

Geboorte Johanna Jacoba Betten, 16-09-1837
 Soort akte: Geboorte
 Kind: Johanna Jacoba Betten
 datum: 16-09-1837
 Plaats: Utrecht
 Akte: 18-09-1837
 Aktepl: Utrecht
 Vader: Jan Antonie Betten
 Moeder: Cornelia Maria van den Berg

Huwelijk Gerrit Viveen en Johanna Jacoba Betten, 05-07-1860
 Soort akte: Huwelijk

Bruidegom: Gerrit Viveen
 Bruid: Johanna Jacoba Betten
 Huwelijksdat: 05-07-1860
 Huwelijkplaats: Utrecht
 Aktedatum: 05-07-1860
 Akteplaats: Utrecht
 Vaderbruidego Johannes Viveen
 Moederbruide Hendrica Johanna Meijster
 Vader bruid: Jan Antonie Betten
 Moeder bruid: Cornelia Maria van den Berg

 Overlijden Johanna Jacoba Betten, 09-10-1912
 Overledene Johanna Jacoba Betten
 Overlijden 09-10-1912
 Begraving Harmelen Oude Begraafplaats
 Aktedatum 10-10-1912
 Akteplaats: Harmelen
 Partner: Gerrit Viveen
 Vader: Jan Antonie Betten
 Moeder: Cornelia van den Berg

 Overlijden Gerrit Viveen, 03-08-1920
 Overledene Gerrit Viveen
 Overlijden 03-08-1920
 Overlijden Harmelen
 Aktedatum 04-08-1920
 Akteplaats: Harmelen
 Partner: Johanna Jacoba Betten
 Vader: Johannes Viveen
 Moeder: Hendrica Johanna Meijster

De ouders van Johanna Jacoba Betten waren:
Jan Antonie Betten en Cornelia van den Berg.

Er staat in de Burgerlijke Stand te Utrecht 1 zus vermeld: Everdina Antonia Betten gehuwd met Willem Vliegenthart. Dit echtpaar kreeg 8 kinderen.

Uit het huwelijk van Gerrit Viveen en Johanna Jacoba Betten staan onderstaande kinderen in de Burgerlijke Stand te Utrecht.

Johanna Viveen, geboren 15-8-1862 te Utrecht. Gehuwd 25-08-1887 te Utrecht met **Hendrik Gideon Botermans**

Jan Anthonie Viveen, geboren te Utrecht 27-04-1869; gehuwd te Utrecht met **Joanna Catharina Wilhelmina Bronsveld**, 24-10-1895. Overleden te Woerden, 18-08-1928

J.J. Viveen – Bette is in bevindelijk Reformatorische kringen een onbekende vrouw. Toch is ze de auteur van 3 boekwerken, waarvan het 1ste een groot aantal pagina's heeft. Ze schrijft in deel 2, *dat de Heere haar had overgebracht uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht. De weg welke hiertoe geleid* heeft is beschreven in het voorgaande deeltje.

Het tweede boek *Het Wezen Gods, de grond van des zondaars vertrouwen*, telt 346 pagina's.

Haar derde boek, DE VERKIEZENDE LIEFDE GODS IN CHRISTUS, DE WEEGSCHAAL DES HEILIGDOMS, OF, DE ENIGE ONWANKELBARE GROND VAN DES ZONDAARS BEHOUDENIS, telt 512 pagina's.

De inhoud van deel 2 en 3 is diep, bijzonder diep. Gelet op haar leeftijd, 42 jaar, kunnen we vaststellen, dat deze bevinding en de gave om die op deze manier te beschrijven, uiterst zeldzaam is in de Nederlandse literatuur.

J. J. Bette leefde te Utrecht. Ze was waarschijnlijk lid van de Nederlands Hervormde Kerk. Ze voelde zich daar als in een gevangenhuis. Nergens noemt ze personen of bijzondere omstandigheden. Maar uit de inhoud is af te leiden dat ze het de laatste jaren van haar lidmaatschap bijzonder moeilijk had. Ze noemt het *een gevangenis*. 'Het zwaarste in de beproeving was de tegenloop daarin, en dat ik blind was in de weg, meestal in doodsbenaauwdheid voor de uitkomst. Het geloof echter zou niet zo zwaar beproefd, de ziel niet zo zwaar geoefend zijn, indien zij de uitkomst wist. Volkomen uit deze weg te spreken is mij in dit geval onmogelijk.'

Aan het eind van het 3^e deel vertelt ze dat de gevangenis werd geopend en zij in vrijheid kwam. Ze verliet de gemeente waar ze bij behoord, omdat het oordeel van God zo zichtbaar op de gemeente lag. Haar beproevingen, haar worstelingen, maar ook haar versterking, de vele beloften die ze kreeg, vonden plaats in deze beproeving. Het nut van de beproeving was dat ze een diep gelovige kennis kreeg van God de Vader, als haar verzoend Vader in Christus.

Daarbij ook van het werk van de Vader in het zaligen van zondaren. Ze ontving ook telkens nieuwe openbaringen van Christus, als haar Zielsbruidgom, haar Koninklijke Hogepriester en Leraar. Haar werkzaamheden met Hem en Zijn liefde tot haar zijn ontroerend om te lezen.

De Heilige Geest, uitgaande van Vader en Zoon in het Goddelijk Wezen als een

inblijvende daad, is ook een Getuige van Beiden in de ziel. Gelovig en helder beschrijft ze Zijn werk in haar ziel, als de Verzegelaar van Gods beloften en dat Hij ook de ziel verzegelt met Zichzelf. De Geest is ook Zelf het Onderpand van de toekomende erve der heiligen in het licht. De Geest als de grote Kinderleider nam haar bij de hand en leidde haar door de diepste verdrukking in de diepste verborgenheden van het Koninkrijk Gods.

Haar werkzaamheden voor de Kerk des Heeren in Nederland, rustten op Gods beloften. Daartoe was één hoofdbelofte centraal: **De bekering van Israël**. Daar wacht het nieuwe leven van Christus' kerk op. "Er is geen andere grond van hoop voor Sion dan Israëls herstel", schrijft ze pagina 2, 3e deel.

HET WEZEN GODS de grond van des zondaars vertrouwen

Door J.J. Viveen – Bette

Uitgave G. A. van Hoften, Utrecht, zonder jaartal

Ziet, een man, wiens Naam is Spruite, Die zal uit Zijn plaats spruiten, en Hij zal des Heeren tempel bouwen. Ja, Hij zal de tempel des Heeren bouwen, en Hij zal het sieraad dragen, en Hij zal zitten, en heersen op Zijn troon; en Hij zal priester zijn op Zijn troon; en de raad des vredes zal tussen die beiden wezen. ZACH. VI: 12, 13.

Aug. 1879. — Een lied Hammaäloth. —

Ik hef mijn ogen op naar de bergen, van waar mijn hulp komen zal.

Mijn hulp is van de Heere, die hemel en aarde gemaakt heeft. Hij zal uw voet niet laten wankelen; uw Bewaarder zal niet sluimeren noch slapen. Ziet, de Bewaarder Israëls zal niet sluimeren, noch slapen. De Heere is uw Bewaarder, de Heere is uw Schaduw, aan uw rechterhand. De zon zal u des daags niet steken, noch de maan des nachts. De Heere zal u bewaren van alle kwaad; uw ziel zal Hij bewaren. De Heere zal uw uitgang en uw ingang bewaren, van nu aan tot in der eeuwigheid. Ps. CXXI.

Ik zal de blinden leiden, zegt de Heere, in wegen die zij niet geweten, op paden die zij niet gekend hebben; de duisternis zal Ik voor hun aangezicht licht, en het kromme recht maken; deze dingen zal Ik hun doen, en Ik zal ze niet verlaten, spreekt de Heere.

Welk een belofte, gepast naar de nood! Welk een Leidsman voor blinden! Nochtans, alle beproeving, als die tegenwoordig is, schijnt geen zaak van vreugde, maar van droefheid te zijn; doch daarna geeft zij van zich een vreedzame vrucht der gerechtigheid dengenen, die door dezelve geoefend zijn. Hebr. XII: 11.

Verschillend is de aard der beproeving; de een strekt tot beproeving des geloofs in welke weg de Heere het dan ook oefent, steeds is het in des Heeren licht, gunst en tegenwoordigheid; de andere tot kastijding, en onder verlating van de Heere. De eerste was door genade de mijne, welke echter in haar aard niet minder gevoelig, pijnlijk, smartelijk en diep vernederend is.

Het zwaarste in de beproeving was de tegenloop daarin, en dat ik blind was in de weg, meestal in doodsbenauwdheid voor de uitkomst. Het geloof echter zou niet zo zwaar beproefd, de ziel niet zo zwaar geoefend zijn, indien zij de uitkomst wist. Volkomen uit deze weg te spreken is mij in dit geval onmogelijk. Ik hoop en vertrouw, dat de Heilige Geest mij genoegzaam leiden en in de waarheid inleiden zal, zoals dit het

meest zal strekken tot 's Heeren eer, tot vertroosting van Gods volk, tot bemoediging voor beproefden en tot sterkte van mijn eigen ziel.

Ik wens slechts, dat het God de Heilige Geest behagen moge mij in alle eenvoudigheid en waarheid in enige hoofdzaken te leiden.

I. De inleiding in deze weg. Hebr. XI.

II. Diepten van de weg tegenover de heerlijkheid van een Drie-enig God. 1 Petr. 4: 12

III. Het licht van Gods gebod, tegenover de duisternis van de weg. Spr. VI: 23.

IV. De beloften welke ik ontving. Jes. XLII: 16. Jes. XLIII : 1, 2. Jes. XLV : 2, 3.

V. De kracht waarin ik bewaard werd. Jes. LIII. Jes. LIV; en eindelijk

VI. Waar de Heere mij in deze weg bracht. Rom. VIII: 28-30.

De goedertierenheid en waarheid zullen elkander ontmoeten, de gerechtigheid en vrede zullen elkander kussen. De waarheid zal uit de aarde spruiten, en gerechtigheid zal van de hemel neerzien. De gerechtigheid zal voor Zijn aangezicht heengaan, en Hij zal ze zetten op de weg Zijner voetstappen. Ps. LXXXV: 11, 12, 14.

De weg naar de Hemel is een nauwe weg, een van kruis, vernedering en lijden. Het doel hetwelk de Heere met Zijn volk beoogt in wegen van lijden, is niet om hen te doden, maar om hen waarlijk te doen leven. Liefde, die hen zocht en zaligde; niet slechts om hen te zaligen maar ook om hen te heiligen, inwendig te vernieuwen en aan een nederige en vernederde Jezus gelijkvormig te worden. Enzovoort, enz.

Ze schrijft over Zacharia 9 vers 16 en 17; en besluit haar boek op pag. 341:

Vervolgens werd ik bepaald :

1. Bij de Naam van de steen (Jes. IX: 5);

2. Bij het licht van de steen (Luc. II: 32);

3. Waarin de steen gevonden wordt (Job XXVIII: 6);

4. Aan wie de steen geschonken wordt (Matth. V : 3);

5. Door Wien de steen geschonken wordt (Joh. VI: 29);

6. Door Wien de steen toegepast wordt (Joh. XVI : 14);

7. Het bezit van de steen (Spr. VIII. Job XXVIII) dat de bezitter steeds armer in zich zelf (Joh. XV : 26), maar zaliger, heiliger en rijker in God Drie-enig maakt.

Ieder recht gebruik van de steen zal door het onderwijs van God de Heilige Geest de bezitter meer openbaren van de liefde des Vaders (Joh. XIV : 21), in de vervulling van Zijn belofte (Joh. XV: 26, 27); meer openbaren van deze heerlijke steen, in de openbaring van Zijn leven en Zijn opstanding (Rom. V: 20. Rom. VI: 4-12), opdat alzo de arme, naakte, in zichzelf gans schuldige, maar door het dierbare bloed des Lams duurgekochte ziel iets leert verstaan van het nieuwe lied (Openb. V), dat alleen zij konden verstaan, die van de aarde gekocht waren. Alzo klimt de ziel op uit de woestijn, leunende op haren Liefste in de schoonheid en volmaaktheid van haren Borg (Hoogl. IV : 7), als de Wetvervuller. Hebr. X : 14.

Hier ligt de wet, door de Wetgever, in de Wetvervuller, in haar fundament (Efeze II: 20, 21); het geloof in zijn fundament, de hoop in haar fundament, de liefde in haar fundament, (n.l. in God Drie-enig) van eeuwigheid gelegd uit kracht van Gods eeuwige liefde voor al Zijn volk. Ps. LXXXIX: 3.

Daar vindt men de goedertierenheid en de waarheid beide gebouwd; zijnde de grondslag van het gebouw in Christus gelegd. Ps. LXXXIX : 4.

Daarom is ook vervat in de Schrift: Ziet, Ik leg in Sion een uiterste Hoeksteen, die

uitverkoren en dierbaar is: Die in Hem gelooft, zal niet beschaamd worden. 2 Petr. II: 6, 7, 9. Rom. V : Rom. V: 10, 11. Rom. VIII: 28-30.

Het fundament van eeuwigheid gelegd, in de wedergeboorte, bevestigd in de rechtvaardigmaking, verzegeld in de heiligmaking; door de openbaring en toepassing van Jezus' lijden en dood is de ziel gebracht tot dit leven. Rom. VI: 2-11. I Petr. II : 24. Hier ligt dan de grond van het gebouw, waarin en waarop de ziel gebouwd is. 1 Petr. II : 4, 5, 6. Alzo is het pad des rechtvaardigen als een schijnend licht voortgaande en lichtende tot den vollen middag toe. Hierin wordt Christus gekroond in het werk van God de Vader, God de Vader gekroond in het volbrachte werk van God de Zoon, God de Heilige Geest in de ontdekking van deze heerlijke Personen, in Hun liefde en genade, in de toepassing en verzegeling daarvan aan de arme zondaar. Zo is dan deze heerlijke Koning gekroond voor Zijn volk, in Zijn volk en door Zijn volk. Openb. V : 9, 10). Hierin wordt de ziel gezegend en verzegeld met een driedubbele zegen (2 Cor. I : 21, 22), zodat de arme ziel door de wonderbare openbaring dezer liefde nu betuigen mag: Ik heb God gezien van aangezicht tot aangezicht en mijn ziel is gered geweest. Gen. XXXII : 29, 30. Exodus XXIV : 10, 11.

Nu zag ik in dit licht, hoe de Heere Zijn woord, Zijn recht, Zichzelf kwijt was aan een schuldige worm, in Hem in Wie alle beloften *Ja en Amen* zijn, Gode tot heerlijkheid.

Ik gevoelde op die ogenblikken de volheid der liefde Gods niet te kunnen dragen, en ofschoon de heerlijkheid en zaligheid, niet slechts van de mededeling, maar ook van het gezicht, mij nog enige tijd bijbleef, gevoel ik tevens, dat ik tot de mededeling ervan, (zoals ik dit naar de hoge waarde daarvan zou wensen) niet in staat ben. De enige beschrijving, welke ik er naar waarde aan geven kan, vindt men Exodus XXXIII: 13-23. Het geloof, of liever de mededeling van de volzalige God aan de arme zondaar, schenkt wel vrijmoedigheid, maar een vrijmoedigheid, die gepaard gaat met een heilige vreze, een diep gevoel onzer diepe onwaardigheid, en een diep en innig besef van de hoge en verheven Majesteit Gods. Jes. LXI : 7. God de Heilige Geest kan de zaligheid der waarheid hiervan slechts aan onze arme harten mededelen, doen kennen en levend maken.

Ik mocht op die tijd zien, dat noch de zekerheid van onzen staat, noch de beoefening der genaden, enige grond is om voor God te bestaan. Maar de wortel der zaak (waaruit in het kleinste beginsel het leven Gods en de kennis Gods, als uit de fontein des Levens zelve, voortvloeit), de grond onzer zaligheid ligt alleen in Hem, die ons van Gode geworden is tot wijsheid, rechtvaardigheid, heiligmaking en verlossing. 1 Cor. : 30. 2 Cor. : 7-11.

Welk een genadeweldaad dan is het voor een arme onwaardige zondaar in het bezit van deze steen te zijn, tot welke komende als tot een levenden Steen, van de mensen wel verworpen, maar bij God uitverkoren en dierbaar; zo wordt gij ook zelve als levende stenen gebouwd tot een geestelijk huis, tot een heilig priesterdom, om geestelijke offerhanden op te offeren, die Gode aangenaam zijn door Jezus Christus. Daarom is ook vervat in de Schrift : Ziet, Ik leg in Sion enen uitersten Hoeksteen, die uitverkoren en dierbaar is. Die in Hem gelooft, zal niet beschaamd worden. U dan die gelooft, is Hij dierbaar. De steen, die de bouwlieden verworpen hebben, deze is geworden tot een hoofd des hoeks, en een steen des aanstoots, en een rots der ergernis. Dengenen, namelijk die zich aan het woord stoten, ongehoorzaam zijnde, waartoe zij ook gezet zijn. Maar gij zijt een uitverkoren geslacht, een koninklijk priesterdom, een heilig volk, een verkregen volk, opdat gij zoudt verkondigen de deugden desgenen, die u uit de duisternis geroepen heeft tot Zijn wonderbaar licht. 1 Petr. II : 4, 9. Daarom, dierbaar, zuchtend en beproefd volk van God! (Jes. LXVI : 5) Wij mogen moed houden te midden van alle deze duisternissen, want wat er dan ook verandert,

Jezus Christus is gisteren en heden en tot in eeuwigheid Dezelfde. Hebr. XIII : 8. Wat er ook wankele in onze donkere dagen van afval, duisternis, verwarring (Matth. XXIV), Godverloochening, Christusontkenning, bedroefing en uitblussing van de Heilige Geest (I Tim. IV: 1, 2. 2 III: 1, 2. 2 Petr. III. 1 Joh. IV : 1-3. Judas vs. 17, 18), Gods liefde, macht en trouw staan vast (Jes. LILT); Gods verbond is onwankelbaar. Jes. LIV. Laat dan de poorten der hel machtig zijn en tegen Jezus en zijn Kerk opstaan, geen nood; zij zullen Zijn gemeente niet overweldigen. Openb. V. Evenwel het vaste fundament Gods staat, hebbende deze zegel: de Heere kent degenen, die de Zijne zijn, en een iegelijk die de Naam van Christus noemt, sta af van ongerechtigheid. 2 Tim. II: 9, Openb. III : 18-22. Ezechiël XIII.

Mocht des Heeren Geest nog worden uitgestort, als een Geest der genade en der gebeden, als een Geest van verootmoediging en schuldbelijdenis, Daniel IX. Openb. III. Wie deze, zijn eigen schuld gevoelt, Sions noden draagt, des Heeren rechtvaardigen toorn ziet dreigen (Jer. VI: 8-16. Jer. VIII : 6-12. Jer. XII : 7-13) Gods oordelen ziet naderen, moet niet in diepe erkentenis der ziel belijden (Jes. XXVIII: 17-22. Hosea VI: 4, Jer. II: 12, 13. Micha III): Wie zou U niet vrezen, Heere! en Uw Naam niet verheerlijken? Want Gij zijt alleen heilig; want alle volken zullen komen en voor u aanbidden; want uw oordelen zijn openbaar geworden. Openb. XV : 4. Ezechiël IX : 14. Ezechiël XXI : 6-10.

Wie zou niet wensen, dat de Kerk van Jezus Christus op aarde door één Geest verbonden voor Sions Koning, een welgeordend heir uitmaakte op deze aarde? (Efeze II: 18-22. Hoogl. III: 9. Ps. LXXIV)

Maar, helaas, wij mogen met de Profeet klagen, Klaagl. IV : 1, 2, 16-22. En als wij dan bidden om de vrede van Jeruzalem (Jes. LXII : 7); zo wij deze gemeente willen zien staande blijven, horen wij dan naar de stem: *bekeer u!* (Openb. I : 1-3. Joël II : 12, 13) Al ware dan ook het lot van Pergamus over Nederland gekomen, wij hadden onze zielen bevrijd. Ezechiël XXXIII.

't Zwaard dreigt gehele gemeenten; 't dreigt een iegelijk onzer. 't Zwaard is gescherpt; wat baat het, of het glinstert? Doen wij onze zonden uit ons binnenste weg. Bekeer u, en zo niet, Ik zal u haastelijk bijkomen en zal tegen hen krijg voeren met het zwaard mijns monds. Die oren heeft, die hore, wat de Geest tot de gemeenten zegt! Die overwint, Ik zal hem geven te eten van het manna, dat verborgen is, en Ik zal hem geven enen witten keursteen, en op de keursteen een nieuw naam geschreven, welke niemand kent, dan die hem ontvangt. Openb. II: 17. Openb. III : 12, 13. (Zie ook 1 Cor. IX : 24, 25.)

Vrede met God is de keerzijde van de keursteen. 't Is een getuigenis van Gods Geest: hij overwint de wereld, die de zaligheid van dit manna gesmaakt heeft. Hoe zal 't ons zijn? Onze voeten zijn staande in uw poorten, o Jeruzalem! Ps. CXXII. Zalig zijn ze, die geroepen zijn tot het Avondmaal van de bruiloft des Lams. Openb. XIX. Openb. XX, XXI en XXII. En de Geest en de Bruid zeggen: Kom! en die het hoort, zegge: kom! en die dorst heeft, kome! en die wil, neme van het water des Levens om niet.

Aan de beek nu aan haar oever zal van deze en van gene zijde opgaan allerlei spijsgeboomte, welks blad niet zal afvallen, noch de vrucht daarvan vergaan; in zijn maanden zal het nieuwe vruchten voortbrengen, want zijn wateren vlieten uit het heiligdom, en zijn vrucht zal zijn tot spijs, en zijn blad tot heling. Ez. XLVII: 1-12. En hij toonde mij een zuivere rivier van het water des levens, klaar als kristal, voortkomende uit de troon Gods en des Lams. In het midden van haar straat en op de een en de andere zijde der rivier was de boom des levens, voortbrengende twaalf vruchten, van maand tot maand gevende zijn vrucht, en de bladeren des booms waren

tot genezing der heidenen. En geen vervloeking zal er meer tegen iemand zijn en de troon Gods en des Lams zal daarin zijn en zijn dienstknechten zullen Hem dienen en zullen Zijn aangezicht zien. En aldaar zal geen nacht zijn, en zij zullen geen kaars noch licht der zon van node hebben, want de Heere God verlicht hen, en zij zullen als koningen heersen in alle eeuwigheid. Openb. XXII : 1-7.

Te die dage zal op de bellen der paarden staan: De HEILIGHEID DES HEEREN. En de potten in het huis des Heeren zullen zijn als de sprengbekkens voor het altaar. Ja, al de potten in Jeruzalem en in Judea, zullen de Heere der heirscharen heilig zijn; zodat allen, die offeren willen, zullen komen en van dezelve nemen, en in dezelve koken, en er zal geen Kanaäniet meer zijn in het huis des Heeren der heirscharen, te die dage. Zach. XIV: 20, 21. Zalig is hij die leest, en zijn zij die horen de woorden dezer profetie, en die bewaren hetgeen in dezelve geschreven is. Want de tijd is nabij Openb. I: 3. Openb. XXII: 7.

Ziet, Hij komt met de wolken en alle oog zal Hem zien, ook degenen die Hem doorstoken hebben en alle geslachten zullen over Hem rouw bedrijven, ja Amen. Ik ben de Alfa, en de Omega, het Begin en het Einde, Die is, en Die was, en Die komen zal. Openb. I: 6-8.

Mocht de Heere al Zijn volk leiden in de waarheid, in de verdrukkingen, in het koninkrijk, en in de lijdzaamheid van de Heere Jezus Christus. Openb. I: 9. Zalig is die dienstknecht, welke zijn heer komende zal vinden alsoz doende. Matth. XXIV. Matth. XXV. Openb. VII.

Gord uw zwaard aan de heup, o Held! uw Majesteit en uw heerlijkheid. En rijd voorspoedig in Uw heerlijkheid, op het woord der waarheid en rechtvaardige zachtmoedigheid en uw rechterhand zal u vreselijke dingen leren. Ps. XLV. Geloofd zij de Heere God, de God Israëls, die alleen wonderen doet. Geloofd zij de Naam Zijner heerlijkheid tot in eeuwigheid, en de ganse aarde worde van zijn heerlijkheid vervuld. Amen, ja Amen. Ps. LXXII. Ps. CXLII. Ps. CXLIX.

*Zijn naam moet eeuwig eer ontvangen
Men loov' Hem vroeg en spa:
De wereld hoor', en volg mijn zangen
Met Amen, Amen na.*

**DE VERKIEZENDE LIEFDE GODS IN CHRISTUS,
DE WEEGSCHAAL DES HEILIGDOMS, OF
DE ENIGE ONWANKELBARE GROND VAN DES ZONDAARS BEHOUDENIS.**

DOOR
J. J. VIVEEN-BETTE.

(Niet in de handel.)

Gedrukt ter "Utrechtsche drukkerij," te Utrecht.

En Hij zal zitten, louterende, en liet zilver reinigende, en Hij zal de kinderen van Levi reinigen, en Hij zal ze doorlouteren als goud en als zilver; dan zullen zij de Heere spijsoffer toebrengen in gerechtigheid. MAL. III : 3.

... Deze liefde is de grond, de oorsprong en fontein van alle leven. Uit deze liefde vloeien van Golgotha's kruis stromen van genade, vergeving, barmhartigheden, eeuwige ontfermingen en goedertierenheden, door de openbaring van Hem, die dood is geweest, maar leeft. Jes. LIII.

Hoe vurig begeert de ziel, dat de Heere in haar doorbreke, met dit leven, opdat zij te midden van de dood, die over Sion ligt verspreid, een levend getuige Gods moge zijn tegen de duisternis, en hierin Gods barmhartigheden nog mogen roemen tegen Gods oordelen. Zo wordt de Heere in haar verheerlijkt en Zijn Naam geheilgd, en zo wordt in dit licht gezien, dat geen banden noch gevangenissen, geen kracht des ongeloofs, geen zonde, wereld of duivel Hem in de weg staan om Zijn volk te bevrijden. Welk een genade is het dan, wanneer de ziel, die een prooi zou worden van de dood en de verwoesting, waarin zij om Jezus' wil overgegeven wordt, door de liefde Gods ondersteund, onder de aanslagen van de vorst der duisternis onbewegelijk nabij God blijft, al mist zij soms het gevoel der dadelijke tegenwoordigheid Gods. Maar dit blijven van de ziel nabij God, in deze vuuroven der beproeving, bewijst de dadelijke tegenwoordigheid Gods.

De ziel wordt in deze beproevingen enigszins geoefend in de strijd tegen de vijand, door biddend te leren waken, dat hij met de kracht des ongeloofs de vesting van het hart niet binnen dringe. Buiten het hart moet hij blijven door aanhoudend gebed en vernieuwde smekingen, die een gewrocht zijn van God de Heilige Geest.

In de eerste plaats ziet dan de ziel op de overste Leidsman des geloofs, welke voor de vreugde, die Hem voorgesteld was, het kruis heeft verdragen en de schande veracht, en is gezeten aan de rechterhand des troons van God. Hebr. XII: 2. "Want hoewel Hij gekruist is door zwakheid, zo leeft Hij nochtans door de kracht Gods. Want ook wij zijn zwak in Hem, maar zullen met Hem leven door de kracht Gods in u."

Daarna deed de Heere mij zeer klaar zien (Ezech. 40:4) waar Hij mij gebracht had in deze nood, namelijk:

1. Dat ik zo nauw ingesloten was in God Drie-enig, dat mij geen vijand schaden of bereiken kon (Zach. IX : 8);
2. Dat ik geen andere pleitgrond had dan het afschrift, dat de Heere uit Zijn eigen liefdehart gegeven had;
3. Dat de Heere mijn gevangene was. Gen. XXXII: 26. O, wonder der diepe neerbuigende liefde Gods; God in de armen van een bezwijkende worm!
4. En nu deed de Heere mij zien, dat Hij uit kracht Zijner eeuwige liefde en Zijn ondertrouw dat geloof in mij verheerlijkte. Hosea II: 17-22.

Waar blijft nu het geloof te midden der hoogste beproeving; waar de beoefening des geloofs; waar de vrucht, wanneer het geloof zich verliest in God Drie-enig? Zou deze beproeving de proef niet doorstaan? En zou door deze gevangenneming de gevangene niet vrij worden?

Verder werd dit woord tot mijn ziel gebracht: *De oprechten gaat het licht op in de duisternis*. En behaagde het de Heere nadere verklaring in de zaken te geven. Zie Zach. III: 8, 9. *Op die enen steen zullen zeven ogen zijn*. Naar ik dit nederig hopen mag, heeft de Heere dit in de geestelijken zin (Gen. VI) in mijn arme ziel voltooid. Zie ook Deut. XXX : IV. Jes. XXX : 26.

In het zevende oog van de steen is God de Vader, God de Zoon, God de Heilige Geest gekroond, door de waarheid, in het volk en in het werk Gods als de vrucht in deze weg van beproeving.

De waarheid, ofschoon zij grote tegenstand ontmoet, moet overwinnen. Maar de liefde Gods komt met Gods volk door alles heen. Nu, wat is groter pleitgrond dan de Naam en de ere Gods?

Nu deed de Heere mij zien, hoe de Hoofdsteen als Overwinnaar zou gekroond worden in deze strijd, tot heiliging van Gods Naam (Ex. XIV : 19), en tot bevrijding van Gods volk (Jes. LII : 6); hoe de steen, onschuldig op Gods volk geworpen, de Heere zelf had geraakt (Zach. II: 3) en hoe alzo een Drie-enig God de waarheid over de leugen had doen zegepralen, Jes. XXVIII : 16-21. 1 Petr. II : 6-8. Richt. XVII : 19-21. Verkrijgt het geloof de overwinning, dan wordt de liefde vrij. Ps. CVII : 14-16. Gen. XVIII : 17-33. Gen. XIX : 21, 22. Hand. XII : 5-17.

Daarna deed de Heere mij zien, hoe Hij ten allen tijde een verrassend God voor Zijn volk geweest was (Joh. XX : 13-31), en dat, waar de nood op het hoogst was, de redding het meest nabij was. Zef. III : 14-20.

Zo gebruikte God in deze weg van beproeving de tegenstand tot bevrijding van mijn arme ziel en tot vrijmaking van onder dit oordeel. Ex. XII : 22, 23.

Zo gaat de oprechten het licht op in de duisternis (Matth. X : 26), en is Gods kracht in zwakheid volbracht. 1 Cor. I : 25. Zo verandert de Heere de doodsschaduw in de morgenstond. Amos V : 8. I Sam. II : 1-10. Zo geeft Hij het leven uit de dood (1 Sam. II : 6). Zo opent Hij de deuren onzer gevangenschappen en maakt Hij de gevangenen vrij. Ps. CXXVI. Ps. LXVI. Zo breekt Hij door de tegenstand heen met de waarheid en geeft het geloof, door de liefde werkzaam, de overwinning. Openb. III : 8.

De Heere zal het bedrukte volk behoeden maar de valse profeet en de vetgemeste herders zullen gevoed worden met gericht. Jer. XXIII : 32. *Deze plechtige woorden, gelijk zeker godvruchtige zegt, zullen toepasselijk zijn op menig geval, waar men hun toepasselijkheid niet in het minste vermoedt.*

Maar terwijl deze valse profeten Gods volk geen nut kunnen doen, zullen zij hen evenmin tot dwaling brengen. Ez. XXXIV en Openb. IX : 4. En hen werd gezegd, dat zij het gras der aarde niet zouden beschadigen, noch enige groente, noch enigen boom, dan de mensen alleen, die het zegel Gods aan hun voorhoofden niet hebben. Jes. XXVII : 2, 3. Te die zelve dage zal er een wijngaard van roden wijn zijn. Zingt van denzelve bij beurt. Ik, de Heere, behoeft dien; allen ogenblik zal Ik hem bevochtigen; opdat de vijand hem niet bezoeke, zal Ik hem bewaren nacht en dag.

Hij zal Zijn eigen gezegend woord waar maken, maar zo doende zal Hij openbaar maken, dat een leugenachtige toch slechts is voor een ogenblik.

In dit licht zien wij de waarheid van het Wezen Gods meer nabij komen, de schijn vernietigende.

Dit alles ziende (Ezechiël XL : 4), was mijn ziel bedroef om de smaad, de laster en de

oneer, de Naam, het volk en de waarheid des Heeren in deze aangedaan. Ik trachtte hiermee nog voor de Heere te komen, om afwending van het oordeel, maar vond hiermede geen toegang. Maar meer opening van het Wezen Gods, hoe God de Vader, God de Zoon, God de Heilige Geest door dit oordeel zouden gekroond worden in onze bevrijding. Ps. CXXIV: 7, 8.

Zullen wij dan de stenen, waarmee zij geworpen hebben, uitbreiden voor Gods aangezicht? Jes. XXXVII : 14-17, 21.

Nee! de Heere verwaardige ons, om de vrijbrief onzer verlossing, in de diepste nood uit Zijn liefdehart ontvangen, als enige pleitgrond neer te leggen, opdat uit kracht Zijner almacht en liefde, deze ijzeren deur geopend en de gevangenen bevrijd worden. Opdat uit de duisternis van de donkeren nacht (Micha II : 6), waardoor wij geleid zijn, de heldere dag moge aanbreken, en het blijke dat wij hebben gekend en geloofd de liefde, die God tot ons heeft. God is liefde, en hij die in de liefde blijft, blijft in God en God in Hem. Dat uit deze duisternis het volle licht aanbreke en aan arme, schuldige, nietswaardige zondaars in deze weg van beproeving, de waarheid openbaar en verheerlijkt worde, dat het Wezen Gods de grond van des zondaars vertrouwen was. Amen. Jozua IV : 23, 24. Ps. XXIX. Ex. XIV.

Vraag. Wat *beduidt dat woord Amen?*

Antwoord. Amen is te zeggen, het zal waar en zeker zijn; want mijn gebed is veel zekerder van God verhoord, dan ik in mijn hart gevoel, dat ik zulks van Hem begere.

UTRECHT, Maart 1883.

6. MARIA DE ROOY

Genealogie

Arie van Noordenne, geboren Giessendam 28-01-1819, overleden Meeuwen 12-12-1895. Gehuwd (1) Giessendam 29-08-1845 met **Maria de Rooij**. (De Rooy)

Gehuwd (2) Giessendam 16-10-1860 met **Maaijke de Graaf**, geboren Eethen 16-08-1831, overleden Meeuwen 26-07-1891.

Maria de Rooij, geboren Amsterdam 23-02-1817, overleden Giessendam 21-03-1859.

Dochter van **Pieter de Rooij**, geboren 1765-1766, overleden Capelle, NBr 09-01-1824. Gehuwd voor 1818 met **Hendryna van Weemen**, geboren Zaltbommel 1783-1784, overleden Capelle 08-04-1859.

Waarde familiegenoten,

Afstammende van A. van Noordenne, geboren 28 januari 1819 te Giessendam en overleden te Meeuwen (N.-Br.) op 12 december 1895 en van **Maria de Rooy**, zijn huisvrouw, geboren 23 februari 1817 als schipperskind op het schip "De Jonge Adrianus", liggende in de Egelantiersgracht te Amsterdam, overleden te Giessendam op 21 maart 1859.

Daar wij een brief in ons bezit hebben van genoemde Maria de Rooy, hetwelk mijn overgrootmoeder was, willen wij niet nalaten deze te uwer kennis te brengen.

Mede kunnen wij uit mondelinge overleveringen van onze voorgelachten melden, dat zij in haar jeugd een trots mens geweest moet zijn. Dat zij, nadat het Almachtig Opperwezen met Zijn onweerstandelijke genadebewerking van de Heilige Geest, haar tot wederbaring des harten beliefd te brengen, zij zodanig aan de vormelijke bediening verknocht was, dat het twisten des Almachtigen haar zenuwgestel zover te boven ging, kunnende, - gelijk niemand van nature kan - niet onder 's Hemels liefdevolle en wijze genadebewerking komen. Hierdoor werd zij krankzinnig.

De destijds op haar woonplaats aanwezige dokter, voegde zij wegens zijn niet nette burgerlijke levenswijze, in haar krankzinnige staat zulke scherpe woorden toe, gepaard gaande met een soort agressieve daad in haar krankzinnigheid, dat deze dokter, ontstemd zijnde, verklaarde, dat zij ontoerekenbaar was en naar een inrichting gebracht moest worden.

Toen was het echter 's Hemels tijd om Zijn Almachtige liefdeskracht te ontsluiten. Zij mocht het Volmaakte Heilig Wezen in Zichzelf recht en gerechtigheid krijgen toe te schrijven, daar er in Hem toch nooit geen ongerijmdheid is of zijn kan. Maar welk zondig en daardoor stoffelijk en als stof verdwijnend nietig Adamskind, zal uit zichzelf de raad des Allerhoogsten kunnen verstaan? Zie dat genoegzaam bevestigd in de gewijde geschiedenissen van Job, Jeremia en meer anderen, in Gods onfeilbaar Woord genoegzaam beschreven.

Nadat zij de Heere der Heerscharen geheel onderworpen, met haar nu gebogen wil onder 's Heeren volmaakte heilige wil mocht komen, beliefd het den Heere, nevens haar persoonlijke zielestaat, kostelijke onderrichtingen te geven omtrent de staat van Nederlands Kerk.

Volgens mededelingen van ons voorgelacht heeft zij na die tijd een teder godvruchtig leven mogen beoefenen en is een half jaar na het verzenden van genoemde brief reeds gestorven, 42 jaar oud zijnde.

Wat haar brief verder betreft, zult ge er in komen op te merken de ordelijke, maar vaste gangen des Heeren in het heiligdom omtrent Zijn inwoning in Nederland. Heeft

het Opperwezen Nederland bij monde van Jodocus Lodensteyn, Petrus Laan, Jacobus Koelman en vele anderen gewaarschuwd, vroeg op zijnde en zendende en tevens gewaarschuwd voor haar komende ellende en einde, evenals eenmaal het Oude Israël wegens het breken met Gods verbond en wetten.

Bij monde van. Ds. Theodorus van der Groe, predikant: in de nu niet meer bestaande Kerk te Oud-Kralingen, waar nu de zgn. elite-begraafplaats van vele Rotterdammers is, heeft het Allervolmaakste, Onveranderlijke Heilig Opperwezen de 19e februari 1777 Nederlands gewisselijk komende oordelen, evenals eenmaal over het Israëlitische volk, doen verzegelen.

...

Uit deze, aan een christin geworden Jodin, geschreven brief, die twee zusters had, ook tot het christengeloof overgegaan, kan elk uwer zien, hoe het Opperwezen ook eenvoudige, betreffende ongetuigde mensen, Zijn gangen, die in het heiligdom zijn, bijzonder kan komen te ontsluiten.

De breuk van de Nederlandse Kerk kreeg zij wel op een zodanige wijze te zien en te omhelzen, dat zij na die tijd een zeer afhankelijk Gode leven, in zelfverloochening oefenende, had, en al spoedig kwam te sterven. Maar wat zij getuigde en wat aansloot op de Goddelijke zending van Ds. Th. v. d. Groe, is nu sinds een eeuw tijds wel zo sterk bevestigd geworden door de onttrekking van 's Hemels onmisbare Geest, dat er een verdeeldheid op kerkelijk gebied is gekomen, zo geweldig, dat men de juiste namen van alle verdeelde partijen, de een het al beter wetende dan de ander, bijna niet meer memoreren kan.

Maar onderwijs in de Kerkbreuk en een recht protest tegen de zonde als zonde, tegen een Heilig Wezen, een. Heilige wet en een heilig Evangelie gaan, daar hoort men sporadisch iets of geheel niets van. Wel een bewijs, dat Gods onmisbare Geest niet meer in de raderen is, maar de diverse verdorven hartstochten, die zijn luid genoeg te horen. ...

P.A. van Noordenne, Zeist, 12 november 1965.

(Piet van Noordenne was een vriend van Betje Duijzer, die ook op haar begrafenis gesproken heeft)

De onderstaande brief heeft Maria de Rooy geschreven aan 3 Jodinnen te Oud-Alblas. Belia Harst was een van haar vriendinnen. Belia kreeg bekendheid met Dirk Verhey te Oud-Alblas. Van haar hand is een brief bekend, geschreven aan Dirk op 2 januari 1867. Zie deel 17 van deze serie *bekeringsgeschiedenis van vrouwen*.

Zeist, 12 november 1965

Giessendam, 3 oktober 1858

Waarde en geliefde vriendinnen,

Daar het mij gegeven wordt u enige letters te schrijven vanwege de toestand van mijn ziel, mag ik er niet van tussen, of de Heere heeft weer nieuwe bemoeienissen met mij gemaakt en mij weer bij mijzelf gebracht en mij ontdekt in hoe verre afstand ik leefde en met de rug tegen de Heere aan stond en des Heeren Wil verloochende en mijn wil opvolgde.

Daar moest ik mee aan het worstelen komen en mocht de Heere recht toekennen, al kwam Hij mij voor eeuwig te verstoten. Dat mocht in mijn ziel een heilige schaamte veroorzaken, dat mij in het stof mocht brengen. En de Heere mij nog toeriep: *Keert*

weder, gij afkerigen. Ik zal uw afkerigheid genezen. En de Heere mij als bidde om genadig te zijn.

Maar och geliefde, ik voelde mij krachteloos om een belofte aan te grijpen, totdat de Heere verder met Zijn licht doorbrak en mij bepaalde bij die waarheid: *De wind blaast waarheen hij wil, men hoort zijn geluid en men weet niet van waar hij komt en waar hij heengaat. Alzo is een iegelijk die door de Geest geboren wordt.* Toen mocht mijn ziel zo behoeftig worden naar die onmisbare Geest, om plaats te maken voor mijn dierbare Heere Jezus, die toen intrek nam in mijn ziel en mij nieuwelings waste en reinigde van al mijn zonden. Toen werden de regels ontsloten en de belofte in Hem *Ja en Amen.* Toen moest Hij mijn Leraar en Prediker worden. Toen werden de verborgen plaatsjes mij tot schaamte en dat ik de Heere zo menigmaal was ontlopen en het gedurig bij gebroken bakken had gezocht.

En het vlees van de vromen liever had, dan de Wil van de Heere, en mocht mij toen onbedongen aan de Heere overgeven en afhangelende van Zijn lieve Geest.

Toen mocht ik een weinig zien van de toestand van Land en Kerk en de Heere mij voorkwam, *dat die de hoer aanhangt, is een geest met haar;* en de Heere mij voorkwam: *en zij hielden de nachtwacht over haar kudde.* Daar mocht ik mee naar het verborgen en de noden van Land en volk aan de Heere opdragen. Toen werd mij die waarheid ontsloten. Toen moest ik zien hoe onze oude Godzalige vaders van de kansel weg waren en hoe alles in 't verval was. Hoe Gods kinderen verdeeld waren, een ieder de meeste wilde wezen en een geest van blindheid en verwarring was uitgegaan en Hij Zijn liefde des gebeds inhoud.

Och, dat mocht mijn ziel op het diepst vernederen en de Heere aanbidden dat Hij Zijn volk eens bij haar schuld mocht bepalen en met de breuken van land en kerk eens mocht bekend maken, daar ieder toch zo gerust is, als een die in het opperste van de mast slaapt.

Och geliefde, ik vond niets als schuld, schuld, maar mocht mijn Jezus als mijn Borg en Middelaar als een Voorspraak bij de Vader ontmoeten, die mijn ziel zo zalig toediende door de verworven Geest die mij in al de waarheid leidde en Mij die vrede schonk die alle verstand te boven gaat.

Nu kwam ik weer terug van op dat punt van over vier jaar, toen des Heeren slaande hand zwaar op mij was, hoe de Heere mij in die ellende nochtans verborgen licht had gegeven in de stukken van de Kerk; maar ben toen aan het tobben geraakt tot nu toe. Heb het altijd gezocht waar het niet te vinden was, omreden ik niet op de pijnbank wilde en de Heere gedurig ontvluchtte. Verder omreden mij de Heere, daar ik nu goed mijn verstand heb, zo kortjes bij de zaak bepaald heeft, dat in het verborgen gesproken was, zou op de daken gepredikt worden. Och, wat bemoeienissen met zulk een ontrouw voorwerp, die niets anders waardig is, dan voor tijd en eeuwigheid van de Heere verstoten te worden en mocht nochtans door genade zeggen: *Al hoewel mijn huis zo niet is bij God, heeft Hij een onveranderlijk verbond met mij gemaakt.*

Och, schaamte bedekte in deze mijn aangezicht, van wege de Godsbemoeienissen met mij ellendige. En mag nog al kruipende hongerig blijven, want dat dierbare Bloed van mijn lieve Jezus, die ook gedurig de kracht van Zijn Voorbede mij toe moet passen en ik de vrucht daarvan ook al gedurig mis en zo diep afhankelijk ben van die vrije werking van Zijn verworven Geest. Die het hart gedurig moet prepareren voor de komst van die dierbare Heiland en Zaligmaker die Zijn volk leert, bedeeft naar het vrije van Zijn Genade. Amen.

Nu geliefde ik hoop dat u het zwakke in dit schrijven zult overzien en het ellendige aan de Heere zelf opdragen en wat van de Heere is, zal zijn eigen verheerlijken.

Nu ik wenste wel, dat wij elkanders aangezichten eens mochten zien. Hebt u

gelegenheid, kom dan eens voor enkele dagen, zo het de Heere wil, of schrijf een
lettertje terug.

Verder de hartelijke groetenis van uw vriendin en zuster in de Heere.

Maria de Rooij,

Huisvrouw van A. van Noordenne

Groet Jaantje en Gerrigje.

Wat is de Heere toch een wonderdoende God. Wat is Zijn naam Wonderlijk, wat zijn Zijne werken wonderlijk, en wat zijn ook Zijn wegen wonderlijk. Elke weg, die Hij met de mens inslaat getuigt van Zijn wonderen.

Wonderlijk kan het gaan op de weg door de woestijn van dit leven, hoe soms de een de andere kan ontmoeten zo dat van achter wel eens gezegd wordt, ja, dat heeft de Heere gedaan. Zo althans heeft het mij dikwijls gegaan, ook ging het zo met haar van wie dit werkje is.

Het zal dunkt mij niet kwaad zijn, als ik een kort woord als inleiding van dit boekje zal schrijven op zeemanswijze. Zodat ik eerst kort zal vertellen hoe ik met deze waardige Christin in kennis ben gekomen. Wie zij was, en wat ze te strijden heeft gehad, maar ook hoe zij zalig is heengegaan naar het Vaderhuis.

Als ik het dan eens geheel verkeerd deed, moest het vooral niemand ergeren, omdat ik nooit voor schrijver in de wieg gelegd ben, maar altijd als zeekapitein heb dienst gedaan. Heb dan geduld met mijn gebreken; een zeeman kan geen boer zijn, ook is schrijven geen dagwerk voor hem, die als zeekapitein nog werkzaam zijnde en de gehele wereld doorreizende, nu weer hier dan daar is, om op een eerlijke wijze brood voor mij en de mijnen te verdienen.

Zo kreeg ik eens een lading aan boord die bestemd was voor Brouwershaven (Zeeland). Het was in het jaar 1872 half Maart. Onze reis er naar toe was vrij voorspoedig geweest, niettegenstaande de voorjaarsstormen woedden. Op 20 Maart, Zaterdag, hadden wij onze lading gelost en bleven nog een paar dagen op orders wachten.

De volgende dag dan, zijnde de dag des Heeren, ging ik met mijn geliefde vrouw, stuurman en matrozen aan de wal, om voedsel voor onze ziel te vinden in het huis des Heeren.

Wij kwamen terecht in de Christelijk Gereformeerde Kerk, waar Dominee Wiersma, die toen te Zierikzee stond, maar ook deze plaats, die vacant was, moest bedienen, het Woord zou spreken in een nog niet lang geleden nieuw gebouwd kerkje. Met zeer veel aangenaamheid sprak de waardige dienstknecht des Heeren over de grote genade, die er is in Christus Jezus voor arme ellendige zondaren.

Na het eindigen van dezen morgen Godsdienst werden wij bij een vriend op een kopje koffie verzocht, waar niet alleen wij, maar vele anderen samengekomen waren. Met veel genoegen was ik daar enige ogenblikken bij deze vrienden.

Toen wij naar boord zouden gaan, vroeg ik waar wij nu 's middags moesten wezen, omdat wij vreemdelingen waren, men deelde ons mee, dat het 's middags geen Kerk was, dat Z. E. D. nu weer naar de stad terug was.

Natuurlijk speet zulks ons erg. O, geliefden, men moet zeeman geweest zijn om de Openbare Godsdienst te leren waarden, waar men dan zo dikwijls van verstoken is. Daarom was het voor ons een grote teleurstelling, dat 's namiddags des Heeren Huis zou gesloten zijn, waar wij 's morgens met zoveel aangenaamheid waren samen geweest.

Ik wees de vrienden, waarvan er van de Kerkeraad bij waren, op het onverantwoordelijke van zoiets. Ik wees hun op het nieuwe Kerkje dat zeker met gebed was ingewijd, en hoe in de tenten der samenkomsten in Israël, de lampen altijd moesten brandende zijn en de deuren zouden openstaan.

Maar wat ik ook zei, het hielp niet, er was geen predikant of iemand anders die een woord kon spreken. Wel konden wij bij de vrienden blijven, die met clubjes of gezelschappen bij elkander kwamen, maar dit deed ik niet. Ik zei waar een tent der Samenkomsten is, daar is zulks niet alleen overbodig, maar ook niet geoorloofd. Wij

bleven dan het overige van die dag aan boord, en ik hield zelf Godsdienstoefening zoals ik dat altijd gewoon was te doen als wij op de grote wateren waren, gewoonlijk deed ik zulks 's morgens en 's avonds.

Maar mijn woorden waren daar niet alle verloren gegaan, bij die vrienden was een Ouderling geweest uit de kerk van het naburige Scharendijke, die had dat woord ter hart genomen dat 's Heeren Huis niet mocht gesloten zijn op Sabbat. Ook bij hem was zulks het geval. Hij had daar geen rust bij voor hij mij gesproken had. De volgende week bleef ik op de rede liggen en in die tijd kwam mij die man opzoeken.

Wij spraken met elkander over vele onderwerpen, maar eindelijk kwam onze vriend met zijn vraag voor de dag, of ik namelijk genegen zou zijn om op de volgende dag des Heeren een woordje bij hen in de kerk te spreken.

Na de Heere te hebben gebeden om wijsheid, heb ik onder vele smekingen om zijn hulp, het voorstel aangenomen.

Als in een ogenblik was dit nu bekend door het gehele land, dat de volgende rustdag te Scharendijke een zeekapitein zou prediken. Bij velen was dit een groot wonder en met recht, wat zal een zeeman gaan spreken, die wel een driemast schip kan commanderen, zal die nu hen gaan leiden tot Jezus.

Ja geliefden, voor de Heere is niets te wonderlijk. Hij is nog dezelfde Heere, Die de vissers uit Galiléa riep om te prediken, Die mij ook riep en sterkte en heeft bijgestaan.

Ik had op Schotland eens een woordje gesproken, voor een oude Presbyteriaanse Leraar en voor ik daar zou spreken, zei die oude waardige man tot het volk, Gemeente, als u nu dezen avond eens zag of hoorde dat het paard achter de wagen werd gespannen, dan behoeft u dit niet te verwonderen, of tot ergernis te zijn, want het zal een zeekapitein zijn die spreekt, die niet heeft gestudeerd voor leraar, als ik op het ogenblik zijn plaats op het schip als kapitein moest innemen dan zou het vrees ik nog veel ellendiger uitkomen.

Al doet hij sommige dingen geheel verkeerd, dan weet ik nochtans dat zijn doel goed is. Zie, dat nam alle veroordeel weg, want zo is het.

Ik heb meer dan eens zeer voorname leraars bij mij aan boord gehad, die nauwelijks alleen konden sturen in de haven, wat zou het zijn als zij eens met mij mee geweest waren in loeiende storm.

Nu zou ik als zeeman komen als de Heere het wilde. En die mare ging het gehele land door, dat was nooit gebeurd, op bijna alle dorpen was het slechts enige dagen bekend geworden. Ook op Kerkwerf was het gerucht gekomen, waar ook alle monden vol waren van het nieuws.

Spoedig was ook dit gerucht gekomen op het hofje, dat bewoond werd door haar, van wie dit werkje is, n.l. Kaatje van Dongen, Weduwe L. van der Wekken.

Haar schoondochter deelde het haar mee, maar zij vooral was er niet mee in haar schik, zoals zij mij later zelf heeft meegedeeld.

'Het zal nu nog erger worden, zo sprak zij, wie heeft het ooit gehoord, nee ik verzeker u, als de mensen het zo goed als ik wisten, wat die zeekapiteins zijn, als zij aan de wal zijn, dan zouden zij er niet heengaan. Want het zal die vent wel nergens anders om te doen zijn als om de mensen te bedriegen. Men moet zoals ik te Brouwershaven geboren zijn om te weten hoe die zeelieden als hun schip op de roede ligt, tekeer gaan aan de wal, de meesten zijn vrijmetselaar die het liefste 's Zondags op straat zitten te drinken en alle goddeloosheid bedrijven.'

En hoewel haar dochter al zei, moeder u moet ze toch niet allen over een kam scheren, er zal toch wel eens een enkele goede bij zijn, zij hield vol. 'Ik ga er volstrekt niet naar toe, want ik heb al gehoord dat de vorige Zondag, zijn vrijmetselaarsvlag de gehele

dag uit de top van de mast heeft gewaaid.

Wat haar kinderen, die zo graag eens wilden gaan luisteren, ook zeiden, zij wilde niet mee, maar zij ging naar een buurvrouw die erg sukkelende was en waar zij veel van hield, waarvan zij ook dikwijls in haar brieven sprak. Maar terwijl zij daar was, liet zij zich toch overhalen om mee te gaan en dan maar bij een nichtje te blijven. Maar toen zij te Scharendijke bij nichtje kwamen, stond zij al gereed om ook naar de kerk te gaan.

Kaatje zeide: waar ga je naar toe lieve nicht? Naar de kerk was haar antwoord.

'Zult gij waarlijk jezelf ook nog laten bedriegen door die vent', sprak Kaatje.

Maar nichtje zei, dat zal hij niet doen, zeker komt hij, en de kerk zal te klein zijn. En u moet ook mee, want dit is een groot wonder van God dat wij zeker moeten gaan horen en zien, al moesten wij er ons naar toe laten dragen.

Zo was dan het ogenblik gekomen, dat ik met de mijnen van boord moest en op weg naar de kerk. Er waren twee mannen gekomen om ons af te halen.

Het waaide een stevige Marszeilskoelte en er stond daar nog al veel deining, ook was het zeer lastig om aan wal te komen, vooral voor mijn vrouw en dochter, omdat wij wegens het lage water niet met de boot maar over stenen de wal moesten trachten te bereiken. Ja, wij hadden de Heere gesmeekt ons te willen geleiden en zo kwamen wij bij de kerk.

Het gehele dorpje was op de been; wij gingen eerst nog even bij een ouderling, waar wij zeer hartelijk werden ontvangen, er werd een vers uit Psalm 116 gezongen en wel de twee laatste,

*Ik zal uw naam met dank erkennen,
Verheffen, u al mijn geloften brengen,
Ik zal liefde en lof voor u ten offer mengen,
In 't heiligdom, waar 't volk vergaderd is.*

*Ik zal met vreugd in 't huis des Heeren gaan,
Om daar met lof uw groten naam te danken,
Jeruzalem, gij hoort die blijde klanken,
Elk hef met mij de lof des Heeren aan.*

Daarna werd door een oud man een zegen afgesmeekt voor sprekers en hoorders.

Toen ik aan het kerkje kwam, stonden er wel zoveel buiten, als dat er in waren. De ouderling die met mij was, vroeg of ik niet bang was. Maar ik moest zeggen: nee, de Heere, hoop ik, zal mij sterken.

Het volk dat buiten stond, en mij niet kende, wilde mij niet binnen laten dringen, maar toen zij begrepen, dat ik de spreker was, haalden zij mij binnen. Met een paar woorden te spreken, kon er nog zeer veel volk in geplaatst worden, totdat het kerkje stampvol was.

Ook moeder Kaatje was meegekomen. Zij was bijna gedwongen geworden door de familie. Ook zij had toen een plaatsje bekomen.

Ik zei: *Lieve mensen, als wij mogen verwaardigd worden om in de Hemelzalen te komen, dan zullen wij niet behoeven te dringen want daar zal ruimte genoeg zijn voor allen die er voor zijn uitverkoren.*

Dit eerste woord, dat ik sprak, viel bij moeder Kaatje al zo in haar hart, dat terstond alle veroordeel bij haar weg was. Wij zongen psalm 107 vers 12, waarna ik de Heere om Zijn zegen smeekte.

Ik sprak over Genesis 6 vers 3, de 120 jarige Arkbouw van Noach. Ook des middags en 's avonds telkens voor een grote schare met veel zegen. De Heere was in ons

midden, zoals spoedig mocht blijken. Zeer kort geleden, hoorden wij dat op die dag zielen waren gewonnen voor het Koninkrijk des Heeren Jezus Christus.

Ook moeder Kaatje had een beschamende zegen genoten niettegenstaande haar opstand tegen mij als zeekapitein, wilde de Heere toch juist dit aan haar ziel zegenen.

Zij heeft mij meer dan eens betuigd: 'nooit heb ik zo gehoord als, juist op die dag.' Zij was beschaamd geweest dat zij zoveel had gesproken over mij, en op dezelfde dag moest zij haar hart tegen mij lucht geven, en belijden: 'Ik heb gesproken wat ik niet wist, en ik beschuldigde de onschuldige. Nu heb ik gezien, dat waar de Geest des Heeren is, dat daar vrijheid is. Ja, nu heb ik gehoord, dat het de Heere hetzelfde is om een zeekapitein, of iemand anders te gebruiken in Zijn wijngaard.'

Op die dag zijn tussen mij en de mijnen en moeder Kaatje met de haren en vele andere vrienden daar banden gelegd, die met de dood niet zullen worden verbroken.

Wij bleven tot middernacht bij die vrienden met zeer veel genoeg, waarna zij ons weer aan boord hebben gebracht.

Dat was nu, mijn vrienden, de kennismaking met vele vrienden op het eiland Schouwen, voornamelijk met moeder Kaatje. Dikwijls heb ik gezegd: O, wat was dit een wondere weg. Ja, dat heeft de Heere zelf zo bewerkt. Het is mij altijd een zeer genoeglijk aandenken geweest, die eerste kennismaking in Zeeland.

Kort wens ik nu nog mee te delen, wie moeder Kaatje was, en gebleven is tot aan haar dood.

Zij werd geboren te Brouwershaven in het jaar 1813, de 18^e Maart, en is overleden te Kerkwerf 7 Augustus 1885. Ze was van geen rijke afkomst, maar de Heere heeft haar wonderlijk gezegend, zodat ze met haar zo talrijk gezin nooit gebrek heeft gehad. Haar man heeft ze vroeg door de dood verloren, maar zoals ze zelf heeft uitgedrukt in een van haar brieven, was de dood van haar man het leven voor haar ziel, het middel om haar met de Heere te doen leven.

Zoals ik reeds zei, ze had een zeer talrijk gezin en zoals iedere lezer uit haar brieven zal kunnen bemerken, had ze veel liefde voor haar kinderen en kindskinderen, vandaar dat ze veel, zeer veel kommer moest doorworstelen, dan had ze te lijden met die, dan weer met een ander.

Ook had ze veel zorg voor haar kinderen op stoffelijk gebied, en dat veroorzaakte soms veel kommer voor haar, daar zij er als vader en moeder geheel alleen over gesteld was. Ze was voorts ene waardige Christin, door wie vele zuchtingen zijn opgezonden voor huisgezin, kerk en vaderland. Meest altijd leefde ze in een zeer bekommerde toestand van haar ziel. De Heere heeft haar echter in genade aangenomen, niet om harentwil, maar om Zijn Zelfs- en grote Naams wil.

Zij had zeer vele vrienden op het eiland Schouwen en daar buiten. Ik heb vele aangename uurtjes met haar doorgebracht, want ik ben met de mijnen zeer nauw aan haar en de haren verbonden geworden door de band der liefde en der eensgezindheid.

Toen ik de eerste maal, die ik zo even heb verhaald, weer was vertrokken naar de vreemde, en een brief van mijn geliefde vrouw ontving, die toen aan de wal was gebleven, was er ook van Kaatje een brief bij, en zo hebben wij altijd veel gemeenschap met haar gehad.

Zeer dikwijls heb ik haar en al haar kinderen persoonlijk bezocht, en zij ons. Als ik dan weer eens bij haar kwam, sprak ik telkens te Scharendijke, ook te Haamstede, Zierikzee, Nieuwerkerk, Oosterland en Bruinisse. Menigmaal ben ik met haar naar Sint Philipsland geweest waar haar herder en leraar woonde, de Weleerwaarde heer dominee P. van Dijke. O, wat aangename uurtjes hebben wij ook daar doorgebracht,

voor me zijn dit onvergetelijke stonden gebleven.

Door haar ben ik in kennis gekomen met zeer velen van 's Heeren kinderen, en ware Sionieten. En daar waren nog al veel meer bijgekomen, nadat ik mijn laatste schipbreuk had geleden; omdat ik toen opnieuw door de Heere voor een watergraf ben bewaard gebleven en wonderlijk gered geworden, en nu veel meer gelegenheid had om haar te bezoeken.

Van toen af heeft de Heere me opnieuw aan zijn zalige dienst verbonden, om het Evangelie te prediken aan arme verloren zondaren.

Dikwijls sprak ik het woord Gods op zeer vele plaatsen, op Schouwen en Duiveland. Ook op vele andere plaatsen in Zeeland, zodat ik door moeder Kaatje zeer veel vrienden in Zeeland heb gekregen, ja half Zeeuws ben geworden.

Met haar bezocht ik ook al haar kinderen op Zuid-Beveland. Ze reisde veel met ons mee, was soms zes à zeven weken bij ons aan huis. Als er behoefte was, vond haar hand altijd iets om te helpen, want de Heere had haar in het tijdelijke gezegend boven bidden en denken.

Door haar ben ik zo innig ziels verbonden geworden, aan de zo beminden **dominee P. van Dijke**, die ik zeer dikwijls bezocht heb.

Nimmer zal ik de dag vergeten, toen wij dezen zo waardige Godsgezant hebben grafwaarts gedragen op de 8^e Maart 1883, hij is dus ruim twee jaren voor moeder Kaatje afgereisd. O, wat heeft ze er onder geleden want ze was zo aan de dominee verbonden. Ja, het was een aandoenlijke begrafenis, vele tranen werden er gestort, ook door Kaatje.

Maar de Heere, Die zowel het einde als het begin van ons leven bepaald heeft, zowel het uur dat wij zullen sterven, als dat van onze geboorte, zou ook haar oproepen naar zalige gewesten, daar zou ze dan eeuwig met haar Heiland verenigd zijn, en met alle de heiligen.

Op het laatst van haar leven bezocht ik haar nog al eens, dan spraken wij nog al veel over het zalige voorrecht, dat te wachten is voor dengenen die God vrezen. Wat het zijn zal, die schare te ontmoeten die niemand tellen kan, van allerlei volk; niet alleen Nederlanders zullen de Zaligheid beërven, maar ook Laplanders, Turken, Moren, Russen en Javanen, ja van alle talen, natiën en volken.

Zeer veel zou ik hiervan kunnen meedelen, wat ik zo al heb ontmoet op het rond der aarde, maar dat is hier de plaats niet; als ik met moeder Kaatje daar over sprak, vlogen de uren voorbij, en mochten wij dikwijls ervaren, dat waar twee of drie in zijn naam vergaderd zijn, Hij zelf in hun midden zal zijn.

De laatste maal bezocht ik haar in April 1885. Ik was enige dagen bij haar geweest, toen ze voorstelde een eindje met me te gaan wandelen naar een van haar schoondochters, dat met veel moeite gepaard ging, omdat ze zo erg zwaar van lichaam was, kon ze moeilijk lopen; vooral op het laatst van haar leven, toen werd ze aangedaan met astma. Wij wandelden zeer langzaam terug, gedurig moest ze wat rusten; zo waren wij genaderd tot bij de Nieuwe Begraafplaats van Kerkwerf. Ze was zo erg vermoeid, dat ze tegen het hek een weinig moest uitrusten; zeer goed zag ik, dat ze me iets wilde zeggen, dat er iets op haar hart lag, dat ze me wilde openbaren, en ik had niet misgeraden. Ze opende haar mond en zeide: "Kapitein, dat is nu de Nieuwe Begraafplaats, waar nu bijna een jaar op begraven is geworden; van mijn kroost ligt er nog niemand op, die liggen allen op het oude, maar wie weet hoe spoedig de Heere een scheiding tussen ons zal maken en mij hier zal laten rusten."

Toen ze dit gezegd had, begonnen haar ogen te fonkelen en ze sprak het volgende:

"Lieve kapitein, het is of ik gevoel, dat ik niet lang meer op aarde zal verkeren, maar spoedig hier in de Hof neerzinken zal, zou u me nu wel willen beloven, dat u me dan hier ten grave zult helpen bestellen, als de Heere u in het leven en de gezondheid spaart, zoals u dat onze geliefden dominee van Dijke hebt gedaan. Ik zal u dan, zo sprak ze verder, ook beloven het u te helpen doen, als u eerder als ik opgeroepen mocht worden, al moest het nog zoveel kosten, en al moest ik dan ook naar Schotland komen, of waar u dan ook kwam te sterven."

Ik beloofde wat ze me verzocht, en nauwelijks had ik ja gezegd, of ze stak haar hand naar de hemel, en zei: "dat hebt U gehoord, Vader van alle barmhartigheid", waar ik wel wat van schrok.

Zo zijn wij dan eindelijk thuis teruggekomen, en de andere dag heb ik haar vaarwel gezegd, om haar op aarde niet meer te zien.

Het scheen, dat ik haar niet ten grave zou helpen brengen, maar dat ik voor haar zou heengaan, naar de eeuwigheid. Kort daarna, toen ik weer terug was te Maassluis, zou ik te Vlaardingen het woord Gods prediken.

Het was op de tweede Pinksterdag, dat ik er met zeer veel genoegen geweest was; 's avonds zou ik vroeg naar huis wandelen, ik was al een eind weegs gegaan, toen me een groot ongeluk overkwam. Er kwam een man met een paard me voorbijrijden, en hoe het kwam weet ik niet, maar ik kreeg een zo hevige slag van het paard, dat ik in de sloot terecht kwam, daar lag ik in groot levensgevaar. Ik werd uit de sloot gehaald, en spoedig bij vrienden gebracht, daar bleek het, dat mijn rechterarm op twee plaatsen was gebroken en voorts geheel gekneusd, die niet kon gezet worden, omdat hij zo vreselijk was gezwollen. O, wat heb ik daardoor pijnen uitgestaan. Ruim twee maanden heb ik er aan geleden, voor ik in staat was iets te kunnen doen. Zeer dikwijls heb ik toen gedacht, dat dit het middel zou zijn, dat de Heere gebruikte om me van mijn post af te lossen. Maar de gedachten des Heeren waren anders, ik knapte zachtjes aan op.

Gedurende mijn pijnen, had ik van Kaatje brieven gekregen, die getuigden van haar liefde tot ons; dikwijls had ze willen komen, maar haar kinderen lieten het haar niet toe, met het oog op haar verzwakte toestand, waarin ze verkeerde. Ik was nu weer hersteld, en meende over een dag of twee haar eens te gaan opzoeken. Maar ook hierin had ik mis gedacht.

De 7e Augustus 1885 was genaderd. Ik had met mijn vrouw 's morgens nog over moeder Kaatje gesproken, en enige ogenblikken later bracht de post ons de treurige tijding, dat Kaatje was overleden. Hoewel het voor haar een niet uit te spreken gewin was, om van een lichaam der zonden verlost te zijn en God nu in volmaaktheid te kunnen dienen, was het voor ons een zwaar verlies. Wij hadden in haar een lieve zuster, ja een moeder verloren.

Dadelijk ben ik er met mijn geliefde vrouw naar toe gereisd, om volgens onze belofte haar stoffelijk overschot aan de aarde toe te vertrouwen. Dat hebben wij gedaan met zeer vele mensen; zeer veel tranen werden gestort bij de grafkuil, het was of er een grote der aarde werd begraven. Maar het was nog meer, het was het stof van een hemelburgeres, die nu eeuwig met haar Zielenvriend, Die haar kocht met Zijn bloed, zal zijn. *De gedachtenis des rechtvaardigen zal tot zegening zijn.* Zo ook hier, geen dag gaat er voorbij, dat wij niet met zegen, troost of bemoediging over haar denken.

Vele brieven had ik van haar liggende, die alle van haar eenvoud en oprechtheid

getuigden. In de hoop, dat ze velen tot zegen mogen verstrekken, heb ik ze hier het licht doen zien, ook andere die ze aan een oude vriend heeft geschreven. Natuurlijk heeft ze dat nooit met dit oogmerk gedaan, de Heere zou er evenwel zijn zegen over kunnen gebieden, mocht het zo wezen.

Moeder Kaatje is nu boven, wij nog beneden. Kaatje is nu reeds in de haven der heerlijkheid en der behoudenis. Wij zijn nog in het midden der zee, en gedurig schijnen wij met één golfslag te zullen omkomen. Nog een klein ogenblikje, dan haalt de Heere alle zijn schepen binnen, hetzij voor eeuwig wel of wee.

Welzalig dan zij, die het anker mogen neerleggen in de veilige haven, om dan met al het landvolk en de zeelieden, die dan zijn aangeland uit alle landen eeuwig met de Heere Christus te heersen. Aldaar zal dan geen nacht of geen zee meer zijn, noch moeite noch pijn, noch scheiding, noch dood, maar een eeuwig leven met Hem, Die dood geweest is en nu leeft in alle eeuwigheid.

Hij geve het allen die dit zullen lezen of horen lezen. Hem ze de eer, lof en dank tot in aller eeuw, en eeuwigheid. Amen, ja Amen.

Maassluis, Maart 1889.

P. 'T HART,

Oud zeekapitein.

MEDEDELINGEN

door Kapitein P. 't HART te Maassluis.

Als naschrift op het voorgaande wens ik nog enkele mededelingen te doen van hetgeen me is wedervaren op de zee en op het land nadat ik mijn reis van Brouwershaven had voortgezet waarvan ik reeds heb gesproken.

Wij waren naar Schotland gevaren, waar wij onze lading zouden lossen in een van de vele plaatsen aan de kust gelegen. Het was op het laatst der week, dat wij er kwamen, en ik had wegens mijn drukke beroepsbezigheden geen tijd om aan wal te gaan voor de rustdag, om het arme volk des Heeren op te zoeken, zoals dit mijn gewoonte was, opdat ik dan zou weten, waar des Heeren volk op zijn dag samenkwam.

Op zondag ging ik daarom maar niet aan wal, noch een van mijn bemanning, als ik niet ging, bleven ze ook aan boord. Volgens gewoonte ging ik dan zelf voor om een woordje te spreken tot mijn bemanning.

Zodra de Zondagmorgen aan het Oosten was verrezen, zetten wij onze grote kerk- of Bethelvlag in de top van de mast, als teken, dat bij ons aan boord godsdienstoefening werd gehouden. Ik denk dat velen mijner lezers wel zullen denken, wat zegt u daar, de grote kerkvlag in de top van de mast; wat betekent dat? Dat zal toch wel niet veel goeds in zich hebben, is 't wel?

Wees niet te voorbarig vrienden, ik zal het u eens duidelijk maken. Er bestaat onder de zeelieden een vereniging, een gemeente, die haar leden heeft over de ganse wereld. Ze wordt genoemd de Bethel-gemeente. Enkel zeemannen worden als lid van die gemeente opgenomen. Het doel van die gemeente is zoveel mogelijk zielen te helpen winnen voor het Rijk van Koning Jezus.

Ieder lid doet de plechtige belofte, het woord Gods te zullen spreken, hetzij in het openbaar of in stilte aan arme verloren zondaren, die op zee hun dagen moeten slijten, en zoveel tijd verstreken zijn iets anders te kunnen horen dan de elementen en het vloeken hunner medereizigers naar de eeuwigheid. Elke zeeman, die alzo gezind is, kan lid van de Bethel-gemeente worden, hetzij men kapitein, stuurman, of mindere in rang is, zelfs ook matrozen. Als teken krijgt ieder lid een grote en een kleine vlag. De kleine om in de wind te laten waaïen, is enkel een witte met een blauwe ster in het midden, als teken, dat er een ster is opgegaan in Jacob, dat het grote licht, de Zon der gerechtigheid verschenen is.

De grote of kerkvlag is ook een witte met de woorden "Bethel" er midden in, daarbij een blauwe duif met een olijftak in haar bek, gedachtig aan de geschiedenis van Noach en het verbond, dat God met hem maakte. Omdat ik ook lid der Bethel-gemeente was, liet ik zoals ik zei, mijn vlag uitwaaïen.

Als men die vlag ziet, is het of men het Paulus hoort roepen: "Ik schaam me het Evangelie van Christus niet, want het is een kracht Gods een ieder die gelooft, eerst de Jood maar ook de Griek."

Diezelfde vlag mijn vrienden, had ik ook te Brouwershaven laten waaïen, dat hadden de mensen toen voor een bewijs, aangemerkt dat ik vrijmetselaar was.

O, wat kan iemand door onkunde verkeerd oordelen. Nee, dit is geen teken van vrijmetselarij, maar juist van het Christendom. Als de een of ander ooit ergens mocht komen, en zulk een vlag op een schip zien, gaat er gerust aan boord, u zult er zeker welkom zijn. Al was het dat ze u niet konden verstaan, ze zullen u bepaald vriendelijk ontvangen, als u slechts op hun vlag wijst, en kunt u er mee spreken, dan zult u vernemen, van de grote liefde des Vaders door het zenden van Zijn Zoon, ook voor arme verloren zeelieden.

Bijna duizend kapiteins en stuurmannen waren lid van de gemeente toen ik nog op de

grote wateren rondzwierf, daarom vele minderen in rang, die ook wel hetzelfde teken hebben, maar omdat ze geen bevel op het schip hebben, mogen ze de vlag niet laten waaien. Nochtans werken ze mee, tot de ^uitbreiding van het Godsrijk.

Ja, geliefden de Heere werkt overal met Zijn Geest veel meer als wij kortzichtige mensen weten. Onder allerlei volk, want de leden van de Bethel-gemeente waren niet alleen Nederlanders. O, nee het allerkleinste getal zelfs. Velen zijn Engelsen, Noormannen, Schotten, Russen, ja zelfs uit Palestina, Duitsers en anderen.

En die allen werken mee om het Evangelie te prediken, aan alle creaturen, en wie kan zulks nu beter tegen een zeeman doen, dan juist een zeeman, die zelf alle gevaren kent en weet wie aan het zeeleven verbonden zijn.

Met het oog op Hem Die de zee eenmaal zal teniet doen, Die alle de doden ook uit de zee zal oproepen, wordt het werk ook door onze broeders voortgezet, smekende, dat velen mogen toegebracht worden tot de gemeenten, die zalig zullen worden.

Daar wij dan, zoals ik reeds zei, de Bethel-vlag lieten waaien als bewijs dat wij Godsdienst oefening aan boord hielden, en dit hier geen onbekend teken was, kregen wij veel bezoekers aan boord, die allen met bootjes of sloepjes aan boord kwamen omdat wij niet aan de wal konden komen wegens de grote drukte van de stoomvaart.

Wij lagen een eindje van de wal gemeerd, maar ze ontzagen geen moeite om aan boord te komen. Ik had wel opgemerkt, dat er veel volk aan boord was gekomen terwijl ik sprak, maar ze hielden zich zoveel mogelijk stil dat het niet erg hinderlijk was.

Toen dan de oefening gedaan was, kwam ik op het dek, waar ik veel vreemde gezichten zag, die tot me zeiden in hun landstaal: "O, kapitein, wij hebben ons vergist en zijn teleurgesteld, want wij hadden gehoopt een Woord Gods te zullen horen spreken in onze taal, maar het was een vreemde, die wij niet verstaan hebben; O, wat spijt ons zulks. Wij waren op het teken der vlag afgekomen, dat ons toeriep: "Komt maar hier, hier is de plaats des gebeds". Wij zijn gekomen, maar gaan onverrichterzake terug."

Daarop sprak ik hen aan in hun eigen taal en zei tot die mensen, die met tranen in de ogen stonden van spijt: "Ach, lieve mensen, hebt u dan waarlijk behoefte aan een woord Gods door een mens tot u te spreken van de weg der zaligheid?"

"Ja, kapitein," was het als uit een mond, "daartoe zijn wij gekomen vanuit het gebergte en hebben geen moeite ontzien."

Ik zei, ik zal dan nog maar eens Godsdienst oefening houden in hun eigen Schotse taal; over een half uur zou ik aanvangen.

In dat half uurtje waren nog zovelen aangekomen, dat de kajuit ze bijna niet kon bevatten, en mijn bemanning op het dek moest staan en zitten.

Ik sprak tot hen over de Openbaring van Johannes 22 12: "Ziet ik kom haastiglijk". De Heere gaf me veel van de zalige invloeden van Zijn lieven Geest om te spreken, en het volk een open oor en lust om te horen, zodat wij een recht gezegend ogenblikje hadden.

Wij spraken nog al lang tezamen na onze Godsdienst oefening, en nadat wij verteld hadden dat wij er nog enige dagen zouden blijven vertrokken zij, blijde zijnde bij ons geweest te zijn. Toen ze vertrokken waren, vond ik in de kajuit een traktaatje waar een vrouw gezeten had. Ik raapte het op en schrok een weinig, want er was een goud pond, (f 12.-) onder gelegd. Zeker voor de moeite, ja, zo dacht ik, weet de Heere alleen wat wij behoeven. Waar wij om geen geld vragen, daar wordt toch vrijwillig gegeven, duidelijk zag ik er de goede hand mijns Gods in.

Nauwelijks waren deze vertrokken, of ik kreeg al weer ander bezoek. Velen waren

teruggekomen om me te vragen; of ik in 't openbaar op het dek van mijn schip wilde spreken, dan zouden ze de **havenmeester** verzoeken me een plaatsje aan de wal te bezorgen met mijn schip.

Ik liet me bijna dwingen zulks te doen. Op een oogwenk waren ze bij de havenmeester geweest, en die goede man liet terstond een grote stoomboot voor een klein Hollands schip ruimen. Toen de kapitein vroeg waar die ruimte voor nodig was, zei de havenmeester: because the Lord needs this; *omdat de Heere die nodig heeft*.

Zeer gemakkelijk was mijn schip aan de wal gebracht en des avonds sprak ik tot een zeer grote schare, die van alle kanten waren gekomen en op het rond van mijn schip zaten en stonden, het was een lust om te zien in zo'n drukke zeehaven, dat daar zo een beweging was, de een kwam met een stoel, de ander met een bank, de derde weer met wat anders opdagen.

Waarlijk, daar was zo'n grote behoefte om het Woord Gods te horen, dat ik beschaamd werd, als ik over mezelf en mijn arme vrienden in het vaderland dacht. O, wat is bij ons de lust toch klein, niets mag er in de weg zijn of men gaat eenvoudig niet (meer) naar de kerk. Ik heb de tijd nog, zegt men gewoonlijk, de kerk loopt niet weg en de dominee ook niet.

Hier was het anders, er was behoefte, de mensen waren hongerig en dorstig naar het woord Gods. Ik stond op een watervat op het achterschip om allen te kunnen zien, en sprak met hen over de enigen weg n.l. *Jezus Christus nodig tot zaligheid*. Ik kreeg die avond zulke banden aan die vreemde mensen en zij aan ons, dat ik hen nimmer zal vergeten.

De hele week was ik er nog, en was als mijn zaken het toelieten aan de wal, dan bij de een, dan bij de anderen, om met hen over God en Zijn zalige dienst te spreken. Altijd is dat mijn lust geweest als ik ergens was, om het arme volk des Heeren op te zoeken, en dan heeft me dat nooit beschaamd van welke kerk of genootschap ze waren, of welke vlag ze voeren, als Jezus maar in het midden was.

In die zelfde week kreeg ik aanzoek om aanstaande zondagavond in de grote Rechtszaal der stad Edinburg het woord Gods te willen spreken. Onder veel strijd en verzuchtingen, heb ik eindelijk daarin ook toegestemd; door het stadsbestuur werd een zeer grote zaal van het Rechtsgebouw voor dat doel gratis met alle liefde afgestaan. En zoals dit altijd het geval is in Engeland of Schotland, men was vlug en handig om dit nieuws alom bekend te maken. Door aanplakbiljetten was het overal door de hele stad bekend gemaakt, 's Zaterdags was in bijna iedere winkel een groot biljet aangeplakt of opgehangen waarop met vette grote letters te lezen stond, dat 's Zondagsavonds zes uur in de grote Rechtszaal een Hollandse zeekapitein Godsdiensstoefening zou houden in de Schotse taal.

De zondag brak eindelijk aan, ik ging met mijn volk des morgens naar de vrije Schotse Kerk, waar ik een plaats bekwam naast de officier van Justitie, met wie ik na de kerk aangenaam kennis maakte en sprak. Als een lopend vuurtje was het bericht rondgegaan, wat die avond zou geschieden, als ik door de stad ging, zeiden ze overal : "dat is die kapitein nu."

O, geliefden, wat heb ik toch die dag een zware strijd te kampen gehad. Van alles maakte satan me wijs, en zo werd het eindelijk avond. Er waren in de haven vele Duitse schepen, waarop vele bekenden van me waren, die ook wel zeer gaarne 's avonds kwamen, maar ze zouden er niet veel aan hebben, omdat ik in het Schots zou spreken, en de meesten van hen die taal niet verstonden. Maar ook hierin werd voorzien.

Ik had een matroos bij me aan boord, een geboren Noord-Duitser, die ook lid was van

de Bethel-gemeente, een waarlijk lieve jongen, die de Heere in onverderfelijkheid liefhad, die zou een half uurtje voor me in het Hoogduits spreken, wat met graagte werd aangenomen.

Wij hadden vele oude kerk-Bijbels aan boord die wij meenamen voor de Duitse Godsdienstoefening. Wij hadden er zoveel, dat wij er drie zakdoeken vol hadden, die wij aan onze hand moesten meedragen. Een uurtje voor het begin der oefening gingen wij aan wal, om tijdig gereed te zijn. Nauwelijks waren wij met onze Bijbels in de hand op de wal gestapt, of wij werden door Rijksambtenaren staande gehouden en met alles behalve vriendelijke gezicht aangezien; na enige woordenwisseling werden wij genoodzaakt met deze heren mee te gaan daar ze ons voor smokkelaars hielden.

Wat wij hen ook zeiden of niet, het hielp niet. Zij deden niet eens de moeite om in onze zakdoeken naar de Bijbels te zien, maar omdat ze ons volstrekt niet kenden, verdachten ze ons van smokkelaars te zijn en mee moesten wij. Wij werden, zonder dat het door anderen werd opgemerkt, meegevoerd naar een voorlopige arrestkamer, die daar in de nabijheid van de haven was en bestemd om vreemde misdadigers of smokkelaars in te zetten.

Daar zaten wij nu; de deur werd alles behalve vriendelijk achter ons dichtgesmeten en gegrendeld. Wat nu aan te vangen, eerst waren wij erg boos, op die Ambtenaar of Dienaar der Wet. Zo hadden wij een poosje door onze gevangenis gelopen, ik en mijn stuurman, en de matroos, die ook zou spreken, wat zou er nu van terecht komen. Daar horen wij opeens de grote klok luiden, als bewijs, dat het een uur nog voor de aanvang van de Godsdienstoefening was. Op vele plaatsen in Engeland en Schotland is dat de gewoonte om een uur lang voor kerktijd langzaam te luiden.

Zodra ik de klok hoorde, zonk ik op mijn knieën neer, de anderen met mij, en wij weenden alle drie overluid en stortten ons hart in een vurig gebed uit, of het de Heere mocht behagen ons te verlossen. De Dienaar der Wet was intussen naar de officier van Justitie gegaan, "dezelfde waar ik 's middags bij geweest was," met het bewijs, dat hij die smokkelaars had gevangen gezet.

De officier werd driftig en zei: wat zal het nu nog worden op Zondag, zal nu mijn plan om de Hollandse kapitein te horen nog verijdeld worden, waarop de ambtenaar zei, 'heer overste, het is een de kapitein met zijn stuurman en matroos, die in het hok zit.' Met een ruk nam de officier de sleutel los uit zijn hand en riep: kerel, wat heb je nu toch gedaan? Zo hard hij kon lopen, kwam hij naar de gevangenis, - waar wij zaten - terwijl zijn dienaar hem naliep. Wij hoorden de sleutels rammelen, terwijl wij baden om uitkomst en nog voor ik het *amen* had uitgesproken, was de deur open en riep de officier: *kapitein, kapitein!*

De man kon van aandoening niet meer spreken, en wij geen van allen. Spoedig waren wij evenwel onze ontroering meester, en de officier sprak tot de ambtenaar: "Met hem zal ik het morgen wel verder afmaken, wegens uw onbedachtzaamheid en voorbarigheid."

Daar het nu hoog tijd was, dat wij naar de zaal zouden gaan, viel er verder niet veel te bespreken, maar haastten wij ons om ter plaatse te komen. Nooit heb ik meer mensen bij elkander gezien in een gebouw, als daar waren, het was nergens avondkerk, maar alle leraars hadden 's middags bekend gemaakt, dat heb 's avonds in het Rechtsgebouw Godsdienstoefening was door een Hollands zeekapitein.

De vrees en schrik was gelukkig nu geweken, daar was het ogenblikje in de gevangenis dienstig voor geweest. Do matroos zeide: "Wel, kapitein, wat is God toch groot en goed om ons daar zo een stil bidvertrek te bezorgen, en met Zijn lieve Geest in onze harten neer te dalen."

Hij sprak volgens afspraak het eerst kort in de Hoogduitse taal over de woorden: "Wie

zal ons scheiden van de liefde Gods." De Heere gaf hem veel vrijmoedigheid om voor zo een grote schare te spreken.

Daarna sprak ik in de Schotse taal over de woorden: "Wie getrouw zal zijn tot in de dood, die zal zalig warden." Kort ontvouwde ik deze waarheid, en toen ik ter toepassing overging, beliefte het de Heere om wonderlijk me aan te vuren.

Ik wees deze Schotse burgers op hetgeen hun vaders gedaan hadden voor de waarheid, hoe ze goed en bloed hadden opgeofferd, dat ze getrouw waren geweest tot in de dood, en nu zeker zalig waren, wat hen nu, als hun nakroost, ook te doen stond, om op dezelfde plaats te geraken.

Toen ik dit sprak was er zoveel werking onder de schare, dat er waren die uitriepen: "O, wat hebben wij toch gezondigd, en wat zijn wij ontrouw geweest en nog dagelijks."

Er was zelfs een man, die overluid schreeuwde, en uitriep: "*Lieve mensen wat moet ik toch doen om zalig te worden?*" Die man moest weggedragen worden, omdat hij het zo uiterst benauwd kreeg.

Daarmee eindigden wij, en de schare zong mij op het laatst biddend toe het laatste vers van de 22^e Psalm, de Schotse berijming.

Heb ik ooit met zegen gesproken, dan is het daar in die Rechtszaal geweest. Toen ik de zaal verliet riep men mij in het zijkamertje, waar ze die man hadden gebracht, die het onder mijn spreken zo benauwd had gekregen. Wie zal echter mijn verbazing beschrijven toen ik in die man de Rijksambtenaar herkende, die me enige uren te voren had gevangen genomen. Nu was hij gevangen genomen. O, wat had hij het benauwd, het scheen soms of hij er in stikken zou. Maar de Heere, Die het goede werk begint, zal het ook voortzetten en voleindigen, dat heeft Hij ook hier gedaan. Kort daarna is hij tot het volle bewustzijn gekomen, *dat God zijn God was, en zalig is hij niet lang daarna ontslapen.*

O, wat is de Heere toch vrij en wonderlijk in zijn doen, of zal dat geen wonder zijn. Ja eeuwig wonder van vrije genade, door Hem, door Hem alleen.

Ook op stoffelijk gebied werd ik daar buitengewoon gezegend. De gewoonte bestaat niet in Schotland, om in de kerk om geld te bedelen of gaven af te persen, maar alles wat er gegeven wordt, zijn vrijwillige offers. Zij wisten, dat de Hollandse zeekapitein niet rijk was, en een van die Heeren was met een schaal aan de deuren gaan staan waar veel, zeer veel in geofferd werd, vele gouden ponden en halve ponden.

Zo was ook deze avond achter de rug, de eeuwigheid zal het openbaren, voor hoeveel het tot een zegen geweest is. Als het zo is, Gode alleen de eer. De Heere zegende dan ook Zijn eigen werk.

Zo ben ik dan ook op het einde gekomen van deze meedelingen, mocht de een of ander er een zegentje door bekomen. Ook daarvan ze Gode de eer toegebracht.

Veel, zeer veel meer zou ik nog kunnen verhalen wat me als zeeman is wedervaren, op de grote wateren en op het land. Het is hier echter de plaats niet.

Meer dan eens heb ik gedacht, de wondervolle wegen, die de Heere met mij, onwaardige, heeft gehouden, op te tekenen. Ik heb zulks altijd gedaan, maar met mijn laatste schipbreuk heb ik ook mijn dagboek of journaal verloren.

Mocht de Heere me evenwel lust en tijd geven en Zijn indrukwekkende Geest, dan wenste ik het wel te doen. Mocht het dan maar verstrekken tot roem van Zijn Naam.

De Heere zegene nu ook deze geringe arbeid aan vele zielen. Amen.

Uw dienstwillige dienaar,

P. 'T HART

Oud-zeekapitein. Maassluis, Maart 1889.

EERSTE BRIEF, aan vrouw 't Hart

Kerkwerve, 3 December 1877.

Zeer geliefde vriendin,

Niet alleen omdat ik zo benieuwd ben naar u en uw huisgenoten, maar inzonderheid ook, omdat ik zo bekommerd ben over uw geliefden man, of hij te huis is of niet, is het dat me aanzet, om tot u te schrijven, wees zo goed laat me eens spoedig met een paar letters weten, hoe het met u gaat, zo het de Heere wil.

O, mijn geliefde vriendin de Heere besture mijn en uw hart om Hem alleen te volgen waar Hij met ons ook wil, zowel door 't onbezaaide als bezaaide, dat Hij ons dan bij de hand vatte om ons langs Zijn wegen te leiden. Want wij zijn van nature zulke weerspannige kinders, wij willen niet wat de Heere wil, hoewel dat ons niets baat, want wij moeten toch voort door de woestijn van deze wereld; want wij hebben hier. geen blijvende stad. O waarde vriendin, het is hier het land der rust niet; alleen bij de Heere is rust voor het arme zondaarshart, zoveel als de Heere nu de ziel bij Hem, als in de ware ark der behoudenis geeft te rusten, is het ook alleen waarlijk rustig. Dat zal wel, denk ik, de ondervinding zijn van al het arme Verbondsvolk, die arm zijn in zichzelf, arm in deugden, arm ook in gerechtigheid, maar rijk, zeer rijk zijn in hun God.

O, mijn geliefde vriendin, de Heere is zo een vrijmachtig, eeuwig Wezen, vrij ook in Zijn werken, vrij in Zijn handelingen. Die geen antwoord geeft van zijn daden. Hij bedroeft de mensenkinderen niet van harte. Mij althans heeft het dikwijls gegaan als Jozef, als ik meende dat alles ten mijn kwade werd aangelegd, bestuurde de Heere het juist ten goede; dat zal ook wel de ervaring zijn van al het arme volkje. De Heere doet dat juist om ons te spenen, aan al wat beneden is, om ons alzo vast aan Hem te verbinden en te ontbinden aan eigen wil en zin.

Zo het de Heere wil en wij leven, zal ik u aanstaand voorjaar wel eens komen bezoeken. Ruim drie jaren is het geleden, dat ik uw geliefde man heb gesproken. O, wat heb ik toen met veel genoegen kennis met hem gemaakt. Waarlijk, de Heere is toen met ons geweest. U zult begrijpen, dat ik dus lang verlangend heb uitgezien naar enige letteren, te meer nog omdat ik heb gehoord, van onze eerwaarden dominee P. van Dijke, dat die een brief van uw man uit de vreemde had ontvangen.

Nu ben ik, zowel als de vrienden, zeer benieuwd of uw man weer te huis is, of dat hij nog op de grote wateren zwerft; de Heere is ook een God van de zee.

Ik moet nu eindigen met hartelijke groeten, wij allen zijn naar het lichaam vrij wel.

Maar ik heb veel bekommelingen naar de ziel. O, mijn geliefde, de strijd is hevig, ik heb te strijden tegen een lichaam der zonde en des doods, voorts tegen een wereld die in het boze ligt, en ook tegen satan en de geestelijke boosheden in de lucht.

Nu mijn waarde, groet allen, die naar Sion vragen; groet ook uw geliefde kinderen van ons allen.

Vergeet niet spoedig terug te schrijven.

Uw geliefde Vriendin,

DE WED. VAN DER WEKKEN.

TWEEDE BRIEF.

Kerkwerve, 7 December 1877.

Waarde, geliefde Vriend,

Genade, barmhartigheid en vrede ze en worde u geschonken van Hem, die leeft in alle eeuwigheid, Amen.

Dat is de korte wens van uw zwakke zuster in het geloof. Ach, mijn geliefde zielevriend, wat waren wij verblijd, toen wij uw brief gisteren kregen. Wij dachten zeker, dat de Heere u in de golven had doen verzwelgen, vandaar dat ik voor vier dagen aan uw geliefde vrouw heb geschreven, maar Gode ze dank, mijn gedachten zijn niet des Heeren gedachten. Ja, de Heere handelt niet naar onze zonden, en vergeldt ons niet naar onze ongerechtigheden. Welnee, Hij de getrouwe Verbonds-God, gaat Zijn volk en erve in liefde voorbij; want hij ziet geen zonde in Jacob, nog overtreding in Israël; want anders waren wij allang verteerd, maar de Heere verandert niet. Ach, ach, Zijn liefde en ontfermend mededogen is ook op u geweest, toen u op de grote wateren rondzwierf, en hoewel u zeer nabij de dood geweest zijt, en de grote wateren u bijna hadden verzwolgen, heeft Hij toch geen lust gehad in uw dood, maar Hij heeft u gespaard, en daar heeft Hij zeker zijn wijze reden voor. Zeker is het dat de Heere nog veel werk voor u op aarde heeft. Ook heeft de Heere u willen sparen voor uw geliefde vrouw en kinderen.

Ja, waarde vriend, we weten de wegen des Heeren niet, wij zijn als de blinde aardmollen gelijk. Met één woord, wij zijn van gisteren, en weten in de toekomst totaal niets, maar zalig nietwaar, dat niets te weten en stil te berusten in des Heeren wil en weg, die Hij in Zijn aanbiddelijke wijsheid voor ons nodig keurt.

Nu, mijn geliefde ontvangt deze regelen in welstand, zoals wij door 's Heeren goedheid allen nog al mogen zijn, uitgenomen een kleindochter van mij, een meisje van dertien jaren, die is zwaar door des Heeren hand bezocht. Het arme kind lijdt aan een kliertering, dat gepaard gaat met een zeer hevig, bijna onophoudelijk hoesten. O, wat is dat voor liet moederlijk hart toch ook pijnlijk, en wat is er veel genade voor nodig, ook voor mij als grootmoeder, die er zo aan gehecht ben, omdat geduldig te dragen, om het aan het vrije, soevereine, eeuwige Wezen over te laten en ook Hem daarin alleen te laten regeren.

O, geliefde kapitein, wat is het toch zwaar om met onze kinderen en onze kleinkinderen zo te leven en te wandelen, dat wij eenmaal in de dag des gericht's kunnen zeggen: *Ziet, Heere, mij en dé kinderen, die Gij mij gegeven hebt.* Vooral wordt die taak zwaarder naarmate wij er velen hebben. Nu, de mijn is dan niet licht, zoals u weet is mijn gezin, grotelijks vermenigvuldigd. Ik heb nu reeds 45 kinderen en kleinkinderen. O, wat zal dat zijn om met die allen eenmaal voor God te moeten verschijnen. Ach, had ik meerdere kracht om ze steeds altijd aan de Heere over te geven.

Nu, geliefde vriend, ik moet nu weer eindigen. Ik heb met smart uw wederwaardigheden en tegenspoeden vernomen, inzonderheid uw schipbreuk. De Heere, hoop ik, zij uw stok en staf. Stel op Hem alleen uw vertrouwen, verlaat u op Hem alleen, ook in uw tegenspoeden. Hij, de weldoende God, vergelde u naar uw oprechtheid. Want ik heb wel vernomen dat u met het vergaan van uw schip nu juist alles kwijt zijt geraakt, dat u zo min uw schip als uw andere goederen had laten verzekeren bij een aardse macht of kantoor. O lieve vriend, wat al gruwelen er al gebeurd zijn en nog gebeuren, juist door die assurantiekantoren of maatschappijen, zowel tegen brandschade als andere ongevallen zowel op het land als op de zee. Dat is Hem alleen bekend, Die alles weet en gadeslaat. O wat is de zonde toch algemeen geworden. Ja, het schijnt geen zonde meer te zijn, daar toch de Heere heeft gezegd: *vervloekt is de man, die vlees tot zijn arm stelt; en die God tergen zoeken een verzekering* enz. enz. Nee, ik weet zeker, als wij onze ziel voor een eeuwigheid hebben toevertrouwd aan Koning Jezus, dat wij dan zeker alle onze aardse goederen, al hebben wij nog zoveel of nog zo weinig, wel aan Hem zullen durven toevertrouwen, Wiens al het goud en zilver is. En buiten Wiens wil geen haar van ons

hoofd kan vallen. Heeft Hij het nu goedgekeurd uw schip in de diepte te doen verzinken, en u als door een wonder te sparen, en te redden uit de diepe kolken der zee. Hij heeft nu nog wel middelen genoeg om u verder te onderhouden, als Hij besloten heeft u nog langer in dit tranendal te houden. Tot hiertoe heeft hij voor u en de uwen vaderlijk gezorgd. Ach, wat ik u raden mag, vertrouwt het nu verder maar aan Hem.

Ik besluit nu met hartelijke groeten van ons allen. Als gij nu eens wat van uw vele vermoeienissen zijt uitgerust, komt dan toch weer eens tot ons over, als 't u belieft. Maar laat het ons dan vooral toch weten, dan zullen wij u afhalen. Schrijft ons eens spoedig enige lettertjes terug, wanneer u denkt te komen.

Ontvangt ook nog de hartelijke groeten van onze zieke buurvrouw, het mens heeft tot nu toe nog geen gezond uurtje gehad.

Wees nogmaals van me gegroet, als van de minste onder de minsten.

Uwe vriendin,

DE WED. VAN DER WEKKEN.

DERDE BRIEF.

Kerkwerve, de 8 Februari 1878.

Zeer geliefde vrienden in de geliefden Heere, en Heiland, als ik dat zo eens mag noemen. Want Paulus zegt: "Een brood is het, zo zijn wij velen een lichaam." Dat lichaam bestaat uit vele leden en van ditzelfde is Jezus Christus het Hoofd. Dat is zo wonderlijk samen gevoegd, dat geen duivel noch wereld noch ook ons eigen verdorven hart er iets aan kan veranderen. Daarom noemt de Heere zijn Kerk of Gemeente, "een besloten wel, en een verzegelde fontein". O, wat is dat een voorrecht voor een kind van God, om binnen die muren een plaatsje te mogen hebben, in dat Vaderhuis door de Heere Jezus zelf toebereid, in die stad, die fondamenteen heeft, wiens Kunstenaar en Bouwmeester God is. O, zalig hen, die zulks ten dele valt, die een witte keursteen van God krijgen met een nieuwe naam er op, die niemand kent, dan die hem ontvangt. Een naam, beter dan der zonen of dochteren.

Maar dat komt er tegenwoordig niet zo nauw meer op aan, naar het schijnt; het is nu een geheel ander Christendom geworden als dat was in de dagen der Discipelen, en Apostelen, in de dagen van de eerste Christengemeente. Dat waren bijna allen ongeleerde, eenvoudige mensen, maar de Heere werkte veel met zijn Geest in hun harten. Ook waren de Apostelen niet op een hoge school geweest, om daar te leren prediken, het waren ongeordende leraars. nee, maar nu zou ik me gaan verspreken, niet waar? ze waren wel degelijk op de hogeschool geweest; op de school, waar de Heere Jezus de Opperste leraar van is, en van Hem waren ze dan ook recht geleerd, en van Hem hadden ze hun ordening ontvangen, en zo toegerust, gingen ze er op aan, zonder buil of male, en de Heere wrocht krachtelijk mee.

O, wat een verschil met onze tegenwoordige tijd. Toen konden de andere mensen zeggen: "Ziet hoe lief ze elkander hebben, ziet hoe wij als één zijn in al hun daden." En tegenwoordig is het: "Ziet, hoe verdeeld ze zijn, hoe ze elkander haten, verdenken en benijden". In de eerste Christengemeente waren het allen leerlingen, de een de ander uitnemender achtende dan zichzelf; en nu zijn het allen leraars, die veel heiliger zijn als hun naaste, ja, het veel beter weten.

O, vriend wat een verschil: in deze dagen moet alles met de tijdgeest bestempeld zijn. Zal men nu het Evangelie durven prediken, dan moet men vooral toch van mensen wel geordend zijn, of onze prediking heeft geen waarde. Of wij van de Heere zijn geroepen en van Hem zijn bekwaam gemaakt, dat geeft allemaal niets; als de mensen ons niet hebben gehouden, dan is het toch mis; en spoedig wordt men uit de Synagoge

geworpen. Men vraagt thans niet meer naar de leidingen of werkingen des Geestes. Ach nee, mijn vriend, als het nu maar geleerdheid is, als men nu maar flink heeft gestudeerd, en een mooi woord kan praten, dan is het volk al spoedig in hun schik.

O, leerden wij toch om meer en meer alleen te leven van alle woord, dat de mond des Heeren uitgaat. O, dat wij van Hem alleen maar geleerd wilden zijn, ons gedurig met bidden en smekingen aan de Drie-enige Verbonds-God te verbinden, dat zal wel 't beste zijn.

Nu, geliefde kapitein, wij hebben uw letteren in goede welstand en veel blijdschap ontvangen. Wij hebben er uw gedurige lichaamszwakte uit vernomen, dat me wel niet verwondert, vanwege alles wat u bent overkomen, daar u in weer en wind en water zoveel ook aan uw lichaam hebt geleden. Ik hoop maar dat de Heere u zoveel nog moge sterken, naar het lichaam, dat gij spoedig eens tot ons zult kunnen overkomen, en wij nog eens van mond tot mond kunnen spreken hier in dit Mesech.

Voorts hebben wij ook in uw brief gelezen, dat u uitgenodigd was naar Krabbendijke om daar het Woord Gods te spreken. Toen ik dit las, moest ik zeggen: *Ach, Heere, ondersteunt dan toch Uw arme dienstknecht, en stelt hem tot roem van Uw grote Naam en tot uitbreiding van Uw Koninkrijk.*

U schreef me ook, dat u verlangend uitzielt naar het verre Schotland, of ook de Heere u daar zou roepen, voor dat arme volkje dat daar is. O, lieve vriend als de Heere u daar heen roept, en het Zijn weg en wil is, dan zou ik u raden er met vrede naar toe te gaan. Ik voor me zou dan stil hopen te berusten in Zijn wil. Ik denk dan wel eens wellicht is het goed voor u, want een profeet is toch niet geëerd in zijn vaderland, hoewel het me zou spijten, uw aangezicht niet meer te zien.

Want zoals u weet, ik word steeds ouder en al verder op mijn dagen. Ik ben nu bijna 65 jaar en op die leeftijd verliest men niet gaarne meer vrienden. De Heere, hoop ik, geve u verstand en wijsheid en Hij besture uw zaken met recht. Als u nu maar veel de Heere nodig hebt in alle uw wegen, zal Hij zeker uw paden recht maken.

Hartelijk hopen wij allen, dat de Heere u zo moge sterken, dat u spoedig ook tot ons eens zult kunnen komen, om een woordje te spreken, want zowel hier op Kerkwerve als op andere naburige plaatsen van ons, verlangt men naar U.

Als gij komt, moet gij ons vooral vroeg genoeg schrijven, dan zullen wij u te (Kerkwerve afhalen) Zierikzee afhalen.

Ik moet nu weer besluiten met hartelijke groeten van ons allen, ook van onze zwakke buurvrouw. Dat is nog bijna de enigste waar ik van hart tot hart mee kan spreken. Ja, dan geeft de Heere het wel eens dat wij ons hart samen voor Hem kunnen uitstorten, daarom ben ik met zielsbanden aan haar gebonden. Want ik heb nog al vele halve vrienden en nog kwartvrienden ook.

Groet allen, die naar Sion vragen uit een rein hart. Groet vooral uw geliefde vrouw, O, wat ik u bidden mag, houdt elkander toch veel in waarde, hebt toch vurige liefde voor elkander, want u kunt niet begrijpen, wat men aan elkander heeft voordat wij elkander moeten missen zoals ik dat moet ondervinden.

Ik ben nu al 15 jaar weduwe en het gemis was in het eerste jaar ontzettend groot, maar hoe ouder ik nu wordt, hoe meer ik mijn geliefden man nog mis, want de kinderen worden steeds groter en groeien of sterven van ons af. Maar gelukkig geliefde, mag ik gedurig ondervinden, dat de Heere een Man der Weduwe en een Vader der wezen is. Ja, een God, Die ontferming niet moede wordt, maar dat hij me menigmaal in de grootste nood zeer nabij is, en dat is mijn enige troost in mijn ellende.

Nogmaals groetend van uw liefhebbende vriendin,

DE WED. VAN DER WEKKEN.

VIERDE BRIEF.

Kerkwerve, de 19 Maart 1878.

Zeer geliefde vriend en broeder in de geliefde Heere Jezus, Die zich zelf voor ons heeft overgegeven, ons gekocht met Zijn dierbaar bloed als wij nog zondaars waren. Wij hebben deze morgen uw brief met blijdschap ontvangen, waaruit wij vernamen, dat gij u voorgenomen hebt, tot ons over te komen waarover wij allen zeer verblijd zijn. Wij zullen vernemen, wanneer de boot in de stad aankomt en u daar dan komen afhalen. Ach, dat de Heere u vergezelle op uw wegen, en u tot ons leide, dat Hij zelf met u kome, en dan in ons midden moge zijn met de dauw des Heiligen Geestes, en dat u met een ruime zegen des Evangelies tot ons mag komen.

Wij hebben voorts uw toestand gezien, wij waren met u verblijd, dat de Heere nog zo genadig aan u denkt en gedacht heeft. Ook ons heeft Hij niet vergeten, maar met een oog van ontferming en zondaarsliefde ons gadegeslagen. O, wat wonder van genade dat de Heere aan zulke ellendige schepselen blijft denken en goed doet, want wij verdienen toch eigenlijk niets dan de hel en verdoemenis, alles wat wij boven dat hebben, is enkel genade, elke dag en stonde.

Geliefde vriend, ik zeg wel eens tegen mijzelf, dat gij nu de Heere zoekt en liefhebt, en Hem zoekt aan te kleven, dat is alles goed en wel. Maar heeft de Heere u ook nu wel lief met een eeuwige liefde, want daar komt het toch maar op aan, of Hij ons eerst heeft liefgehad. Voorts zeg ik wel: "o mijn ziel, gij spreekt nog al veel tegen anderen over de Heere, ook wel tegen de Heere zelf in uw gebeden en meditatiën, maar nu is de grote vraag, spreekt de Heere nu ook tot uw hart van vrede?"

O, mijn geliefde vriend, wat laat het dan toch veel te wensen over, niet waar? Mocht de Heere bij vernieuwing weer eens in mijn hart opstaan, me weer eens zelf onder handen nemen, en het zelfwerken eens afleren, maar Hem alleen te laten werken, te laten regeren door Zijn Woord en Geest. O, dat Hij het me gawe, om alles in Zijn handen toe te vertrouwen, en over te geven, ook onze natuurlijke zaken. Want ook daarin hebben wij altijd Hem nodig, Die gezegd heeft: *Werpt al uw bekommernissen op Mij, Ik zorg voor U*. Al het goud en zilver is Mij, ook het vee op duizend bergen.

Wij hebben dat weer moeten ondervinden, wij hebben weer een zware slag door Zijn hand gevoeld. Mijn zoon heeft een beste kalfkoe verloren, dat voor ons een zware slag is. Nu, de Heere, Die geen rekenschap geeft van Zijn daden, geve ook ons in deze te zwijgen, want Zijn doen is enkel majesteit en heerlijkheid. O, dat wij ons maar geheel op Hem mochten verlaten, en op Zijn Naam mochten vertrouwen. Want er is onder de Hemel geen andere Naam gegeven, door welke wij moeten zalig worden, dan de Naam Jezus (Zaligmaker). Maar die Naam te weten, dat is niet genoeg ter zaligheid. nee, wij zullen persoonlijk door die Zaligmaker moeten opgezocht en getrokken worden met de koorden Zijner eeuwige liefde. Wij zullen op die rotssteen Christus moeten gegrond en gefundeerd zijn. Op Hem zullen wij moeten gezakt en gezonken zijn, zal het voor eeuwig wel met ons wezen, want alle andere gronden zullen met de dood ons ontvallen en ontzinken, maar Jezus de rots blijft tot in eeuwigheid de Onwankelbare.

Nu, waarde kapitein, ik moet nu weer eindigen, met vele hartelijke groeten aan de uwen van ons allen, onze zwakke buurvrouw niet te vergeten.

Dit wilde ik u nog even gauw schrijven. Ik heb onze waardige dominee Van Dijke zes malen horen prediken met veel genoegen, met veel vrede en ook met veel verwondering over de geschiedenis van de profeet Jona, inzonderheid over die woorden: "wat is uw werk en wat is uw land?" O, wat kreeg hij er toch licht van Boven in. Ik hoop u alles mondeling breedvoerig mee te kunnen delen; daarom eindig ik nu. Komt maar gerust, zonder schromen tot ons over, en de Heere, hoop ik, zegene

ulieden en ons tezamen, uit genade, Amen.
 Nogmaals hartelijke groeten,
 Uw vriendin,
 DE WED. VAN DER WEKKEN.

VIJFDE BRIEF.

Kerkwerve, 1 December 1878.

Zeer geliefde vrienden, in de Geliefde, namelijk Jezus Christus, de volmaakt Rechtvaardige, Die Zijn broeders in alles gelijk heeft willen worden, uitgenomen de zonde.

Zo heb ik me weer tot het schrijven gezet aan u, en zulks te doen valt me niet verdrietig, want ik ben alweder zeer benieuwd naar u. Tevergeefs had ik al uitgezien naar enig bericht van u. Ik was dan nu zeer verheugd iets te horen. Lange tijd was ik al benieuwd, om te zien of u al een betrekking had als kapitein, zoals vroeger, of iets anders, maar ik heb nu vernomen, dat u nog niets aan de hand hebt. Ik voel zo'n beetje wat er voor u nodig is om stil te zijn, en de Heere alleen te laten zorgen. Hij alleen weet toch 't beste wat ook gijlieden nodig hebt. O, Hij geve u dan maar veel naar Hem het oog gericht te houden, en van Hem alleen hulp en bijstand te verwachten, ook aan Hem u geheel toe te vertrouwen en dan zelf stil achteraan te komen.

Maar ach, geliefden dat kunnen wij niet leren dan door genade. De Heere moet dan, met eerbied gezegd, Zijn volk gans en al overwinnen en handelbaar maken en ze zo klein maken in zichzelf, dat ze nog minder zijn dan niets, maar daar hoort wat toe. Ik, tenminste, moet van me zelf getuigen, en ik kan ook altijd het beste van mezelf spreken, hoewel mijn verdorven vernuft altijd liever over eens anders daden spreekt, en een ander oordeelt. Maar als ik dan van mijzelf getuig, moet ik zeggen, dat ik meest altijd het hoog aanbiddelijk, lieve Wezen in de weg sta, met al mijn eigen werk en gerechtigheden, zodat volgens mijn wil, juist de Heere altijd zou moeten handelen zoals ik Hem de wetten voorschrijf.

Maar ach, ach hoe vermetel niet waar? Hij toch is een Soeverein, Vrijmachtig werkend Wezen, Die in de Hemel en op de aarde doet naar Zijn eeuwige Raad, voornemen en welbehagen. Maar om nu de Heere te volgen, door bezaaide en onbezaaide wegen, door goed gerucht en kwaad gerucht, door eer en oneer, o mijn lieve vrienden, dat is een les, die ik van mijzelf nooit zal leren. O, dat de Heere het dan me gedurig lere, Hij de Almachtige en Getrouwe, Die het werk heeft begonnen, zal het ook moeten voortzetten en voleindigen. Want ik ben niet alleen gans onmachtig, maar ook totaal onwillig om in des Heeren wegen te gaan. Ik denk dikwijls aan de Godzalige Lodensteyn, om hetgeen hij in een van zijn liederen zingt:

*In hetgeen God komt te gebieden,
 Daar moet Zijn wil in geschieden,
 Vergeefs men zich daartegen zet,
 Van niemand wordt Zijn wil belet.
 Daar baat geen klagen of geen knorren,
 Geen tegenstreven of geen morren,
 Al wat Zijn Wijsheid eens besluit,
 Dat voert Hij door Zijn almacht uit.*

Ja, dit denk ik dan wel eens, die nu gewillig Jehovah willen volgen, die leidt Hij als Zijn lieve kinderen aan Zijn hand. Maar die niet willen, moeten toch ook, al zou Hij ze meeslepen. Voorwaarts is voor allen de les. *Zegt de kinderen Israëls, dat ze voorttrekken*, dat was het bevel des Heeren, dat Mozes voor de ganse vergadering ontving, voorttrekken moesten ze dus, en de zee was voor hen; ze zouden evenwel het

heil des Heeren in deze weg zien.

O, hoe gelukkig is hij, die de Heere als een gehoorzaam kind, gewillig volgen mag. Ja, zalig is het om aan de Hand des Heeren te gaan, zoals een kind aan de hand van vader of moeder.

Ik heb zoals u weet, ook al veel lijden en kruiswegen moeten doorworstelen. Eens is het me gebeurd, dat ik geheel uit mijn bestaan gezet werd, maar de Heere was me toen bij ogenblikken zo goed, dat ik alles gerust om zijn 't wil kon verliezen. Hij was zo neerbuigend goed, om me een volgbaar hart te schenken.

Hij deed me eens terugzien wie ik was, en wat mijn afkomst was, en toen moest ik met Jacob getuigen: "Ik ben geringer dan al deze weldadigheden, en dan al deze trouw, die Gij aan me gedaan hebt, want ik ben met dezen staf over de Jordaan gegaan, en nu ben ik tot twee heiren geworden?"

O, geliefden, toen ontzonk me het hart, en ik moest het uitschreeuwen, dat de Heere zo goed was.

Ik moest op reis naar Dordrecht, waar de heer of eigenaar woonde ook van mijn zoon zijn bestaan; het was voor me geen gemakkelijke reis, maar ik moest wonderlijk des Heeren hulp ondervinden. Want de Heere, Die alle harten in Zijn hand heeft, en ze neigt als waterbeken, neigde ook het hart van die man ten goede voor ons. Mijn zoon was erg beducht omdat hij nu veel meerder pacht zou moeten betalen, wat hem niet mogelijk zou geweest zijn.

Maar wat stonden wij op te zien, toen die heer uit eigen beweging zei: "Wij zullen het weer maar zo houden, zoals het geweest is."

O, wat zag ik hierin het wonder des Heeren, hoe dat Zijn goede hand ten gunste voor ons was. Ik wenste wel uit de grond van mijn hart, dat de Heere zo ook mijn arme ziel eens naakt en bloot mocht uitschudden, in het geestelijke zoals Hij het nu in het natuurlijke had gedaan, om ook dan geheel de ledigheid met Zijn volheid te vervullen.

O, wat zou dan de lieve en dierbare Heiland een vlak veld in mijn ziel vinden, om daar als de Koning der ere in te rijden. Maar ik, helaas, ik zit meestal zo vol met eigen gezochte vonden, dat ik Hem meestal in de weg sta, zodat Hij, om zo eens uit te drukken, niet goed Zijn werk in me kan doen. Ik vermaak me nog zo dikwijls in de spranken van mijn eigen vuur en warm me daar bij de vlammen. O, dat ik het eens op mocht geven. Ik denk wel eens, "waar en wanneer is toch de Heere Jezus het eerste en het meeste in mijn hart?"

O, mijn vriend, als het me maar goed gaat in de wereld, O, dan kan ik het zo goed stellen. Ik denk dan weer aan die waardige Hugo Binning uit Schotland, hij zei wel eens: "Wij zijn tamelijk in onze schik, en het gaat ons wel en goed, als wij de Heere maar iedere morgen en iedere avond mogen ontmoeten en onze groeten mogen geven." Maar om zo aan de Heere verbonden te wezen dat onze wandel in de Hemel is, zoals de Apostel uitdrukt, O, dat is iets; dat onze geestelijke voeten al gewend zijn aan de gouden straten van het nieuwe Jeruzalem, en dat onze klederen mogen ruiken naar de reuk van die geestelijke kruidende zalf, en dat de Heere Jezus zo in het hart moge wonen. O, als dat zo maar was, wat zou dan de ganse wereld toch een nietig plekje zijn in onze geestelijke ogen.

Nu zal het waarlijk tijd worden, dat ik eindig, want ik heb nu nog al wat papier vuil gemaakt.

Ik wilde u toch nog melden dat ik naar Middelburg ben geweest, daar heb ik weer het voorrecht gehad onze waardige dienstknecht de heer dominee van Dijke te mogen horen en te spreken. Twee zondagen heb ik hem gehoord, want hij was door 's Heeren zegen weer beter. O, wat heeft hij in die dagen toch weer veel mogen genieten en ons mogen leren, hij heeft inzonderheid veel gesproken over het Evangelie van Johannes

vers 14, dat hij als het Testament voor de ganse Kerk des Heeren heeft voorgesteld. Zeer gaarne wenste ik u alles wel eens mee te delen, maar daar is mijn hand en pen niet voor in staat. Ik moet u hartelijk van hem groeten met de uwen.

Ook wilde ik u dit nog schrijven, dat ik laatstleden zondag ook een aangename zondag heb gehad, ik ben toen naar de Nieuwe kerk geweest, daar toen een oefenaar was, die man heeft ook bijzonder geleerd over de belofte en vervulling des morgens en des avonds van het laatste oordeel, het was me goed daar te zijn. Ik wilde u het alles wel eens meedelen, want hij kwam juist mijn toestand te openbaren. Hij kwam zojuist in mijn gehele weg, zodat het niet anders kon, of ik moest met hem verenigd zijn. De Heere was die gehele dag goed voor me en ook de volgende dag, toen ik bij mijn zieke buurvrouw was en haar alles meedeelde, was de Heere ook nog met Zijn Geest in ons midden, zodat wij nog al eens een verkwikkingje mogen genieten in dit Mesech.

Wij zijn zeer benieuwd hoe het met uw zoon Abraham is, of hij goed binnengekomen is, laat het ons eens weten. Ik was met die laatste storm in mijn schuur, en ik zei, o Heere bewaar ons toch samen, maar bewaar toch inzonderheid de arme zeelieden, die op de grote wateren, wellicht met de dood worstelen.

Nu geliefden, ik eindig nu met vele hartelijke groeten aan al de uwen en allen die Sion beminnen; u hebt de hartelijke groeten van onze zieke buurvrouw.

Nogmaals gegroet,

Uw vriendin,

DE WED. VAN DER WEKKEN

ZESDE BRIEF.

Kerkwerve, 20 September 1879.

Genade, vrede en barmhartigheid ze u geschonken van God de Vader, de Zoon, en de Heilige Geest. Dat u samen met de Drie-enige God één van hart en één van zin moge zijn, dat is mijn hartewens en begeerte.

Daar wij door des Heeren grote goedigheid nog in het leven mogen zijn, wil ik weer trachten u iets te schrijven.

O lieve vriend met de uwen, wat is de Heere toch groot van goedertierenheid en taai van geduld, om zulke albedervers te sparen en te dragen in dit benedenrond. Verwonderd moet ik dikwijls uitroepen, *God is groot en ik begrijp Hem niet*. Ja, zeer groot van geduld is Hij, om zo een ganse zondige wereld te dragen, om mij te dragen, die het er iedere dag zo bitter slecht afbreng.

Ik heb het wel eens tegen anderen uitgedrukt, en ik schrijf dat nu ook aan u waarde kapitein, als ik op alle de wederwaardigheden zie, die me omringen, en dan op mijn eigen ontrouw tegen een zo getrouwe, goeddoend God, dat ik dan eenmaal nog als een arme bankroetier voor de Heere zal moeten verschijnen, want ach, ach, mijn laatste ademsnik zal nog met zonde besmet zijn.

Als ook daarover onze grote en medelijdende Hogepriester geen verzoening deed, zou het nog ellendig uitkomen. Ja genade, enkel genade zal het zijn als wij de hemel zullen binnenkomen, of zou dat geen genade zijn, als zulke rebellen en opstandelingen van de wieg tot aan het graf, als die zullen worden vrijgesproken van schuld en straf en door Jezus Christus alleen recht zullen krijgen op het eeuwige leven. O diepte van genade, nietwaar geliefden? Immers wij kennen geen andere weg, dan die van vrije genade.

Maar wat hebben wij toch goed voor onszelf toe te zien, of wij wandelaars zijn op die smalle weg ten leven. Er zijn tegenwoordig wat velerlei geesten uitgegaan, die niet uit God zijn, die een weg voorstellen, geheel gegrond op hun eigen verdienste, hun eigen

geloof, eigen gewilligheid, deugd, en plicht. Wij hebben wel op onze hoede te zijn, er is wat meer nodig om de Geesten te onderscheiden of ze uit God zijn. Vooral tegenwoordig is het dubbel nodig te onderzoeken of het wel waarlijk de Geest is, Die ons van de Vader tot de Zoon leidt en waarin de Geest ons leert en alles aan onze zielen toepast en heiligt.

Als wij sterven, zullen wij toch eerst met God, de Vader als Rechter te doen krijgen. Waar zullen wij dan verschijnen als wij de Zoon niet hebben leren kennen als onze schuldovernemende Borg en Middelaar, Die daar dan tussenbeide zal treden voor ons, en waarop wij dan met de Heilige Geest also met de driemaal heilige God eeuwig zullen leven en verkeren, of zou er een ander middel of een anderen weg zijn? Zou daar voor die hoge rechtbank of vierschaar iets anders geldig zijn? Zou daar ons aangenomen geloof of onze goede wil of andere deugd of werk ons kunnen helpen? Dat zult u toch de volken ook wel niet leren, nee, dat kunt u niet, als men voor ons eigen hart de bewustheid mag bezitten, door de Heere Christus te zijn verlost, dan kunnen wij niet anders leren.

Maar o geliefden, het gaat er anders naar toe, nietwaar? De duivel, die gaat om als een briesende leeuw, zoekende wie hij zou mogen verslinden. Hij is zelfs zo erg brutaal, dat hij komt tot in de legerplaats der heiligen, en zou, als het mogelijk was, ook de uitverkorenen verleiden. Gode zij dank, dat wij weten en geloven, en gevoelen mogen bij ogenblikken, dat hij een haak in zijn neus heeft en niet ongehinderd in Israël kan rondgaan. Ja, dat zijn kop vermorzeld is door de Leeuw uit Juda's stam. Maar, o geliefden wat ben ik toch uitwendig geworden.

Ik moet u nog hartelijk dankzeggen voor uw letteren, zond me veel nieuws. Ook dat ***uw enige geliefde dochter in het huwelijk*** zou treden, met recht wordt het huwelijksleven wel eens bij een onstuimige zee vergeleken. Ja, het huwelijksgeeluk of vreugde bij glas, of iets anders, dat zeer broos is.

Als uw dochter nu veel verwacht, zal ze wellicht weinig krijgen, vooral dan zal het niet meevallen, als ze van het werelds goed, *dat gal en roet is*, verwacht. De wereld is gewoonlijk als een stiefmoeder, niet zo erg medelijdend. Maar ik heb van haar betere gedachten, en hoop van harte, dat ze een man van de Heere mag gekregen hebben, dat ze tezamen één van hart en ziel mogen zijn, om de Heere te zoeken en te dienen. Dan zal Hij zich zeker van hen laten vinden, dan zal Hij zeker hen ten allen tijde nabij willen zijn, bij alle de wederwaardigheden van dit huwelijksleven.

Nu lieve Neeltje, de Heere moge, hoop ik, uw geleider zijn; u weet hoe liefderijk de Heere Jezus Zijn machtige hulp heeft betoond op de bruiloft te Kana in Galiléa. Daar reeds heeft Hij getoond te willen zijn, daar waar Zijn hulp wordt gevraagd. Nu, meisjelief, *de Heere zegene u en behoede u samen, Hij doe Zijn aangezicht over u lichten en geve u vrede.*

Ik moet nu eindigen. Veel nieuws had ik niet mee te delen. Ik ben evenwel pas thuis van de reis; zeven weken lang ben ik op reis geweest met onzen geliefde en waardige dominee Van Dijke, zijn vrouw, twee zoons en een knecht, op dominee zijn eigen vaartuig. Veel heb ik gehoord en gezien, en ik ben er bij geweest, dat dominee bij de honderd kindertjes achter elkander gedoopt heeft. De Heere heeft hem zeer gesterkt.

Ontvangt nu allen onze hartelijke groeten.

Groet allen, die naar Sion reizen.

Uw vriendin,

DE WED. VAN DER WEKKEN.

ZEVENDE BRIEF.

Kerkwerve, 1 December 1879.

Zeer geliefde vrienden.

Wij hebben het door u gezondene in goede welstand ontvangen, en daarom haast ik me u enige letteren terug te zenden. Wij zeggen er u hartelijk dank voor. U zult begrijpen, dat wij ermede in onze schik waren. Het was voor ons een ware verrassing en verkwikking, want ik zag er de hand mijns Gods in.

De Heere is goed en recht, maar ik ben boos en slecht. Als er dus iets in me zal gevonden worden, zal het zeker een gift of vrij geschenk van God zijn, want ik moet menigmaal getuigen voor dat hoge Wezen, *ach, treedt toch niet met me in het gerichte, want niet één op duizend vragen zal ik kunnen beantwoorden*. Daarom mijn geliefde vrienden, wat zal ik zeggen, het is alles wat ik geniet een onverdiende weldaad. De Heere doet het geheel alleen uit eeuwige liefde, die er vloeiende is om het eeuwig welbehagen, ja van eeuwigheid. O welk een wonder als er zó een komt. Want mijn lieve vriend, wij zullen de zalvende kracht moeten bezitten van de Heilige Geest. Want vele geesten zijn uitgegaan om velen te verleiden. Dit staat evenwel tot onze grote troost, in het lieve woord van God, dat het vaste fundament Gods staat, en de Heere de Zijnen kent en ze niet begeeft of verlaat maar staande houdt met majesteit.

De hemel en de aarde mogen veranderen of vergaan, maar de Heere blijft eeuwig dezelfde. Zo spreekt Hij Zelf: *Ik de Heere, worde niet veranderd, daarom zijt gij kinderen Jacobs niet verteerd*. Dit weet mijn ziel zeer wel, dat de Heere Jezus erbij zal moeten zijn tot in de laatsten ademtocht toe. Ja vooral ook dan, want dan zal onze zielenvijand de duivel er ook bij zijn, als de aanklager der broederen om ons te beschuldigen. O, als het ons dan toch maar te beurt mag vallen, te mogen rusten in de armen van onze lieve Heiland. Ja, dan zal het een rusten genaamd kunnen worden. O, dat ons hart toch steeds altijd moge uitgaan naar die rust, die er voor dat arme volk van God overblijft, dan is het nog al eens een verkwikking in dit Mesech, dat wel een tranendal mag genoemd worden. O, geliefden wat is het paadje toch smal en hobbelachtig, dat ten leven leidt, en als wij nu altijd maar aan de Noordzijde van de berg verkeren, of altijd in de donkere zijde van dit leven zitten te kijken, valt het zeer moeilijk.

De laatste dagen was het me erg bang, ik was als in een gestadig af- en omkeren en ik werd zo erg geslingerd, dat het me bang werd en ik niet wist me te keren of te wenden. Ik werd als het ware radeloos, alles stuitte me tegen de borst, ik werd soms wrevelig, over de weg, welke de Heere met mij hield. Soms werd ik ook erg ongevoelig, ja het was me bange van rondom. Maar de Heere, Die een ontfermend God, is, voor Zijn arm volk, kwam me wonderlijk verkwikken. Hij kwam me eerst voor met deze woorden: "Kunt gij dan niet één uur met Mij waken?" Diep beschaamd moest ik op mezelf neerzien en verlegen moest ik weer om genade en vergeving smeken. Toen beliefde het de Allerhoogste om alle stenen des aanstoots voor me weg te ruimen en het als een vlak veld voor mijn voeten te maken. O, wat heb ik daarop een vrede mogen proeven en smaken, die alle verstand te boven gaat en harten en zinnen bewaart in onze Heere Jezus Christus.

O, dat de Heere me dan maar dicht bij Hem moge houden, dat Hij mij, als een vader zijn kind, vasthoudt, want Hij is de onwankelbare Rotssteen, wiens werk volkomen is. Als ik het doen moest, was het zeker verspeeld, dat voel ik duidelijk, ik zeg wel eens, ik ben juist als een mand zonder bodem, zo heb ik het genoten en zo ben ik het weer kwijt. O, dat de Grote Meester maar mijn pand mocht bewaren, om me het bij de dood voor eeuwig te schenken. De Heere schenke het ons allen samen uit genade.

Ontvangt nu weer met de uwen de groeten van ons allen, ook van onze zieke en zwakke buurvrouw, ze sukkelte erg.
 Hartelijk groetend, uw zwakke zuster in het geloof,
 DE WED. VAN DER WEKKEN.

ACHTSTE BRIEF.

Kerkwerve, de 17 Maart 1880.

Zeere geliefde Vrienden,

Om aan u te schrijven, valt me niet verdrietig; omdat de gemeenschap der heiligen nog blijft in het gevoel des harten, gewerkt door de invloeden van de Heilige Geest. Die Geest, Die uitgaat van de Vader en de Zoon getuigd met onze Geest, dat wij zijn kinderen zijn, één van zin, en één van gevoelen, om de dierbare Emanuel te belijden voor God en mensen, die Zijn leven heeft afgelegd voor hellewichten en vagebonden. O, als ik daaraan gedenk, dan zeg ik wel eens: *Wel Heere, wat heeft U toch bewogen, om naar zo'n snood voorwerp, als ik ben, om te zien.* Enkel eeuwige zondaarsliefde is het, dat Hij zulk een ondankbare genade schenkt.

Ja, aan zulken, die geen gedaante noch heerlijkheid bezitten, die van nature nergens recht of aanspraak op hebben, want onze vader was een Amoriter en onze moeder een Hetitische, zodat wij op onze afkomst ook niet hebben te roepen, want die is als uit het stof. En nu komt de Heere zulken opzoeken, die vertreden lagen in walgelijke onreinheid, om hen te redden en te reinigen; o wonder van genade.

Nu, geliefde kapitein, met de uwen, wij hebben uw letteren met blijdschap ontvangen. Wat mijn gezondheid betreft, die kon nu wel beter zijn. Ik heb zeker een koude gevat, die pijnlijk is over al mijn leden, zo erg, dat ik des avonds wel eens moet uitroepen: ach, dat het morgen ware; en des morgens: dat het avond ware. Nu ben ik zo bevreesd, dat ik in opstand zal geraken tegen de Heere, want niet waar, wij lijden rechtvaardig, maar de Heere Jezus geheel onschuldig en onrechtvaardig voor onze zonden, gewillig voor onze zonden.

In de laatste dagen mocht ik de geest daar nog al een weinigje van aanschouwen. Ik werd als in Zijn gehele smartelijk lijden ingeleid, van Zijn kribbe tot aan Zijn kruis, toen Hij daar met de doornenkroon op Zijn gezegend hoofd stond. O, wat was dat een smartelijk lijden. Volgens het zeggen van Ambrosius *droeg Hij er niet minder dan zeventig wonden van in Zijn gezegend hoofd.* Juist van die doornen, waarvan de Heere had gesproken, dat het vervloekte aardrijk zou voortbrengen. O, wat is dit toch een onuitsprekelijk groot werk geweest, en als ik dan mag zeggen: en dat voor mij! O, dan bedekt diepe schaamte mijn aangezicht, als ik dan word ingeleid, wie ik was en nog ben, dan heb ik niets meer te praten.

De Heere kwam me in mijn pijnen voor, met deze woorden: "Gij hebt nog tot de bloeden toe niet gestreden; gedenk waarvan gij uitgevallen zijt; doet de eerste werken, en zo niet, ik zal u haastelijk bijkomen." Toen moest ik me verfoeien over mijn afkerigheid. Ach, dat ik maar koud of heet ware, maar ik ben de meeste tijd zo erg lauw en flauw, zodat de Heere me met recht uit Zijn mond zou komen spuwen. Wanneer zal het beter worden? Ik denk niet voor wij de Jordaan over zijn in het Kanaän daarboven.

Nu, geliefden, de lichaamszwakte verhindert me om u veel te schrijven. U vroeg mij, wat ik dacht van uw roeping, zo hier als elders, om het Woord Gods te spreken. Niet ik, maar de Heere zegt: *Welgelukzalig die aan alle wateren zaait, zaait uw zaad in de morgenstond en trekt uw hand des avonds niet af. Werpt uw brood uit op het water en na vele dagen zult gij het wedervinden.* Ziet mijn vriend, dat is niet mijn, maar Gods Woord. Als u nu voor uw eigen hart de bewustheid ontvangt, dat de Heere u in Zijn

wijngaard heeft geroepen om te werken, welnu gaat dan maar voort. Zaai dan zoveel als en waar u kunt, laat u dan maar niet door mensen binden, want daar de Geest des Heeren is, daar is vrijheid. En dat hebben wij te onderzoeken, want velen prediken Christus, maar zijn vijanden van Zijn kruis, ja van elk kruis.

Als de Godsdienst op gouden muiltjes gaat, zoals in de dagen van Constantijn, ja, dan wil ieder vroom zijn. Maar als de bloedvlag wordt opgestoken, dan keren velen terug. Zolang als de Heere Jezus maar brood en vis uitdeelde, waren er duizenden die Hem volgden, maar toen het uit Zijn mond klonk: "Tenzij gijlieden het vlees des Zoons des Mensen eet, gij kunt Mijn discipelen niet zijn," toen stoven ze terug en slechts twaalf bleven er over; waar nog een Judas bij was. En later bij het kruis waren allen gevloten en stond zijn lieve Johannes van verre.

Nu, geliefde vriend, de Heere geve u in alles wijsheid, Hij ze uw Leidsman in elke weg. *Kent Hem in al uw wegen, en Hij zal uw paden recht maken.*

Ik moet nu eindigen; wacht niet lang om ons terug te schrijven. Groet van ons allen de uwen. Ontvangt van ons ook allen de groeten. Gedenkt mijner in uw gebeden.

Uwe naar het lichaam zwakke vriendin,

DE WED. VAN DER WEKKEN.

NEGENDE BRIEF.

Kerkwerve, 30 November 1880.

Geliefde Vrienden in de stormen.

Zo juist ontvang ik uw letteren. Wij waren weer blijde als wij uw schrift zagen. Maar het smart ons, en wij zijn bewogen over uw lot, als wij lazen wat de boze mensen trachten over u te brengen, dat ze u zochten geheel te vernielen.

Gedenkt toch vrienden, dat er geen enkele druppel meer voor u in de lijdenskelk zal gedaan worden, als de Heere in Zijn wijsheid van eeuwigheid voor u heeft nodig gekeurd.

De Heere heeft u het voorrecht geschonken, dat gij met uw geliefde vrouw hebt mogen gedenken, dat Hij u nu samen vijf en twintig jaren in het huwelijksleven heeft gespaard, waarover gij zeker grote reden van dankenstof hebt. Maar O, als u eens ziet, wat u zoal is overkomen in die jaren, dan zult u wel moeten uitroepen: *Het zijn de goedertierenheden des Heeren, dat wij nog zijn en dat zijn barmhartigheden nog geen einde hebben genomen over ons.*

Het is waar, uw wederwaardigheden zijn vele en de beproevingen zwaar geweest, want telkens als gij weer het hoofd eens even wat boven water mocht steken, dreigde de vloed u opnieuw te verzwelgen. Maar tot hiertoe heeft de Heere u geholpen en kunt gij ook uw Eben-Haëzer oprichten.

De Heere hoop en bid ik, ze verder u genadig, Hij spare u samen tot in lengte van dagen, Hij geve u die genade om in stilheid en onderworpenheid alles te dragen wat Hij u oplegt. Met blijdschap vernamen wij, dat de Heere toch ook altijd voor u geen land van uiterste duisternis is geweest, maar u wel eens een druifje te genieten geeft uit Eskol. Geloof mij, wij zijn met ulieden verblijd over Zijn weldaden, omdat wij geloven, nietwaar, in de gemeenschap der heiligen. O, wat is het een voorrecht, dat wij zo eens met elkander van hart tot hart kunnen spreken, maar met de Heere één te zijn is het allergrootste voorrecht dat er bestaat. Als wij weten dat wij zijn ingeënt in de tamme olijfboom Christus, dan zullen wij ook wel eens vruchten dragen, nietwaar. De meesten tijd zitten wij tot ons hoofd toe vol vormen-werkheiligheid, en de Heere wil geen vormendienst van zijn kinderen hebben, maar heeft beloofd ze Zijn Geest te schenken, als ze in zijn wegen willen wandelen.

Juist diegenen, die gans hulpeloos, gans reddeloos en biddeloos zijn, wil Hij redden en

helpen. O, dat wij dan toch meer van ons eigen werk mochten uitgeledigd worden, dan zal Hij zeker de ledige plaats met zijn algenoegzaamheid vervullen.

Ik heb zo juist ook een brief ontvangen van onze geliefde vriend en broeder in de Heere Jezus P. te K. Hij schreef ons, dat hij zowel als zijn geliefde vrouw onze zielsvriendin en geestelijke zuster, alsmede zijn kinderen, allen goed gezond zijn. Hij was pas op reis geweest naar St. Philipsland, bij onze geliefden Dominee, die, naar het lichaam, in een zeer zwakke toestand verkeert. Het schijnt, zo schrijft hij ons, dat de Heere bezig is zijn aardse huis te slopen; hij had veel met dominee gesproken over de Kerk des Heeren hier op aarde, over de vele Gemeenten, waarover God hem als leraar gezet heeft, over het gemis en verlies, dat hen zou treffen, als hij kwam te sterven.

Maar dominee zei: Och lieve, laat u dat niet te veel neerdrukken, de Heere heeft het voor mij zo kunnen doen, in Zijn kerk of gemeente en ik twijfel niet of Hij zal het ook na mij goed, zeer goed kunnen stellen. Ja, zo sprak hij, het is nog veel beter om een leraar verlegen te zijn, dan er mee verlegen te zijn. En al is het dat ik er, Zijn geringen dienstknecht, er niet meer zijn zal, het is niets. Immers de Grote Meester blijft zelf met Zijn gemeente als het Verheerlijkte Hoofd, tot aan het einde der wereld, en de poorten der hel zullen dezelve niet overweldigen. Geen nood dus, zo was zijn laatste woord, hoewel ik weet, dat na mijn vertrek wolven zullen komen, ja een drom van huurlingen en verleiders gereed staat om de schare te verleiden, en die de kudde niet zullen sparen, maar zich zullen trachten te mesten met de wol en het vet der schapen, geen nood, Jezus blijft dezelfde tot in eeuwigheid. En Hij zal, zoals Luther zei, Zijn Kerk in stand houden en behoeden, hoe de satan ook woedt.

Geliefden, wat dunkt u van zulk een taal? Daar breekt het hart onder, nietwaar? O, dat de Heere hem toch nog maar wat spaarde.

Ik heb voorts niet veel nieuws mee te delen. Wees maar in geen ding bezorgd; vertrouw uw zaken maar alleen aan Hem toe, Die het maken zal.

Ontvangt van ons allen de hartelijke groeten; vergeet niet om spoedig terug te schrijven. Groet alle de reizigers naar de Berg Sion van

Uw gebrekkige zuster in het geloof,

DE WED. VAN DER WEKKEN.

TIENDE BRIEF.

Kerkwerve, de 13 Maart 1881.

Zeer geliefde Kapitein met de Uwen,

Genade, barmhartigheid en vrede, worde u geschonken van God de Vader en de Heere Jezus Christus, de eniggeborenen des Vaders, door de Heilige Geest, Amen.

Uw letteren heb ik weer met blijdschap in gezondheid ontvangen, ik heb er uw strijd en beproeving uit vernomen. Mijn hartewens is, dat het u gegeven worde, om maar veel in het verborgene uw noden en behoeften met bidden en smekingen de Heere bekend te maken. Zoekt bij Hem veel uw troost en hulp, want mensenhulp en heil is ijdelheid. Al was het dat mensen ons altijd konden helpen en wilden helpen, zo lang wij op aarde zijn, wat zou het ons baten.

Wat baat het een mens, (wat zou het) al won hij de gehele wereld en hij leed schade aan zijn ziel. Wereldse schatten of vrienden ontvallen ons allen bij de dood, dan hebben wij iemand nodig die ook over dood en graf ons kan geleiden, en wie kan dit doen, dan alleen Hij, die dood geweest is en nu leeft, graf en dood heeft overwonnen en verhoogd is aan Zijns Vaders Rechterhand, van waar wij Hem weer verwachten als Hij komen zal ten oordeel.

O, geliefden, wat is het toch noodzakelijk om uit te zien naar die Held, bij Wien hulpe besteld is. Werd toch maar de noodzakelijkheid ter hart genomen om in dit leven zulk

een Borg nodig te hebben, om Hem te leren kennen, Die ons bij de dood kan helpen en brengen in het Huis Zijns Vaders. Wij zullen in het gerichte niet kunnen bestaan voor het aangezicht van een heilig en rechtvaardig God, tegen Wien wij duizenden malen gezondigd hebben. O, wat zal het dan een onuitsprekelijk groot voorrecht zijn, als wij in die dag, wanneer wij voor de Rechterstoel des Vaders zullen gesteld worden, tonen kunnen *de staf, het snoer of de zegelring des Zoons*. Ja, dat de Zoon dan daarbij Zijn Vader voor ons als Borg zal optreden, als wij van Hem zullen ontvangen de reine Mantel en Hoed, als de aanklager der broederen ons zal beschuldigen. O, wat zal dat zijn. Ja, wat zal dat een ogenblik van eerbiedig stilzwijgen voor ons zijn, als wij zullen vrijverklaard worden door de lieve, dierbare Heere Jezus Christus, de volmaakt Rechtvaardige, Die geen zonde gedaan of gekend heeft, maar om onze zonden is verwond, om onze ongerechtigheden is verbrijzeld.

Wat moest dat ons toch steeds verlangend maken naar de hemel; geen ogenblikje moesten wij in de wereld buiten Jezus kunnen of willen leven. Met de grote dichter Augustinus moesten wij gedurig uitroepen:

*Geef me Jezus, of ik sterf,
Buiten Jezus is geen leven,
Maar een eeuwig zielsverderf.*

En wat moest het ons verlangen toch zijn om steeds meer en meer Zijn Beeld gelijkvormig te zijn, Hem steeds meer te gelijken in ons spreken, zwijgen, en alle onze werken. Maar helaas, wij gelijken de meeste tijd op de vader der leugen, nietwaar? Al onze lust moest zijn om vervuld te worden met Zijn kennis, die alle verstand te boven gaat, die de wereld niet kent, ook niet kan ontvangen, maar alleen Zijn kinderen geopenbaard wordt.

Nu, de Heere lere ons maar veel in zijn school, en dat wij dan als leergierige scholieren mogen onderwezen worden in al Zijn Goddelijke deugden en eigenschappen, bij Jezus is toch alleen ware wijsheid te leren en alle goed en vrede te bekomen voor dit en het toekomstige leven. Hij is de ware Zielevriend.

Ik las van middag een brief van de nu zalige Samuel Rutherford. O, wat had ik daar toch een sterkte uit, het scheen of die waardige Godsgezant die brief geheel alleen voor me had opgetekend. Wat hij daarin beschrijft, is me ook overkomen, ik was verwonderd over de gelijkheid, die ik daarin bevond. Ik werd door het lezen er van als het ware teruggeleid van Sittim af tot Gilgal toe.

Een en twintig jaar geleden heeft de Heere mijn geliefde man door de onverbiddelijke dood weggenomen. O, wat was me dat een bijna onoverkomelijk verlies, maar de Heere ontnam me het ene, om me het andere in de plaats te geven. Hij nam mijn man, die me zo lief was, weg, maar Hij gaf Zichzelf in de plaats terug. Ik moet geloven dat de Heere Jezus toen mijn Man en Bruidegom is geworden, dat mocht ik toen zo duidelijk geloven en ondervinden. De ruiling was dus niet kwaad, hoewel er mijn vlees niet mee instemde, en er gedurig nog tegen aandruist. Maar de Heere is, en blijft de Getrouwe, niettegenstaande onze ontrouw.

O, wat ben ik in die 21 jaar toch dikwijls afgeweken en ontrouw geworden, maar Hij, Die toen mijn hand heeft gevat, heeft tot nu toe vastgehouden en zal het zeker blijven doen. Ook in het natuurlijke heeft Hij tot nu toe zeer wonderlijk gezorgd. De nood klom soms wel eens hoog, zeer hoog ook, maar dan ook weer liet de Heere zich niet onbetuigd, maar kwam dan als een verrassend God me met mijn talrijk gezin te hulp.

Is dat geen onuitsprekelijk groot voorrecht dat zo een Hoge Majesteit, met zulke alles verbeurden nog bemoeienissen wil houden? Soms denk ik geheel om te zullen komen, dan is het van binnen vrees en van buiten schrik, maar ook dan weer vertroost Hij mijn ziel.

Zie vrienden, zo moet ik mijn dagen doorbrengen, dan is weer Israël de sterkste, en dan weer Amalek. Als ik een gezicht mag hebben op de oversten Leidsman des geloofs Jezus, Die om de vreugde, Die Hem was voorgesteld, het kruis heeft verzocht en de schande heeft verdragen, dan gaat het best.

Ik heb nergens meer over te klagen dan over mijn eigen ontrouw en ongeloof, dat houdt me veeltijds laag aan de grond. Maar ook mag ik wel eens van vreugde opspringen in de God mijns heils. O, wat hebben de Psalmen me wel verkwikt, als het van rondom zo duister was, en de zienvijand zo zijn best deed, beliefde het de Heere wel eens juist door het zingen van een Psalmvers ruimte te schenken.

Psalm 68 vers 3 oude rijm is me dikwijls tot troost geweest:

*Verblijd u in God met ootmoed,
Hij is der wezen Vader goed,
En een beschermer krachtig,
Der weduwen in billijkheid,
In de tempel vol heiligheid,
Geeft Hij Zijn woord eendrachtig.
Hij is 't Die de eenzamen geeft,
Een huis dat vol van kind'ren leeft,
Na haar langwijlig wachten,
De Gevangene hij ontslaat,
En verstrikt de boosdaders kwaad,
Ja, laat ze in 't land versmachten.*

Dat heb ik dikwijls in die 21 jaar als weduwe mogen ondervinden.

Maar geliefden, nu zal het tijd worden dat ik eindig. Ik heb veel meer geschreven dan ik van plan was. Nu, dan schrijf ik weer eens meer, dan weer wat minder.

Ik heb met blijdschap vernomen uw reis naar het Goese land. Ja, ik weet het ook, dat er veel van 's Heeren kinderen zijn daar in die omstreken. U zult er wel ontmoet hebben op Yerseke, Rilland, Krabbendijke en Waarde. U moet me eens veel terugschrijven.

Ontvangt nu tezamen onze hartelijke groeten, ook van vele vrienden, bekenden en burenen,

Uw vriendin in de Heere,

DE WED. VAN DER WEKKEN.

ELFDE BRIEF.

Kerkwerve, 31 December 1882.

Zeer geliefde vrienden,

Voor het laatst in het jaar heb ik me nedergezet om aan u enige letteren te schrijven. ...

Meent nu niet, geliefden, dat ik niet al te best geluimd ben, om zo iets klagend te zeggen, nee waarlijk niet, het is uit de volheid van mijn hart, dat zo verdorven is. Al werd ik zo oud als Methusalem, zo zal het van nature nooit beter maken, maar steeds erger en erger. O, dat ik weer opnieuw eens de trekkende en alles overwinnende kracht, van de Heere in mijn ziel mocht ondervinden, en dat ik dan eens recht mijn verre afstand van Hem mocht zien, om me opnieuw geheel aan Hem over te geven en toe te vertrouwen, om met Thomas in het geloof te zeggen: *mijn Heere en mijn God*.

Nu geliefden, als gij deze letteren ontvangt, zal het nieuwe jaar reeds zijn ingetreden, daarom wil ik u kort mijn wens en bede doen horen, in de hoop, dat de Heere ze aan u moge vervullen.

Hij, de alleen wijze God, bestrale u met Zijn genade, met Zijn licht, Hij geve u in alles

wijsheid vooral ook in Uw werk als prediker van het zalig Evangelie des vredes aan arme verloren zondaren. De Heere geve u in dit jaar een rijke winst te doen voor het Koninkrijk der Hemelen.

Hij beware u samen in dit jaar voor de zonde. Voor zware onheilen of rampen, die wegens de zonde u zouden kunnen treffen. Hij geve u samen veel onderworpen genade, om met lijdzaamheid alles te dragen wat Hij in Zijn aanbiddelijke wijsheid nodig keurt. Dat dan dit jaar ook voor u beiden het jaar van het welbehagen des Heeren moge zijn. O, geliefden, als het u gegeven wordt, gedenkt dan mijner veel in uw gebeden.

Ik hoop en wens van harte, dat gij dit jaar veel met al uw noden tot de troon der genade de toevlucht moogt nemen, ook voor uw werkzaamheden, voor al uw vrienden, en inzonderheid ook voor uw geliefde kinderen.

Ja uw zoon Abraham, die ik in waarheid liefheb. Ik wens u Gods beste zegen tot in dit nieuwe jaar. De Heere, Die gezegd heeft door Zijn knecht Jesaja voor een doorn zal een denneboom opgaan, en voor een distel een mirteboom, Die geve u in dit nieuwe jaar een nieuwe naam, die witte keursteen met die nieuwe naam er op die niemand kent, dan die hem ontvangt. Hij geve u een nieuw hart om de Heere te vrezen en lief te hebben.

O, geliefde jongen, wat zou dat groot zijn, als ge eenmaal moogt verwaardigd worden, om met uw naamgenoot, de Vader der gelovigen en met Izak en Jacob, aan te zitten aan de Bruiloft des Lams. O, als ge er eens iets van moogt ondervinden, wat God doen wil dergenen, die Hem vrezen, dan zou je zeker uitroepen: *O, wonder van vrije genade aan zóeen bewezen*. Want ach mijn geliefde jongen, als de Heere in een zondaar komt te arbeiden, en zijn hart komt bewerken met Zijn Geest en kracht, dan wordt de ziel verlegen met des Heeren goedigheid; dan roept hij uit: *Heere, Heere, waarom is Uw lankmoedigheid en verdraagzaamheid nu over mij arme zondaar uitgestrekt*. Want hij ziet dan de Hemel aan, wien hij niet waardig is hem te ontvangen, en de aarde om hem langer te dragen. En dan is het schrik van rondom en roept hij uit: *is er nog een middel om gered te worden?*

Ja, lieve jongen, er is nog een middel, de Middelaar Jezus is nog bereid, zondaren te helpen. Goddelozen te rechtvaardigen. Vlucht daarom tot Hem met alle uw noden. Hij zal u niet verstoten als ge in waarheid tot Hem met al uw schulden en zonden de toevlucht neemt. De Heere zegene u dan tezamen en geve u zijn vrede, Amen.

Ontvangt nu onzer alle hartelijke groeten.

Mijn geliefde bure is afgereisd, voor mij is het een gemis, want het was me nog al eens een toevluchtsoord, voor haar hoop ik een eeuwig gewin.

Groet allen, die naar de Heere en Zijn sterkte vragen. Wacht niet lang om terug te schrijven. Gode bevolen.

Uw heilbiddende vriendin,

DE WED. VAN DER WEKKEN

TWAALFDE BRIEF.

Kerkwerve, 26 October 1882.

Zeer geliefde vrienden in de Geliefde,

Als ik dat zo eens weer mag noemen. Het zal toch niet minder kunnen, als met Hem een plant te zijn. Want uit Hem, door Hem en tot Hem zijn alle dingen tot in der eeuwigheid, Amen.

De Heere hoop ik besture mijn hart en hand om weer kort enige letteren aan u te schrijven van ons allen hier tegenwoordig. Ach, dat het tot Zijn ere mocht zijn, want ach mijn vrienden, ik ben zo genegen om mezelf te behagen, en om de vrome te willen

zijn. Maar de Heere weegt de geesten. En als de Heilige Geest mijn geest komt te wegen in de schaal des Heiligdoms en ik moet er dan buiten Christus komen, dan zal ik zeker te licht bevonden worden, en zal het klinken: *gewogen, gewogen, maar te licht bevonden.*

Ach, dat de Heere met Zijn volbrachte gerechtigheid mocht zijn in de weegschaal des gerichts, om ons te helpen, in de dag des oordeels. De Heere geve u en me en ons allen samen een ware behoefte des Geestes, om met Johannes in Zijn schoot te vallen, en van Hem alleen alle zaligheid te verwachten. Alleen bij Hem is rust, alles wat de wereld oplevert kan aan het arme zondaarshart geen rust schenken, maar er blijft een rust over voor het volk van God.

Ik heb eens enige kinderen, ik denk wel van twee honderd samen, horen zingen: "*Rust, rust, hier is ze niet, toch glanst hij hier boven in 't zalig verschiets.*"

O, dat trof mijn hart, dat gezang was zo mooi, zo engelachtig, het was mij als kwam het uit de mond van die zalige wezens, die een wijl op aarde vertoefden, en dat ze het hier de vermoeide pelgrims toezongen tot troost en rust; *rust, hier is ze niet, maar daar Boven.* O geliefden, ik heb dit niet kunnen kwijt worden, maar hoewel het zeer lang geleden is, hoor ik het als 't ware nog helder en duidelijk. De Heere geve ons dan maar geduld om te wachten, het is dan toch slechts nog maar een verdrukking van tien dagen.

Ik had u wel vroeger geschreven, maar u weet, dat ik op reis ben geweest, naar 't Goese land bij mijn geliefde kinderen en vrienden. Ik was van plan verleden week naar huis te komen maar ik hoorde zeggen, dat ouderling **Jan Vader uit Meliskerke**, Walcheren, op Yerseke zou prediken. Ik ben er naar toe geweest, die waardige man heeft daar gesproken in een nieuw kerkje dat dominee Van Dijke van de zomer heeft ingewijd; met veel genoegen heb ik hem gehoord, het kerkje was stampvol. U moet begrijpen, er is anders altijd maar lezing. Ik heb hem met veel genoegen gehoord uit Jeremia, de toestand van Gods kerke, en inzonderheid van ons eigen hart.

O geliefde vriend, het was tot beschaming voor het volk des Heeren, die man sprak zo duidelijk en klaar, hoe dat het fijne goud zo verdonkerd is, dat het de aarde flessen gelijk geworden is. Voorts heeft hij ons duidelijk voorgesteld, hoe dat het oordeel nu begint van het huis Gods af. Wat er voorts te gebeuren staat, maar dat het einde nog niet is. Des avonds sprak hij over de gevangenneming van de Heere Jezus over deze woorden: *Indien gij dan Mij zoekt, zo laat dezen heengaan.* De liefde van de Herder nog voor Zijn schapen in het hachelijkste ogenblik. O, wat was het me goed daar te zijn. Waarlijk, dat is een waardige, eenvoudige dienstknecht des Heeren.

Veel nieuws heb ik u anders nu niet mee te delen. Wij zijn tamelijk wel. Spoedig zullen wij u weer eens wachten.

U moet van velen de hartelijke groeten hebben. Ik heb met veel genoegen velen van 's Heeren volkje ontmoet.

Groet alle de vrienden en bekenden. Vergeet ons niet in uw gebeden, ook niet om ons eens terug te schrijven.

Uw liefhebbende vriendin,

DE WED. VAN DER WEKKEN.

DE RTIENDE BRIEF.

Kerkwerve, 24 Augustus 1883.

Zeer geliefde vrienden,

Genade, vrede, en barmhartigheid worde u en uwen huize geschonken, bij de aanvang of bij de verdere voortgang van Hem, Die is en Die was, en Die zijn zal tot in eeuwigheid. Van Hem, Die blank en rood is, en de banier draagt boven tienduizenden.

O mijn geliefden, dat wij Hem meer en meer leerden kennen in de kracht Zijner opstanding, dat wij met Hem mogen sterven, en begraven worden en op mogen staan tot een nieuw leven. Opdat wij dan met waarheid mogen zeggen, *het oude is voorbij gegaan, ziet het is alles nieuw geworden.*

Door des Heeren grote goedigheid mogen wij ons allen in een redelijke welstand bevinden. O, wat is de Heere goed en groot over zulke snode zondaren, over zo een wereld die in het boze ligt, dat Hij er Zijn zon laat opgaan over bozen en goeden, en Zijn zegen schenkt aan rechtvaardigen en onrechtvaardigen.

Ja, Hij heeft ons weer boven bidden en denken gezegend. U weet hoe het bij ons heeft aangelegen, er was geen verwachting dan de dood, maar de Heere heeft het leven geschonken. Watson zei eens, *Hij had wel een stok in Zijn hand en bedreigde ons te kastijden, maar Hij heeft de roede weer ingetrokken.* O, wat is Hij goed over ons.

Ja, zo was het ook bij ons, laten wij Hem nu toch ook niet vergeten, want wij zijn zulke ellendige wezens, dat wij soms, ja nog al kunnen bidden als het ons bang wordt. Ja, zelfs God zouden dwingen om ons dan toch te verhoren, dan hebben wij hele hopen met beloften en goede voornemens als Hij ons zou uithelpen, maar de roede is nog niet opgeheven, of wij vergeten alles wat wij beloofd hadden.

Het is me zelfs dikwijls gebeurd, dat ik God volstrekt niet dankte voor Zijn hulp, dat ik er in het geheel niet aan dacht. Zou er wel snoder, ondankbaarder schepsel zijn dan een mens. Zelfs de dieren gaan ons daarin nog voor. O, wat menen wij toch altijd helder te zijn, en onszelf maar te kunnen helpen, daar wij het eigenlijk geen minuut buiten Hem kunnen stellen, zelfs niet na ontvangen genade, dan nog zijn wij tot zinken en tot hinken ieder ogenblik gereed.

O vriend, wij hebben er weer de treurige ervaring van in onze omgeving. Mijn hart bloedt er onder als ik het u schrijf. U kent de molenaar van het naburige S. nietwaar? Wat was hij niet altijd een lief mens. En nu krijg ik zo juist bericht dat de Heere hem (wellicht voor een ogenblik) heeft verlaten, en een boze geest hem verschrikt. Het moet erg zijn zoals hij nu te keer gaat. Hij moet en zal nu dominee worden, dat is zijn hoofdgedachte nu, daar raast hij nu over, terwijl hij in de dolzinnigste woorden en taal zich uitdrukt, zo erg dat wij zeer veel geweld moeten gebruiken om hem stil te doen zijn. O, wat moet zijn gezin er wel niet onder lijden. Maar allen die Sion beminnen en het hopen, bidden en smeken, dat Hij ze toch zal bewaren in Zijn kracht. O, wat is toch de mens. Dat de Heere die bestreden man toch genadig moge zijn, dat Hij, Die de duivel heeft overwonnen, ook voor hem moge overwinnen, voor hem de banden der hel moge verbreken. O, Heere bewaar ons in Uw kracht.

Nu geliefde vrienden, ontvangt nu allen de hartelijke groeten. Ik zal u nu maar niet veel schrijven, omdat wij u spoedig bij ons wachtende zijn. Vergeet niet alle de bestellingen mee te brengen. Groet van ons allen, die naar ons vragen. Schrijf ons, met welke boot u denkt te komen, dan zullen wij u als de Heere wil en wij leven, afhalen.

De Heere zegene ulieden samen, dat zij zo.

Uw toegenegen vriendin,

DE WED. VAN DER WEKKEN.

VEERTIENDE BRIEF.

Kerkwerve,

Zeer geliefde vrienden,

De Heere zij uw schild en loon zeer groot, zoals Hij het Abraham beloofde, de vader der gelovigen, te zullen zijn.

Uw brief heb ik in goede welstand ontvangen, ik was er zeer mee verblijd, want de wijze koning heeft gezegd: "een goede, tijding uit een ver land, is als koud water op

een vermoeide ziel." Er was al weer een poosje verlopen sedert wij iets van elkander hoorden, en dan is het zo aangenaam elkander iets van hart tot hart mee te delen.

Ik kan u dan nu ook weer melden, dat ik naar het lichaam nog al redelijk gezond ben, ook de gehele grote familie.

Ach ja geliefde vrienden, wat is de Heere toch goed over ons niet waar, in het dragen en sparen van arme zondaren en zondaressen. Ook in het sparen en dragen van mij, de onwaardigste onder die. Ach, wat ben ik toch een ellendig wezen, denk ik wel eens, ik ben nu al zo oud en stijf naar het lichaam, de krachten nemen steeds af. Ook zo moest de zonde afnemen nietwaar? Maar in plaats van dit, word ik, geloof ik, soms al erger en erger. Ach, kon ik toch eens voor goed die zonde een scheidbrief geven, maar dit gaat niet zoals ik eerst gemeend had en ook gehoopt had.

Toen ik voor het eerst mijn voet gezet had op de weg des levens, toen meende ik, zou ik niet zo licht door de zonde bewogen worden. En toen de Heere voor het eerst Zich met zijn vrede en liefde in mijn ziel openbaarde, toen meende ik, zou ik spoedig Boven zijn. Nu was ik klaar, nu zou ik alleen leven, zoals de Heere mij zou aanwijzen. O, wat was ik toch boos, op een oude Christin, uit die tijd, die ik toen bezocht en waar ik mijn hart, dat zo vol was om te praten, uitstortte, ze zei: meisjelief, meent nu niet, dat je boven de strijd bent, nee zeg ik u, integendeel, welkom in het strijdperk, want nu eerst begint de strijd op zijn hevigst.

Ik zeg, ik werd boos, ik dacht en zei haar dat ze wellicht hier verachterd was in de genade, dat ze wellicht nog nooit had genoten, wat ik nu in korte tijd genoten had. ...

U schreef mij, dat u voornemens zijt naar het vergelegen Schotland te gaan, om daar uw vele vrienden nog eens te gaan bezoeken. Gij hebt gelijk waarde vriend, doet het maar als u kunt, de Heere, hoop ik, moge u geleiden op het grote water, en Hij geleide u weer tot de uwen terug.

Nu heb ik een klein voorstel, als u die verre reis, die dan toch zeker enige weken duren zal, aanneemt, laat dan uw geliefde vrouw maar naar ons toekomen, dan kan ze bij ons die tijd verkeren, dan kunt u haar bij uw terugkomst komen afhalen en zo beiden als de Heere dat beliefde naar huis gaan. Wat dunkt u van dit voorstel, denkt er eens goed over na en schrijf ons dan wat u er van denkt.

Ik moet nu eindigen met mijn pen, niet met mijn hart, want ik wilde u veel, heel veel schrijven.

Ontvangt nu onze aller hartelijke groeten. Groet alle vrienden en bekenden.

De Heere zegene Ulieden samen uit genade.

Uw geliefde vriendin,

DE WED. VAN DER WEKKEN.

VIJFTIENDE BRIEF.

Dit is de laatste brief door de overledene geschreven aan haar zielevriend de W.Ed. heer P. 't Hart, slechts enige dagen voor haar sterven.

Kerkwerve, 29 Juli 1885.

Geliefde kapitein met de uwen,

De Heere, Die genadig, barmhartig en lankmoedig is en groot van weldadigheid, zij u nu en steeds altijd genadig, zij u nabij in ziel en lichaam.

Uit de volheid van mijn gemoed schrijf ik u deze weinige regelen. Hoewel mijn lichaam zo erg zwak is, en de krachten bij de dag afnemen, wens ik u toch nog enige lettertjes te zenden. Ik geloof zeker, dat de Heere op weg is, om mijn lemen hut af te breken, ik geloof, dat ik nu spoedig zal verhuizen, want mijn aardse huis begint te schudden en te kraken.

En wat zal ik nu schrijven, ik moet zo beschaamd zijn vanwege des Heeren grote goedheid aan zo een onwaardige bewezen en geschonken.

O mijn geliefde vrienden, de Heere heeft me in de laatsten tijd nog eens vergund om van mijn kindsbeen af terug te zien welke wegen de Heere zo al met me heeft gehouden. Wat is de Heere toch een zorgend God van 't begin af voor me geweest en is het nog, vanaf mijn prilste jeugd heeft Hij me toegeroepen dat ik mij naar Hem zou wenden met al mijn noden. Al die tijd heeft Hij mijn hand niet los gelaten, maar me geleid langs steile en hobbelachtige wegen, en voor me als een vader gezorgd.

Als ik dan op mezelf zie, dan zeg ik: wel grote Ontfermer, wat zijt Gij toch een Waarmaker van Uw woord, als Gij zegt: "Gij hebt Mij niet uitverkoren, maar Ik heb u uitverkoren." Gij hebt Mij niet éérs liefgehad met een eeuwige zondaarsliefde. En waar Ik het goede werk heb begonnen, zal Ik het ook voortzetten en voleindigen."

Ja, dat heeft Hij gedaan, tot hiertoe geleid en gedragen, en nu schijnt het einde zeer nabij te zijn. Ik moet bij ogenblikken geloven, dat de Heere me ook in de stervensuur zal ondersteunen, dat Hij me zal geleiden tot aan en tot over de dood.

Hoe gelukkig zal het zijn om van het lichaam der zonde en des doods verlost te zijn.

Hoe zalig, God te dienen in volmaaktheid zonder te scheiden, altijd met de Heere te zijn. O, geliefden, mijn hart gaat er bij ogenblikken naar uit en dan zeg ik:

O, eeuwigheid kom ras.

O, dat ik bij u was.

Nu ik hoop dat het spoedig zo zijn zal. Als het kon wezen, wilde ik uw aangezicht aan deze zijde van het graf nog wel eens zien. Zou u niet eens kunnen komen, doet het dan eens, het zou het laatste kunnen zijn. Wellicht is het 't laatste briefje wel, dat u van me ontvangt.

Schrijf spoedig eens enige letteren terug. Ik ben nu al weken lang sukkelende, hoe is het bij ulieden gesteld? Hoe gaat het met uw werkzaamheden in de kerke Gods?

Er is hier veel gepraat over de kerk, de ene zegt, *ik ben van Bakker en de andere ik ben van Van Dijke en de derde weer van een ander*, en dat verwekt hier een zeer hevige strijd. Maar mijn geliefden, ik bemoei me met die zaken liefst zo weinig mogelijk. Ik ben wel wijzer om me daar niet mee bezig te houden, de kerk des Heeren is heel wat anders dan hout of steen. De Heere verbindt Zijn kerk of gemeente niet aan een mens, maar Jezus is zelf het Verheerlijkte Hoofd Zijner Gemeente, Die zal ze behoeden ten allen tijde. Laat het maar de hoofdvraag zijn of wij waarlijk levende leden zijn van die Gemeente, waarvan Jezus het Hoofd is, dan zullen wij zeker eenmaal met Hem heersen als Koningen en Priesters.

Nu waarde kapitein, de Heere geve u genade en wijsheid, om maar pal te staan totdat de Heere u aflost van uw post. Hij doe u vele parelen hechten aan Zijn middelaarkroon, opdat gij, wanneer gij zult opgeroepen worden, ook kunt zeggen: *Ziet Heere ik en de geestelijke kinderen, die Gij mij gegeven hebt te winnen voor Uw Koninkrijk*. En nu geliefden krone de Heere u. Hij zij ook uw stok en staf, uw Geleider ten allen tijde.

Wees nu samen Gode bevolen, groet alle uw kinderen en vrienden. Ontvangt mijn hartelijke groeten, alsook die van al de mijnen.

Uw zwakke zuster in het geloof,

DE WED. K. VAN DER WEKKEN.

Slechts 8 dagen later is ze zeer zacht en kalm in de Heere ontslapen, zonder doodstrijd, slapende is ze heengegaan in vrede. *Zalig zijn de doden, die in de Heere sterven*. Ze zullen rusten op hun slaapsteden.

Deze, en de negen volgende brieven zijn door de overledene geschreven aan een ander van haar vele zielevrienden de W. Ed. Heer en Mejuffr. P. te K. Ze zijn om de aantrekkelijke inhoud in dit werkje opgenomen. De Heere zegene ze aan vele harten.

ZESTIENDE BRIEF.

Kerkwerve, 28 Juli 1874.

Zeer geliefde vrienden in de drie-enige Verbonds-God. Als een zeer bedroefde en neergebogene en door des Heeren hand gedrukt ziel heb ik me nedergezet om ulieden veel, zeer veel droevigs te schrijven. Onder biddend opzien, dat de Allerhoogste mijn sterkte moge wezen en ook in deze mijn pen en hand moge besturen.

Met blijdschap over uw welstand hebben wij uw letteren ontvangen, ook wij zijn allen redelijk naar het lichaam. De omstandigheden, waar wij in verkeren zijn echter van die aard, dat wij soms zouden zeggen: *mijn ziel weigert vertroost te worden*.

Kort hoop ik u onze omstandigheden mee te delen. U weet, dat ik u kort geleden schreef, over ons geliefd kind van twee jaren, n.l. **Kaatje**, welk ongeluk dat lieve kind toen is overkomen, waar ze met haar vader was meegegaan naar de schuur, waar ze al spelende heen en weer liep, hoe dat ze bij de machine kwam waar haar vader mee bezig was om klaver te snijden voor de paarden, en hoe dat ze ongemerkt haar kleine handje voor het mes legde, zodat in een oogwenk vier van haar vingertjes werden afgesneden, en voorts haar gehele handje werd verbrijzeld.

O, wat kromp ons hart toen ineens bij het horen en zien van zoveel smart bij die lieve kleine. Wat zijn er niet vele gebeden toen opgezonden tot de troon der genade voor het behoud van onze lieveling.

En de Heere heeft dat willen horen en verhoren, zodat ze nu, hoewel maar een hand hebbende, voorts toch hersteld is.

Maar nu is de slag nog veel zwaarder. Kaatje² is nu niet meer op aarde, o mijn hart bloedt, als ik het neerschrijf, maar de slag is gevallen, Kaatje is verdrongen.

O geliefden, ik heb al wat in de wereld doorgemaakt zoals u een beetje weet, ik heb al wat wederwaardigheden beleefd. Ik heb een man en zes kinderen door de dood verloren, maar die zijn op bed gestorven. Zwaar, zeer zwaar waren me telkens die slagen, maar zo is het geloof ik, nog veel zwaarder. De Heere heeft hiermee zeker aan ons allen wat te zeggen. O, mijn geliefde zuster in de Heere, ik kan u niet zeggen welk een harde proefweg het voor me is, niet alleen voor mij, maar voor ons allen. Hij doet evenwel wat goed is in Zijn ogen.

Als ik het nu van achteraf eens mag zien, dan heeft ons de Heere voor deze slag willen voorbereiden, doch wij hebben het niet opgemerkt, want noch Zijn slaande hand, noch ook Zijn zegeningen baten ons niet als ze niet aan onze zielen worden geheiligd.

Toen ze haar lieve handje had verbrijzeld, waren wij verblijd, dat ze nog leefde, en als ik toen eens opmerkend rondzag, kon ik genoegzaam reden vinden waarom de Heere met zulke slagen tot ons kwam. Al was het alleen maar mijn lusteloosheid, liefdeloosheid, en biddeloosheid, dat moet ik wel zeggen, ja, waarlijk, de Heere moet wel zulke scherpe pijlen gebruiken om ons te treffen, voor zulke harde harten, zijn ook bepaald scherpe gereedschappen nodig.

De eerste slag was nauwelijks voorbij, of het tweede wee dat kwam. Vier weken nadat het ongeluk was voorgevallen, moest het kind naar de stad, naar de dokter. Ze reed met haar moeder en een voerman en niet ver van huis zijnde, verongelukten ze bijna alle drie gelijk. Door het een of andere onheil kwamen ze met paard en wagen in de

² De lezer zal wel opmerken, dat dit kind haar kleindochter was, een kind van haar dochter Keetje.

sloot terecht, ik had ze aan zien komen, en opeens zie ik geen paard of wagen meer. Ik schreeuwde uit: *O lieve Ontfermer, nu is het met alle drie gedaan.* Het meest was ik beducht over haar moeder, die in een zwangere toestand verkeerde. Ik meende zeker, toen ik ze weer voor mijn ogen had, dat het bij haar zeker op een ontijdige bevalling zou uitgelopen zijn. Maar de Heere heeft ons zuchten ook in deze gehoord, als door een wonder zijn ze gespaard gebleven, en heeft ze ter gezette tijd een welgeschapen kind ter wereld gebracht. O, wat is de Heere toch goed en groot.

Ik was bij mijn dochter om haar op te passen en te verzorgen, zeven dagen waren er nu sedert haar bevalling verlopen, en ze was zo goed mogelijk. Wij zaten tezamen 's middags te praten, ze zei tot mij: moeder u kunt nu wel gerust eens naar onze zieke buurvrouw om een kopje koffie gaan.

Ik was zo verheugd, dat ze zo goed te pas was, dat ik onbeschroomd wegging. Wel was het wat onbedachtzaam van mij, maar ik was op zo'n slag niet berekend. Mijn buurvrouw was zo blijde, wij zaten in vrede met elkander te spreken, wij hadden juist samen hartelijk gebeden, en daar kwam opeens het geroep: *Kaatje is verdronken, Kaatje is verdronken.*

O, mijn geliefden wat ik toen gevoelde, wat er toen in mijn ziel omging, dat kan ik niet beschrijven. Ik vlood naar huis, alles was in het grootste rumoer, voor mijn dochter moest ik me nog trachten te bedwingen en inhouden en de rumoerige menigte uitdrijven. Het kind, dat ik weinige ogenblikken te voren bij haar moeder spelende had gelaten, en na dat onbewaakt ogenblik gebruik had gemaakt om naar buiten te lopen, en daar te water was geraakt, lag daar nu ontziend ter neer.

Ik vatte het dode kind op, en begon op alle mogelijke wijze te proberen of de levensgeesten nog konden opgewekt worden, maar alles tevergeefs, er was geen stem en geen opmerken. De dokter, die er bij kwam, kon niet anders dan de dood constateren, het kind was voorover in het water gevallen en zo in een punt des tijds gesmoord. O, wat is de mens.

De Heere, Die niet antwoordt van zijn daden, Die geve ons die genade om het aan Hem over te geven; *Hij is de Heere, Hij doet wat goed is in zijn ogen.* Maar geliefden, er is wat voor nodig om met stil gelatenheid te zeggen: *De Heere heeft gegeven, de Heere heeft genomen, Zijn naam ze geloofd.*

Als ik er bij bepaald word wat de Heere heeft verdragen en geleden vrijwillig voor zondaren, O, geliefde zuster in de Heere en Heiland, dan bedekt schaamte mijn aangezicht.

Vier dagen nadat het kind het ongeluk met haar hand had gehad, was het op een zondagmorgen, dat ik nog op bed zijnde overdacht, hoe erg het nu was voor dat arme kind, wat zou ze nu moeten als ze groot werd, ze was nu voor altijd een sukkelaarster. Zo lag ik enige tijd te zuchten over dat kind. En wat gebeurde er? Het was me of ik met het oog des geloofs zag dat de Heere Zijn rechterhand om haar had geslagen, en over haar uitbreidde; en toen was het me zo zalig. O, wat kon ik ze toen gemakkelijk aan de Heere overgeven. Ze was daar bij Hem zo veilig, in de armen van een almachtig God. Toen was het goed, en ik moest zeggen: *O Heere, ik dank u voor dat kind, dat Gij niet alleen mijn, maar ook mijn zaads God wilt zijn.* Ze was nu, geloof ik, onder Zijn geleide, Hij zou het maken. En hoewel ik er nu erg onder lijden moet, kan ik dat gebeurde van die zondagmorgen niet kwijt raken en wil ik het kind aan de Heere overlaten. Neem me niet kwalijk, dat ik er wat uitvoerig over geweest ben.

Ik moet nu eindigen. Veel nieuws weet ik nu anders niet mee te delen. Kort geleden heb ik nog een zeer aangename man gehoord uit het Goese land, n.l. **Dominicus**, die hier gesproken heeft met veel eenvoud maar met opgewektheid. Ja, het is me duidelijk dat de Heere overal van Zijn kinderen heeft. De grote vraag is maar, of wij erbij

behoren.

Nu geliefden in de Heere, ontvangt onzer aller hartelijke groeten. Gedenk onzer in uw gebeden.

KAATJE VAN DONGEN, DE WED. VAN DER WEKKEN.

ZEVENTIENDE BRIEF.

Kerkwerve, 21 November 1875.

Zeer geliefde vrienden in de drie-enige Verbonds-God, Die gisteren en heden dezelfde blijft tot in der eeuwigheid.

Zo ben ik dan nu weer van plan u enige letteren met de hulpe des Heeren te zenden. Er is al weer een hele tijd verlopen, sinds wij iets van elkander vernamen. Was mijn vorige brief vol droefenis en een klaaglied gelijk, thans wil ik heel wat aangenamers meedelen.

Naar het lichaam zijn wij allen welvarende. Wij hebben van u vernomen, dat zulks ook bij u het geval is. De Heere zij ervoor gedankt, want de gezondheid is een voorrecht, dat door ons de meeste tijd te weinig wordt gewaardeerd, en als wij ziek zijn, voelen wij de schat er het beste van.

Maar de lichamelijke welvaart is niet de hoofdzaak, onze zielen moeten welvarende zijn, zal het goed zijn. Nu, ik moet u dan tot mijn schaamte zeggen, dat het me daaromtrent nog al wat te wensen overlaat, de meeste tijd moet ik aan de Noordzijde van de berg verkeren. Om mijner zonden wil verbergt de Heere zo dikwijls Zijn vriendelijk aangezicht voor mij, zodat ik in het duister moet ronddwalen, terwijl wij toch alleen in Zijn licht het licht zien. Als de Heere met Zijn licht dan eens weer in mijn ziel komt schijnen, dan worden die verborgen kamers des harten weer ontsloten, en dan is het vol gruwelijkheid en ellende van rondom.

O geliefde vriendin, vrouw P. ik denk toch dikwijls aan u ; dan zeg ik wel eens, o wat is ze toch stil en gelaten en onderworpen aan Gods wil.

Maar aan mij heeft de Heere veel, zeer veel werk, ik ben wat een lastige leerling op Zijn school, want de meeste tijd luister ik niet naar Mijn Meester, maar volg ik eigen wil en zin op.

Voorts wil ik u nog kort mededelen, dat ik j.l. zondag naar Bruinisse ben geweest. Dominee Van Dijke was er weer en dat was eindelijk het doel van mijn schrijven, u dit mee te delen. Driemaal heeft hij gepreekt met zoveel opening, dat ieder ervan versteld was. Ook heeft hij des morgens des Heeren Heilig Avondmaal bediend met zeer veel zegen. Vóór de bediening heeft hij gesproken, over deze woorden uit de Openbaring van Johannes: *"En ze zongen een nieuw lied"*. O mijn geliefde, wat was dat wonderlijk, dat zal toch wat zijn om met de vier dieren en de vier en twintig ouderlingen dat nieuwe lied aan te mogen heffen. De Heere heeft Hem veel te spreken gegeven, vooral in zijn toepassing was hij zeer wonderlijk gestemd; drie tafels heeft hij bediend, vol met aanzittende gasten. Ook daarin was hij wonderlijk in zijn doen.

Bij de eerste tafel bepaalde hij ons bij de Eeuwige Getrouwe God, Die niet veranderd of verteerd wordt, zoals Mozes werd getoond in het brandend braambos, dat het de Heere was, die daar sprak: "Ik zal zijn, Die ik zijn zal", dat het die God was, aan Wiens tafel wij nu zaten. Dat het met Gods Gemeente op aarde ook zo gaat, evenals met dat braambos, dat ook wel brandt, maar niet verteerd wordt.

Bij de bediening van de tweede tafel was zijn uitnodiging uit het Hooglied van Salomo, deze woorden: "O, mijn vriendin, gij zijt schoon en geen gebrek is aan u"; ook daarin was hij zo aangenaam. Ja, zo geheel schoon is het volk des Heeren in Christus hun Hoofd zonder gebrek, zo stelde Z.E.W. dit voor.

En onder het bedienen van de derde tafel, werd Z.E.W. geheel overstelpt van de

oneindige liefde Gods, dat hij bijna niet in staat was zijn werk te verrichten. O, wat was het ons goed daar te zijn geweest, waarlijk de Heere was er bij en met ons; ik had er wel willen blijven. Ook had ik zo gaarne gewenst, dat u er bij was geweest. Geduld, nietwaar? Nog een kleine tijd, dan hopen wij aan te zitten aan de bruiloft des Lams, om daar in volmaaktheid het nieuwe lied aan te heffen; de Heere geve het ons samen uit genade.

's Middags en 's avonds heeft hij ook met zeer veel opgewektheid en met veel zegen gesproken, vooral des avonds. Hij was hij zo wonderlijk, dat wij dachten, dat het zijn laatste preek zou kunnen zijn, over de jonge koning Josia, dat die koning al zoveel had gedaan, maar dat toen het wetboek werd gevonden en hij zijn klederen scheurde.

Dominee vergeleek ook onze toestand een weinig met die geschiedenis. Ook wij kunnen zoveel doen. O, wat is er al niet gedaan; maar waar is de wet Gods? Op veel plaatsen is hij zoek geraakt, zowel in de kerk, als scholen en huizen, vooral in de harten. O, mocht toch de Heere eens verandering geven in onze toestand, en mocht de Heere eens weer bij vernieuwing over zijn gemeente opstaan; want anders helpt onze Reformatie heel weinig.

Nu geliefden, ik heb met veel van Gods kinderen een zeer aangename rustdag genoten.

Ik moet nu eindigen, wees zo goed de groeten van ons allen te doen aan alle vrienden en bekenden.

Ontvang van ons allen de groeten, inzonderheid ook van de dominee, want ik heb hem gezegd dat ik u schrijven zou. Nogmaals hartelijke groeten, met heil en zegenbede van uw geliefde vriendin,

KAATJE VAN DONGEN.

ACHTTTIENDE BRIEF.

Kerkwerve, de 22 Februari 1876.

Zeer geliefde vrienden,

Genade, vrede en barmhartigheid ze u en uwen huize geschonken van God de Vader en Zijn geliefde Zoon door de krachtige werking des Heiligen Geestes, Amen,

Het valt me niet zwaar of ook niet verdrietig om aan ulieden te schrijven, maar met veel toegenegenheid des harten vat ik de pen op. Ik was al lang van plan geweest om u het een en ander mee te delen maar ik heb met opzet zo lang gewacht, totdat ik de uitslag kon bekend maken van onze uitwendige zaken.

U weet, dat zulks uit elkander moest gezocht worden. Mijn gebed was steeds geweest, *Ach Heere, bestuurt Gij het toch, zoals 't U belieft, dat het tot Uw eer en Naam moge uitlopen.* En die stille zucht is verhoord, de Heere heeft alle dingen welgemaakt boven bidden en denken zelfs. Door des Heeren eeuwig voornemen is het zó geschied, dat wij het nooit hadden kunnen denken of geloven, maar Hij is een wonderdoende God, Wiens wegen onnaspeurlijk zijn; Hem ze de ere. Ons gehele bestaan is in elkander gebleven in zover dat nu alles voor mijn kinders Keetje en Marinus is, waarover wij zeer verblijd zijn.

Vanmorgen werd ik nog ingeleid in de geschiedenis van de Koning David; toen hij zo oud werd, mocht hij zijn zoon Salomon op zijn troon zien zitten, tot zijn grote blijdschap; zo ook heeft de Heere bij ons gedaan. Ja geliefden, des Heeren goedheid is gedurig met al Zijn kinderen.

Als wij het niet weten, is de Heere nochtans zeer nabij, om ons te helpen en te ondersteunen. Maar ik geloof dat niet altijd wat ik daar nu heb geschreven, want on- en bijgeloof heeft de meesten tijd nog de overhand op mij.

Als ik evenwel des Heeren wegen van achter maar eens mocht zien, ook nu weer in

deze. Ja dan is het goed, dan moet ik uitroepen: *Het is de Heere.*

Mijn hartewens en bede is maar, dat ik nu stil moge volgen waar de Allerhoogste me ook zal leiden. Dat mijn ziel zo maar als een gespeend kind moge zijn, dat stil bij zijn moeder is.

Ja, de Heere zal nu, en steeds altijd, het begin, midden en het einde moeten zijn. Want ik gevoel zo gedurig mijn onbekwaamheid en steile onafhankelijkheid in alle de wegen, die de Heere met zo een arme aardworm houdt, die altijd maar tegen Zijn wegen opstaat. Als er niet veel vergeving bij Hem was, dan was het een afgesneden zaak voor altijd.

Bij vernieuwing heb ik weer eens een klein stipje mogen ondervinden van de eeuwige liefde van een Drie-enig God, Die van eeuwigheid gedachten des vredes over mij heeft gekoesterd, en me tot hiertoe heeft geleid. Hij zal zeker verder wel zorgen. Hij zal Zijn werk niet in de steek laten, of laten varen, maar voleinden.

Ik heb u ditmaal niet veel nieuws mee te delen als dit nog, dat er weer een zuster in het geloof is afgereisd in kalmte en vrede. Spoedig hopen wij haar te volgen, nietwaar?

Ontvangt nu van ons allen de hartelijke groeten.

Groet alle de uwen, uw zwakke zuster in het geloof,

KAATJE VAN DONGEN.

NEGENTIENDE BRIEF.

Kerkwerve, 18 September 1877.

Zeer geliefde broeder en zuster in het geloof, als ik dat zo eens schrijven mag, want wij zijn toch één nietwaar, één in ons Hoofd Jezus Christus, dit willen of kunnen wij niet ontkennen. Als het geloof werkzaam is en de liefde in onze harten uitgestort.

Even wel moet ik dikwijls zeggen, dat mijn ongelovig hart me dikwijls veroordeeld en met de boze samenspanst en me wijs tracht te maken, dat ik geen deel of erve heb in de erven der heiligen.

Maar de Heere, o mijn geliefden is mijn getuige, dat het toch mijn lust, mijn leven en mijn keuze des harten is, om de Heere aan te kleven en lief te hebben, en met het arme, verachte en versmade volk van God samen naar Sion te wandelen, en alle smaad en hoon te delen, die wij hier dan te verduren hebben.

Daarom heb ik me ook nu weer gezet om u enige letteren te zenden uit het hart tot het hart. Het is wel zeer lang geleden, dat ik u iets liet horen, wellicht hebt u gedacht dat de liefde gekoeld of verminderd was, maar dit is evenwel niet het geval. Geloof mij, ik ben in mijn gedachten zo dikwijls bij u. Wij spreken zo dikwijls over u. Ja, zelfs is het me meer dan eens gebeurd, dat ik over u droomde en in mijn dromen bij u was.

De Heere, hoop ik, geve ons veel elkanders belangen op te dragen voor 's Heeren genadetroom, en daar veel aan elkaar te denken. Dat wij getrouw mogen blijven tot in de dood.

O, wat zijn evenwel de getrouwen weinig (geworden) in den lande, des Heeren volk wordt de meesten tijd gehaat, en gesmaad. Ze worden door de wereld verdacht gehouden, omdat ze niet mee kunnen stemmen in de zwier of in de gewoonten van de wereld.

Wel, wel, denk ik wel eens, wat is de wereld toch in de top, wat wordt de duivel toch gediend. Maar ook bij anderen is de zonde wat onder een vroom kleed gedekt, daar komt de satan op zijdekousen aan. En als die boze geest komt, als een engel des lichts, dan is het nog veel gevaarlijker als dat hij open en bloot laat zien wie hij is.

Wat wordt er toch op geestelijk terrein, ook al veel gehuicheld en bedrog gepleegd. Zó erg, dat ik wel eens denk, wij moeten eigenlijk beschaamd zijn over het Christendom van deze dagen. Nu, de Heere is Rechter.

Ik had u bepaald al veel eerder geschreven, maar ik ben naar het Goese land geweest, naar mijn geliefde dochter, die in treurige omstandigheden verkeerde, doordat het de Heere van leven en dood behaagd heeft haar jongste kindje weg te nemen. Ik ben er geweest, toen het lieve kindje begraven is. Ouderling Rietschoten van Krabbendijke, waar zij, zoals u weet, kerkelijk bij behoren, was daar om de laatste eer te helpen bewijzen.³

Met veel genoegen heb ik met die man mogen spreken en zo die dag met vrede mogen eindigen. U zult begrijpen, dat mijn dochter, zowel als haar man erg bedroefd was, en ik met haar. Maar de Heere geeft ook in deze geen rekenschap van zijn daden. Och, dat wij de Heere meer achteraan kwamen en niet zoveel in de weg stonden, opdat Hij zijn genade meer aan ons kon verheerlijken.

Met recht mag toch de wereld een woestijn genoemd worden, nietwaar? Deze woestijn hebben alle de Bijbelheiligen door moeten maken, heeft ook de Heere Jezus zelf moeten doortrekken en Die lieve Heiland, Die de God van Hemel en aarde is, Die vrijwillig Zijns vaders troon heeft verlaten om een diep gevallen mensdom te redden, moest in de woestijn van deze wereld geducht de boosheden van de kinderen der mensen ondervinden.

Wat zal het ons dan wel niet zijn, zijn zeer geringe dienaars of dienaressen. Tegen lijden moeten wij maar berekend zijn, als het ons maar gegeven wordt om geduldig alles te dragen wat Hij ons oplegt, dan zal ik mijn zwaar lichaam en u geliefde vriendin uw krukken en een ander weer zijn oude kruisje kunnen dragen.

Nu, geliefde, de Heere zegene ulieden tezamen.

Ontvangt nu weer onze groeten. Groet alle de Uwen, die naar Sion vragen.

KAATJE VAN DONGEN.

TWINTIGSTE BRIEF.

Kerkwerve, 19 Augustus 1878.

Zeer geliefde vrienden,

Door de liefde gedrongen zend ik u weer een klein briefje uit de bekommelingen mijns harten. Uit de bekommelingen, zeg ik. Ja geliefden, ik ben bekommerd om alles wat ik hoor en zie van des Heeren drukkende hand over ons allen, met zoveel regen, onweer en hagel. De Heere heeft kennelijk in de laatste dagen getoond, dat Hij leeft en regeert, en dat Zijn Goddelijk bestuur ook gaat over de natuur, ja alles Hem ten dienste vaardig staat.

Wij hebben hier in de omtrek een ontzettend weer gehad, dagen aan elkander, maar er is geen stem of opmerker. Ach nee, want de Heere heeft onze harten verstokt, door de zonde, zodat wij geheel gevoelloos zijn, en nooit naar de Heere zullen vragen, als Hij zelf ons niet wakker schudt.

Dat is nu niet alleen bij de wereld, maar ook bij het volk des Heeren is het bijna overal de dood in de pot.

Ik was kort geleden weer op Bruinisse, waar onze geliefde dominee weer was, maar ook daar was zoveel treurigs, het was zo een verwarde boel met kerkeraden en gemeenteleden, dat het met recht een warreboel was. Dominee heeft zoveel hem mogelijk was, trachten in het reine te brengen en te herstellen, wat wel gelukt is, maar toch konden wij niet des Heeren Avondmaal vieren zoals wij hadden gehoopt. Met

³ Uit de notulen van de Ledeboeriaanse Gemeenten: Uit de Zeeuwse gewesten verschijnen K. van Rietschoten uit Krabbendijke, Pieter de Voogd uit Domburg en C. Kleppe uit Scherpenisse regelmatig. Floris Braam, Pieter Ingelse en David Janse vertegenwoordigden de Middelburgse kerkeraad. Uit Bruinisse kwam Jac. van Poperingen, terwijl ds. P. van Dijke werd begeleid door zijn Fliplandse broeders Bram van Dijke, J. van Nieuwenhuizen en Jan van der Vliet.

een bedrukt hart om de vele breuken, die er bij ons lagen, keerden wij huiswaarts. Ach, dat de Heere spoedig het licht ook weer uit deze duisternis moge te voorschijn doen komen.

Voorts moet ik u melden, dat het voor het uitwendige niet zo erg rooskleurig voor ons aanlicht, onze tarweoogst is ingezameld, maar de erwten, bonen en gerst liggen nog op het veld, het ligt bijna alles te groeien op 't land. Bij een andere zoon van mij, staat ook nog veel tarwe buiten, die ook staat te bederven. Bij nog een andere zoon van me is een geheel veld met gerst door de hagel vernield, evenals veel van zijn erwten, rogge en andere vruchten.

Maar hoewel dat nu vreselijk erg is, zijn ze nog gespaard gebleven boven anderen. Mijn zoon uit Waarde schrijft mij, dat bij hem op 't dorp een gehele grote boerenschuur is afgebrand, die door de bliksem is getroffen, het was bij M. Pieper, iemand, die kerkelijk ook op Krabbendijke hoort; alles is bij die man verbrand, en niets was verzekerd, zoals de wereld dat doet. Nu, ik geloof zeker, dat de Heere hier ook wel weer zorgen zal.

Van vele schrikkelijke ongelukken zou ik u kunnen schrijven, ook in het Goese land, maar ik zal er van ophouden. O, was er maar waarachtige verootmoediging voor de Heere, maar ik zie zoveel, dat de haren mijns vleses ten berge rijzen voor Gods oordelen.

Nu, ik ga nu eindigen niet vele hartelijke groeten van alle de mijnen. Ook van onze zieke burens, die ik ook in der waarheid liefheb. Ze sukkelen zo maar voort.

Ik ben, zoals u wellicht weet, ook lang niet goed geweest, maar nu weer hersteld, maar toch kan ik nog niets doen, en dat is een toer om zo maar stil te zitten.

Groet alle de vrienden en bekenden van uw geliefde vriendin,

KAATJE VAN DONGEN, WED. VAN DER WEKKEN.

EEN EN TWINTIGSTE BRIEF.

Kerkwerve, 2 April 1879.

Zeer geliefde vrienden in de geliefden Heere en Heiland, Die Zijn dierbaar en kostelijk bloed heeft opgeofferd en dat voor zulke doemschuldige Adamskinderen, die zichzelf tot in het diepste van de afgrond hebben neergestort. Nooit was er voor zulke hellewichten een weg van ontkoming geweest, was niet de Heere met zijn ontfermende en opzoekende zondaarsliefde tussenbeide gekomen, enkel uit genade en ontferming, in de Zoon Zijner eeuwige liefde.

Ja geliefden, van Gods grote liefde aan zondaren bewezen, en van Zijn bewaring van de zulken die door Hem zijn gekocht van een eeuwig verderf, daar hebben wij weer de duidelijkste bewijzen van in ons midden gehad, dat de Heere niet laat verzocht worden boven vermogen, maar dat Hij wel eens het water laat komen tot aan de lippen, doch dat het er toch nooit zal overgaan. Maar dat de Heere bij de zwaarste nood de heerlijkste uitkomst schenkt.

Dat het wel eens gebeurd, zoals bij de grote Apostel Paulus, dat alle hoop op behouden te worden kan vervlogen zijn. U zult zeker wel benieuwd worden, wat wij dan toch hebben vernomen of ontmoet. Ik zal u net langer in 't onzekere laten.

Wij hebben j.l. week onze bij u bekende, geliefde **kapitein 't Hart** bij ons gehad. Ja geliefden, die waardige man kan waarlijk nu wel met Paulus zeggen: "Driemaal heb ik schipbreuk geleden." Wij waren ontsteld van zoveel ellende als die man heeft doorgestaan. Weet u het nog niet geliefden, dat hij weer schipbreuk heeft geleden en als door een wonder Gods is bewaard en gered?

Ik zou veel te lang moeten schrijven als ik u dat moest verhalen of schrijven. Maar dit kan ik u wel melden, de Heere heeft hem bewaarde in de golven.

Twee dagen en nachten heeft hij met zijn bemanning in de grootste nood doorgebracht, op een steeds dieper en dieper zinkend schip. Acht en veertig uren lang heeft zijn volk en hij zelf ook moeten pompen, al die tijd moesten ze in het water staan zonder eten of drinken. O, wat kan de mens al niet doorstaan, als de Heere hem bewaart. Zo waren ze al die tijd biddende en werkende geweest, om ware het mogelijk, het schip te behouden, maar het was niet doenlijk. Zeker hadden ze allen hun graf in de golven gevonden was niet een Frans schipper ter redding komen opdagen.

O, geliefden, ons hart was ontroerd bij het vernemen van dat alles, en dikwijls moesten wij uitroepen: *de Heere alleen heeft geholpen*.

Wij hebben het voorrecht gehad, hem vijf dagen bij ons te hebben. Driemaal heeft hij gesproken op een dorpje bij ons. Op datzelfde dorpje was hij zes jaren geleden met zijn schip ten anker gekomen, toen had hij er kennis gemaakt met sommigen van dat dorp, hij had er toen ook met zegen in de kerk gesproken, de Heere had op die geringe arbeid Zijn zegen willen schenken, zoals nu zeer duidelijk is gebleken.

's Zondags zijn wij er naar toe gewandeld, wij hebben er een genoeglijke dag gehad. Met veel opgewektheid en aangenaamheid heeft hij er gesproken. 's Morgens sprak hij over de geschiedenis, dat de Heere Jezus met de discipelen aan boord was gegaan en ze zo naar de diepte waren gevaren. Dat terwijl ze dan heenvoeren, de Heere in het achterschip was gaan liggen slapen. En als Hij sliep, ontstond er een grote storm op zee, zodat ze al hun best deden om zonder de Heere zichzelf te helpen, maar het ging niet. De storm werd steeds heviger, en de nood al groter, ten einde raad wekten ze de Meester en riepen: "Wij vergaan!" Daarop toonde de Heere almachtig God te zijn; en te spreken had: *zwijg, wees stil*. O geliefden, wat ligt er toch veel leerzaams in dit geschiedenis. Wat heeft die waardige kapitein dat helder uiteengezet.

's Middags heeft hij gesproken uit Timotheüs, daar Paulus spreekt: *Ik heb de goeden strijd gestreden*, enz. Zeer duidelijk heeft hij toen aangetoond, dat juist, als de Heere iemand bekeert, de strijd begint; welke strijd het was, welke de Apostel bedoelde, en wat de prijs of de overwinning was, die hem nu wachtte.

's Avonds sprak hij van zijn zeereizen op de grote Oceaan. Uit het boek Jona had hij zijn inleidingswoord genomen, deze woorden: "Ik weet dat deze grote storm ulieden om mijnentwil overkomt." U kunt niet begrijpen, hoeveel aandacht er wel was, het zaaltje was stampvol, maar het was zo plechtig stil, dat men wel een speld had kunnen horen vallen. Het was wonderlijk om te horen, hoe de Heere met macht heerst in het Rijk der natuur, ook inzonderheid op de grote wateren. Ja, de Heere is groot en wij begrijpen Hem niet.

Toen de kerk uit was, kwam het volk bij elkander, en wij waren als één hart en één ziel, met velen bij elkander tot 's maandagsmorgens 3 uur. Ja, geliefden, de Heere was in ons midden, de wereld was niet aan de ene zijde, het was ons goed daar geweest te zijn.

Donderdags daarop zijn wij naar de stad gegaan, en daar heeft de kapitein toen in de afgescheidene kerk gesproken, ook met veel opgewektheid. Veel, zeer veel volk was er; en velen nieuwsgierigen om zo een onbestudeerde man te horen spreken, die gewoon is op een groot zeeschip het bevel te voeren. Het ging waarlijk goed, er zijn vele tranen gestort; och mocht de Heere ze maar in zijn fles verzamelen.

Vandaar is hij naar huis gegaan, en nu krijg ik zo juist een brief van hem, waarin hij ons zijn goede tehuiskomst schrijft en ons tevens meldt, dat hij ons niet meer zal vergeten, maar wij hem ook niet. O, geliefden het is een waardig man, ik hoop, dat u ook spoedig kennis met hem mag maken.

Nu weet ik u voorts niet veel nieuws mee te delen. Wij zijn allen redelijk gezond.

Ontvangt onzer aller groeten.

Groet allen, die Sion beminnen. Vergeet ons niet in uw gebeden, ook niet om terug te schrijven.

Uw geliefde vriendin,

KAATJE VAN DONGEN. WED. VAN DER WEKKEN.

TWEE EN TWINTIGSTE BRIEF.

Kerkwerve, 16 December 1874.

Zeer geliefde vrienden in de Geliefde.

Door de band des vredes en der liefde samen opgebouwd te worden, als leden van een huisgezin, waar Christus het Hoofd van is, dat is mijn zielewens en begeerte.

Als ik dan maar als een van de minste mag zijn, ja dat zou toch mijn grootste schat in de hemel zijn. O, dat mijn wandel toch meer in de hemel mocht wezen, waar de Middelaar is, Die ons allen eenmaal tot zich nemen zal. Wat zouden wij toch gelukkige mensen zijn, als wij wat meer boven het stof mochten leven en zweven, meer en meer afgetrokken van de dingen, die hier beneden zijn, en ons hart vervult van de dingen, die boven zijn. Ik was al reeds zeer lang begerig naar enig bericht van u, ik betwijfel of u mijn vorige brief wel hebt ontvangen, of verkeert u soms in omstandigheden, dat het u niet wel mogelijk is te schrijven? Zult u nu wel spoedig iets van u laten horen, opdat wij niet langer in het onzekere verkeren.

Wel, wat onze welstand aangaat, dat schikt nu nog al. Wij zijn allen nog al welvarend naar het lichaam, maar voorts is er maar veel tijds een dodige stilte, hoewel het niet aan roepstemmen ontbreekt om ons wakker te houden.

Zo ben ik nu pas weer in een huisgezin geweest, waar de Heere met Zijn slaande hand geducht zijn intrek had genomen. Het was een gezin van man, vrouw en veertien kinderen, daar heeft de Heere eerst de dochter en nu de moeder weggenomen door de onverbiddelijke dood. De anderen zijn ook bijna allen ziek geweest. O, wat zijn dat voor die mensen zware wegen van beproeving, daar de Heere ze doorleidt. Ja, zo heeft de ene dit, de andere weer wat anders.

Ook heb ik weer een zware beproeving moeten doorstaan. U weet, dat ik u wel eens gezegd heb, dat ik nog al veel meekrab heb, die in onze meestoof wordt bewerkt. Nu is daar niet altijd evenveel pand in, zoals u zult begrijpen, maar nu was er juist heel veel van ons in, en wat gebeurt er, opeens raakt de gehele stoof in de brand. Ik schrok geweldig, toen het eerste gerucht kwam, maar mijn geest was spoedig gerust gesteld.

Ik mocht evenals David mij sterken in de Heere mijn God, zoals Hij kon doen toen Ziklag met vuur was verbrand. Zodra het bericht kwam was mijn zoon er met een paard naar toe gesneld, om te zien of er ook iets gered kon worden, die 's avonds eerst terugkwam. De gehele dag was ik zeer stil en gelaten in deze weg. U zult begrijpen, dat er heel wat voor ons op 't spel stond. Voor zeer veel geld lag er aan goederen van ons in, en het was niet, zoals van vele anderen, tegen brandschade verzekerd. Nee, gelukkig niet, maar de Heere had het in bewaring genomen en er was niets van verbrand, al het onze is gespaard gebleven, terwijl er zoveel is verbrand.

O geliefden, ik kan niet genoeg waarschuwen tegen het goddeloze van de assurantiën, hoe is het toch mogelijk, dat Christenen zulks kunnen doen, dat ze hun goederen verzekeren bij mensen, terwijl ze zeggen, dat ze hun ziel aan Jezus hebben overgegeven; het is me onbegrijpelijk.

Vriend, hebt u wel eens ooit zo een Christen 's avonds of op andere tijden God om Zijn bewaring horen bidden? Ik zou wel eens willen horen hoe ze dat toch doen. Maar dat kan ook wel geen bidden genoemd worden. Zouden zulke Christenen God durven vragen, dat Hij hun goed zal bewaren, dat ze aan mensen hebben toevertrouwd? Nu

ieder moet het zelf maar weten, elk zij in zijn geweten ten volste overtuigd. De Heere heeft het onze bewaard; Hij zij er voor geloofd.

Het was anders een vreselijke brand, en er gebeurde een groot ongeluk bij. Een boerenzoon komt zo hard mogelijk aanrijden, hij springt van zijn paard af, loopt het brandende gebouw binnen, en naar boven, om zijns vaders meekrap te redden. Toen hij daar was, sprak de Heere: *tot hiertoe en niet verder*. Hij stortte in de vlammen, en is er jammerlijk in omgekomen, tot grote schrik van allen, die het zagen en hoorden. Wat is toch de mens?

Nu, geliefden eindig ik weer met vele groeten aan al de uwen, van ons allen.

Uw geliefde vriendin,

DE WED. VAN DER WEKKEN.

DRIE EN TWINTIGSTE BRIEF.

Kerkwerve, 28 Februari 1880.

Zeer geliefde vrienden,

Genade, vrede en barmhartigheid, worde u geschonken van Hem, Die is en Die was, de Almachtige, Die de Alfa en de Omega is, het Begin en het einde voor al Zijn arm en ellendig volk.

Na weer een poosje gewacht te hebben, hoop ik me weer in de weg te stellen, om u enige letteren te zenden. Naar het lichaam ben ik nog al redelijk, hoewel ik zo zachtjes aan oud en versleten raak. Ach, geliefden als ik op mezelf zie, word ik hoe ouder hoe dwazer, en hoe ouder hoe ellendiger, al meer en meer krijg ik de Heere nodig ieder oogenblik, hoewel ik zo dikwijls meen het buiten Hem te kunnen stellen.

Wanneer zal het toch eens beter worden? Ik denk niet voordat de vleesklomp in het graf zal zijn aangeland, ja ook de laatste ademsnik zal nog genade, vrije genade zonder enige verdiensten moeten zijn.

Ik heb nog al dikwijls die goede mensen horen praten, die menen met hun deugden de hemel te zullen verdienen. Ik dacht dan wel, als ik ooit iets moest doen of verdienen, voor de zaligheid, dan was het voor altijd verspeeld, want als de Heere met mij, handelde, naar verdiensten, dan was ik reeds lang in de verdoemenis aangeland. Als de Heere me de zaligheid in de hand gaf, zou ik ze al lang vermorst of verspeeld hebben. *De Heere is evenwel zo getrouw als sterk, Hij zal Zijn werk voor mij voleinden.*

Dat is bij alles wat me zo gedurig aan wedervaart, mijn enige steun en hoop, dat de Heere me verder zal sterken om alles te dragen wat Hij mij, oplegt. Dat Hij mij om Christus wil al mijn gebreken en zonden zal vergeven en me genade zal bewijzen.

Al zoveel jaren heeft Hij me met al mijn stinkende gebreken gedragen en nu is mijn stil bede (maar) om maar stil achteraan te komen, hoewel het niet altijd voor de wind gaat, het ene is niet zo spoedig geweken, of het andere is er al weder.

Ook nu weer hebben wij een hele omstandigheid gehad. Twee jongens van mijn zoon Marinus zouden op hun wijze eens met hun vaders geweer een vogel gaan schieten. Maar in plaats van een vogel trof de ene broeder de andere; de volle lading ging hem in de borst, schouder en hoofd.

U kunt begrijpen, wat een ontsteltenis het was, de arme jongen lag te baden in zijn bloed, en zijn broeder, die het ongeluk had gehad, was, zowel als zijn ouders, radeloos, iedereen meende dat hij dadelijk zou gestorven zijn. Maar de gedachten des Heeren waren ook in deze werken anders dan des mensen gedachten.

Een poosje had hij bewusteloos gelegen. Ieder meende, dat hij nu zo sterven wegens het vele bloedverlies, maar Gode ze dank. Hij had nog geen lust in zijn dood, hij kwam weer bij, en toen bleek het na onderzoek, dat de wonde niet dodelijk was.

Nu is hij weer goed herstellende, hoewel nog zeer zwak. Ik was niet thuis toen het gebeurde, maar O, wat schrok ik toen ik het bericht kreeg! Ik riep uit: *wel Grote Ontfermer, wat hebt Gij toch met ons voor.*

Ja, geliefden, er is hier wat te doen, nietwaar? O, ik denk wel eens, wat ben ik toch een lastdrager. Nu het kan ook niet anders met zoveel kinders en kleinkinders, die me allen zo nauw aan het hart liggen of ik moet wel altijd iets hebben. Als nu de Heere me meer geduld geeft om te dragen, en die genade om steeds altijd met alle mijn noden en met die van de mijnen naar boven te vluchten, dan gaat 't best.

Zoals ik reeds zei, was ik niet thuis toen het ongeluk gebeurde, ik was naar Bruinisse, waar ik het voorrecht heb gehad onze geliefde leraar weer te mogen horen prediken, met veel vrede en zege., Alles is daar weer in het reine, gelukkig is de vrede daar teruggekeerd.

Vandaar is Z.E.W. naar Oosterland gegaan waar hij 's maandagsavonds heeft gepredikt en kinders gedoopt, evenzo op Nieuwerkerk, waar hij dinsdagsavonds was. 's Woensdags is Z.E.W. weer naar huis gegaan, en toen is bij ons dat ongeluk gebeurd. Twee dagen daarna kwam ik tehuis, en ik was maar even tehuis, of daar kwam de geliefde kapitein **P. 't Hart** ook bij ons, die heeft bij ons weer enige dagen doorgebracht met veel vreugde en genoegen.

Zondags heeft hij weer driemaal gepredikt voor zoveel mensen, dat de kerk ze niet kon bevatten. De Heere heeft hem ook nu weer gesterkt.

Zo geliefden, weet de Heere nog al eens een druppel te mengen in de bittere kelk. Zo krijgen wij nog al eens een verkwikking in dit Mesech. Ja, de Heere zal Zijn volk niet laten omkomen.

Nu geliefden, de Heere zij u samen genadig. U geliefde, kome de Heere sterken in uw ongelukkig gebrekkig lichaam.

Ontvangt samen onzer aller groeten, ook van de dominee en de kapitein. Wees hartelijk gegroet en Gode bevolen.

Van uw geliefde vriendin,

KAATJE VAN DONGEN. WED. L. VAN DER WEKKEN.

VIER EN TWINTIGSTE BRIEF.

Kerkwerve, 23 April 1883.

Zeer geliefde vrienden,

Genade, barmhartigheid en vrede worde u bij voortduring geschonken van Hem, Die de Getrouwe Getuige is, Die tussen de zeven gouden kandelaren wandelt, Die als het verheerlijkte Hoofd Zijn volk en kinderen beschermt en zijn kerk of gemeente verzorgt en behoedt.

O, geliefden, was dat zo niet, dan was het voor altijd verloren, maar nu geen nood. De Heere kent degenen, die de Zijne zijn. Hij heeft zelf gezegd: ziet ik ben met Ulieden tot aan de voleinding der wereld.

De poorten der Hel zullen u niet overweldigen, want ik ben de overwinnaar over duivel, dood en graf. Mij is gegeven alle macht in Hemel en op aarde. O, wat een onuitsprekelijk groot voorrecht om zo een God te hebben voor ons hart. Om van zo een Middelaar het eigendom te zijn. Wat moest ons hart toch altijd aan Hem verbonden zijn om Hem alleen te volgen, lief te hebben en te dienen.

De wereld kan ons toch niet helpen, dat word ik nu het beste gewaar, ik ben nu bijna zestig jaar oud. Op de wereld is me weinig meer, dat me aantrekt of bekoort, behalve mijn kroost, zo hartelijk mocht ik met de Psalmddichter zeggen, Psalm 73 vers 12 en 13 oude rijm:

*Nochtans, wat mij Heer wedervaart,
Ik hang U aan, zijnde bezwaard,
Want in 't lijden dat mij benauwet,
Met Uw hand Gij mij onderhouwet,
Gij geleidt mij naar Uwen raad,
Trouwelijk Heer, mijn Toeverlaat.
Totdat ik fijn worde werde gebracht
Ter eren Heer door Uwe kracht.*

*Als ik dan U heb, o Heer mijn,
Zou daar iets anders mijn God zijn,
Zou ik ergens groot of te klene,
Een God hebben dan U allene,
Maar ik werde nu gans versmacht,
Mijn hart verliest al zijne kracht,
Doch Gij zijt Heer mijn troost geheel,
Mijn Borg, mijn toevlucht, mijn erfdeel.*

Ja, Jezus zal het alles alleen moeten zijn bij alles wat ons wedervaart, bij alles wat ons treft, in leven en sterven kan Hij alleen helpen en troosten.

Veel is me al ontvallen, maar de Heere blijft eeuwig. Onze geliefde leraar is niet meer, met wie ik zo placht om te gaan. Mijn geliefde buurvrouw, die me zo dikwijls tot troost was, is ook niet meer, en zoveel is me ontvallen, maar de Heere blijft.

Nu, geliefden, ik weet niets nieuws te schrijven, wees zo goed schrijf me spoedig terug. De Heere weet, dat ik ulieden in waarheid liefheb.

Denkt veel aan uw oude zwakke zuster in het geloof. De Heere zegene u samen en zij u genadig.

Wees hartelijk gegroet in de Heere Jezus.

KAATJE VAN DONGEN.

VIJF EN TWINTIGSTE BRIEF.

Kerkwerve, 28 Juli 1885.

Zeer geliefde vrienden,

Genade, vrede en barmhartigheid worde u geschonken bij aanvang, of rijkelijk vermenigvuldigd bij de voortgang, van Hem, Die de Getrouwe is en blijft tot in der eeuwigheid.

Al lang had ik u willen schrijven, maar ik heb niet gekund, ik ben zo erg gevallen, en met die val heb ik mijn rechterhand verstuikt en voorts geheel bezeerd, zodat ik weken aan elkander niets heb kunnen doen. En hoewel dit nu beter is, ben ik zeer zwak, het is of mijn krachten wegvliegen. Ik geloof zeker, dat de Heere op weg is, om mijn aardse huis af te breken, omdat ik met de dag zwakker word.

O, wat zal het zijn geliefden, als ik het tijdelijke met het eeuwige zal moeten verwisselen. Als het geloof zal verwisseld worden in aanschouwen, dat zal heerlijk zalig zijn.

Hoewel het niet altijd helder is, maar ook wel een duisternis van rondom, belieft het de Heere wel eens om de nevels op te doen klaren, en dan is alles, goed. Dan ben ik ook in gedachten bij u, om met u het zalige te genieten van de vrede Gods, die alle verstand te boven gaat.

Ik was laatst in een stemming, dat ik meende, het zou niet lang meer duren. De Heere ondersteunde mij en ik moest zeggen: *Gij kunt toch, o God Uw kinderen niet vergeten,*

Gij zijt de Getrouwe, en wij zijn de ontrouwen.

O, geliefden wat is ons volk, ons christendom toch ver van Hem afgedwaald, en niettegenstaande Hij met Zijn oordelen op aarde is, nochtans is er geen verootmoediging.

Er is zo weinig liefde meer voor elkander, het is van alle zijden maar haat en nijd. O, wat is er toch weinig oprechtheid, het is of het liegen en lasteren geen zonde meer is, ons volk zinkt al dieper en dieper van God af. De laatste maal, dat ik **JAN VADER** uit Meliskerke heb gehoord, heeft hij daar ook nog over gesproken. Waarlijk geliefde Vriend P. die man heeft veel geestelijk inzicht in de Schrift van God ontvangen. De Heere moge hem nog lang sparen en dragen, dat is mijn bede.

O, ik denk wel eens, wanneer zal de dag eens aanbreken, dat het zal zijn, één kudde en één Herder, dat het één geloof, één doop en één Heere zal zijn. De Heere zal op Zijn tijd zich wel weer over Zijn Sion ontfermen en het genadig zijn.

Geliefden ik word zo duizelig, dat ik bijna niet meer schrijven kan. Nee, zeker ik geloof, het zal niet lang meer duren. Spoedig zal ik de reisstaf neerleggen. Wanneer weet ik evenwel niet, maar het is goed wat de Heere doet, ik hoop alles stil af te wachten.

Nu moet ik eindigen met mijn pen, want ik word zo erg vermoeid. Wilt u wel eens spoedig terug schrijven, want zeer gaarne zou ik enig bericht van u ontvangen. Zult u me een schrijven hoe het met u allen gaat? Ontvangt vele groeten van de gehele familie.

Groet allen, die Sion liefhebben.

Groet vooral uw geliefde betrekkingen. De Heere ze met ulieden en zegene u samen uit vrije genade om Zijn Zoons wille. Amen

Nogmaals hartelijk groetend,

Uw geliefde zuster in het geloof,

KAATJE VAN DONGEN, WED. VAN DER WEKKEN.

8. Godvrezende vrouwen in Sint-Annaland

Overgenomen uit: L.J. POTAPPEL. *Banden des geloofs*. Nieuwe brieven aan Krijn van Gorsel. Bezorgd en ingeleid door D. Roozmond.
UITGEVERIJ DE GROOT GOUDRIAAN - KAMPEN

SEI

In zeer veel brieven wordt de naam Sei genoemd. Haar doopnaam was **Lisseija Wesdorp**. Ze werd te Stavenisse geboren op 25 maart 1861, overleden te Barneveld op 4 december 1944 en gehuwd te Stavenisse op 7 mei 1884 met Willem de Rijke, geboren te Stavenisse op 14 oktober 1859, overleden aldaar op 19 februari 1947. Het huwelijk is kinderloos gebleven.

Haar ouders waren Cornelis Wesdorp Adriaanszoon, geboren te Stavenisse op 25 november 1822, overleden aldaar op 28 mei 1894, gehuwd te Stavenisse op 24 mei 1860 met Neeltje van Oeveren, geboren te Stavenisse op 16 oktober 1832, overleden aldaar op 2 mei 1887.

Uit overlevering is bekend, dat Sei op 26-jarige leeftijd tot bekering is gekomen. Ze schijnt dienstbode te zijn geweest op de boerderij van de weduwe Maatje Luijk-Heijboer in de zogenaamde Nieuwe Polder te Stavenisse. Marinus Luijk was reeds in 1869 overleden en dus zal Sei deze godvrezende man ternauwernood gekend hebben, maar de weduwe van Marinus Luijk, die pas in 1914 op ruim 100-jarige leeftijd overleed, eveneens een godvrezende vrouw, zoveel te beter.

Sei kon lezen noch schrijven. Haar man heeft geprobeerd om haar te leren lezen, maar het lukte niet. Sei vertelde later: Wullum die zei: Je kan net zo goed 'n koeje leere leeze (Willem zei: Je kan net zo goed een koe leren lezen).' En toch had ze erge behoefte om Gods Woord te lezen. Ze nam de Bijbel mee naar 't land (de akker, waar ze werkte) en tuurde er menigmaal in. Op een keer mocht ze door de onmiddellijk in haar werkende Geest geloven dat ze gelezen had. Haar ogen en verstand werden als het ware verlicht. Toen werd ze ingeblazen: 'Je beeldt het je maar in!' Ze legde een vouw bij de plaats waar ze de tekst gelezen had. Jammer genoeg weten we de tekst niet meer. Thuis gekomen vroeg ze aan haar man, of hij de tekst eens wilde voorlezen. Hij deed het en het bleek dat het geen inbeelding was geweest. Zo heeft de Heere Zelf haar lezen geleerd.

Haar woninkje

Vóór de tegenwoordige Hervormde kerk werd gebouwd stonden een drietal woningen met schuur nagenoeg tegen het oude dorpskerkje geleund. Een smal paadje, waaraan totaal zes woningen stonden, vormde de toegang. Van 1890 tot 1913 woonde het echtpaar De Rijke-Wesdorp in de woning no. 2-A.

Voor de bouw van de nieuwe kerk in 1910 zijn de woningen 1, 1-A en 1-B met de aangrenzende schuur afgebroken en is er voor de woningen 2, 2-A en 2-B een scheidingsmuur gemetseld tussen de kerk en het toegangspad. Dit toegangspad is toen met een houten poort afgesloten van de Voorstraat. In de volksmond sprak men dan ook van 'Sei uut de poorte' (Sei uit de poort). In 1913 werden de woningen 2 en 2-A samengevoegd en trok Sei in de woning 2-B, later als no. 5 genummerd. In de laatstgenoemde woning heeft Sei tot 1944 gewoond.

In dit huis deden de 'aannemelingen' belijdenis. Jarenlang kwam ds. J. Fraanje dat

doen. Hij bleef dan slapen en was vaak jaloers, als hij liggend in de ene bedstede, in de andere bedstede Sei hardop hoorde bidden en smeken in haar ongekunstelde oprechte vroomheid.

Na het sterven van 'vrouw Luijk' schijnt men begonnen te zijn om in Sei's huisje gezelschap te houden op zaterdagavond. Het was tevens de voorbereiding van de 'sabbath'. Dit heeft geduurd tot februari 1944, toen de bewoners van Stavenisse moesten evacueren.

Op zomeravonden, na een warme dag, gebeurde het vaak, dat de bewoners, zittend op stoelen buiten op straat bij hun woning, wat verkoeling zochten. Enkelen deden dat ook wel eens op zondagavond, doch zorgden er voor, dat ze vóór de kerk uitkwam van de straat verdwenen waren, omdat ze anders zonder meer door Sei werden vermaand dit op Gods dag niet te doen.

De vaccinatie en evacuatie

In de meidagen van 1940 heeft de strijd in Zeeland tegen de Duitsers nog enige dagen langer geduurd dan elders in Nederland. Omdat er vele doden gevallen waren, kwam er een bevel, dat alle inwoners van Zeeland vanwege besmettingsgevaar ingeënt moesten worden. Wat zijn er toen een gebeden opgezonden, of de Heere dit bevel zou willen teniet maken. En de smekingen zijn verhoord. Sei kwam het mijn ouders, die dicht bij Sei woonden, vertellen, dat de Heere het kermen van Zijn volk had willen verhoren en dat de verplichte vaccinatie vervallen was.

Een deel van de Zeeuwse en Zuid-Hollandse eilanden werd in 1944 op bevel van de Duitse bezetter onder water gezet. Bij die eilanden hoorde ook het eiland Tholen en de bewoners moesten, op een zeer klein getal na, elders in Nederland trachten een onderdak te vinden. Sei vertrok met haar man naar Barneveld en kreeg onderdak bij de klompenmaker L. Kieboom aan de Valkseweg. In 1951 is hij predikant geworden in de Gereformeerde Gemeente te Waardenburg.

Sei is ten huize van L. Kieboom op 4 december 1944 getroost en zalig ontslapen. Ze is op de begraafplaats te Barneveld begraven. Later is in het graf ook haar vriendin **Keeetje van Dijk** begraven. Een eenvoudig grafsteentje vermeldt de namen van beiden. Haar graf paalt aan het graf van ds. J. Fraanje en zijn vrouw.

JANE

Deze vrouw werd in de volksmond joane van Piet 'Oek' (Jane van Piet Hoek) genoemd. Haar doopnaam was: **Adriana Hoek**, geboren te Stavenisse op 20 maart 1851, overleden aldaar op 8 december 1934, gehuwd te Stavenisse op 4 mei 1850 met Cornelis den Braber, landarbeider, later bootwerker, geboren te Stavenisse op 30 januari 1850, overleden te Kralingen op 27 februari 1895. Adriana Hoek was de dochter van Pieter Hoek en Helena Elisabeth van Blokpoel. In menige brief is te lezen, dat ze vaak in zielsverrukking verkeerde.

RACHEL

Zij is Rachel van Es, in de volksmond 'vrouw Vendeville' genoemd. Rachel, werd te Stavenisse geboren op 7 februari 1842. Ze was de dochter van Lambrecht van Es, van beroep medestamper en Johanna Brouw. Op 9 juni 1865 trad Rachel te Stavenisse in het huwelijk met Marinus Vanus Vendeville, van beroep schippersknecht, zoon van Cornelis Vendeville, schipper en Cea van Wijngaarden. Rachel is waarschijnlijk op Noord-Beveland gestorven.

Zij was de vrouw die Potappel als jongen van twaalfjaar, nadat zijn ziel gered was, zag lopen en deze waarheid bij zich kreeg: 'Zie, waarlijk een Israëliet, in welke geen

bedrog is.'

Sammarine

De vrouw die Sammarine werd genoemd, heette met haar doopnaam: **Sammelina Hartog**, geboren te Scherpenisse op 17 mei 1819, overleden te Sint Maartensdijk op 24 juli 1904. Ze is de eerste keer gehuwd te Scherpenisse op 25 augustus 1837 met Marinus Polderman, kuipersknecht, later arbeider, geboren te Scherpenisse op 5 juli 1812, overleden te Sint Maartensdijk op 24 april 1853. Uit dit eerste huwelijk zijn zeven kinderen geboren, waarvan enkelen jong zijn gestorven.

Daarna trad zij voor de tweede maal in het huwelijk te Sint Maartensdijk op 25 juni 1857 met Pieter Langejan, arbeider, geboren te Sint Maartensdijk op 15 juli 1804, overleden te Sint Maartensdijk op 17 augustus 1876.

Deze Sammarine was Potappels geestelijke moeder en begiftigd met de gave om geestelijk onderwijs te geven.

Lena

Lena uit Westkerke was de dochter van Dingeman de Graaf en Cornelia de Wilde. Lena was enig kind. Haar ouders waren reeds twaalf jaar getrouwd eer ze geboren werd. Haar doopnaam was: **Lena Adriaantje Cornelia de Graaf**, geboren te Scherpenisse op 11 december 1868, overleden aldaar in oktober 1964, gehuwd aldaar op 25 oktober 1888 met Cornelis Kleppe, landbouwer, geboren te Poortvliet op 12 augustus 1863, overleden te Scherpenisse in februari 1963.

Het was op haar 22e jaar (meen ik), dat Lena tot bekering van leven mocht komen. Ze verborg het ruim twintig jaar; daarvoor - het verzwijgen van het werk des Heeren - kreeg ze zware slagen. Een zoon van 21 jaar en een dochter van 18 jaar werden binnen acht dagen weggenomen. Gestorven van roodvonk. Toen is Lena's mond opengegaan. Lena was een mens met veel werkzaamheden in haar leven, hoewel ze vóór de zaak stond. Er zijn van die mensen, die alles vóór het bewust in Christus zijn, waardeloos verklaren. Nu kwam er eens een predikant bij Lena en die zei: 'Als ik bij jou kom, moet altijd het zwaard er maar in.'

De oude Lena, beslist niet bedeesd, antwoordde: Dat hoeft u niet te doen, hoor dominee, want dan kwam er niets van terecht!'

Tot op het laatst van haar leven bleef ze helder. En zo mocht ze de eeuwige rust ingaan.

Op Stavenisse werd Lena altijd *Lena de Wilde* genoemd, dus met de meisjesnaam van haar moeder. Zo kwamen er eens mensen van Stavenisse en die moesten naar 'ene Lena de Wilde'. Ze vroegen dat aan mensen op Scherpenisse en toen kregen ze ten antwoord, dat op Scherpenisse geen Lena de Wilde woonde. De vragers zeiden: 'Ja hoor, Lena de Wilde die moet op Westkerke wonen!' Toen vroegen die mensen van Scherpenisse weer: 'Met wie is die dan getrouwd?' 'Met een Kleppe,' zeiden ze en ja, toen begrepen ze het.

Westkerke was vroeger een dorpje met een eigen kerk en een eigen gemeentebestuur, gelegen ten zuidwesten van Scherpenisse. Toren en kerk zijn al in de 18e eeuw afgebroken, maar de buurtschap draagt nog altijd de naam Westkerke.

Tot besluit: We lezen in 2 Tim. 1 vers 5, dat de grootmoeder Loïs en de moeder Eunice van Timótheüs, evenals hij zelf, 'het ongeveinsde geloof deelachtig mochten zijn. Evenzo was het in het zojuist genoemde geslacht: Eerst was het **Cornelia de Graaf-de Wilde**, die het mocht bezitten. Toen haar dochter **Lena Adriaantje Cornelia Kleppe-de Graaf** en tenslotte haar kleindochter **Dingena Slager-Kleppe**.

Laatstgenoemde, Dingena Kleppe, geboren te Scherpenisse op 11 februari 1901,

overleden te Werkendam op 9 april 1988, was de vrouw van ds. Johannes Willem Slager, geboren te Sint Maartensdijk op 8 februari 1901, overleden te Werkendam op 4 januari 1982.

MARIA PLANSOEN

Tot degenen waar Potappel met geestelijke banden aan verbonden was, behoorde onder anderen **Maria Plansoen**, geboren te Stavenisse op 25 november 1828, dochter van Jacob Plansoen, eerst schoenmaker en later veldwachter en Cornelia Dane.

Omstreeks 1844 tot 1847 was ze 'werkbode' (werkster) in de herberg van Pieter van Oost, in het 'Dorpsrechthuis', waarin een herberg en een vergaderkamer voor de Gemeenteraad waren gevestigd. Van 1848 tot 1850 was ze werkbode in de andere dorpsherberg, van Lambertus van Oeveren. Deze herberg stond eveneens aan de Voorstraat en het gebouw bestaat heden ten dage nog steeds.

Op 4 november 1850 vertrok Maria van Stavenisse naar Ooltgensplaat, waar ze op 21 juni 1851 in het huwelijk trad met **Jacob Willem Korteweg**, die toen metselaar was. Volgens de overlevering is haar man later schipper of loods geworden. Ze hebben in Antwerpen en in Vlissingen gewoond.

Hoe en wanneer zij het nieuwe leven deelachtig mocht worden, is ons onbekend. Laat het ons genoeg zijn, dat ze er kennis aan had.

't Was op vrijdagmiddag 29 oktober 1972, dat ik een oude vrouw bezocht, die in het huisje woonde, waar Maria Plansoen (in de volksmond werd ze 'Miete Plansoen' genoemd), haar laatste levensjaar sleet. Zij woonde in de zogenaamde 'kamer' en Maria's zuster, Cornelia, in het zogenaamde 'voorhuis'. De oude vrouw vertelde me een opmerkelijk verhaal.

't Was op een dag, naar ze meende in de 80-er jaren van de vorige eeuw, dat haar zuster op het land bij ene Hendrik Roozemonde aan het werk was en ze plotseling in de verte een heel harde ontplofing hoorde. Hendrik Roozemonde, die ook op het land was, nam zijn notitieboekje en zei: 'Dat noteer ik, want dit is toch wel iets heel bijzonders.' En dat was ook zo. In Antwerpen was een kruitschip ontploft.

Juist toen woonde Maria Plansoen aan de oever van de Schelde te Antwerpen. Haar man zou die dag langs komen varen en Maria stond voor het raam juist uit te kijken, of haar man nog niet passeerde. Toen ontplofte het kruitschip! De burens, Roomse mensen, kwamen bij haar binnen vluchten en riepen in doodsangst: 'O, madammeke, bid voor ons, de wereld vergaat!' De burens kenden haar vanwege de prachtige stem die ze had. Als Maria Psalmen zong, stonden ze ademloos te luisteren.

Wat ze daarna tot die mensen gesproken heeft, heeft de vrouw me niet verteld. Maar reken maar, dat ze die gelegenheid benut zal hebben om die mensen ernstig te waarschuwen en te vermanen en te wijzen op het enige nodige. Bij alle burens waren al de ruiten er door de luchtdruk uit, maar bij Maria was niet één ruitje kapot! Hier werd weer bewaarheid, wat we vinden in het vierde versje van Psalm 1 in de berijming van Datheen:

*God kent den weg en der vromen gemoed,
Hij draagt zorge voor hen en voor haar goed.*

Eens is het gebeurd, dat die mooie stem van Maria door de trein heeft geklonken en dat de stem van de spotter verstomde. Maria reisde namelijk eens met de trein in gezelschap van spotters. Maria was kenbaar in haar gewaad, dat niet van de laatste Parijse mode was. En men begon het mensje te bespotten. Maria zei niets, maar opende haar mond en zong te midden van de vijanden:

Komt, luistert toe, gij Godgezinden,

*Gij, die den Heer' van harte vreest,
 Hoort wat mij God deed ondervinden,
 Wat Hij gedaan heeft aan mijn geest.
 'k Sloeg heilbegerig 't oog naar boven,
 Ik riep den Heer ootmoedig aan;
 Ik mocht met mond en hart Hem loven,
 Hem, Die alleen mij bij kon staan.*

Dit zingen legde zo'n beslag op de spotters, dat zij zwegen.

En dan het 'broodbreken' dat Maria eens samen met Potappel deed. In Handelingen 2 vers 6 lezen we, dat de nieuwe bekeerden 'van huis tot huis brood braken'. Zo letterlijk als deze mensen dit deden, was het bij L. Potappel en Maria niet, maar wel in geestelijke zin deden ze het.

Potappel bezocht eens Maria en toen hij wegging zei ze tegen hem: 'Als je weer eens komt, gaan we van huis tot huis broodbreken.' Potappel dacht: Wat zou ze daar nu mee bedoelen?' Op een regenachtige dag, nadat het zwaar onweer was geweest, bezocht Potappel Maria weer eens. Ze zei tegen hem: 'Zo, nu gaan we van huis tot huis broodbreken.'

Potappel vroeg: 'Maar wat moeten we dan doen?'

Ze zei: je gaat maar met me mee.'

Daarna vertrokken ze. Bij het gemeentehuis stond een groepje mensen, die ze aansprak: 'Waar praten jullie over, mensen? Heb je het over eeuwige dingen? Over het belang van je onsterfelijke ziel? Over de noodzakelijkheid om wedergeboren te worden? Heb je de Majesteit Gods mogen beluisteren in het onweer?' Niemand antwoordde.

Zo gingen ze vervolgens van huis tot huis over de Molendijk, tot ongeveer halverwege. Overall een woordje sprekend van Gods Koninkrijk en de mensen vermanende om van de zonde af te laten en verzoening te zoeken in het dierbaar bloed van Christus. Zo braken ze die middag brood.

Ook armoede is haar niet bespaard gebleven. Op een dag kwam de visboer met zijn kar in de straat waar ze woonde en prees zijn waar aan. De kinderen van Maria, die dit hoorden, vroegen: 'Moeder, kopen wij ook vis?' Maar dat kon niet, er waren geen centen voor. Even later kwam er een meeuw overgevlogen met een grote vis in zijn bek en ging bij haar huisje zitten. De vogel pikte de ingewanden er uit en liet de vis verder achter. Zo kregen de kinderen toch nog vis door middel van de vogelen des hemels. Ze mocht er Gods Hand in zien, Die eens de raven gebood, om Elia aan de beek Krith van brood en vlees te voorzien.

Op 31 januari 1903 keerde Maria Plansoen als weduwe van Jacob Willem Kortweg vanuit Vlissingen naar Stavenisse terug. (Lang zou zij er niet meer wonen, want op 21 augustus 1904 overleed ze reeds; te Vlissingen.) Ook heeft ze toen in 33 coupletten, elk van zes regels, de bekering van haar moeder en haar leven daarna weergegeven. Tevens was het als troost voor haar vader bedoeld. Op haar 32e jaar was ds. Fruijtier het middel, waardoor ze tot bekering mocht komen, sprekende uit deze tekst: 'Niemand kan tot Mij komen, tenzij dat de Vader, Die Mij gezonden heeft, hem trekke.' (Joh. 6:44)

(Wellicht is deze ds. Daniël Fruijtier. Hij was van 1720 tot 1724 predikant te Sint Maartensdijk. Hij moest oom zeggen tegen ds. Jacobus Fruijtier.) Met veel droefheid beweeende ze haar zonden en kwam tot verandering. Ze kreeg een tedere omgang met

de vromen. Na een ziekbed van zes weken en vier dagen, werd ze op ruim 48-jarige leeftijd in heerlijkheid opgenomen.

Adriana Krina Smits

Op oudejaarsdag, 31 december 1893, stierf in de woning thans Voorstraat 21 Adriana Krina Smits, oud 53 jaar, geboren te Stavenisse op 8 december 1840, gehuwd te Stavenisse op 14 februari 1861 met Jacob Neele, geboren te Stavenisse op 27 augustus 1831, overleden op 4 oktober 1893, die dus bijna drie maanden vóór zijn vrouw overleed.

Van Adriana Krina Smits is bekend, dat ze al jaren uitzag naar de statelijke verlossing. Ze mocht in volle vrede heengaan met de volle bewustheid, met een Drie-enig, volzalig God verzoend te zijn. Op haar ziekbed, dat ook haar sterfbed is geworden, is haar dit geschonken. In die volle vrede met de Heere is zij zingende uit Psalm 42:1 (berijming van Datheen) heengegaan.

9. JANSJE FORTUIN, Strijensas

Zie voor de volledige tekst: *Jansje Fortuin en haar vriendenkring.*

Het vrome volk in U verheugd

Door B. Hooghwerff

Den Hertog BV, Houten, 2006.

Afkomst

De ouders van Jannigje waren Pieter Fortuin en Dirksje Versendaal. Jansje was het 3^e kind van de 11. Een broertje werd doodgeboren en een broertje stierf toen hij 2 jaar was in 1888. Haar zusje Lena stierf 6 februari 1902, 17 jaar oud.

Jansje was in de Nederlandse Hervormde Kerk gedoopt op 20 juni 1880. In Strijensas was alleen een Hervormde Kerk, in Strijen was ook een Gereformeerde Kerk. Kerkelijk hoorde men onder Strijen. Daar stond een predikant. Het kerkelijke werk in Strijensas werd in combinatie met de buurtschap Mookhoek, verricht door een godsdienstonderwijzer onder verantwoordelijkheid van de Strijense kerkenraad. De predikant van Strijen hield de doop- en avondmaalsdiensten. De godsdienstonderwijzer preekte op zondagmorgen in het kerkje aan de Nieuweweg in Strijensas, 's avonds preekte hij in Mookhoek.

Jansje Fortuin was nog heel jong toen de Heere in haar begon te werken. Een preek van godsdienstonderwijzer D. Vreugdenhil werd daartoe gebruikt. Deze wees met ernst op de korthed van het leven en zei: 'Ons leven hangt aan een zijden draad, die ieder ogenblik doorgesneden kan worden!' Dat sloeg bij Jansje naar binnen en na deze preek had ze geen rust meer. Dood en eeuwigheid werden op haar hart gebonden en dreven haar gedurig uit naar de Heere. Het gebeurde weleens dat haar moeder haar biddend aantrof in het kolenhok. Haar moeder ging dan weer stilletjes weg en vertelde het tegen oom Hannes. 'Dirksje', zei deze, 'kijk het maar na!'

Jansje kreeg last van haar zonden. Als ze ongehoorzaam geweest was tegen haar moeder of driftig tegen haar uitgevallen was, dan ging ze naar bed en lag daar maar te huilen. Haar moeder was het dan soms al weer vergeten en begreep niet waarom ze zo hilde. Jansje kwam echter altijd weer in de schuld terecht en vroeg dan haar moeder om vergeving.

Godsdienstonderwijzer Vreugdenhil

De godsdienstonderwijzer die als middel in Gods hand voor Jansje gebruikt werd, was Daniël Vreugdenhil. In 1882 kwam hij vanuit Maasland in Strijen wonen, waar hij tot godsdienstonderwijzer was benoemd. Hij was er werkzaam tot 1891. In dat jaar vertrok hij naar Monster. Hij werd godsdienstonderwijzer in het zeedorp Ter Heijde, waar hij tot 1913 werkzaam mocht zijn. Hij overleed te Maasland in 1926.

Jaren later had Jansje nog contact met de weduwe van Vreugdenhil, **Alida Petronella Koppnol**. In een brief van 20 oktober 1931 schreef ze aan Jansje: 'Nu, hoe gaat het met u, ik verlang wel eens naar tijding. De vorige week was het al weer vijf jaar dat mijn man hemelburger is geworden. Nu, hij leeft nog aldoor bij ons voort. Geen dag gaat er bijna om dat wij niet over hem spreken en worden herinnerd aan de wijze lessen die hij altijd gaf. En wat zijn die in de Heere sterven van veel druk bevrijd, vooral in de laatste tijd, daar alles zo donker is. Gelukkig als men een toevlucht heeft, om bij de Heere te schuilen, onder Zijn vleugelen een toevlucht te vinden en te berusten in het weten dat de Heere regeert.'

Ze had nog plannen gehad om naar Strijen te komen, maar dat was niet doorgedaan. 'Opnieuw ben ik weer teleurgesteld naar Strijen te komen. Als men 75 jaar is, gaat men zo gemakkelijk niet van huis met al dat drukke verkeer. Het is uitzien, wij moeten dan maar een brief meer schrijven.' De weduwe van Vreugdenhil overleed te Maasland in 1934 op oudejaarsdag.

Omgang met Gods volk

In haar meisjesjaren zocht Jansje steeds vaker Gods kinderen op. Ze ging nog weleens een eindje wandelen met vriendinnen, maar als ze dan terugkwam, had ze er weer spijt

van en vroeg haar moeder waarom ze zo hilde.

In die tijd was er op Strijensas eens een gezelschap waar men de tijd vergat. Jansje zat er op een stoof bij. De harten smolten ineen. Op een gegeven moment zei iemand: 'Nu moeten we toch nodig gaan eindigen, want de nieuwe dag begint al te lichten!'

Bekende personen onder het volk in Strijensas in die tijd waren onder anderen Bastiaan Dekker, Pleun Dekker, Johannes Dekker, Jurie Vermeulen en Betje van Antwerpen.

In 1898, het jaar waarin koningin Wilhelmina gekroond werd, bracht de nieuwe koningin ook een bezoek aan Moerdijk. Een groep mensen uit Strijensas ging daar die dag ook naartoe. Met de boot voeren ze over naar Moerdijk. Ook Jansje ging mee. Bastiaan Dekker had al gezegd: 'Dit is Jansjes laatste reis!' Toen ze daar stond en de koningin mocht zien, liet de Heere haar er iets van gevoelen wat het nu zou wezen als ze de Koning in Zijn schoonheid zou mogen aanschouwen. Daarbij viel alle aardse pracht en praal in het niet. Op dat moment kon Jansje wel wegzinken. Later vertelde ze, dat ze het plekje waar ze toen stond nog wel aan zou kunnen wijzen.

Veel omgang had Jansje in haar jeugd met **Betje van Antwerpen**. Met haar ging ze ook naar de kerk bij godsdienstonderwijzer Nullen. Deze sprak naar het hart van Jeruzalem. Op zondagmorgen preekte hij in Strijensas en 's avonds in Mookhoek. 's Avonds liep dan een groepje van Strijensas naar Mookhoek voor een tweede dienst. Na afloop was er dan nog gezelschap in Mookhoek. Het is wel eens gebeurd dat ze op de terugweg 's avonds laat aan de Kooilandsedijk nog aanklopten bij Hendrik Sinterniklaas en zijn vrouw. Jansje noemde hem altijd: 'n'oom Hein', zijn vrouw was een zus van haar opa Versendaal. Die mensen lagen al op bed, maar kwamen er nog uit om te spreken over de wegen des Heeren. Midden in de nacht liepen ze toen zingend over de Sassegweg terug naar huis. Thuisgekomen ging Jansje maar gelijk beginnen met de was, zonder naar bed te gaan.

Elisabeth (Betje) van Antwerpen

Betje van Antwerpen was geboren te Strijensas in 1844. Ze was ongetrouwd en woonde aan de Havenstraat. In natuurlijk opzicht was ze zeer arm. Ze kreeg eens bezoek van ds. Janse, waarschijnlijk ds. D. Janse (1828-1902). Toen deze zijn hand op een kastje legde, stortte het in elkaar, zo slecht was het. Betje klaagde haar nood tegen Bastiaan Dekker. 'Och,' zei deze, 'al zat je in een drooghuisje en de Koning was in het midden, dan was je de rijkste mens van de wereld.'

Het weinige dat ze bezat, had ze voor de dienst des Heeren over. Eens had ze zo mogen kerken, dat ze haar portemonnee omkeerde in de collectezak. Jansje was er getuige van. Ze mocht echter wel eens geloven dat de Heere genoeg voor haar had. Het volgende voorval is daar een sprekend bewijs van.

Jurie Vermeulen (deze had een flink gezin en hij had het ook niet breed) zei eens tegen de Heere: Als U me deze week tien gulden laat verdienen, dan geef ik er een gulden van aan Betje!' In die week verdiende hij dat bedrag en 's zaterdags ging hij naar Betje. Onderweg dacht hij echter: Betje is maar alleen en ik heb een gezin. Als ik haar drie kwartjes geef, is het toch ook wel genoeg? Even later werden het twee kwartjes en tenslotte besloot hij haar slechts een kwartje te geven. Toen hij echter een tijdje bij Betje was, zei ze opeens: Jurie, waar blijft je gulden? Want de Heere heeft beloofd, dat jij me een gulden zult geven!'

Als men Betje 's avonds wel eens thuis ging brengen (ze was half blind), dan gebeurde het wel dat ze zei: 'Laten we eerst eens stilstaan en naar boven kijken, naar de sterren', en dan sprak ze over haar Vader, Die daarboven woonde.

Het sterven van Elisabeth van Antwerpen, op 30 januari 1906, is bijzonder geweest.

De avond voor haar sterven was ze bij Bastiaan Dekker geweest (ze waste voor Dekker, deze was weduwnaar) en daar had ze verteld hoe haar ziel verklaard lag in Psalm 68 vers 7:

*Gelijk een duif door 't zilverwit,
En 't goud, dat op haar veed'ren zit,
Bij 't licht der zonnestralen,
Ver boven and're vooglen pronkt,
Zult gij, door 't Godd'lijk oog belonkt,
Weer met uw schoonheid pralen.
Wanneer Gods onweerstaanb're hand
De vorsten uit het ganse land
Verstrooid had en verdreven,
Ontving Zijn erfdeel eed'ler schoon,
Dan sneeuw, hoe wit zij zich vertoon',
Aan Zalmon ooit kon geven.*

Woord voor woord mocht ze dat vers verklaren. 'Bet, Bet', had Dekker gezegd, 'je bent rijp voor de hemel!' Hij wilde haar nog wegbrengen, maar dat vond ze niet nodig.

Onderweg naar huis is ze in de haven gevallen en verdronken. Omdat ze halfblind was, heeft ze in het donker waarschijnlijk niet goed gezien waar ze liep. Betje dreef in de haven. 's Morgens zaten Bastiaan Dekker en Jurie Vermeulen op hun knieën bij haar lijk. Er lag een glans op haar gezicht. In haar leven was ze nooit zo knap van uiterlijk, maar toen zei Jurie: 'Wat is Betje toch een knap frommes!'

'Elia is met een vuurwagen ten hemel gevaren, maar Betje met een waterwagen!' zei Bastiaan Dekker.

Betje was 61 jaar toen ze verdronk. Jansje verloor door haar overlijden een zielsvriendin. Jaren later, ruim een jaar voor haar overlijden, schreef Jansje er nog over in een brief aan Luwe Paans te Werkendam: 'Maar o, wat is alles dun geworden! En als ik dan denk toen Dekker en Betje nog leefden en meer anderen, dan waren wij dagelijks bij elkander, maar dit wordt nu zo gemist. En dan mochten we kennelijk ervaren dat de Heere in ons midden was; dan mocht ieder z'n staat en toestand voor de Heere openleggen.'

Een grote weldaad

Het kerkgaan en de omgang met Gods volk brachten Jansje uiteindelijk geen ware zielenrust. Haar ziel bleef ongered en de Heere kwam met de eis van Zijn heilige wet. Daaraan kon ze nooit voldoen vanuit zichzelf en daarom rustte de vloek op haar. Met kracht werd Deuteronomium 28 vanaf vers 16 in haar ziel afgedrukt: 'Vervloekt zult gij zijn in de stad en vervloekt zult gij zijn in het veld. Vervloekt zal zijn uw korf en uw baktrog. Vervloekt zal zijn de vrucht uws buiks en de vrucht uws lands, de voortzetting uwer koeien, en de kudden van uw kleinvee. Vervloekt zult gij zijn in uw ingaan en vervloekt zult gij zijn in uw uitgaan.' Zo kreeg zij het hele hoofdstuk tegen zich.

Ze had een tijd gekend dat ze dacht dat zij wel gewillig was, maar de Heere niet. Nu leerde ze echter dat het precies andersom was en werd ze aan haar vijandschap ontdekt.

De Heere werkte krachtig met haar door. Ze was 23 jaar toen haar die grote weldaad geschonken werd, dat ze met bewustheid mocht weten dat haar zonden vergeven waren. Toen was de gehele schepping nieuw voor haar. Het was alsof ze de bomen nog nooit gezien had. Het ging haar zoals er staat in Job 5 vers 23: 'Want met de

stenen des velds zal uw verbond zijn, en het gedierte des velds zal met u bevredigd zijn.' Ze kon er niet van zwijgen en liep samen met haar zus Anna van Strijensas naar Strijen. Daar ging ze het grote wonder, dat de Heere naar haar omgezien had, vertellen aan godsdienstonderwijzer Nullen. Bij hem kerkte ze zondag aan zondag en het was tot grote blijdschap van deze man dat hij dit mocht vernemen.

Het werd al snel bij het volk bekend wat de Heere aan haar ziel gedaan had. De oude **Dussenbroek** uit Strijen kwam haar opzoeken. Nadat ze hem alles verteld had, zei hij: Jansje, welkom in de strijd!' Later vertelde ze dat ze dat op dat moment niet begreep. Ze dacht de strijd te boven te zijn. Maar daar is ze wel achtergekomen. Toen de zonden weer naar boven kwamen, begon ook de strijd weer.

Gerrit Dussenbroek was zelf ook geen vreemdeling van deze zaken. Hij vertelde eens tegen Jansje dat zijn kanarie weggevologen was. *'Ik riep: Vrij, vrij, vrij!'* Door deze natuurlijke zaak werd hij opgeleid tot de geestelijke vrijheid, ook voor zijn eigen ziel. In zijn eertijds ging hij zich te buiten aan drank. Nadat de Heere hem stilgezet had, was dat over. Toen men hem later eens over probeerde te halen om mee te gaan drinken, weigerde hij beslist. 'Wat zouden ze lachen als ze de oude Dus op een kruiwagen thuis moesten brengen!' zei hij. Dussenbroek overleed te Strijen op 8 januari 1909, 82 jaar oud.

Een brief van Johannes Dekker

Ook buiten de eigen omgeving werd bekend dat de Heere Jansje opgezocht had. Bastiaan Dekker schreef erover aan Johannes Dekker in Hoek van Holland. Johannes was ook afkomstig van Strijensas, maar in 1896 naar Dubbeldam verhuisd en later naar Hoek van Holland. Johannes kon het niet nalaten naar de pen te grijpen en schreef de volgende brief aan de familie Fortuin:

Hoek van Holland, 9 oktober 1903

Zeer geachte vriend met uw echtgenoot en kinderen,

U zal wellicht wel zeggen: een brief van Hannes Dekker. Ja, mijn waarde vriend en vriendin, die dat mag leren door Gods vrijmachtige, soevereine genade: *Zoete banden die mij binden aan dat lieve volk van God*, die leren wenen met de wenenden, maar die zijn ook blijde met de blijden. Zo is het nu een blijdschap die niet uitgesproken kan worden, als dat heilige, reine en vlekkeloze Wezen Zichzelf in en door Zijn innige en dierbare, geliefde Zoon wil komen openbaren aan zulke hel- en doemwaardige monsters. Die een eeuwige vijandschap tegen hun Schepper en Weldoener hebben aangegaan in de bondsbreuk in hun stamhoofd Adam, die de vertegenwoordiger is van het hele menselijke geslacht. Dat leert hij enkel door ontdekkend licht. Dan wordt hij die zelfde Adam. Maar dat wordt op de hogeschool niet geleerd, maar alleen op die school van die dierbare Borg en Middelaar. Die komt ons Zijn Geest te zenden, Die uitgaat van de Vader en van de Zoon. En Die is zo laag willen dalen, dat Hij in de stilte der eeuwigheid in dat dierbare Vredeplan het werk op Hem wilde nemen, om dat aan zulke nietelingen bekend te maken. O waarde, het is onbegrijpelijk, voor ons verstand onvatbaar. Aan slechten leert Hij wijsheid, (slechten) niet in daad maar in gevoel. Blinden leidt Hij op Zijn wegen, en toch goed kunnen zien. 't Is voor de Jood een ergernis, voor de Griek een dwaasheid. En nu wordt alles buiten het ware geloof uitgesloten. En nu is het maar alleen: Die gelooft, is Hij dierbaar.

O mijn waarde, dat is het lot van uw dochter, dat zij nooit had kunnen denken dat het lieve Wezen naar haar om zou zien, en ook nooit had kunnen denken dat er zoveel in die dierbare Heere Jezus opgeluisterd lag. Daar zal zij wel van gewagen naarmate de troostbron ontsloten wordt. Mocht het u tot jaloersheid verwekken met uw gehele

gezin. *Ik en mijn huis, wij zullen den Heere dienen.*

En nu nog een enkele letter tot u, Jansje. Ik zou u wel niet kennen als ik op Sas kwam, maar ik was toch zo blijde, toen broeder Dekker het schreef. Want o meid, hij is toch zo blijde als dat rijk van onze dierbare Koning mag vergroten en het rijk van de vorst der duisternis afbraak wordt gedaan. Dan roept onze ziel uit: *Dat al wat adem heeft Hem moge vrezen.* Nu Jansje, ik mag u tot roem van de Drie-enige God feliciteren voor eeuwig en verwelkomen in de strijd met die Veldoverste aan het hoofd, Die over hel en dood en duivel heeft getriomfeerd. Verwacht van u ook enkele letters te ontvangen; ontvang deze stamelende letters met de minzame groeten. Als u gelegenheid heeft, ook de groeten aan Dekker en Betje [van Antwerpen] en de andere vrienden,
J. Dekker

Johannes Dekker, geboren in 1872, was een zoon van Pleun Dekker. Hij werd in zijn jonge jaren door de Heere getrokken. In een brief uit 1940 schreef hij daar enkele woorden over: 'Toen werd ik teruggeleid, toen God mij te sterk werd in de weg van overgang. Eerst durfde ik het tegen vader ook niet te zeggen, totdat de Doorbreker Zelf doorbrak en toen vloeiende het vanzelf en niet door mijn goede hoedanigheden, maar uit enkele soevereine zondaarsliefde.'

Het gezin Dekker woonde in Strijensas aan de Havenstraat. Jurie Vermeulen, een zielevriend van Pleun en Johannes Dekker, woonde vlakbij hen. Bastiaan Dekker droeg dezelfde achternaam, hij was echter geen familie. Wel was ook hij met geestelijke banden aan Pleun en Johannes verbonden. Het is bekend dat de familie Dekker 's zondags van Strijensas naar 's-Gravendeel liep, waar ze kerkten in de Christelijke Gereformeerde Kerk.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog, in 1914, gingen veel mensen uit Hoek van Holland evacueren. Daar zouden de Duitsers heenkomen, zo zei men. De familie Dekker stond ook gereed, maar toen Hannes thuiskwam uit zijn werk, was deze daar niet toe te bewegen. 'Blijf maar gerust hier, want er zal niets gebeuren!' zei hij. En dat is ook uitgekomen.

Aangrijpend was het sterven van een **zoontje van 13 jaar** van Hannes. Deze werkte bij een boer en bracht een paard naar de wei. Terwijl hij op het paard zat, reed een man op een ander paard hem voorbij. Die man gaf het paard waar de jongen op zat een tik, waardoor het dier wild werd, het zoontje van Dekker van zich afgooide en onder haar hoeven doodtrapte. Toen de jongen op de grond lag, zei hij nog: 'Doe ze allemaal de groeten.'

Hannes kwam uit zijn werk en wist nog niets van het vreselijke dat er gebeurd was. De Heere sprak echter met kracht in zijn ziel: 'Het is wel met de jongen!' Hij begreep er niets van, totdat hij thuiskwam en zijn jongen zag liggen. In de diepe smart vanwege het verlies van zijn kind was er toch ook blijdschap, omdat hij vast mocht geloven dat hij Boven was.

Vader Pleun overleed te Hoek van Holland in 1937, op de leeftijd van bijna 87 jaar. Pleun was een bekommerde man. Hij zei nogal eens tegen zijn zoon: 'Hannes, wil je nog eens voor me vragen?'

Op een keer zei Hannes echter: 'Ik heb een boodschap voor u.'

'Als het maar een goede is', zei Pleun.

'U hebt een Voorspraak bij den Vader, Jezus Christus, den Rechtvaardige.'

Het was de begeerte van Pleun om geen lang ziekbed te hebben. Die begeerte is vervuld. Hij is plotseling gestorven, zonder benauwdheid.

... De gezondheidstoestand van Hannes was in 1940 niet zo best. Zijn broer Henk schreef op 15 augustus van dat jaar aan een nicht: 'Met ome Hannes blijft het zo wat eender. Dat hangt nogal veel van het weer af en de toestand van de oorlog doet er ook geen goed aan. Maar hij mag er nog wel eens overheen zien, dat diezelfde God nog leeft, Die altijd geleefd heeft en altijd zal blijven leven tot in alle eeuwigheid. En dat diezelfde God, Die hem al in zoveel toestanden gered en verlost heeft, hem niet zal begeven en verlaten.'

Hannes was na de oorlog weer naar Hoek van Holland teruggekeerd. Daar is hij in 1950 overleden, op bijna 78-jarige leeftijd. Toen een nichtje hem op zijn sterfbed op kwam zoeken, lag hij Psalm 68 vers 7 te zingen: '*Gelijk een duif door 't zilverwit.*'

Jansje had in de vijftiger jaren nog regelmatig contact met kinderen van Hannes Dekker. Op 29 april 1952 schreef ze aan zijn dochter: 'Ik denk zo menigmaal aan je opa en jullie vader, die zijn voorgoed alles te boven.'

EEN ZWARE BEPROEVINGSWEG

Nadat de Heere naar Jansje omgezien had, was de strijd niet voorbij. De duivel had het op haar gemunt. Ze vertelde eens, dat de duivel tot haar gesproken had, dat hij haar zou achtervolgen tot de dood toe. Zware bestrijdingen brachten haar eens zover, dat ze met een hamer, een spijker en een stuk touw naar de zolder ging, om een eind aan haar leven te maken. Dat liet de Heere echter niet toe. Toen de nood op het hoogst was, kwam Hij over en mocht ze met Esther zeggen: 'Wanneer ik dan omkom zo kom ik om, maar ik zal tot de Koning gaan!'

Ook lichamelijk kwam ze in een zeer zware weg voor het vlees. In 1906 of 1907 kwam ze op bed terecht. Door een ernstige ziekte raakten haar beide benen verlamd, waardoor ze niet meer kon lopen. Ook had ze dikwijls veel pijn. We kunnen ons nauwelijks voorstellen wat dat voor haar geweest moet zijn en ook voor haar ouders en naaste familie. In alles moest ze geholpen worden. Drieëntwintig jaar zou ze zo liggen. Als het mooi weer was, lag ze overdag buiten in een draaibaar, houten tentje. 's Avonds werd ze dan weer naar binnen gedragen. Die tentjes zag men in die tijd wel vaker, ook tbc-patiënten kuurden daarin.

De jaren die Jansje op bed lag zijn toch geen verloren jaren voor haar geweest. Ze lag vaak te lezen en te schrijven, als haar lichaam dat toeliet. Ze schreef vanaf 1911 een boek vol met onder andere preken van ds. J. van Leeuwen Pzn., gedichten van Van Lodensteijn en Van Houten, nagelaten gedichten van de Strijense dokter R. Zwets, een uitvoerig gedicht van 527 coupletten van ds. J. van Vliet en enkele brieven. Soms schreef ze de datum erbij wanneer ze een gedicht overgeschreven had. Het gedicht 'Het jonge en onbekommerd leven' van Van Lodensteijn schreef ze over op 5 september 1912. De 'Lofzang der Engelen' van Van Lodensteijn schreef ze in haar boek op 1 oktober 1912.

Het hoeft geen betoog waarom ze deze verzen neerschreef. Ze vertolken wat er in haar hart leefde en waren haar tot troost in de kruis- en drukwegen die ze moest doorwandelen.

In deze jaren schreef Jansje ook verzen uit *De lofzangen Israëls* van Groenewegen over in een schrift. Daaronder plaatste ze het volgende versje:

*Ik had de enge weg ten leven
Die naar het hemels Kanan leidt,
Omhelst, maar mij niet voorgeschreven
Een weg van zoveel kruis en strijd.*

Soms verkeerde onder zware benauwdheid naar het lichaam haar ziel boven het stof. Haar neef Jacob Versendaal schreef op 17 juni 1912 aan zijn aanstaande vrouw: 'Nu wil ik u verder nog mededelen dat het op het ogenblik nogal gaat met mijn nicht, hoewel erg zwakjes. Gisterenmiddag heeft ze weer die beklemdheid op het hart gehad, zodat zij lag te happen naar haar adem en waarin zij dan als doodmoede is. Maar toen zij weer wat bijkwam, vertelde zij de legering van haar ziel, dat zij gans verenigd in de behandelingen Gods mocht zijn, zodat zij, toen zij de beklemdheid gevoelde, mocht betuigen: *Uw wil geschiede*. En zo het oog mocht richten op haar dierbare Heiland, Die de overste Leidsman is der zaligheid, Die het kruis heeft verdragen en de schande veracht en dat voor onrechtvaardigen. En tevens het grootste goed in het oog mocht hebben dat weggelegd is voor die Hem vrezen, waarop zij starogend was om die ruil te mogen doen, om over te mogen gaan uit het Mesech der ellende in het eeuwige Vaderhuis. Zij dacht toen in die ogenblikken dat zij u hier niet meer naar het vlees zou gezien hebben, daar de begeerte zich uitstreckte in onderwerping aan de wille Gods om te mogen sterven en bij de Heere te mogen zijn, hetwelk verreweg het beste is.'

Op 20 juli 1912 schreef Jacob dat ze 'niets meer begeerde dan een dadelijk inleven in de tederheid van dagelijks leven in Christus Jezus haar Heere, om zo vruchtbaar en godvruchtig te leven tot ere Gods en tot stichting van haar naaste.'

Jansje mocht verzekerd zijn van haar kindschap. 'O, wat kan ik hierin dan dikwijls op mijn nicht in jaloersheid neerzien', schreef Jacob op 22 mei 1912, 'daar die, wanneer zij in beoefening van het geloof mag verkeren, zo in de dadelijkheid in het mijnen van haar kindschap, in het erfrecht dat haar geschonken is, mag komen.'

Briefwisseling van Jansje

Jansje onderhield vanaf haar ziekbed ook met velen van Gods volk uit een groot deel van het land briefwisseling. Onder anderen met Floor de Groot uit Papendrecht, schipper Gerrit Boogaard uit Sliedrecht, Jilles Schelling uit Klaaswaal, vrouw Van Driel uit Klaaswaal, Arkje Donker uit Hellouw.

Al kon ze zelf niet weg, ze kreeg dikwijls bezoek. Velen van Gods kinderen zijn in de loop der jaren aan haar ziekbed geweest. Uit haar eigen woonplaats waren zeer regelmatige bezoekers, zoals Bastiaan Dekker, Dirksje Fortuin, de blinde Anna, haar neef Jacob Versendaal en Jurie Vermeulen.

Uit Strijen kwamen Gerrit Dussenbroek, Sander Vermeulen en soms ook vier van zijn dochters, de schaapherder Dirk Smits en meer anderen. Janus de Koning uit Cillaarshoek, Cornelis van der Hoek van de Blaaksedijk en Willem Blaak uit Goudswaard (de latere dominee) kwamen haar ook regelmatig opzoeken.

Floor de Groot uit Papendrecht (hij werd altijd Floortje genoemd, omdat hij zo klein van postuur was) kwam regelmatig zes weken logeren bij Bastiaan Dekker. Dan gingen ze vrijwel dagelijks een poosje naar Jansje. Regelmatig kwamen er ook schippers op bezoek als ze met hun scheepje in de haven lagen, zoals Hermanus Aalbers, Gerrit Boogaard en Bastiaan Burgers.

Ook met de familie Paans uit Werkendam was er nauw contact. De broers Leen, Luwe en Teunis werkten regelmatig in de grienden bij Strijensas en verbleven daar dan heel de week. Meerdere van de genoemde personen zullen in het vervolg nog aan de orde komen.

Toen in 1914 de Eerste Wereldoorlog uitbrak en dat ook in Strijensas bekend werd, zat het gezelschap dat bij Jansje vergaderd was, te zingen. Er werd toen op het dorp gezegd: 'Ze zijn gek geworden aan de dijk.' Jansje mocht toen al weten, dat het Nederland voorbij zou gaan.

WONDERLIJK GENEZEN

In februari 1930 lag in Strijen aan de Weelsedijk een oud kind van God op haar sterfbed, **Anna Bestebroer-Vlaskamp**. Ze werd echter altijd 'vrouw de lor' genoemd. Dat kwam waarschijnlijk omdat haar man lorreboer geweest is. Het was een vrouw die wat het uitwendige betreft niet zo proper was. Iemand zei eens tegen haar: 'Vrouw de lor, wat ziet u toch weer zwart!'

'Ja', zei ze, 'ik ben zo zwart als de tenten van Kedar, maar toch liefelijk.' En dat was waar. Het werk des Heeren kwam zeer duidelijk in haar leven openbaar. Ze is 93 jaar geworden.

Op haar sterfbed getuigde ze, dat Jansje Fortuin op zou staan van haar ziekbed, waar ze 23 jaar lang op gelegen had. *'Ik heb Jansje zien lopen!'* zei ze. Dat deelde ze ook mee aan Sander Vermeulen, die waakte bij haar sterfbed. Iemand die er ook bij was, geloofde het niet en dacht dat ze ijelde. Vermeulen zei echter: 'Laten we het maar eens afkijken.' Het is al spoedig gebleken dat het geen ijlen was, maar een bekendmaking van Boven. 'Vrouw de lor' overleed op dinsdag 18 februari 1930. Donderdag 20 februari 1930 rond negen uur 's morgens, terwijl het lichaam van 'vrouw de lor' boven aarde stond, stond Jansje op van haar ziekbed. De volgende dag, vrijdag 21 februari, werd 'vrouw de lor' begraven. Hoe duidelijk kwam hier openbaar: 'Zou iets voor den HEERE te wonderlijk zijn?'

Wat er op 20 februari 1930 gebeurde, kunnen we het beste laten beschrijven door iemand die er zelf bij aanwezig geweest is. Er is een brief bewaard gebleven van een schoonzus van Jansje, **Wilhelmina Fortuin-Noteboom**, die ze kort na de wonderlijke gebeurtenis schreef aan Luwe Paans te Werkendam. Deze brief luidt als volgt:

Aan L. P. te Werkendam

'Strijensas, februari 1930

Beste vriend en huisgenoten,

Hiermede zal ik jullie eerst eens wat laten horen. Wij zijn allen gezond, uitgezonderd verkouden. Nu zal ik eerst het grote wonder Gods eens vertellen wat er hier aan Jans is gebeurd. Misschien heb je er al van gehoord en misschien ook niet.

Maar ze is donderdagmorgen van haar ledikant opgestaan waarop ze bijna 23 jaar had gelegen. Ze zei: "God zal betonen dat Hij nog God is, een almachtig God. Geef mijn kousen en een jurk, ik kan lopen...."

En dat meisje ging lopen! Ze dachten, dat ze niet wel in haar hoofd was. Maar ze zegt: "Ik ben wèl en bij mijn verstand."

Ze lag 's morgens nog met vreselijke pijn, maar de pijn werd weggenomen. En ze kon gewoon wateren als ieder gezond mens. De zuster kwam om haar te helpen en toen was alles goed. En dan altijd twee maal daags geholpen geweest te zijn met pijn en smart. Ze had er zo dikwijls onder gezocht en toen kwam die profetie in haar: "En Ik zal een wonder doen in ulieder dagen dat in alle oren klinken zal." [1 Sam. 3:11] En daarna: "Sta op en wandel!" En dat klonk nogmaals tot haar en ze zegt: "Heere, zal dat Uw wonder zijn?" En zij stond op van haar legerstede en liep naar een stoel....

Maar, o lieve, die ontroering te beschrijven die zich van ons allen meester maakte en vooral van de eigen zusters en broers, nee, dat kan ik niet. Men moet wel van steen wezen, om daar niet van te veranderen.

Had dit haar zuster die vier maanden geleden gestorven is, ook eens mogen beleven, dan was de blijdschap onvermengd geweest. En veel volk dat er komt van alle plaatsen.... En dan wordt God grootgemaakt.

Ik kan dit alles zo niet vertellen, maar nu weet jullie dan toch het een en ander.

En haar toestand wordt steeds beter. En toen dat "sta op en wandel" in haar kwam, voelde ze de kracht door haar lichaam gaan tot aan haar voetzolen toe. Ze zei: "Daar is een wonder Gods aan mij geschied."

Het was donderdag 20 februari omstreeks 9 uur en nu zit ze op een stoel aan tafel.

Ik droeg ze altijd, 's zomers naar buiten en binnen en 's winters van voor naar achter, om dan bij elkaar te kunnen zitten, omdat moeder oud is en niet gemakkelijk meer heen en weer kan lopen van het ene vertrek in het andere. Maar omdat ik in zekere positie ben, deed ik het niet meer. En ziedaar, nu loopt ze en heeft ze geen hulp meer nodig. Het gaat boven een werelds mens zijn verstand. Wij zien het, maar doorgronden het niet.'

Laat deze brief ook aan Leen lezen. Ik heb hem geschreven zoals ik het best kon weergeven. Dus je moet mijn fouten maar overzien, hoor! Doe allen de hartelijke groeten van allen die mij bekend zijn.

Van je oude vrienden

Jaap, Mien en de kinderen

M. Fortuin-Noteboom

Als een lopend vuurtje ging het bericht door het dorp, dat Jansje was opgestaan van haar ziekbed. In 2005 herinnerde iemand zich nog dat, terwijl ze als schoolkind in de pauze op het plein speelde, er een nichtje van Jansje voorbij fietste. Zij riep: 'Nou kan tante Jans toch lopen, ik moet het gaan zeggen bij Dekker!'

De heer A. de Redelijkheid schreef in Een lichtende kaars: 'Het wonder werd buiten haar woning vermeld. Heel Strijensas kwam in beweging. Vele mensen stonden in groepen op de straat te luisteren naar hetgeen ervan bekend was. Daar kwam voormiddag de dokter aan. Wat is er? Is er wat gebeurd?

Dokter, ze zeggen dat Jans Fortuin vannacht genezen is. Maar we kunnen het niet geloven.

Het antwoord was: 'Heeft Jans tegen jullie dan wel eens gelogen? Ik ga er heen.'

Deze dokter uit Strijen die zo dikwijls aan het ziekbed van Jansje geweest was en haar lijdensweg van nabij meegemaakt had, geloofde nergens in. Toen zei hij echter: 'Nu moet ik toch geloven dat er wat is!'

Die 20ste februari 1930 was Bram Visser uit Strijensas met zijn zoon Gerrit aan het hout kappen geweest. Toen ze 's avonds naar huis gingen, kwamen ze aan de Sasweg Dekker tegen. Visser zei: 'Dekker, wat komt u nog laat van Sas!' Daarop antwoordde Dekker: 'De Heere is vandaag op Sas geweest. Er is een groot wonder gebeurd: Jansje loopt!'

Velen van haar vrienden kwamen haar al spoedig opzoeken, nadat ze van het wonder gehoord hadden. Zo ook Sander Vermeulen uit Strijen. Hij zei: 'We hebben met geen papieren Heere Jezus te doen, hoor Jans!'

Het wonder dat aan Jansje gebeurd was, werd ook buiten haar eigen omgeving al snel bekend. Ook in Zwijndrecht hoorde men ervan. De predikant van de Christelijke Gereformeerde Kerk, ds. J.P. Meijering, ging op een avond samen met Daniël Los en zijn vrouw naar Strijensas om het met eigen ogen te zien. Voor Los en zijn vrouw, Jannigje Sijgje Staat, bleef het niet bij deze eerste ontmoeting. In de dertiger jaren reden ze bijna wekelijks 's zaterdagsavonds naar Strijensas. De kinderen gingen mee, die speelden met de kinderen van Jansjes broer Janus. Rond een uur of zes kwamen ze bij Jansje aan en om half negen vertrokken ze weer naar Zwijndrecht.

In de oorlogsjaren ging dat niet meer, ze konden toen niet meer met de auto weg. Los reed Jansje ook regelmatig met zijn auto naar het volk.

Cornelis Eijkelenboom, een vriend uit Sliedrecht, schreef op 6 maart 1930 aan Jansje:

'Geachte vriendin, vader en moeder, ook broeders en zusters.

Daar ik van het grote wonder Gods gehoord heb aangaande uw lichaam, daar gij zovele jaren dienaangaande krank zijt geweest, door 's Heeren alvermogenende goedheid genezen zijt van uw krankheid. Och vriendin, wat is de Heere ontfermend goed. Welk wonder van genade dat de Allerhoogste u dat komt te schenken en dat ook nog, dat zovelen over het wonder spreken langs heggen en wegen. Maar die er mee begiftigd wordt, heeft er de bate van. En nu zegt de Psalmddichter ervan: *Wat zal ik voor de weldaden die 'k genoot, die trouwen Heere voor Zijn gená vergelden?* En dat aan alles verbeurde schepselen. Wel moeten wij zeggen: *Oneindige liefde des Vaders, des Zoons en des Heiligen Geestes.'*

Floor de Groot schreef op 10 november 1930, nadat Jansje hem zelf bezocht had: 'En zo heeft de Heere dan betoond het piepen der zwaluwen en het gekir der duiven te horen. Ook dat gij nog weer intrek hebt mogen nemen in mijn woning en hoewel het onmogelijk was wegens de geneeskunde, o geliefde, nochtans is uw toestand voor mij nooit hopeloos geweest. Daar zelfs in de donkere nacht van uw lijdensweg altijd nog een ster van hoop door alles heen mocht schijnen, wat de Heere dan ook tot roem van vrije genade heeft betoond en geschonken. O, dat wij dan verwaardigd mogen worden om laag te mogen bukken en buigen onder de scepter Zijner almacht, om het met een wenende ziel Hem toe te mogen kennen. En Die toch betoond heeft en zal blijven betonen, dat Hij tot het zaad Jakobs nooit gezegd heeft: *Zoekt Mij tevergeefs*. O nee, dat duldt Zijn glorie niet, krachtens Zijn dierbare beloften, die Hij toch vervullen zal en met Zijn eigen betuiging komt te bevestigen:

'k Zal nooit herroepen 't geen Ik eenmaal heb gesproken;

't Geen uit Mijn lippen ging, blijft vast en onverbroken.'

Twee jaar later ging hij nog iets uitgebreider in op het wonder dat aan haar gebeurd was, in een brief gedateerd 26 mei 1932:

'O geliefde! Hoe menigwerf is dit voor uw ziel tot troost en bemoediging geweest, in de smartelijke lijdensweg die achter u ligt, om nu dit werk nog aan uw ouders te mogen verrichten, dat de Heere u tot op deze ogenblikken nog op de hand komt te zetten. O, wat zijn de wegen des Heeren onbegrijpelijk voor nietige stervelingen, doch vol verwondering en aanbidding voor des Heeren lieve volk. O, Jansje! Veel heb ik er nog in mogen delen, sedert gij nog geweest bent. En bij vernieuwing zag ik er mijn hope weer in bevestigd, die mij trots alle bezwaren die er mee in verband stonden, tot het met duidelijke blijken en bewijzen is vervuld en bevestigd.

Hoe menigwerf heb ik u verlaten toen gij nog in uw smartelijk lijden verkeerde, met de verzuchting der ziel, hoewel onmogelijk volgens de praktijk des mensen, om ooit weer van uw leger op te kunnen staan, doch hoe ik dan bepaald mocht worden bij die woorden: *Mij is gegeven alle macht in hemel en op aarde*. O geliefde! Voordat die lijdende Borg deze aarde heeft verlaten, heeft Hij die pleitgrond nagelaten voor Zijn ganse Kerk tot troost en versterking in alle moedbenemende toestanden. O, zo komt de Heere het zwakke geloof te beproeven en te ondersteunen en Zijn eigen werk te versterken dat Hij heeft gewrocht. En wie had nu zulk een weg uit kunnen vinden ...

Zondagse bijeenkomsten

's Zondags werd er bij Jansje in huis preek gelezen. Dan kwamen er verschillende mensen, zoals Hannes Jonas en zijn vrouw, Bram Visser en twee zussen van hem en

ook Thomas Leendert (Tommes) Zwartbol. Zwartbol was ook bevriend met Arie van der Pligt. In zijn eertijds leidde hij een werelds leven, maar dat veranderde in de Tweede Wereldoorlog. 'Daar heeft de oorlog voor uit moeten breken', zei hij later eens.

Jansje las meestal zelf de preek, omdat ze het anders vanwege haar doofheid niet verstaan kon. Er werd ook gezongen. Als Jansje een versje op moest geven, dan was het meestal het 83e vers van Psalm 119. Dikwijls met tranen in de ogen zong ze dat mee:

*Wat vree heeft elk, die Uwe wet bemint!
Zij zullen aan geen hinderpaal zich stoten.
Ik, HEER', die al mijn blijdschap in U vind,
Hoop op Uw heil met al Uw gunstgenoten;
'k Doe Uw geboó'n oprecht en welgezind;
Uw liefdedienst heeft mij nog nooit verdrotten.*

Op 29 april 1952 schreef Jansje aan een dochter van Hannes Dekker: 'Zondag hebben wij nog de eerste preek gelezen uit Boston, de *Viervoudige Staat*. Ik was bedroefd wegens mijzelf dat ik niet kwam te beantwoorden aan hetgeen ik zou moeten zijn tegenover dat lieve Wezen. O, als ik terugzie hoe mijn gaan en staan was met den Heere en ik Hem niet missen kon, maar achteraan mocht wenen vanwege dat Hij het zo waardig was. En nu moet ik zeggen: Och, dat ik was als in de vorige dagen. Maar nochtans blijft Hij de Getrouwe en mag ik toch nog wel eens een kruimpje ontvangen dat van Zijn genadetafel mag vallen. O, 't zal wat zijn als hij voorgoed dat lichaam der zonde zal af mogen leggen waar hij hier onder te zuchten heeft.'

Levenseinde en begrafenis

Het laatste jaar van haar leven was Jansje in Rotterdam. Ze was daar eerst bij haar zus en de laatste vijf weken en enkele dagen bij de familie Verveer. Mevrouw Verveer-van Ballegooijen was een achternicht van Jansje, zij was een kleindochter van Hannes Jonas en Anna Jonas-Fortuin.

De laatste brief die wij van Jansje hebben, schreef ze op 18 augustus 1959 aan haar vrienden in Asperen. Ze schreef dat ze 's zaterdagsavonds nog in Strijensas naar de kerk ging. Ze werd dan met de auto opgehaald. Ds. P.J. Dorsman had haar opgezocht en ze had hem ook in Strijensas mogen beluisteren.

Rotterdam, 18 augustus 1959

Geliefde vriendinnen!

Nu zal ik jullie eerst eens enige regelen schrijven! Want ds. Dorsman is verleden week mij op wezen zoeken en zei dat hij van jullie had gehoord dat ik in Rotterdam woonde. Ik was verblijd dat hij nog geweest was. En zaterdagavond heeft hij op Sas gesproken en is toen bij Gijsje geweest. En ik ga tot op heden alle weken op Sas ter kerk. Dan rijd ik met Trui Visser in de auto mee. Die woont hier een twintig minuten vandaan. Dan halen zij mij en ook des avonds brengen zij mij weer naar mijn zuster. Dus altijd des zaterdagsavonds. En ze helpen mij dan in alles, want alleen zou ik nergens meer kunnen komen. Want ik kan haast niet meer lopen en dan loop ik tussen twee in, dan gaat het nog wel. En dan denk ik iedere keer: misschien de laatste keer wel.

En ik mocht er zo onder weg gaan, want O, hij heeft zo gesproken. En wat er gekend moet worden. O meid, dat deed mij zo goed, want daar was ik geen vreemdeling van. Toen ben ik met hem en zijn vrouw en vrouw Van Rees naar de kerk gegaan. Daar

waren er zoveel, ook van elders. De kerk was vol, en ook nog volk hoor, die ik kende. En des avonds na kerktijd zijn wij weer naar Van Rees gegaan. Een poosje later kwam Trui mij halen om weer naar Rotterdam te gaan. Dus de dominee en zijn vrouw zijn nog wat gebleven.

Ja vriendinnen, jullie hebben beloofd nog eens te komen. Nu, jullie kunnen gerust komen hoor, ik wou dat je dat toch eens deed, maar dan moet je het altoos laten weten. Ik hoop dat het bij jullie met allen nog goed mag gaan en ook met de kinderen. Je zit zeker nog bij elkander hè. Ik hoop dat je eens gauw komt. Van jullie vriendin heb ik nu in geen poosje wat gehoord, maar zij kan ook zomaar niet weg met vijf kinderen.

Zo nu en dan krijg ik nog al eens bezoek. Maar O, 't is overal zo dun geworden met 't volk. Wat zijn er hier al weg van 't lieve volk waar ik mee omging vroeger. Maar die zijn alles te boven en hebben alles voorgoed afgelegd, waar wij nog onder zuchten.

Nu vriendinnen, ik zal maar eindigen. In de hoop dat jullie nog eens gauw komen en wij elkander nog eens mogen ontmoeten. Wil je oom de groeten doen en ook al de bekenden, je broers en alle familie. Hartelijke groeten, jullie liefhebbende vriendin,
J. Fortuin

Bonaventurastraat 36b
Rotterdam

De laatste weken van haar leven was ze in huis bij de **familie Verveer**. Ze was toen zeer zwak. Op 15 december 1959 schreef mevrouw Verveer een briefje aan de vrienden in Asperen, gedictieerd door haar tante. Daarin deelde ze mee, dat ze nog zo zwak was en nooit meer zou kunnen lopen. 'Ik heb erg veel bezoek van Gods volk gehad. Al het volk droeg het met me. Ik ben er naar aan geweest, maar geloof dat ik vandaag wat beter ben.' Ook schreef ze dat ze daar bleef: 'Dan ben ik dichterbij Strijensas, als er soms wat opdoet.'

In de laatste weken van haar leven kwam er nog veel volk. Onder andere Plaisier uit Ridderkerk, Kranendonk uit Charlois en mensen uit Tricht. Ook ds. G. Blom, ds. N. de Jong, ds. M.C. Tanis en ds. H. Visser Mzn. hebben haar nog opgezocht. Ds. M.C. Tanis kwam iedere maandag. Op een zaterdagmiddag is ze ook nog bezocht door ds. Chr. van Dam. Die stond toen in de Gereformeerde Gemeente van Rotterdam-Zuid, de gemeente waar de familie Verveer kerkte.

Op 22 december schreef mevrouw Verveer naar Asperen: 'Met tante Jans is het nog hetzelfde, ze heeft af en toe nog veel pijn. Ze eet niet en drinkt weinig. We hebben een andere dokter laten komen, die ze had toen ze nog bij haar zuster was. Die zei ook: Ze moet naar het ziekenhuis, dan krijgt ze vocht toegediend. Maar ze wil niet, ze zegt: Ik heb één Medicijnmeester, Die staat boven alles, Hij heeft al zoveel wonderen aan mij gedaan en kan het nu ook nog doen. Dus laten wij haar niet gaan, ik zou het niet durven. Ik hoop dat de pijnen maar mogen minderen.'

Ongeveer twee weken voor haar sterven vroeg vrouw Van Rees uit Strijen aan Jansje: 'Is de Heere nogal bij je?' 'Ja hoor', antwoordde ze, 'Hij zegt: Zij zullen rusten op hun slaapsteden.'

Waarschijnlijk in diezelfde week keek ze uit het raam, terwijl het sneeuwde. 'Kijk eens!' zei ze tegen haar nicht. Daarop zei ze: 'Ja, Heere.'

Vervolgens keek ze weer naar haar nicht en mocht ze getuigen: 'Hij zegt het: Ik ben je Schild en je Betrouwen.'

De vrijdagavond voor haar sterven had ze nog te kampen met de duivel. Steeds keek ze naar de lamp en sloeg er met haar hand heen. Daar zat de satan, die eens gezegd had haar te zullen achtervolgen tot de dood toe. Spoedig zou echter het uur aanbreken,

dat hij haar voor eeuwig los moest laten. Dat vooruitzicht deed haar nog getuigen: 'Vrij, vrij. Morgen, morgen.

's Zaterdagsmorgens bedankte ze de familie Verveer, waarbij ze zei: 'Ik ben blij hier geweest te mogen zijn, ik kon hier het Woord kwijt.'

Daarna ging ze rustig liggen en zaterdagavond 16 januari 1960 rond zeven uur, half acht mocht Jansje Fortuin haar wens verkrijgen.

Het was ook voor haar waar geworden wat ze ruim een jaar eerder, op 9 december 1958, in een brief aan Luwe Paans had geschreven: *'En als dan de dood komt, dan zie ik wel eens de blijmoedigheid bij dat volk, als het thuisgehaald wordt, om Hem, Die het zo waardig is, de lof en de ere toe te brengen.'*

Op donderdagmiddag 21 januari vond de begrafenis plaats te Strijensas. Ds. N. de Jong leidde de begrafenis, ds. M.C. Tanis sprak een dankwoord op het graf. Vele vrienden, waaronder ook enkele predikanten, waren naar Strijensas gekomen om de overledene de laatste eer te bewijzen.

Heden behaagde het de Heere tot Zich te nemen, ten huize van A. Verveer, na een langdurig geduldig gedragen lijden, in de Hope des Eeuwigen Levens, onze geliefde zuster, behuwdzuster, tante en oud-tante

JANNIGJE FORTUIN
op de leeftijd van 79 jaar.

Strnensas J. Fortuin

W. Fortuin-Nootenboom

C. Verschoor-Fortuin

J. Verschoor

Rotterdam D. Valk-Fortuin

J. Valk

A. Verveer

J. Verveer-v. Ballegooijen

Rotterdam, 16 januari 1960.

Korresp.-adres, A. Verveer, Brielselaan 130a, Rotterdam-20.

De rouwdienst zal worden gehouden in het gebouw Nieuwe- weg 10 te Strijensas, door de weleerwaarde heer Ds. N. de Jong op donderdag 21 januari a s. te 14 uur, waarna de begrafenis zal plaats hebben te Strijensas circa 15 uur.

Ds. De Jong zei: *'Strijensas zal weten, dat er een profeet in het midden van hen geweest is.'*

Ook de oude schaapherder Smits was nog aanwezig, hoewel hij al niet in orde was. Het verlies van Jansje greep hem zo aan, dat hij luidkeels stond te huilen op het graf. Ds. De Jong probeerde hem wat te kalmeren.

Ds. Tanis nam Psalm 84 als uitgangspunt voor zijn toespraak. Daarna liet hij het tweede vers van deze Psalm zingen: *'Zelfs vindt de mus een huis, o HEER!'*

Op het kerkhof werd ook Psalm 68 vers 2 gezongen:

*Maar 't vrome volk, in U verheugd,
Zal huppelen van zielevreugd,
Daar zij hun wens verkrijgen;
Hun blijdschap zal dan, onbepaald,
Door 't licht, dat van Zijn aanzicht straalt,
Ten hoogsten toppunt stijgen.
Heft Gode blijde psalmen aan;
Verhoogt, verhoogt voor Hem de baan;
Laat al wat leeft Hem eren;
Bereidt den weg, in Hem verblijd,
Die door de vlakke velden rijdt;
Zijn Naam is HEERE der heren.*

LEVENDE GETUIGENISSEN
GEESTELIJKE BEVINDINGEN VAN
10. JOHANNA BARDELMEIJER-VAN SOEST

Zie voor het complete boek: UITGEVERIJ KOOL B.V. - VEENENDAAL

Johanna van Soest, geb. 26-1-1895 te Driebergen, overleed 8-7-1982.
Ze trouwde 3-11-1920 met **Adrianus Bardelmeijer**, geb. 20-7-1895, overl. 5-6-1945.
Beiden zijn begraven te Zeist.

Voorbericht.

Jaren geleden, door hartzwakte veel te bed liggend, kreeg ik behoefte om te lezen, hoe Mefibóseth gehaald was uit Lódebar, 2 Sam. 9, en ben niet verder gekomen op die ogenblikken dan het eerste vers; want daar werd ik bepaald bij het woordje 'overgebleven'. Ik mocht zien, hoe de Heere ook mij gehaald had uit het Lódebar der wereld, en kreeg daarin de Heere te bewonderen in Zijn aanbiddelijke soevereine genade.

Ook was mij van verschillende zijden al eens gevraagd om iets uit mijn leven aan te tekenen, maar daar ik bang was om mezelf te bedoelen, werd het mij een zaak des gebeds, of ik nu uit 's Heeren mond eens weten mocht, of ik dat wel doen mocht.

Na zekere tijd werd ik bepaald bij Exodus 17, 14: *Schrijf dit ter gedachtenis in een boek*; en ik kreeg vrijheid om het te doen, mocht het zijn tot eer van die meerdere David, Die de Oorzaak is van onze zaligheid, en om te mogen eindigen in de God aller genade als de Oorsprong der zaligheid, door Zijn dierbare Geest, Die ze komt toe te passen.

Ook is het mijn hartewens en bede voor mijn dierbaar nageslacht, dat het nog eens als een middel gebruikt mocht worden in de hand des Geestes, tot hun bekering, en also een Drieënig God eeuwig de roem en de eer ervan zou mogen ontvangen, Die toch alleen verheerlijkt wordt in Zijn eigen werk! Hij alleen is alles waardig; wij die stof zijn, niet met al.

De schrijfster,

Wed. J. Bardelmeijer, van Soest.

Lunteren

Aan mijn dierbare familiebetrekkingen!

"Schrijf dit ter gedachtenis in een boek." (Exodus 17: 14)

Daar er al gedurig door mijn vrienden werd gevraagd, of ik iets wilde optekenen aangaande de weg die de Heere met mij gehouden heeft, zo zou ik dat ook voor mijn nageslacht wel willen doen, als het de Heere mocht behagen mij door Zijn indachtig-makende Geest te leiden; en dat het nog eens strekken mocht tot heil hunner onsterfelijke zielen, maar bovenal tot de ere van Zijn hoge Majesteit.

Het was dan 26 januari 1895, toen ik uit eenvoudige ouders te Driebergen geboren werd. Mijn vader was **Wouter van Soest**, mijn moeder **Reijertje van Dijk**. Mijn beide grootvaders vreesden de Heere. Als kind kan ik ze mij beiden nog goed voorstellen. Ik was ongeveer zeven à acht jaar oud, toen ze stierven.

Zo kan ik me ook nog herinneren, dat ik op achtjarige leeftijd al indrukken en gedachten had aangaande de eeuwige dingen. Ik weet nog dat ik uit school kwam en aan mijn moeder vroeg: 'Moeder, als er een nieuwe hemel en een nieuwe aarde komt, is dan dit gras voor het huis ook nieuw?' Mijn lieve moedertje antwoordde: 'Ja hoor.'

En ik gaf daarop ten antwoord, terwijl ik op mijn hart wees: 'Dat gevoel ik hier al'.

Verder geen kennis van zaken hebbende op geestelijk gebied, was ik wel altijd op school en zondagschool en catechisatie zeer leergierig, en had ik ook veel lust tot onderzoek van de Waarheid.

Toen ik zestien jaar was, weet ik nog, dat er dingen in me opkwamen, die niet te noemen zijn, maar de Heere heeft me bewaard, dat ik niet uitbrak in goddeloosheid. De vermaning van mijn moeder en de liefde die ik tot mijn ouders had, hielden me van die weg enigszins terug.

Zodoende heb ik uiterlijk nooit goddeloos geleefd. Maar toen ik negentien jaar was (augustus 1914), kwam ik toch op een plaats - het was gewoon op straat -, maar in geen goed gezelschap. Toen ik thuis kwam heeft mijn moeder mij zo liefdevol

vermaand (hoewel moeder toen, zover ik wist, geen nieuw leven kende), en die vermaning beliefdde de Heere te gebruiken om mij van die zondige weg af te brengen. En toen kreeg ik voor het eerst een droefheid in mijn hart, dat ik tegen mijn ouders gezondigd had; en ik geloofde toen toch ook al, al was ik onbekeerd, dat de Heere mij die ouders gegeven had in Zijn voorzienig bestel, die het goede voor mij zochten. God liet mij in de dadelijkheid zien en gevoelen: Wat ik tegen mijn ouders deed, dat ik zulks deed tegen de Heere Zelf. Van die tijd af ging ik anders leven, kwam nooit meer op straat; met mijn vorig gezelschap kon ik niet meer leven, dat brak toen vanzelf af. Ik ging het ene doen, het andere laten, dus mijn leven verbeteren tot ik 21 jaar was.

Terwijl ik achter de boerderij aan het werk was, kwam er met kracht in mijn hart: 'En zij nam van de vrucht, en zij at'.

O, toen kreeg ik te zien, hoe ik tegen de Heere gezondigd had, en Zijn geboden overtreden. Nu zag ik, dat ik God kwijt was, Zijn beeld kwijt!

O, dat veroorzaakte zulk een droefheid en smart! O, die breuk tussen God en mijn ziel! Toen moest ik rouwklagen vanwege mijn Godsgemis, en ook rouwdragen, want al was mijn moeder zeer eenvoudig, ik droeg toch zoals het voor mij werd, wereldse kleren. O, ik zag mezelf in mijn gevallen staat, en zó mismaakt door de zonde, dat ik me niet meer kon oppronken met mooie kleren.

En toen is de strijd ook begonnen: 'Mens, je houdt dat toch nooit uit; je zult wel weer terugkeren tot de wereld; 't is alles van jezelf!'

En toch weet ik, dat ik toen al begon te bidden, of mijn ouders, broers en zuster ook zo mochten worden. O, die droefheid over de zonde en naar God!

Al had ik nooit geweten, hoe het nog eens eenmaal met me gaan zou, nee, dan had ik toch voor de gehele wereld dat leven, en die droefheid niet willen ruilen en niet willen missen. Want o, - en dat is nog zo! -, de droefheid der wereld werkt de dood, maar de droefheid naar God werkt een onberouwlijke bekering tot zaligheid. Toen kreeg ik een verborgen leven om mijn zielenoden en klachten voor de Heere uit te storten.

In die tijd ben ik in Neerlangbroek naar dat kleine kerkje gegaan. Ik vond namelijk geen voedsel in de Hervormde kerk, althans niet onder die leraar die wij hadden; en ik ondervond op catechisatie ook de vijandschap van die man.

Ik begon uit mijn onkunde die leraar consciëntievragen te stellen. Ik dacht dat alle dominees bekeerd waren, althans over godsdienst zouden praten, maar ik wist niet, dat die arme man het zelf niet wist. En zodoende mocht ik onder biddend opzien tot de Heere, in dat kleine kerkje komen. Daar werden veel dierbare preken gelezen, ook van J. van Leeuwen. En de leraars die ik daar hoorde, spraken uit mijn hart.

Ik dacht zeker, dat er iemand was die alles van mij tegen die leraars gezegd had. En als ik dan mijn ongeluk hoorde verklaren, dan kon ik niet anders dan het bewenen, en dan had ik gekerkt, ging met diepe droefheid naar huis, en was er nacht en dag mee bezig.

Eens op een keer werd er een vrouw begraven en ik ging naar het kerkhof om te luisteren. De voorganger begon met te zeggen: 'Ten dage dat gij daarvan eet, zult gij den dood sterven'. O, dat heeft me zó getroffen! Ik moest met mijn ganse hart zeggen: '*O Heere, dan bent U rechtvaardig, want ik heb gegeten, en ben nu des doods waardig*'. Maar onder dat alles een verzuchting en gebedsleven, of de Heere me nog bekeren mocht. Och, of de Heere Zich nog over mij ontfermen wilde.

O, achteraf heb ik wel eens gezegd: 'Daar begon ik mijn rechten al te verliezen', want het was een wonder dat ik nog leefde. Ik had de dood verdiend: de bezoldiging der zonde is de dood. Die had ik zelf ingeroepen en nu was ik rampzalig buiten God. Ik kende de Heere niet, kende ook geen Jezus.

Ik weet nog, dat er een man uit Utrecht altijd kwam lezen in Langbroek, en dat die man tegen mij wel eens over Jezus sprak, maar ik verstond er niets van. Ik dacht: 'Dat is voor bekeerde mensen'. Ik stond daar buiten, maar dat liet mij niet ledig. Onder dat alles had ik een werkzaam leven met veel strijd en een groot gemis.

Toen gebeurde het op een keer (ik was nog geen 24 jaar) dat ik aan het schoonmaken was. Het was op maandag 8 maart, dat ik opeens zulke vreselijke goddeloze gedachten kreeg. Hoewel ik nooit zo los geleefd had, werd ik er nu mee geplaagd, dat er nu voor mij geen raad was. Ik was bang nog eens als een brute goddeloze uit te zullen breken, want zulke helse gedachten en overleggingen had ik nog nooit gehad. Terwijl ik daarover zeer ontroerd was en zuchtende tot de Heere, kwam er met kracht in mijn ziel: 'Jozef leeft nog! ' In de dadelijkheid kreeg ik er onderwijs in, dat Jozef een type van Jezus was. O, dat behoefde mij niemand te zeggen; dat sprak de Heere in mijn hart. En O, toen kreeg ik in mijn hart om dat in Gods Woord op te zoeken. Er stond nog wat bij, hetgeen die lieve Geest mij verklaarde en mijn ziel zodanig verkwikte en bemoedigde, dat ik geloofde, dat ik nog bekeerd zou worden van 's Heeren zijde.

Want vooreerst: Jozef, dat is *Jezus, leefde*. O, hoewel ik Hem niet kende, en niet wist of Hij wel voor mij was, evenwel gaf dat al leven aan mijn ziel. Maar de Heere verklaarde ook wat Zijn werk was. Wel: 'regeren'. En waarin? 'In gans Egypteland'. O, dat diensthuis van het volk Israel! Nu zag ik hoe mijn hart ook een diensthuis van de zonde was, en ik verlost moest worden, en ik wist niet hóe. Maar o, nu zag ik, en werd erbij bepaald, vooreerst:

Jezus leefde, en Zijn werk was 'regeren', en wel in gans Egypteland. Dus er was er Eén, Die mijn goddeloze helpt regeren kon en kon maken, dat ik toch niet uit zou breken in brute goddeloosheid. Maar ook, dat Jezus leefde om mijn breuk tussen God en mijn ziel op te lossen en te helen.

Daar leefde ik geruime tijd in, maar langzamerhand raakte ik het leven daaruit kwijt en kwam mijn gescheiden staat weer open, met deze woorden: 'Al wiest gij u met salpeter, en naamt u veel zeep, zo is toch uw ongerechtigheid voor Mijn aangezicht getekend'. O, daar zag ik weer, al had ik veel zonden gelaten en zogenaamd goed gedaan, en het middel ter genezing gezien, de breuk lag er nog. God kon van Zijn recht geen afstand doen, en ik lag in mijn schuld met een diep, ja al diepergaand Godsgemis.

Eens werd er op de catechisatie gezongen: 'Zijn machtig' arm beschermt de vromen en redt hun zielen van de dood'. Nu was ik wel geen vrome, maar dat de Heere machtig was om van de dood te redden, geloofde ik, en dat beurde mij dan weer wat op en gaf weer moed om bij de Heere aan te houden. Inmiddels was ik al ruim 25 jaar. Ik moet, om niet te uitgebreid te worden, maar enkele bijzondere zielstoestanden melden. Het was op een keer, dat ik veel troost had uit een preek van H. van Lis over Mefibóseth, hoe nu de roeping van Mefibóseth een vrucht was van het verbond tussen David en Jonathan. Hier verkeerde ik enkele weken in, totdat het dankdag werd, en ds van Br., bij ons leraar zijnde, preekte over Psalm 78, onder andere deze woorden: 'Maar Hij wendde dikwijls Zijnen toorn af'. Met deze woorden ben ik in een hevige strijd gekomen, want van binnen zeiden ze maar: 'Ja, wel gedurig die toorn afgekeerd, maar eenmaal komt ze terug en wordt ze niet meer afgekeerd'.

O, dit bracht me zeer veel in het verborgene; spreken deed ik weinig in die tijd, want nu kon ik me nog wel bedrogen hebben en alles nog mis en van mezelf zijn.

Toen werd het Oudejaarsdag, en o die gedachte om met mijn oude schuld het nieuwe jaar in te moeten gaan! Ik kon niet meer blij worden. Onder dit alles bleef ik toch 'n aanklevend leven houden aan de Heere.

Toen preekte ds.⁴ Van Br. over deze woorden: 'Rust een weinig'. Maar ik kon niet luisteren. Ik dacht: O dominee, hoe kan *ik* toch rusten? 'De Heere te missen en eeuwig verloren te moeten gaan, dus eeuwig God dan kwijt, dat was voor mij een onhoudbare gedachte.

Nieuwjaarsmorgen preekte ds. Van Br. over Psalm 25, vers 15. En overal maakte de vijand zulk een gebruik van, dat ik er benauwder van werd in plaats van er troost uit ontvangen. Want 'de ellende van David', zo werd mij ingefluisterd, 'ja, dat was van God, want David was een echt kind van de Heere', maar bij mij was alles bedrog.

Eens las ik een preek van J. Vermeer over 'gevangenen', want dat was ik echt. Ik was gebonden door de zonden. Maar ik werd al meer gebonden in plaats van losgemaakt.

Tot op vrijdag 2 januari de Heere, na een bange strijd van acht weken, Zijn lieve Woord weer opende. O, tevoren kon ik mijn toestand in Gods Woord ook niet meer vinden, dus alles zou nog vreemd werk zijn.

Maar op een avond dat ik weer met J. Vermeer voor me zat, las ik en kreeg ik een liefdebestrafing. U moet weten, ik ging nog wel ter kerk, maar verder kwam ik nergens meer. O, ik was bang. Ook Gods volk zou zich in mij bedriegen. Dus ik onttrok me werkelijk en alleen omdat ik bang was dat alles nog bedrog zou zijn geweest. En daar Vermeer: 'Er kunnen uitzien gevangenen zijn, die denken er nooit meer uit te zullen komen. Maar nu kunt ge nooit te slecht en te goddeloos van uw eigen hart denken, maar blijf van Gods werk af, laat dat rusten, want ge zoudt u grotelijks bezondigen'. En verder zegt Vermeer: 'Houd u bij de oprechte vromen, die in Christus gebouwd zijn'.

O, dat trof me tot vermaning en ik las nog over het volk Israel, hoe ze door de Rode Zee gegaan waren en in de dadelijkheid komt er in mijn hart (ik wist eerst niet dat het Gods Woord was): 'Uw weg was in de zee, en uw pad in grote wateren, en uw voetstappen werden niet bekend. Gij leiddet Uw volk als een kudde, door de hand van Mozes en Aaron'. O eeuwig onbegrepen wonder! De Heere gaf er zulk een dierbaar onderwijs bij.

'O', zei ik, 'ja, ik heb een zee van schuld waar ik niet af kan komen, en grote wateren van bestrijding, waar ik niet door kan komen; en ik kan Gods voetstappen ook niet meer zien'. O, ik kon wel vertellen dat ik uit Egypte gekomen was, maar ik kon niet meer zien of er wat van de Heere bij was. Ik werd er zo bij bepaald, hoe de Heere een pad gebaad had waar geen weg was, maar toen al het volk doorgegaan was, gingen de wateren weer als tevoren en als het volk achterom keek, konden ze dat pad toch niet meer zien.

Daar zag ik nu mijn arme ziel liggen. Maar ik vergeet nog iets, dat ik gehad heb nog voor Oudejaarsavond. Toen ik zo in de strijd zat, had ik veel behoefte om me gedurig af te zonderen tot gebed, en als ik alleen was kreeg ik geen opening. Toen werd ik aangevallen met twee dingen: 1ste dat de Heere Saul ook, niet meer antwoordde. Saul was 'n verworping. Nu zeiden ze van binnen: 'Dat kun je ook nog wel zijn'. Het 2e was, dat het merendeel in de woestijn gestorven was, dus wel uit Egypte gekomen, maar niet in Kanaän. Ik kon dus ook nog wel halverwege blijven steken.

Nu, toen met Psalm 77 kreeg ik 2 veilige leidlieden in de woestijn: 'Gij leiddet Uwe kudde'. Waardoor? Wel, door de hand van Mozes en Aäron, en daar werd ik bij bepaald, dat er van Mozes geschreven staat: 'Toen hij oud was geworden, was zijn kracht niet vergaan'. O, daar zag ik hoe de Wet voor mij haar kracht niet verloren had; o nee, die eiste nog voldoening. Maar ook, hoe Aäron in de woestijn moest offeren en

⁴ Ds. D.J. van Brummen, afkomstig van Boskoop, was de eerste predikant van de Christelijk Gereformeerde Gemeente, van 13-01-1924 tot zijn emeritaat 31-10-1940.

bidden voor een murmurerend volk. Al veroordeelde Mozes (de Wet) mij, evenwel moest ik dat rechtvaardigen. Toch kon ik niet ontkennen, dat ik van Mozes iets wist, maar ook van Aäron, net als Jozef. Maar hier kreeg ik er meer in te blikken met toepassing voor mijn ziel. Toen geloofde ik weer, dat ik halverwege in de woestijn niet zou sterven of blijven steken.

Een week daarna kwam ik in Utrecht onder ds. Heikoop; die hield wekelijks Bijbellezing, en die winter over Jakobs leven. Hij sprak die winter over het zegenen van Jakobs zonen; en juist die avond, hoe Benjamin als slaaf moest dienen omdat Jozefs beker in Benjamins zak gevonden werd. Maar hoe nu Juda het voor Benjamin opgenomen had om borg te zijn: 'Ik ben voor de jongeling borg geworden bij mijn vader'. O, daar kreeg ik weer zo'n dierbare inleiding in het borgwerk van die meerdere Juda. Dan kreeg ik weer zo'n levendige hoop dat ik Hem ook nog eens tot mijn Deel zou krijgen. Ik weet nog dat we moesten zingen Ps. 68 vers 12:

'Dan moogt g' in zegepraal uw voet,

Ja uwer honden tong in 't bloed,

Van elken vijand steken', enz.

O, ja, *'de gangen van mijn God en Vorst!'* O, het klonk ook zo eerbiedig en met majesteit in mijn ziel:

Uw gangen, zo vol roem en eer,

Zijn aan Uw volk gebleken'.

De strijd was niet vanzelf overgegaan. Daar werd ik zo gedurig mee aangevallen, en dat zou dan allemaal een bewijs ervan zijn, dat alles van mezelf was. Daar was ik 't bangst voor. Wat mocht ik toch in zulke omstandigheden mijn hart voor de Heere blootleggen. Nu had de Heere betoond van mij af te weten, want Hij had door Zijn Woord tot mijn ziel gesproken, en daarmee was het weer veranderd.

Deze toestand mijner ziel duurde enige tijd, en ik zong nogal eens Ps. 68, vers 12. 't Was de eerste tijd zo levendig! Ik zong met mijn gehele hart. Maar dat leven begon daarna wat te minderen, en ik zong nog wel, maar niet zo met mijn hart. Tenslotte hoorde ik mijzelf zingen, en toen was voor mij al het leven eruit, en hield ik weer op met zingen.

Toen had ik een tijd, waarin ik geen dadelijk leven aan mijn ziel had en toch ook geen gemis. Toen wist ik het ook weer niet. Ik werd voor mezelf een raadsel. Tot enige tijd daarna, toen ik werd bepaald bij die half dode man aan de weg, en hoe de priester en Leviet voorbijgingen, maar de barmhartige Samaritaan goot olie en wijn in de wonden, laadde hem op zijn eigen beest en bracht hem in de herberg, waar hij op kosten van die barmhartige Samaritaan werd onderhouden. O, wat is me dat toch dierbaar geweest! Daar toonde de Heere hoe die olie en die wijn voor mij geweest was zoals het werk, dat Aäron als priester deed: hij moest offeren en bidden. Weer werd ik ingeleid in de vernederde staat van Christus, hoe het bloed en de Geest van Christus zoveel kracht in mijn ziel gedaan had, dat ik in 't geheel geen wond, geen zielewond, meer voelde. O, ik kon er niet van zwijgen, hoe ik geloofde, nu in het huis van onderhouding te zijn gebracht, en hoe ik nu leefde op kosten van die Barmhartige Samaritaan. O, wat 'n liefde en ruimte heb ik daarin ontdekt en ontmoet! Ik had er heel geen erg in dat die man gezegd had: 'Als ik wederkom zal ik alles betalen'.

Hier mocht ik weer een tijdje in delen, totdat ook hier het leven en de kracht weer uit verteerd was. Toen wilde ik het zelf weer op gaan wekken. Ik dacht: 'Ik zal die geschiedenis nog eens lezen'. Maar toen las ik met nadruk: 'Als ik wederkom', en werd me afgevraagd: 'Is dat nu gebeurd?' O, toen zag ik hoe ik met alles nog voor eigen rekening stond, en kwam daarmee weer in zon smartelijk gemis.

Op een andere keer was ik bij lieve vrienden in het dorpje Scherpenzeel gelogeerd. Daar werd Zondags een preek gelezen over: 'De Doorbreker zal voor hun aangezicht henen doorgaan en de HEERE in hun spits'. Daaronder vertoonde Zich weer die dierbare Middelaar in Zijn bereidwilligheid om mij te verlossen. O, ik kon er wel mee sterven, dacht ik. Wat ging er toen al veel liefde van Hem uit, zodat mijn ziel Hem weer opnieuw mocht kiezen, onvoorwaardelijk, met alles wat eraan verbonden was. Ik kon Ruth op die tijden zo verstaan; als Boaz vriendelijk tot haar sprak, dat ze dan zei: 'Hoe is het, dat gij mij kent, daar ik een vreemde ben?' O, die onwaarde die ik in mezelf vond, en Hij kreeg al meer en meer waarde. Maar ik miste Hem. Door de liefdebetrekking mocht ik wel eens stamelen: 'Hij is de mijne', maar het was uit innerlijke betrekking. Ik kon niet zeggen: 'Ik ben de Zijne'; en dat gaf dan weer zo'n arbeid in mijn gevangenis!

Als het wat lang duurde dat ik niets van de Heere in mijn hart had, o dan begon de strijd weer met zo'n pijnlijk Godsgemis. Die droefheid naar God was nog smartelijker dan aardse rouw en het verlies van dierbare betrekkingen. Dat Godsgemis drukte me dan soms zo!

Het gebeurde toen ook nog een keer dat het Hemelvaartsdag moest worden. We gingen in Driebergen onder ds. Van Br. ter kerk. De tekst weet ik niet goed meer, maar ik weet nog wel dat ik een eindje mee kon, doch ver achter moest blijven voor mijn ziel. O, dat pijnlijke gemis! De Heere was eeuwig vrij, maar eeuwig God te missen was voor mij onverdraaglijk. Dominee moest die dag nog elders gaan preken en vroeg of ik, met nog enkele vrienden, meeding. We hadden een boerderij, en ik had die dag na de kerkdienst thuisdag, moest melken enz. enz. Ik zei tegen de dominee: 'Ik heb thuisdag, kan niet mee. Ik moet bij het gereedschap blijven'. Later kwam het zo op me af wat ik nu eigenlijk gezegd had. Ik verstond het niet eens en... 'zou het wel in de Bijbel staan? Je hebt het de een of ander wel eens horen zeggen, dus alles van jezelf. Je zegt zo maar wat'.

Maar ook dit liet me niet werkeloos. Ik mocht er mee tot de Heere vluchten en kreeg zo'n aandrang om Gods Woord te onderzoeken, of ik het ook eens vinden mocht. Ik vond het in de geschiedenis van David. Toen Ziklag verbrand was, waren er zeshonderd mannen die optrokken om Davids eigendom weer te gaan verwinnen, maar er waren er tweehonderd, die zo moede waren, dat ze aan de beek Besor bleven. Toen later die vierhonderd terugkwamen en zeiden: Dit is Davids buit., waren er Belials-mannen onder hen, die wilden niet, dat die tweehonderd in de buit zouden delen. O, lees het eens, dat dierbare Woord! Die tweehonderd mannen zeiden niets terug. Ze hebben zich niet verdedigd of verontschuldigd, maar het wonder was voor die mensen en ook voor mij, dat David het voor hen opnam en die Belials-mannen bestrafte. Die tweehonderd mannen waren bij het gereedschap gebleven. En David zei: 'Zij zullen gelijkelijk delen'.

O, toen mocht ik toch zo zeker geloven, al moest ik nu nog achterblijven met een moede ziel, ongered en ongeholpen, dat ik op grond van dat Woord eenmaal, hetzij bij mijn leven of bij mijn sterven, gelijkelijk zou delen in Davids buit.

Jaren daarna, toen de Heere mijn ziel gered had, werd ik er nog bij teruggebracht, hoe er zo staat: 'David bracht het altemaal weder'. O, die meerdere en beminnelijke David heeft Zijn ganse uitverkoren Kerk gekregen, gekocht en verlost. Er zal geen klauw achterblijven!

Laat dit tot aanmoediging, moedgeving en aanhouding zijn voor alle rouwklagers en rouwdragers over de zonde en het Godsgemis. Nooit zal Hij Zijn gevangenen

begeven! *Godvruchte schaar, houd moed! Hij is getrouw.* David bracht het altemaal weder. Hij brengt Zijn verloren schapen weer in de gemeenschap van Zijn Vader. Hij staat er voor in, Hij is er Borg voor geworden. Het geldt voor Zijn eer en Zijn Naam. Dat betoont de Heere zowel voor de tijd als voor de eeuwigheid.

Dat mochten we ook zo kennelijk ondervinden, toen wij in 1925 van de oude boerderij af moesten. Onze landheer, gestorven zijnde, een zoon, die leefde alsof er geen God in de hemel is. Nu hadden we aangaande de landpacht veel bezwaarlijke dingen gehoord. Die zoon moest zóveel belasting betalen en verkocht de boerderij aan een heer die tegenover ons woonde; dus die werd onze landheer. Maar hij sloeg de huur zó ver omhoog, dat onze ouders daar niet op in konden gaan. En dan, benevens de huur veel onrechtvaardige voorwaarden. Dus werd het uitzien naar een andere boerderij. De landheer bij wie - zo het scheen - mijn vader nogal in eer was (hoewel het wel 't meest ging om financiële redenen) wilde ons liever houden, hoewel hij op godsdienstig gebied een vijand was en een harde heer voor de huurders. Maar om niet te ver uit te weiden, dit alles gaf me veel arbeid in het verborgene. Och, verhuizen vond ik niet zo erg, als we maar op een plaats kwamen waar we met ons hart ter kerk konden gaan. Nu wonen we een uur (lopen) van de kerk verwijderd, en toen heeft de Heere beschikt dat we er maar een half uur van af kwamen te wonen. Ik zal het niet vergeten dat ik eerste vier regels van Psalm 105, vers 8 kreeg:

'Geleid door 's Heeren alvermogen,

Zijn zij van volk tot volk getogen.

Van 't één naar 't ander rijksgebied.

Hij duldde hun verdrukking niet'.

O, ik weet nog dat ik tegen mijn lieve moeder zei: 'Als dit van de Heere is gaan we hiervandaan'. Vader, dat merkte ik, bleef liever wonen. Door des Heeren albesturende Hand werd een half uur van het dorp af, land verkocht. Vader had er geen zin in; mijn broers wel, maar mijn vader zei: 'Ik zal wel gaan, maar koop geen land.' Toen heeft het iemand gekocht, die het weer verkopen wilde, en toen kocht vader het toch. Dit gebeurde op 20 oktober 1924. Vader bouwde er toen een huis op, en op woensdagmorgen 8 april 1925 mochten we in onze nieuwe woning komen. Veel is er nog gebeurd, maar ik moet dat voorbijgaan. Ik kon het niet op, dat de Heere Zich met ons en onze tijdelijke zaken wilde bemoeien.

Nu was het net voor Pasen, n.l. woensdag voor Goede Vrijdag. Toen we 's morgens in de nieuwe woning kwamen, hebben we eerst dat versje uit Psalm 105 gezongen.

Nu vergeet ik nog wat. Toen het huis klaar was, ging ik er op een ochtend heen om schoon te maken. Toen ik er kwam en wilde beginnen, was het of mij afgevraagd werd, of ik eerst de Heere niet moest vragen. Ik ben toen in de lege kamer op mijn knieën gevallen om een zegen te vragen over de arbeid, en toen was het of mij werd gezegd dat dit huis (en 't was een mooie woning) maar een onbestendig goed was. Toen kon heel dat mooie huis mijn hart niet meer vervullen, want dat huis heeft een einde. Er werd toen een bede in mijn hart geboren, of n. l. de Heere mijn hart vervullen mocht met Zichzelf, want Hij was dat bestendige Goed.

Ik ging 's middags thuis eten, zei er niets van, en toen las mijn vader na het eten juist Spreuken 8: 'Opdat ik mijn liefhebbers doe beërven dat bestendig is, en Ik zal hun schatkamers vervullen'. O, dat was me dierbaar! De Heere was dat bestendige Goed. Ik kreeg er weer zo'n hoop uit, dat ik ook nog eens in Zijn gemeenschap zou mogen delen. Toen heeft dat huis mijn hart nooit meer kunnen innemen. Het was groot, dat we er wonen mochten, maar mijn zieletoestand woog me meer, en 's Heeren gunst en gemeenschap te missen, drukte me zodanig dat de wereld mij gedurig minder waard

werd.

Voordat we verhuisden was ik steeds al niet erg goed, en ben er dan ook half ziek aangekomen. Ik weet nog dat ik op Goede Vrijdag bij ds. Van Br. ter kerk was geweest, en dominee had zo aangehaald in het gebed: 'Alleenlijk als Ik het bloed zie, zal Ik u voorbijgaan'. Dat raakte mijn ziel. Ik durfde niet te ontkennen wat de Heere gedaan had, maar - zei ik gedurig -, 'het is, geen bloed'; dus stond ik er voor mezelf nog buiten.

Daar onze lieve moeder zwak was, bleven wij om beurten uit de kerk bij haar thuis. 's Zondagsavonds was ik nog ter kerk geweest, en toen sprak de dominee over de Emmaüsgangers. Och, er werden vele eigenschappen van het leven aangehaald, maar ik zei in mezelf: 'Het is geen bloed'. O, dat gemis begon weer zo te drukken!

Toen ik Paasmaandagmorgen thuis was, zei ik in mezelf: 'Och, een ieder is blij; 't is voorjaar, maar ik kan buiten de Heere niet blij worden. Och', zei ik, 'wat is nu eigenlijk Pasen?' Ik wist het niet en heb toen een boekje genomen.

Ik wist niet wat ik lezen moest, en nam zo maar een boekje uit, de kast. 't Was van Sheppard, over *'De gezonde gelovige'*. Alleen weet ik nog, dat die man aanhaalde uit Jeremia: 'HEERE, bekeer mij, zo zal ik bekeerd zijn'. Dat raakte mijn hart zodanig, dat ik gedrongen werd om dat hele hoofdstuk te lezen. O, daar las ik: 'Onder hen zullen zijn blinden en lammen'. Verder kreeg ik niet. Dat trof me zo! Ik zei: 'O lieve Heere; als het voor zulke mensen kan, zou het voor mij ook nog kunnen; want ik ben blind en weet de weg niet, en ik ben lam. Ik heb geen geloof, ik kan niet gaan'. Even verder: 'Ik zal ze voeren met smekingen en geweën'.

Ik zei: 'O lieve Heere, U weet van mijn smart en droefheid, schuld en gemis'. Toen las ik, en ook dat raakte mijn hart: 'Want de HEERE heeft Jakob vrijgekocht', enz. O, dat er nu niet stond 'Israel', maar 'Jakob', een bedrieger, één die het onwaardig was, één die gebonden en gevangen was. Ik moest ook vrijgekocht worden; en omdat er 'Jakob' stond, kreeg ik hoop. Even verder las ik: 'Ik zal hunlieder rouw in vrolijkheid veranderen'. O, ik kon het niet op, dat de Heere betoonde van mijn rouw af te weten. Ik zei: 'Dan zal mijn vrolijkheid bestaan in de vrijkoping van Jakob', en daaruit kreeg ik weer moed en hoop aan 's Heeren zijde.

8 April waren we in de nieuwe woning gekomen en 11 mei moest ik gaan liggen met reumatiek in de rugzenuw. Eerst lag ik alsof er nooit iets gebeurd was. Toen kwam er een kind des Heeren bij me, en 't was of ik opleefde. Toen die man begon te praten, kwam weer het woord uit Jeremia 31 terug: 'Ik zal hunlieder rouw in vrolijkheid veranderen'. O, het ging tegen Hemelvaartsdag en ik zei: 'Lieve Heere, behoef ik hier niet alleen te liggen?' Toen kreeg ik zo dierbaar Psalm 102, vers 11, alleen deze regels: 'En gevang'nen in hun zuchten horen, als zij tot Hem vluchten'. O, ik weende van onwaarde en aanbidding. Ik zei: 'O Heere, hoe is het mogelijk, dat U mij nog horen wilt en kunt?'

Toen kreeg ik: 'Gij hebt de gevangenis gevankelijk gevoerd', en ik kreeg zo'n dierbare inleiding, in het gezegende borgwerk van de Heere Jezus. Toch kende ik Hem niet. Maar de onderwijzingen en de liefdesuitlatingen onderhielden mijn ziel en bewaarden mij voor wanhoop en bezwijken.

Dit duurde wel drie weken, en iedere keer als mijn leraar mij bezocht, moest ik zeggen: 'O dominee, 't is goed voor mij dat ik verdrukt word. Maar nu zeggen ze van binnen dat het bij Gods echte volk nooit zo lang duurt.' Waarop de leraar antwoordde: 'Ik heb nog nooit in Gods Woord gelezen hoelang dat duren moet'.

Ik ben toen pas in september voor het eerst weer in de kerk geweest. Toen werd er een

preek gelezen van ds. Van Reenen over deze tekst: 'Ik zal uw weg met doornen betuinen', enz. O, dat heb ik door de liefde mogen aanvaarden. En wat heeft de Heere dat in mijn verdere leven waargemaakt! Maar ik ben erachter gekomen, dat het wel een belofte is, maar dat het vervuld wordt in een weg tegen vlees en bloed in, en dat we daarvoor ingewonnen moeten worden. Maar eeuwig geprezen zij de liefde, maar ook de Wijsheid des Heeren, Die in en met alles zeker Zijn doel zal bereiken, en dat is: *Zijn eigen eer!*

Toen is er een droevig jaar aangebroken. Het was in de zomer van 1927 dat mijn lieve moeder ziek werd. Ze heeft een week in een ernstige beroerte gelegen, geheel onverwachts, met hoge koorts, en ze is ook na een week gestorven.

Tevoren liep ik voor mijn ziel in veel bestrijding, of het werk in mijn ziel wel waar was. Soms kreeg ik wel eens 'n verkwikking. Zo gebeurde het ook eens, dat ds. K., toentertijd predikant te Gouda, in Zeist preekte in de Gereformeerde Gemeente, toen ds. Roelofsen ziek geweest was. Hij sprak uit 1 Joh. 5, 10, 'Die in den Zone Gods gelooft, heeft de getuigenis in zichzelf'. Hij had drie punten: 1. de natuur des geloofs, 2. het Voorwerp des geloofs, en 3. de vrucht des geloofs. Onder die preek moest de vijand weer wijken, want ik mocht zó met zegen luisteren, vooral over het Voorwerp des geloofs, dat was *Christus*. Dominee haalde zo aan wat een ziel al ondervinden kan van een vernederde Borg in de inleidingen, ook aan het Avondmaal, en het werd allemaal weer waar vanbinnen.

's Zondags daarop preekte ds. Van Br. in Driebergen over Hebr. 12, vers 1 - 3, en daar vertoonde Zich weer onder de prediking de overste Leidsman, Die ik wel niet eigenen kon, maar door de uitlating Zijner liefde werd de betrekking weer zo sterk en geloofde ik toch weer, dat ik niet alleen door dit leven behoefde te gaan. O, dat moedgevende woord dat Hij, die dierbare Heere Jezus, de tegensprekingen had verdragen - alles borgtochtelijk! -, en dat ik daarom staande kon blijven in de strijd.

Enkele dagen daarna vonden wij 's morgens om 4 uur, toen vader wakker werd, onze lieve moeder door een beroerte lam te bed liggen. O, wat heb ik toen ondervonden zonder genade geen lijdzaamheid te kunnen beoefenen. Ik heb bijna een week geworsteld om mijn lieve moeder te mogen houden en dat ze weer mocht herstellen. Ze was al eerder zeer ernstig ziek geweest, zodat wij haar als uit de dood terugkregen. Maar nu kreeg ik geen opening. O, ik heb zo dikwijls gezegd: 'Niemand op de wereld heeft zo'n moeder als wij'. Omdat ik geen opening had, geloofde ik dat moeder ging sterven. Nu had ik wel eens gemerkt dat moeder een missend mens was, en onder dat gemis, als men haar aansprak, soms zo bedroefd was! Moeder was een eerlijke, vriendelijke, oprechte vrouw. Ze was de laatste jaren veel bezig met het onderzoek van Gods dierbare Woord. Het volk had altijd veel opening voor haar in het gebed aangaande haar zieletoestand.

Des Heeren wegen zijn niet onze wegen. Op 14 juli 's morgens om 4 uur is onze dierbare moeder overleden. Toen heb ik ondervonden dat we maar met één ding vervuld kunnen zijn. Want vrijdag 15 juli kwam er een vriend uit Scherpenzeel en we mochten nog met vermaak spreken over de preek die ik van ds. K. uit Gouda, en zondag uit Hebr. 12, van onze eigen leraar Van Br. gehoord had. Ik zou vergeten dat het al etenstijd was geworden.

Op de dag der begrafenis had ik veel sterkte uit Psalm 18: 19. O, die bejegeningen van de vijand! Maar de Heere was mij tot een steunsel, zodat ik niet van verdriet en smart omkwam. Toen gebeurde het na enkele maanden, het liep tegen november, eind oktober dus, dat ik opeens naar mijn moeder begon te verlangen. O, de smart van het gemis overviel me zó, dat niets, mijn vader, broers of zuster, waarde voor me had. In

die toestand kwam onze leraar en heeft geprobeerd met mij te praten, maar de smart was zó groot en zó diep! Geen moeder meer en van binnen alles mis.; geen God voor mijn hart. Toen voelde ik, dat ik liever moeder dan de Heere had.

Het zou die week daarna Dankdag zijn, maar ik zei nog tegen de dominee: 'Hoe kan ik nog dankdag houden? Ik ga nergens meer heen'. Ik dacht zo van verdriet weg te kwijnen, maar de Heere gaf weer verandering. *O, geloofd zij Israels grote God!* De Heere maakte me werkzaam aangaande de dankdag, en kwam mij afvragen, hoe het kwam dat ik de gehele zomer nog gegeten had, nog kleren had om aan te trekken, en of de Heere nu niet waardig was om ervoor erkend te worden. De Heere sprak niet over 'danken', maar over 'erkennen'. Toen kreeg ik lust om 's Zondags ter kerk te gaan. De tekst is mij ontgaan, maar ik weet nog goed dat we moesten zingen uit Psalm 73: *'Zo ik dit zeggen staven zou, gewis, dan waar' ik niet getrouw aan 't waard geslacht van Uwe kinderen'*, enz. 't Was of ik stilgezet werd, hoe ik nu door mijn onverenigdheid en moedeloosheid een andermans moed ook nog zou verminderen. Toen kon ik niet meer staven wat ik gezegd had, en kreeg om des avonds weer ter kerk te gaan. Dominee sprak toen over het eerste gebod, en ik werd in de dadelijkheid schuldenaar aangaande afgoderij, door te zeggen moeder liever te hebben dan de Heere.

Toen begon ik 's Zondags al te verlangen naar de Dankdag. Ook heeft de Heere veel van de smart weggenomen. Dominee preekte uit Klaagliederen 3, deze woorden: 'Het zijn de goedertierenheden des HEEREN, dat wij niet vernield zijn', enz. Toen was het me een wonder, dat ik vanwege de strijd niet tot wanhoop gekomen was, en ook niet van verdriet gestorven. Maar toen lag ik zo in mijn schuld en onwaardigheid! Ik kon het niet op, dat de Heere nog weer verandering gegeven had. Ook heb ik met Ps. 72: 7 (oude rijm) een stille hoop gehad, dat moeder juicht voor Gods troon.

Enkele jaren gingen voorbij waarvan ik me geen bijzonderheden kan herinneren. Alleen dit weet ik, dat mijn ongeredde zieletoestand mij gedurig arbeid gaf. Het lag niet veel stil, en als het soms enige tijd duurde, dat ik niets van de Heere in mijn hart kreeg, dan kreeg ik weer strijd, omdat het zo stil was.

Het jaar 1934 brak aan, en in dat jaar trouwde mijn enige zuster. Dus was ik met vader en mijn twee broers nog thuis.

In 1935, eind januari, werd ik ziek, althans ik kreeg een pijnlijke knie, zodat ik na enkele dagen niet meer lopen kon. Een week tevoren was ik nog naar Zeist gelopen om ds. Roelofsen te horen, en toen voelde ik nog niets. Maar een week daarna kon ik niet meer lopen. Wel had ik al geruime tijd, zo nu en dan, een gevoelige knie. Vooral als ik op de knieën lag, had ik inwendig een pijnlijk gevoel, maar ik kon nog al mijn werk doen. Toen bestuurde de Heere het zó, dat ik gedurig hulp had. In 't laatste van mei liep ik weer met een stok buiten. Ik had vreselijke pijn gehad, maar ik kon geen kwaad van de Heere denken. Ik weet nog dat ik erbij bepaald werd, hoe ik vanwege de breuk in het paradijs allerlei ellendigheid, ja de verdoemenis waardig was; ook ellende in het lichaam. Toen was het me een wonder, dat lichaam en ziel nog niet ten verderve waren gebracht; dat nu nog maar alleen dat ene lid ziek was. Ik mocht zeggen: 'Zullen wij het goede van de Heere ontvangen, en dit kleine kwaad niet?'

Maar dat bleef niet zo. Ach, ik heb tot mijn schande en smart moeten ondervinden, dat ik vanwege mijn diepe val niets anders overgehouden had dan eigenliefde. Dit mocht weer veranderen door het lezen van Zondag 9, dat een vriend uit Scherpenzeel mij aangeraden had te doen. Onder het lezen, vooral van de woorden: 'Op welke ik alto vertrouwd', mocht ik schuldenaar voor, maar ook onder de Heere worden. Toen was het me 'n wonder, dat ik nog hulp had en verzorgd werd. Want weken achtereen werd ik 's

morgens door mijn vader en mijn jongste broer van bed gebeurd op de ligstoel, en 's avonds weer van de stoel naar bed.

In deze tijd kwam onze vriend R. uit Sch.⁵ mij bezoeken, en voordat hij vertrok deed hij een gebed en haalde aan: 'Mijn Vader, laat Job beproefd worden ten einde toe'. Nu, ik dacht, 'dan komt er nog meer'. Eind mei was die vriend jarig, en ik zei: 'Met uw verjaardag kom ik wel bij u'. Maar dat had de Heere anders gedacht. Want toen mijn knie beter was, kreeg ik weer reumatiek, en later een blaasaandoening, zodat ik de gehele zomer aan huis en bed gebonden was.

In die tijd, op 20 april, werd bij mijn zuster en zwager 't eerste kindje dood geboren, en dat betekende voor hen en ons een smartelijke teleurstelling. Tevoren had ik veel werkzaamheden met het kind gehad. Het was twee dagen voor de geboorte gestorven, dus was het een levende ziel geweest. Toen we de tijding kregen dat het geboren was, maar dood, werd ik met kracht bepaald bij de woorden: 'Als de kinderen nog niet geboren waren noch iets goeds of iets kwaads hadden gedaan, opdat het voornemen Gods, dat naar de verkiezing is, vastbleve', enz. O, toen kreeg ik in de dadelijkheid gemeenschap met het kind en geloofde dat het een kind was, dat in het voornemen Gods al van eeuwigheid lag. O, die zoete banden die ik er toch aan had!

In het jaar 1935, toen ik het werk op de boerderij niet meer kon doen, moesten we hulp hebben, en kregen die door 's Heeren aanbiddelijke Voorzienigheid. Ik was toen 40 jaar en die hulp 21 jaar. Ze zou voor een jaar blijven, maar na een jaar, in mei 1936, ben ik voorgoed naar mijn zuster gegaan. Ze woonde niet ver bij ons vandaan, en onze hulp werd huishoudster bij mijn vader en broers.

In datzelfde jaar kreeg ik werkzaamheden ermee, of de Heere mijn jongste broer een vrouw beliefdde toe te schikken in Zijn lieve gunst, en of het die hulp mocht wezen, die hij nu had. Maar ik sprak er met niemand over, ook niet met mijn broer. Zelfs zei ik nooit: 'Jongen, zou je geen vrouw zoeken?'

Toen, in oktober 1936, werd ik weer ziek. Ik lag totaal stijf van de reumatiek te bed, en enige tijd daarna vertelde mijn vader, die mij steeds opzocht, dat mijn broer wel eens met de hulp die hij had, kon gaan trouwen. Want vader had wel iets gemerkt. Ik zei helemaal niets, maar was inwendig blij. O, zou de Heere nu toch mijn arme verzuchtingen verhoren?

Toen is de hulp tot maart 1937 naar haar ouders gegaan, en kreeg mijn broer een meisje uit de buurt, die hem overdag kwam helpen. In maart zijn ze toen getrouwd. Zo mag ik getuigen: 'Hij schenkt mij hulp, Hij redt mij keer op keer', ook voor de tijd. Och, ik zou wel willen zeggen tot ieder die dit ooit zal lezen: 'Wend u met al uw noden, zorgen en zaken tot Hem, aan Wie alle macht gegeven is in de hemel en op de aarde. Hij hoort het geroep der jonge raven. O, dat we toch te allen tijde alle nooddrift naar lichaam en ziel van Hem mochten verwachten! Hij is een nooit beschamende Toevlucht voor tijd en eeuwigheid!

In deze tijd, omtrent november 1936, heeft het de Heere behaagd om Zichzelf **in Zijn dierbare Persoon en bloedgerechtigheid in en aan mijn ziel te openbaren**. O, daar mocht ik hét bloed ontmoeten, op welks gezicht de Engel des verderfs voorbijgaat. Jesaja 63, vers 1 is voor mij geworden dat scharlaken snoer, dat Rachab de hoer buiten haar venster moest binden. Ik lag dan toentertijd, november 1936, ziek te bed. Ik kon me geheel niet oprichten vanwege de reumatiek, en werd liefdevol door mijn zuster verpleegd. Ik had drie weken gelegen toen onze vriend R. mij bezocht. Maar ik lag zo

⁵ Bart Roest uit Scherpenzeel, deze was 27 mei jarig

in bestrijding en verlating, en kon nergens antwoord op geven, dan alleen: 'Ik weet het niet'. O, het leek wel alsof ik rondom in gevangenis zat. Toen, op een woensdagavond, werd ik benauwd van hart, en ook kwam mijn hemelhoge schuld en mijn gescheiden staat weer zo open! Ik mocht wel de Heere rechtvaardig keuren vanwege Zijn heilig recht en mijn eigen schuld, maar ik mocht toch ook nog zuchten om verlossing.

Deze toestand duurde met tussenpozen van ondersteuning tot vrijdagmorgen. Zeer vroeg in de ochtend werd ik in diezelfde toestand wakker. Ik kon de Heere niet beschuldigen van onrecht en smeekte, of de Heere nog uitkomst geven wilde. Toen kwam de Heere over uit Jesaja 63, 1, en daar openbaarde Zich die dierbare Heere Jezus als Persoon, in de staat Zijner vernedering, als die Held van Edom met besprenkelde klederen, van Bozra. O, ik kan niet zeggen hoe dierbaar en beminnelijk Hij mij toen geworden is! Hij werd voor mij dan ook de Schoonste der mensenkinderen. Ik dacht dat mijn ziel gered was, want toen sprak die dierbare Held Zelf tot mijn ziel: 'Ik ben het, Die in gerechtigheid spreek, Die machtig ben te verlossen'. Och, ik had er in 't geheel geen verstand van maar ik kon niet denken wat er nog meer gebeuren moest. Ik kan die dierbare Middelaar geen namen genoeg geven, en toen was het, alsof Hij mij als een banier was gegeven. Ik wist heel niet wat een banier was, maar ik wist me niet anders uit te drukken. Een ogenblik werd ik met scherpe pijlen beschoten, omdat ik de Heere oneerbiedige namen had gegeven. Maar enkele dagen daarna verklaarde dat lieve Wezen Zelf uit Zijn eigen Woord, dat Hij een Banier is, n.l. uit Jesaja 11, 10 en 12. O, dat dierbare Woord van God! Ik heb het opgegeten: 'Want het zal geschieden tenzelven dage, dat de heidenen naar den Wortel van Isaï zullen vragen, en Zijn rust zal heerlijk zijn'. O, die Wortel van Isaï, Die zou staan tot 'n Banier der volken! Daar hebt ge die Goddelijke en veilige Banier; daar zou nu een heiden, zoals ik was in mijn grondslag, naar vragen door genade. Ik proefde die rust al in mijn ziel. *Zijn* rust, dus die komt van God. Mijn ziel kreeg er zalige troost van. En toen vers 12; o daar zag ik de Heere Jezus als die gegeven Banier. Daar stond Hij onder de heidenen. Toen zag ik hoe ik kon opgehaald worden, want Christus was nog lager gaan buigen als ik gevallen was. Hij was opgericht onder de heidenen, en daarom werden de verdrevenen verzameld. Toen zag ik hoe de Heere uit alle landstreken der aarde, naar Zijn soeverein voornemen verkiest en roept tot Zijn eeuwig Koninkrijk.

Vanzelf kon ik hier niet van zwijgen en tegen iedereen praatte ik van het wonder, in mijn ziel geschied. Enige tijd daarna werd ik erover aangevallen, dat ik altijd hetzelfde zei, en o daar las ik op een keer hoe Eliëzer in één hoofdstuk twee keer hetzelfde zegt: eerst bij de put, tegen Rebekka, en toen bij Laban. Maar het grootste wonder was, dat ik er opnieuw onderwijs en sterkte uit kreeg. Want ik las er ook in, dat Eliëzer eerst over Abrahams God praatte, maar in het ene vers zegt hij: 'aangaande mij'. O, wat een wonder! Hij behoefde hier alleen over de God van een ander te praten, maar o eeuwig wonder! als het worden mag: 'aangaande mij'. O, dat 'aangaande mij' komt uit de eeuwigheid en vloeit uit het verbond, waar ik toen nog geen verstand van had.

Ik weet nog dat ik zo verlangde naar twee kinderen Gods. De ene woonde in Rotterdam en wist van mij niets, ook niet van mijn ziekte, en de andere kwam nooit bij mijn zuster. O, 's avonds.. daar staan ze toch samen op mijn zolderkamertje! Dat kamertje was in plaats van een gevangenis een klein tempeltje geworden. Het waren beiden bevestigde kinderen Gods. Maar ik was zo vol. Ik heb vrij mijn hart uitgepraat. Toen deed die oude man een gebed en vroeg aan de Heere, of de Heere Zich nog eens geheel aan mijn ziel mocht wegschenken. Ik dacht: 'Die man denkt nu zeker dat het nog niet gebeurd is'. Maar ik werd er in 't geheel niet door geslingerd. Ik wist niet beter en had gezegd, hoe het toegegaan was.

'n Ander oud kind des Heeren kwam mij bezoeken en gaf geheel geen antwoord op hetgeen ik vertelde, maar dat hinderde me ook niet. Ik had geheel geen achterdocht.

Twee jaar later, toen ik getrouwd was, kwamen we eens bij die oude vriend op bezoek, en hij vroeg hoe het alzo gegaan was. Ik zei: 'Ik ben aan de weet gekomen dat de vrucht de boom niet is, maar', zei ik, 'u liet mij twee jaar geleden ook maar praten'. Hij zei tot mij: 'Och, ik dacht, die komt nog wel eens terug'. O, waar zijn nu de vaders om ons op te voeden en te onderwijzen?

Toen ik weer wat beter was, schreef ik mijn ondervindingen aan mijn vriend R. en zijn vrouw in Sch., en ik kreeg altijd dadelijk een briefje terug. Ik behoefde dat niet te vragen. Maar nu duurde het een week. Ik hoorde niets. Twee weken. Nog niets. Nu, ze begonnen van binnen wel te praten, maar ik mocht dan ook weer mijn hele hart blootleggen voor de Heere. Ik zei: 'Lieve Heere, U weet het: zo en zo heb ik het gehad en zo heb ik het geschreven'. Pas de derde week, aan het eind, kreeg ik een briefje terug. Toen kon ik het ook weer niet met droge ogen lezen, dat die mensen ermee verenigd waren. Want ik keek zo hoog tegen hen op; zij hadden het echt van de Heere geleerd. Van binnen zeiden ze: 'De Heere kan het die mensen wel bekendgemaakt hebben, dat het bij jou niet echt is'. Maar dat dreef me steeds weer uit tot onderzoek bij de Heere. Maar nu schreef die vriend aan het einde van de brief: 'De Heere heeft grote dingen gedaan. U bent vruchtelijk verlost geweest en bediend geworden'.

Ik dacht: 'Die vriend denkt zeker dat er nog wat aan mankeert'. Maar ik zou niet kunnen zeggen wat, want ik had geen schuld en geen gemis meer, en verder wist ik ook niet.

Nu, zo mocht ik na verloop van tijd weer beter zijn, en ik had zo'n sterk verlangen om eens een preekje te lezen over 'de Banier'. Ik las toen in Erskine: 'Als de vijand aankomt als een stroom zal de Geest des Heeren de Banier oprichten' (een dierbare preek!); en daar zegt Erskine: 'Als die Banier opgericht wordt, is er zo'n schielijke verandering in de ziel, net als toen het volk van Israel door de Jordaan moest. Zodra de priesters de voeten in het water doopten, weken de wateren der Jordaan van elkander, en was er een vlak veld, en keken ze zo het beloofde land in'. O, ik zei hardop: 'Daar staat nu mijn legering, mijn toestand'. Zodra het bloed in mijn ziel geopenbaard werd en die grote Hogepriester Zijn bloedstappen in mijn ziel gezet had, weken de wateren van schuld, en was het in mijn ziel een vlak veld, en mocht ik het beloofde land inkijken.

Evenwel had ik niet kunnen denken, dat ik, nog leren moest, dat geopenbaarde gerechtigheid nog geen vergevende gerechtigheid was. En dan dat woord 'vruchtelijk', zoals R. schreef. Dat woord had ik nog nooit gehoord. Ik wist ook geheel niet wat het betekende.

Het was bijna een half jaar daarna, dat ik al het leven kwijt was. Geen leven, geen geloof meer! O, ik moest wel eens zuchten: 'O Heere, laat nog eens blijken dat U bestaat'. Wat heb ik er toen iets van doorleefd, dat we ook geen aasje geloof uit het paradijs hebben meegebracht. Nee, één klomp ongeloof en eigenliefde. Maar o, hoe was nu het geloof een gave Gods, die bloed gekost heeft, en daarom ook een genade, die beproefd wordt. O, wat heb ik in mijn latere leven veel helse kogels moeten ontvangen om toch het bestaan van God maar te loochenen. En toen, 'n half jaar daarna, was ik zó totaal leeg en ellendig! Ik wist mijn eigen legering niet meer uit te drukken. Ik zat in de keuken op een zondagmiddag, niet wetende wat ik lezen moest, en sloeg zo maar Gods Woord open. Daar las ik, hoe er twaalf verspieters uitgezonden waren om het land te verspieden. Tien brachten een kwaad gerucht voort, en in de dadelijkheid zag ik daar mijn eigen beeld in, hoe ik nu was één klomp

ongeloof, dat nooit geen goed van God kan zeggen, maar ook nooit mee-eet. En die twee brachten een goed gerucht voort. Dan staat er zo: 'En lieten hen de vrucht des lands zien'. Daar kreeg ik te zien wat het betekende, om vruchtelijk bediend te worden. O, die twee kwamen met de vrucht uit Kanaän. Toen zag ik waar ze gebleven waren met de vrucht: niet in Kanaän, maar ze brachten ze tot het volk in de woestijn. Nu zag ik, dat ik had mogen doen gelijk als die twee verspieters, want ik had alles aan het volk laten zien wat ik had gekregen. Maar nu was ik enerzijds verblijd dat mijn toestand toch Bijbels was, maar anderzijds zeer bedroefd. 'Want', zei ik, 'ik ben zó dicht bij Kanaän geweest, heb de vrucht meegekregen, niet gestolen, en nu ben ik evenals de twee verspieters midden in de woestijn terecht gekomen, in de woestijn van mijn eigen onvruchtbaarheid.

Zo heb ik daarna elf jaren weer een onderhoudend leven gehad, hoewel ik af en toe mezelf wel eens een raadsel was. Want ik kon mijn schuld niet meer vinden, en zeggen waar ze gebleven was kon ik ook niet. O, ik dacht zo zeker dat ik geheel en al achter die Banier gezet was. Maar ik ben na elf jaren wel aan de weet gekomen, dat ik de toepassing miste.

Hiervan heb ik in de hierachter opgenomen brief mogen schrijven aan een lieve vriendin in Rotterdam, die nu al juicht voor de troon van God. Het was me een behoefte deze regels op te schrijven. Och, of het voor mijn arm na geslacht en voor u als lezer(es) nog eens tot zegen mag zijn! O, dat is mijn innige begeerte!

De eeuwige God moge er de roem, lof en eer van krijgen.

Eind 1936/begin 1937

Wed. J. Bardelmeijer - van Soest.

Zeist, 20 april 1948

Geliefden,

Al gedurig heb ik met u gepraat, en in mijn hart enige letteren geschreven, maar ben er haast niet toe in staat geweest. O gel. vriendinnen, *God heeft bij ons, ja in ons wat groots verricht. Hijzelf heeft onze druk verlicht. Hij heeft door wonderen ons bevrijd, dies juichen wij en zijn verblijd.* Hij heeft onze gevangenis gewend, onze ziel verlost en gered. Eeuwig wonder! lieve vriendinnen. U weet hoe ik bij u zijnde, nog wel versterkt was onder die preek van Heerschap, wat mijn uiterlijke weg betrof, maar ik heb veel van mijn innerlijke toestand verborgen. O, heel mijn uitgaan die veertien dagen was een haper in, want ik liep maar met deze woorden: *Hoe zullen twee te samen wandelen, tenzij zij bijeen gekomen zijn.* En daar geloofde ik dat de Heere zei, dat er een kloof tussen God en mijn ziel lag, en ik zag hoe de Heere in Zijn recht was blijven staan, en ik in mijn schuld; hoewel ik de laatste elf jaar niet in mijn staatsschuld kon komen, nadat Christus Zich aan mijn ziel geopenbaard had. Maar ik ben met alles zonder God en zonder Christus, en zonder hoop en geen grond, op de wereld komen te staan, werd een raadsel voor mezelf en ik geloofde ook voor Gods volk.

En zaterdags voor Pasen was het, of ik voor de Heere ook een raadsel werd. O, ik probeerde alles om er nog bij te kunnen zijn, wilde met het lezen uit Erskine over 'het gescheurde voorhangsel', nog proberen om mijzelf erbij te lezen en om er zelf nog doorheen te kijken. Maar toen kwam de Heere met deze woorden: Hoe zal Ik u onder de kinderen zetten, en u geven het gewenste land? Toen was het voor mij (met eerbied zij het gezegd), alsof God ook geen raad met mij wist, en daar werd het in de

dadelijkheid een afgesneden zaak, en mocht mijn ziel onvoorwaardelijk buigen onder een rechtvaardig God, en kreeg ik voor het eerst God liever dan mijzelf. O, lieve vriendin, de Heere mocht met mij doen wat Hij wilde, niet onverschillig, maar uit liefde tot de deugden Gods. En o, wat een onvoorwaardelijk werk is dat. O, dat zoete recht! En in de dadelijkheid trad die grote Hogepriester tussenbeide uit Exodus 28, 28-29; die meerdere Aäron, en ik zag dat Hij geen vreemde voor mij was. Maar Hij was nooit de mijne geweest, en nu hoorde ik Hem spreken voor mij bij de Vader, met die borstlap des Gerichts. O gel., en daar zag ik Hem staan voor mij. Hij droeg die heilige Wet, die mij was gezet, in 't binnenste Zijns ingewands. Hij stond voor mij in het gericht, en droeg dat kleed der gerechtigheid, die Efod. Het werd allemaal verklaard en dadelijk toegepast. O, die dierbare Geest, Die sprak het alles in mijn ziel. O, dat dierbare Woord: *En de borstlap zal van de Efod niet gescheiden worden.* O, daar was voor mij niet alleen Gericht, maar ook Gerechtigheid, ook voldoening, in één Persoon. Gerechtigheid en gericht zijn de vastigheid van Zijn troon, verklaard en opgelost in die dierbare Man van smarten, die Man van Gods Raad. En Hij bracht mij voor de Vader. Veel had ik Hem in mijn leven mogen omhelzen, uit de betrekking, maar nu omhelsde Hij mij.

O, mijn lieve Nolda, mij, arme verloren zondares! En de Vader sprak majesteitelijk in mijn ziel: *Ik, Ik ben het Die uw overtredingen uitdelg, om Mijnentwil, en Ik gedenk uwer zonden niet.* O, dat Woord klonk zo Goddelijk in mijn ziel, en ik werd in de dadelijkheid zo'n vrije toegang gewaar, en geen scheiding meer. O, dat rusten in die zoete Vaderarmen. Ik ben te arm om de Heere te prijzen. Ik rustte in dat onvoorwaardelijk verloren gaan, maar nu een rust des geloofs in 'n bevredigd God en Vader. O lieve vriendin, de verloren zoon mocht thuis komen; die Oudste Broeder heeft mij thuis gebracht, en ik werd een aangenomen kind op grond van recht, in dat bloed van die dierbare Borg. Ik deed niets dan wenen. O, 'k heb zo wonderlijk Pasen gehad. Nu zag ik dat ik altijd te goed was om verloren te gaan, en te rijk voor Christus.

O, ik heb het zo gevoeld de laatste tijd, ook nog onder de preek van (ds) Mallan 's avonds in Aalburg, dat ik alles als grond kwijt moest raken, en ik wilde er haast niet meer naar luisteren, maar verborg het allemaal. Nu zag ik hoe ik altijd, vooral de laatste elf jaar, een dode Jezus wilde zalven met specerijen. Het was wel liefde van die vrouwen, maar nee, ook onkunde. Zij waren zo dikwijls door Jezus onderwezen inzake Zijn lijden, maar ook over de opstanding. Ja, ik ook, maar Hij maakt het verstand der verstandigen teniet. En toen toonde de Heere mij, hoe ik nu bediend moest worden uit de levende Middelaar, met deze woorden: *Ik ben niet gekomen om gediend te worden, maar om te dienen.* O, wat heb ik Hem willen dienen met mijn goederen, maar nu als een arme naakte verlorene bediend te worden uit Zijn eeuwige volheid! O, Hij is onze Vrede; een vrede die alle verstand te boven gaat; 'n verworven vrede, een gekochte vrede.

Dinsdag daarop kwam de Heere alles opnieuw te verklaren, ook van die laatste 11 jaar, met deze woorden: *Door het geloof zijn de muren van Jericho gevallen.* Hoe nu die vrouw de verspieders met vrede had geherbergd en dat scharlaken snoer gekregen had, en dat was aan haar venster gebonden. En toen gingen die verspieders drie dagen het gebergte in, maar die vrouw was niet verlost. En toen zag ik het, hoe ik nu voor elf jaar terug die verspieders met vrede had geherbergd, ik had de Wet aanvaard als heilig, rechtvaardig en goed, maar kreeg toen ook een scharlaken snoer uit Jes. 63: 1, en als gedurig mocht ik buiten mezelf zien op dat snoer. Dan geloofde ik weer dat ik verlost zou worden, maar keek ik naar binnen, dan gebeurde het nooit. Maar nu zag ik dat al die elf jaar de muren van Jericho waren blijven staan. Ja, Jericho sloot de poorten. O, muren van vijandschap, eigenliefde en zelfbehoud. Ik kon de stad niet

overgeven, ik kon me niet verloren geven. Maar toen die meerdere Jozua kwam, en dat werk om die stad, toen vielen de muren en ik werd gewaar en beleefde het: Daar wordt niet meer gevochten; de stad mocht ik onvoorwaardelijk overgeven. En toen heeft Jozua de hele stad, mijn hele hart, ingenomen en een goddeloze vrouw is niet omgekomen.

O, gel. vriendin, verlost door Jozua op grond van bloed, opgelost in een Drie-enig God. Van mij is niets meer te zien. O, ik kreeg zulke dierbare onderwijzingen uit Lukas 10: 20. Lees het zelf maar. Zo was het mij ook gegaan. Ik heb altijd veel strijd, maar ook gedurige uitkomsten gehad van de Heere. Maar nu, zei de Heere, moest ik mij niet verblijden in alles wat ik beleefd had; dat was geen grond, hoewel de Heere mij gedurig Zelf weer een overwinning gaf. Maar daarin moest ik mij verblijden, *dat mijn naam geschreven was in de hemelen*. O lieve vriendin, ik was stom van liefde. O, die vrije soevereine verkiezing, dat vrije werk van een Drie-enig God. Ik gevoel me te arm om me uit te drukken. En die namen droeg die Gezegende van de Vader, die meerdere Hogepriester op Zijn hart ter gedachtenis voor het aangezicht des Heeren gedurig, en ook op Zijn schouders, daar werd Hij mijn Voorbidder en Lastdrager. O, Hij werd voor mij een eisende Bidder, en Hij bad eisend op grond van Zijn bloed en werk. Hij zei: *Vader, Ik wil*.

Lieve Nolda, Cor en Naatje, er is een ogenblik in Zijn toorn, maar een leven in Zijn goedgoedgunstigheid. Enige dagen daarna werd ik zo dierbaar ingeleid en opgelost, in Efeze 2. O, lees dat aller-dierbaarste hoofdstuk met aandacht. Daar zei de Heere in vers elf, dat ik vooreerst mijn afkomst niet vergeten moest; en ja, toen zag ik hoe ik met alles, ja met geopenbaarde gerechtigheid doch zonder God, op de wereld stond. Zonder grond en daarom een vreemdeling, geen thuiskomen. Maar nu heeft die dierbare Christus die twee in Zichzelf tot één gemaakt. Zo konden twee te samen wandelen. Ze waren bij die Ene, die grote Hogepriester bijeengekomen. Want de Vader sprak in me, *dat Hij een welbehagen had in de Zoon*, en mijn ziel had er ook een welbehagen in. Hij heeft de middelmuur des afscheidsels verbroken, de vijandschap aan het kruis gedood. *Hij is onze Vrede, Die deze beide één gemaakt heeft*; en nu geen vreemdeling of bijwoner, maar een aangenomen kind, door recht en genade verkregen, gebouwd op het bloedfundament der Apostelen en Profeten, vastgemaakt door de liefde Gods. O, dat vrije welbehagen.

O, het is nu echt, lieve Nolda: *Vrede op aarde, in de mensen een welbehagen!* O, 't is of ik nooit enige zonde of schuld gehad heb. O, lees Ps. 71, vers 14 berijmd, en Ps. 85:1. De hitte van Zijn gramschap is geblust in dat bloed van mijn dierbare Zielebruidgom. Alles wat aan Hem is, is gans begeerlijk. O, die mantel der gerechtigheid, die klederen des heils heeft die dierbare Geest mij omgedaan. Er is van mij niets meer te zien.

Lieve vriendin, houd moed! Godvruchte schaar, houd moed! O, de Heere bindt gedurig de Kerk zo op mijn hart. Och, dat er verloren schapen kwamen, en die in gevangenis mochten sterven, die er kwijnen! Lieve Nolda, dat we elkaars lasten bij die grote Lastdrager mochten brengen. De bergen druipen van zoete wijn. Och, dat er ledige vaten waren. Nu moet ik eindigen met de pen. Zalig zijn de doden die in de Heere sterven, want die rusten van hun arbeid. En gerechtigheid verhoogt een volk, want die brengt je bij de Vader. De zonde is een schandvlek der natiën, maar die neemt Hij weg; en toch blijft de zonde een schandvlek. O, dat we daarom banger voor de zonde mochten zijn dan voor God.

Lieve vriendin, de Heere vervulle al uw begeerten naar Zijn welbehagen tot Zijn eer. O, helpen jullie me toch de Heere prijzen. Ik kan niets meer zeggen dan: *Amen, amen*. Geloofd zij God met diepst ontzag.

Ds. Blok heeft j.l. 1. Zondag gepreekt uit Rom. 3: 23 en 24. De Heere was in ons midden. Mijn ziel was een gewaterde hof. Ds. is gisteren geweest; samen in gemeenschap gesproken, gezongen en gebeden.

Wilt u vr. Verschoor⁶ van mij groeten? Ik ben te vol om op reis te gaan. Ben na Pasen mijn huisje niet meer uit geweest dan naar de kerk. Slaap nachten niet; mijn lichaam is op van de volheid.

Dag lieve Nolda, Cor en Naatje. O, dat de Heere Zich over u ontferme. Cor en Naatje, houdt maar aan.

Uw liefh. onwaardige vriendin,
Wed. A. Bardelmeijer en dochter

27 maart 1949

Geliefde vriendin Naatje met uw huisgenoten,

Volgens belofte wil ik met de voorlichting en afhangende van Gods lieve Geest iets schrijven van hetgeen de Heere 'n half jaar na de redding mijner ziel nog liefde te werken in mijn ziel.

In die toestand, die ik voorheen beschreef, mocht ik ruim vijf weken verkeren, en verlangde zo naar 't Avondmaal, maar sprak er met niemand over. Kort daarop werd bij ons Zondags afgekondigd, dat het Avondmaal zou bediend worden, na 2 weken. O, innerlijke blijdschap vervulde mijn ziel, dat is de dood van mijn dierbare bloedbruidegom zou mogen verkondigen. Destijds stond onze geliefde leraar ds. Blok bij ons in Zeist.⁷ Mijn ziel verlangde ernaar, dat ds uit het Hooglied zou spreken, over mijn Liefste, maar de opperste Wijsheid bestuurde het anders. Verschillende zondagen had ik 's morgens vroeg al een preekje gelezen, en had dan al kerk gehad in huis.

Nu gebeurde het net zaterdagavond voor de zondag van het Avondmaal, dat ik door een kleine omstandigheid van mijn plek raakte. Ik was tevoren dronken geweest van liefde, en had geen zonde. Als naar gewoonte las ik met m'n dochter een hoofdstuk uit Gods Woord, waarna we eindigden. Maar er was een stremming in mijn toenadering tot de Heere. Zo ging ik zondagsmorgens ter kerk, en nog maar even op weg zijnde, werd ik bepaald bij die melaatse uit Leviticus, die roepen moest: 'Onrein, onrein!' en in de dadelijkheid zag ik, hoe ik nu wel verlost was van de schuld der zonde, maar niet van de smet. O, daar kreeg ik mezelf weer terug in m'n grondstaat en kon toen niet als een bekeerd mens, maar als een vuile ellendige zondares in de kerk komen. En o, hoor nu die wonderlijke besturing van God. Ds. preekte niet uit het Hooglied, maar over deze woorden: 'Ik ellendig mens', enz. Lees het zelf maar (uit Rom. 7); O, hoe Paulus dit niet riep uit wanhoop maar door ontdekking. O, wat was me nu dat Bloed al dierbaarder en die lieve Geest tot reiniging onmisbaar! En toen was het al maar in mijn hart: 'Christus is u de Hoop der heerlijkheid'. O, nu was mijn bekering of rechtvaardigmaking geen grond voor mijn hoop, maar alleen Christus.

Acht dagen later werd ik verzocht om met nog een vriendin met Ds. mee te gaan, daar ds in een naburige gemeente het Avondmaal moest bedienen. O, ik durfde dat zomaar niet te doen, en mocht het de Heere vragen; en ik mocht geloven dat ik gaan mocht, met Ps. 122: *Wij zullen in het Huis des Heeren gaan*. Het was Pinkstermaandag, en ds. wist niets van mijn begeerte. En daar gaat ds preken uit het Hooglied, hfdst. 5: 'Eet, vrienden, drinkt en wordt dronken, o liefsten', O, toen hebben we bruiloft gehad. We hoorden op straat de wereld juichen, en ik werd erbij bepaald, hoe ik, 19 jaar oud zijnde, ook de wereld diende, al was het godsdienstig. En o, toen werd het me toch

⁶ Elizabeth van der Schoor-Kegel, of Vrouw Verschoor uit de Meubelstraat in Rotterdam

⁷ Predikant van de Gereformeerde Gemeente te Zeist, vanaf 1945 tot 1949

zo'n wonder, dat ik dat nu niet meer behoefde te doen. O, toen kwam ik onder die wereldse mensen te staan. O, ik weet nog dat we zongen Ps. 105, vers 4. O, dat melden van Gods eer; en ook Ps. 56, vers 5. O, niet in mezelf of in een leraar, maar in God te roemen, en het zelf uit Zijn mond gehoord te hebben; o eeuwig wonder, eeuwig wonder! O, we hadden die middag geen eten nodig.

Na deze dierbare ontmoetingen begon ik langzamerhand een gemis te krijgen, en wist niet wat het was. Nu had ik een enkele keer in het gebed de Heere als 'Vader' aangesproken, maar met veel onvrijmoedigheid; kon het verder niet verklaren. Totdat de ds. eens sprak over de opwekking van het dochttertje van Jäirus. Ik luisterde gewoon, maar naar huis gaande, werd ik bepaald dat er stond, dat het kind wandelde, 'want' het was 12 jaren oud, had eerder dus ook kunnen wandelen. En ik werd er terstond bij bepaald, hoe ik in de staat der rechtheid ook gewandeld had in de gemeenschap Gods. Die vader en dat kind hadden elkaar weer teruggekreken in de gemeenschap; en toen werd ik met zulk een diepe droefheid vervuld: dat miste ik nu. En ook werd ik bepaald, hoe nu Adam en Eva gekleed uit de gemeenschap Gods verdreven werden.

In deze toestand, het was Zondag 14 nov. 1948, ging ik Zondagsmiddags naar m'n kamertje te bed, en dacht alleen maar m'n gemis uit te wenen. En daar komt de Heere in mijn hart met deze woorden: 'Komt gij gezegenden des Vaders, beërft het Koninkrijk hetwelk u bereid is van de grondlegging der wereld'. O, ik hoorde daarin de stem van mijn Liefste. O, dat Koninkrijk, dat was die verloren gemeenschap des Vaders, en toen bracht de Zoon mij bij de Vader, en sprak de Vader: *Want deze Mijn zoon was dood en is weer levend geworden, hij was verloren en is gevonden*. O, die woorden 'mijn zoon', daar proefde ik de liefde des Vaders in. O, ik werd gewaar: dit was anders dan in de rechtvaardigmaking. Daar sprak een rechterlijke stem, dat was ook een rechterlijke daad. Nu was het een Vaderlijke stem en een Vaderlijke daad.

Toen openbaarde Zich die dierbare Goddelijke Heilige Geest als Persoon in mijn ziel. O, toen werden Drie Eén. O, die Geest ging getuigen in mijn hart van het werk des Vaders en des Zoons. O, die Personen verheerlijken Elkander. O, toen heeft mijn ziel pas gerust in een Drie-enig God. Toen onderwees mij die lieve Geest, hoe de Kerk nooit uit het hart en uit de liefde des Vaders was gevallen, want het zijn gezegenden van eeuwigheid; wel uit Zijn gunst en gemeenschap, en hoe ik van mijn kant wel zonder God en Christus had gestaan. O, toen kon ik niets dan wenen vanwege het wonder. Toen zag ik hoe die lieve Geest mij overtuigd had en bleef overtuigen, totdat ik een verloren zondaar voor God mocht worden, en hoe die Geest nu ging getuigen van het werk Gods in mijn ziel. En nu word ik gewaar hoe diezelfde Geest nu in de stand van het leven blijft overtuigen. O, hoe ik nu wel gelukkiger, maar niet beter ben geworden.

Kort na dit gebeuren, in de kerk zijnde, sprak ds over Zondag 21, over de algemene christelijke Kerk. O, ik kon het niet op. Ik werd bepaald bij dat vergaderend werk; ik vergaderd. Toen werd ik bij de eerstbeginnenden gezet. O, die opzoekende daad is toch het grootste wonder, nietwaar?

Nu is dit al weer enige jaren geleden, maar ik begin er iets van te verstaan: 'Ik ben bekommerd vanwege mijn zonden'.

Nu lieve Naatje, (ik heb) een enkel woordje geschreven.. De Heere lere en bekere ons, en vervulle ook al uw begeerten, en ook die van uw huisgenoten. Hij zij uw Sterkte en Raadsman.

Vele h. gr. van uw liefh. vriendin,

Wed. A. Bardelmeijer

Brief 1

Zeist, 9 juli 1945

Geliefde Nolda met uw zusters,

Uw hartelijke en meelevende brief mochten wij ontvangen bij het **overlijden** van mijn **dierbare en onvergetelijke man**. Nu vroeg u om het een en ander te mogen horen.

Gel. vr., daar er zeer velen zijn, die gevraagd hebben naar de ziekte en het heengaan van mijn man, stuur ik het u maar getypt, daar het voor mij moeilijk is, om het zoveel malen over te schrijven. Het gaat toch ook alleen maar om de inhoud, nietwaar?

Ja gel., het is een zeer zware slag voor mij en de kinderen, zulk een vader en man te moeten missen, die in de praktijk van zijn leven betoonde de Heere te vrezen. Zoals u zult merken in het verslag, ben ik er van het begin af al op voorbereid, dat ik mijn lieve man niet zou mogen behouden. Een half jaar is mijn man ziek geweest en ook een half jaar heb ik hem willen behouden en probeerde gedurig opening te krijgen, maar. kreeg het niet. We hebben dinsdag 5 juni de gehele dag, van 's morgens 4. 45 tot 's middags 4. 45 uur bij mijn man in het ziekenhuis gezeten; en toen mijn man stierf, moest ik maar zeggen: *'Heere, nu is mijn man helemaal van U en voor U, ook dat stof is niet meer van mij'*.

O lieve vriendinnen, wat mocht ik mijn lieve man de eeuwige heerlijkheid gunnen, daar ik wist, hoe een zuchtend en verlangend leven mijn man hier op aarde had. O zo vaak zei hij: 'Och wanneer zal ik mijn adem eens doorhalen, en zal er eens niets meer tussenkomen!' O, ik zei gedurig: 'Nu is het goud eruit'. Ik bedoelde: wat van de Heere was, is naar Boven.

Met de begrafenis heeft de Heere wel ondersteund. O, ik moest de Heere maar prijzen, dat Hij mijn man in de tijd opgezocht had. O, dat vrije werk uit dat vrije welbehagen. O, ik zei later: We hebben hetzelfde werk gedaan; mijn man prijst de Heere nu eeuwig en zonder zonde, volmaakt, en mijn ziel deed het hier gebrekkig en onvolmaakt. O, ik had een paar dagen later nog zo'n gemeenschap met mijn man, maar toen was mijn man niet het hoogste en niet het middelpunt, maar de Heere, omdat Hij het gedaan had, en nog zo op het laatst in de ziekte van mijn man Zijn werk zo had bevestigd. O, wat heeft mijn man nog getuigd van de hoop die in hem was.

Een week nadat mijn man begraven was, zat ik zo alleen in huis en kreeg zo zoet in mijn hart: 'Hun blijdschap zal dan onbepaald'. O, ik zei: Nu heeft mijn man eeuwige blijdschap, en ik werd blij voor mijn man, dat zuchtingen en treuring voor hem een einde hadden genomen. Ook kreeg ik een dag later zo'n zoete balsem in mijn hartewonde, uit Ps. 97: 7 (oude rijm). O gel. lees dat eens na. En daar was het of de Heere me beloofde dat ik ook eens blij zou worden voor mijn ziel. O ik zei: *Lieve Heere, ik zal dan pas recht blij zijn, als ik U heb tot mijn Deel*. En toen die eerste regels. Ik geloofde en had er zeer veel sterkte uit, dat ik niet zonder troost door dit Mesech behoefde te gaan. O, dat Licht des troostes! O, dat is die dierbare Heere Jezus. O, het was echt balsem in de wonde.

Nu was het de laatste tijd niet zo levendig meer en gevoelde ikzelf dat ik teveel naar het vlees zocht, en dan was het weer: 'Zoek in 's Hoogsten lof uw lust'. O, 't was of de Heere zeggen wilde: 'Laat je man nu je lust niet meer zijn, maar de Heere'. Dat hielp wel een paar dagen.

Maar nu, j. l. zaterdag, overviel me toch zo het gemis van mijn man. O gel., het werd me te machtig. Ik kon Elia verstaan: 'Het is beter te sterven dan te leven'. Ik dacht terug, hoe we voorheen ons des zaterdagsavonds voorbereidden op de zondag. O, wat een smart had ik nu. Maar zondag lazen ze in de kerk een preek uit Ps. 119: 116. O, wat een verkwikking voor mijn bezwijkende ziel. O, de dichter had een pleitgrond om te vragen: 'Ondersteun mij'. De Heere had het hem toegezegd. O, zeer veel haalde die

schrijver aan, dat op mijn toestand paste. 't Was ook net of het alleen tegen mij gezegd werd. Nu was gisteren de zondag haast te kort. O, wat een verkwikking toch in dit tranendal.

Nu gel., moet ik gaan eindigen. Ik vond het voor mij nog zo'n geschenk dat ik nog twee kinderen heb om te verzorgen, zodat ik nog een doel heb, en niet voor mezelf behoef te leven.

Ontvangt nu te samen onze hartelijke groeten. Uw liefh. vr.

Wed. J. Bardelmeijer-v. Soest

Brief 2

Zeist, 15 januari 1948

Geliefde vriendin met uw man en vaders,

Met dezen komen wij u van hart feliciteren met uw verjaardag. Zo het de Heere behagen mocht wensen wij u toe dat ge deze dag nog vele malen moogt beleven met allen die u lief en dierbaar zijn op aarde. Maar gel. vriendin, bovenal dat de Heere Zijn hemelse onderwijzingen u moge schenken, en de heilgeheimen uit Zijn eeuwig getuigenis voor en in' uw ziel moge ontsluiten. Dat daartoe uw ziel door die dierbare Geest maar gedurig moge bearbeid worden, net zolang dat het een wezenlijk-verloren zaak moge worden, en u de Heere ook eens onvoorwaardelijk gelijk moogt geven. Maar lieve Cor, de Heere is eeuwig vrij, hoe lang u nog in de gevangenis moet kwijnen. Evenwel hoop ik dat u niet aan de gevangenis wennen moogt, maar dat het gemis om weer met God verzoend te raken, u zodanig drukken mag, dat het een gedurig kermen moge verwekken in uw ziel. Er staat niet eens: 'Laat hun gebed', maar Ps. 79 zegt: 'Laat hun gekerm voor Uw gezicht verschijnen', en nu niet om ons kermen, want dat zou nog uit vijandschap kunnen zijn, maar dat ge verwaardigd wordt, om te aanvaarden uw rechtvaardige gevangenschap. Want o, alzo zijn we niet uit 's Makers handen voortgebracht. O, dat pronkstuk van Gods schepping stond recht en rein voor God, maar wij hebben door onze hoogmoed die scheiding, die kloof veroorzaakt.

O lieve Cor, dat het dit jaar eens mocht worden het jaar van Gods welbehagen. Evenwel, erken wat de Heere gedaan heeft. O, dat soevereine werk van opzoekende liefde. Geen sterveling, ook wij niet, is er, die na de val ooit naar God zou vragen, maar dat lieve Wezen vraagt naar Zijn volk. O, gevonden van Degene, naar Wie wij niet zochten. Laat de vertroosting Gods u niet te klein zijn, maar dat u toch met de vertroosting verloren mocht gaan, om de God van alle vertroosting deelachtig te mogen worden.

Ook uw man van hart gefeliciteerd, hoor. Dat ge beiden nog tot in lengte van dagen bij elkaar gespaard moogt blijven, en uw gel. man ook nog eens uit de nood moge uitroepen: 'Wat moet ik doen om zalig te worden?' om dan te mogen leren, dat er niets aan te doen is, dus verloren, maar dat die dierbare Heere Jezus alles gedaan heeft. Och, dat we dat gedurig beleven mochten, te samen met uw vaders!

Nu lieve Cor, ik moet eindigen, mijn werk roept. Ontvangt vele hartelijke gr. ook voor ds en gezin, en de verdere vrienden; en dat ge met ootmoedigheid en erkentenis deze dag moogt beleven. In m'n gedachten ben ik bij u, ja gedurig.

Schrijft u nog eens een briefje, 't behoeft niet veel te zijn, hoor; schrijf maar precies zoals het is. Nu nogmaals gedag hoor, en hebt u lust, mijn huis en hart staat voor ul. open; er is voeder en plaats om te overnachten. Nu, de Heere zij met ulieden, is de wens van uw onwaardige vriendin

Johanna en dochter.

Brief 3

Zeist, 27 juli 1948

Geliefde vriendin met uw man en vaders,

Wel, wel, wat ben ik toch verblijd met uw briefje van u te mogen ontvangen, temeer omdat u plan hebt a. s. zaterdag te komen. Dat is zeer goed. Ik dacht gedurig al: Ik hoor maar niets uit Giessendam. En ziedaar, nu zo onverwachts bericht aangaande uw komst. De laatste tijd heb ik veel bezoek en logees gehad, en nu a. s. zaterdag net niet, dus uw komst is uitstekend, hoor! Zo de Heere wil hoop ik u te verwachten, mocht het in Zijn lieve gunst zijn en tot Zijn eer.

Wat mijn lichaam betreft: de laatste tijd veel last van de maag. 'k Ben niet onverenigd. De Heere is goed voor een albedervend schepsel. Na het laatste Avondmaal hier (waar ik nog wel wat van meegedeeld heb), hoe ik zondaar gebleven was, en tot gedurige smart en vernedering mijn aard niet beter is geworden ..., is er toch zulk een innerlijk verlangen in mijn hart om nog eens zonder m'n eigen dat lieve volzalige Drieënige Wezen, mijn dierbare Goël, Verlosser en Bloedbruidegom volmaakt te mogen prijzen. Tot op heden doe ik wel mijn werk, maar het blijft voor mij alles vreemd op de wereld. Alleen als ik over mijn Liefste hoor spreken, dat geeft rust en vermaak. O, hoe God verheerlijkt wordt met behoud van Zijn dierbare deugden!

J. 1. Zondag was ik weer zo vol. Ds preekte over Zondag 12, over die dierbare en voor mij zo onmisbare ambten van Christus, als de Gezalfde des Vaders. O, zoete en beminnelijke Vorst! 'k Had Hem nu zo nodig om mijn onwetende en dwalende ziel te leren, maar ook als die Goddelijke Verzoener en Voorbidder, om mij dagelijks van mijn smet te wassen. In mezelf onrein, onrein. Maar o, dat zoete bloed van het geslachte Lam! Maar ook om als Koning mijn hele hart in te nemen en al het mijn door Zijn zoete heerschappij ten onder te brengen. Ds had de inleiding uit Kolossensen 1. O, lees het eens. O, dat dierbare, dierbare bloed! *Ja, eeuwig bloeit de gloriekroon op 't hoofd van Davids groten Zoon.*

Veel mocht ik herkauwen de ochtendpreek van ds v. d. P.⁸ over Esther, en ik kreeg later nog zulke dierbare inleidingen uit Psalm 40, 3. O, die soevereine gedachten Gods, gedachten des vredes, eeuwige vrije gunst. O, dat vrije welbehagen, alleen in en door dat bloed

des Lams. Mijn ziel verlangt gedurig naar die volmaakte Bruiloft des Lams, om van mezelf, van dat ellendig God- ontrend, zelfbedoelend eigen verlost te mogen worden. O, de Heere make u 'verloren zondaar', rechtvaardig verloren. O, dat God ook in uw ziel worde verheerlijkt. Ontvangt te samen ook met de ds en de vrienden mijn hartelijke groeten. Uw liefh. vriendin,

Wed. J. B. -v. S.

Brief 4

Zeist, 29 september 1948

Geachte vriendin met uw man en vaders,

Hedenavond mocht ik uw briefje in goede orde ontvangen. We waren verblijd weer iets van ulieden te horen. Daar ik gehoord had, dat het bij u bediening van het Heilig Avondmaal was geweest, keek ik al uit naar een briefje van u.

De Heere is voor mij ook wonderlijk goed. Deze week is 't gedurig in mijn hart: 'En Hij zal hun ongerechtigheden dragen'. O, toen zonk mijn ziel zo laag weg, want dat was ook de ongerechtigheid van mijn ellendig hoogmoedig en eigenlievend bestaan; ook de ongerechtigheid van mijn eigengerechtigheid. O, dat zijn Zijne en mijne

⁸ Waarschijnlijk ds. Joh. van der Poel, aan wie ze een hartelijke band had

vijanden. O, dat wordt me gedurig een kruis, dat eigen zelf, dat ongedode vlees. Verleden mocht ik nog zo dierbaar vertroost worden, dat ik daar eens eenmaal van verlost zal worden; allereerst uit Ps. 68, 2. Nu is mijn blijdschap nog niet volkomen, maar dan zal ze onbepaald zijn. En dan die soevereine oorsprong, Ps. 139: 9. O, wat een vrije soevereine genade Gods! 'Want Sion is van God begeerd'. O eeuwig, eeuwig wonder! Ik zonk eronder weg. O, en daarom met Zijn woning hoog vereerd. Alles vloeiende uit een soeverein God. O, en dan die dierbare Oorzaak, dat God nu rustte waar de Ark der ruste stond. O, die zoete Heere Jezus, die Arke des verbonds! En daar rustte mijn ziel ook, daar waar de Vader rustte, dat was in de Arke.

O lieve Cor, houd bij de Heere aan, nooit zal Hij Zijn gevangenen begeven. De Heere geve u genade om het te mogen verliezen. Hij zoekt 't verlorene en brengt het weggedrevene weder, o weer in die zoete gemeenschap des Vaders. O, alleen in en door 't dierbare bloed van dat geslachte Lam. Laatst sprak ds over de staf van Aäron, die gebloeid had. Thuisgekomen las ik dat nog eens na, en toen trof het mij zo, hoe nu een ieder weer zijn eigen staf kreeg, en die staven nooit zullen bloeien; allemaal dode staven. O nee, van mijn staf geen vrucht meer in der eeuwigheid.

O Cor, het is genade om 't uit te roepen: 'Wij geven de geest', wij allen vergaan. Moge de Heere het ons gedurig leren, om geen vrucht te zoeken aan onze dode staf. Maar o, de Heere zij eeuwig geprezen! alleen die meerdere Aäron, uit Hem wordt onze vrucht gevonden; o die dierbare Bloedbruidegom!

J. L. Zondag heeft de Heere u nog weer zulk 'n dierbaar onderwijs heeft gegeven, en dat Hij weer iets van Zijn bereidwilligheid en dierbaarheid heeft believen te tonen.

O, ik kan het zo verstaan, als men denkt dat er nooit meer iets gebeuren zal, en dat de Heere dan weer Zijn lieve Woord opent, en de ziel daar weer z'n onderhoud uit mag krijgen in al de strijd. Maar o, lieve vriendin, dat kon ik ook verstaan, dat ge met alles nog aan uw eigen kant blijft, en het gemis groter wordt dan het bezit. Evenwel geliefde, erken de Heere voor al die goedertierenheden. O, wat zou het groot zijn, als ge eens niets meer overhield dan schuld en recht. De Heere zij uw overste Leidsman, en Hij is de opperste Wijsheid, Die Zijn volk leidt zoals het Hem het meest tot eer kan strekken.

Nu weet ik niet, of ik het u geschreven heb, maar onze geliefde en van de gehele gemeente beminde ouderling H. ter M. is overleden. Verleden week dinsdag onder grote droefheid en grote belangstelling ter aarde besteld. Het is voor onze gemeente een zware slag. De Heere mocht Zelf nog eens ambtsdragers verwekken, die verstand van het zieleleven hebben. Enkele dagen voor hij stierf, had hij behoefte om met zijn gezin te zingen Ps. 118: 10 (oude rijm).

Zoals u weet, ben ik vijf weken ziek geweest; ben in die tijd veel gekweld en aangevallen. Ik miste de Heere, en dacht: 'Zou ik nu zó wegsterven, zo verlaten en bestreden? ' Toen ik de eerste keer (na mijn ziekte) in de kerk was, sprak ds. over Simson; hoe hij na een grote overwinning op een plaats kwam, waar hij tot de Heere zei: 'Zou ik nu hier van dorst sterven? ' O, zo was het ook in mijn hart geweest. Maar hoe er dan staat: 'Toen opende God de holle plaats die in Lechi is, en er kwam water uit, en hij dronk'. O, daar kwam de Heere in mee, en openbaarde Zich als die Goddelijke Bloedfontein. O, de Heere liet mij in Zijn hart zien, hoe Hij gekloofd was om mijn zonden, en Hij enkel liefde was voor een die denkt te sterven van dorst. O, die geopende Fontein tegen de zonde en onreinheid! O, tot rechtvaardigmaking én heiligmaking! O, dat Hij Dezelfde bleef tot in eeuwigheid. En dat, al zag ik Hèm niet, Hij er evenwel was. O, toen die gebondenheid van die Borg. O, dat Zich vrijwillig laten binden om ons vrij te maken. O, Hij zweeg op alle laster en smaad. In alles was Hij Borg, maar ook Voorbeeld om Zijn voetstappen te drukken. O kind, spijsze ging uit

van den Eter en zoetheit van den Sterke. Dat nam toen m'n hele hart weer in. En zo gaat het maar op en neer. O, de Heere betoont ook voor de tijd, van mij af te weten. Nu, geliefde, ik moet afbreken. Ontvangt mijn hartelijke groeten, en wees de Heere bevolen.

Uw liefh. vr. Wed. J. B. - van S.

Brief 5

Amersfoort, 3 april 1961.

Geliefde vriendin met uw man en vader!

Hoe gaat het met ulieden? Zeer hoop ik, dat het u wél moge gaan, en dat ook uw ziel wélvare.

Op heden ben ik in Amersfoort. J. 1. zaterdag ging ik bezwaard, met veel strijd inwendig, hierheen. Ik ben zondag zo versterkt uit Psalm 118, vers 11 (oude rijm); vooral dit regeltje: 'Een hoeksteen die het huis houdt met kracht'. O, lieve vriendin, dat verbrak mijn hart, dat ik nu niet op mezelf stond en mezelf moest staande houden. O Cor, dat ik toch een steentje was van dat huis, en die dierbare opgestane Borg mijn Hoeksteen was, die het huis staande hield; O, een bekwame Hoeksteen!

Verleden week hebben we in Barneveld bediening van het Heilig Avondmaal mogen hebben. Met de voorbereiding kreeg ik, zo'n onderwijs uit Jesaja 43: 'Dit volk heb Ik Mij geformeerd', enz. Daar zag ik, hoe ik altijd zo gezet ben op vrucht voor mezelf. Maar hoe de Heere nu zei: 'Ik heb ze Mij geformeerd, dus geëigend en afgezonderd voor Mijzelf; en hoe nu de Heere in de eerste plaats recht had op vrucht. Later werd ik bepaald bij Elia bij de weduwe te Zarfath. Hij zei: 'Maak mij vooreerst een koek'; dus eerst een voor de profeet en dan voor de vrouw. En dat de Heere nu recht had op ons gehele leven, om nu niet voor onszelf, maar voor de Heere te leven.

O, wat zag ik mezelf toch als een genotzoeker, en geen God-zoeker. Mijn hele leven werd één schuld, en zo mocht ik aan de bediening Zijn lof verkondigen, Zijn dood verkondigen. O, Hij had nooit Zichzelf gezocht of behaagd, maar Zijn doel was de eer Zijns Vaders, de wil Zijns Vaders. O, Hij geen Man, maar een worm, versmaad, bespot, veracht. O, wat werd die Middelaar mij toen dierbaar. Ds. had tot tekst: 'Zie, het Lam Gods dat de zonde der wereld wegneemt'.

Enige weken geleden werd er een preek gelezen van Bruinings, over het lijden van Christus; hoe het opschrift was: 'de Koning der Joden'. Toen haalde die schrijver zo aan, hoe Christus ook in de Jongste dag als Koning zal komen op de wolken met Zijn engelen. O, toen kreeg ik **gemeenschap met de engelen**. O, die zoete vrede en vriendschap met de engelen; we hadden één doel. De engelen zongen wel óver de verlossing, en ik mocht er uit zingen. Maar ons doel was één, n. l. de eer van de Koning. O, ik kon het wonder niet op, dat de engelen niets tegen me hadden. O, ten tijde van koning Hiskia doodde één Engel 185. 000 man. Maar o, die dierbare Borg had het handschrift dat tegen mij was uitgewist; en dat wisten (met eerbied gesproken) de engelen ook. O, ik heb er vier weken op gehoopt en gezocht om ervan te horen preken of te lezen.

En nu gisteren werd het in een preek van ds Fransen aangehaald: precies hetzelfde *over die vrede met de engelen*. 't Was een preek over de opstanding van Christus. En zo gaat het maar op en neer. Verder ben ik veel treurende over de verbreking van Jozef.

Ds M.⁹ moet rust houden. Hij is ziek. Het bevreemdt mij niet. Mocht het tot vernedering leiden, dan zou de ene dienstknecht de andere uitnemender achten dan

⁹ Ds. F. Mallan te Veenendaal

zichzelf.

Ontvangt te samen mijn hartelijke groeten. Uw liefh. vriendin,
Wed. J. B. - van S.

Brief 6

Veenendaal 12 april 1961.

Geliefde vriendin met uw man en vader!

Het is uit innerlijke zielsbetrekking, dat ik u een lettertje wilde schrijven, om te laten weten, hoe ik het j. l. Zondag heb gehad. Eerst ging ik even kijken, of de post nog wat gebracht had, en ziedaar een brief van ul. Ik ben alleen tehuis, en verlang ook wel eens om alleen te zijn. Och, ik heb het hier erg goed, maar voel me soms een vreemdeling op aarde. En op andere tijden heb ik medelijden met mezelf, dat ik gebonden ben. Maar ik moet me gedurig wegschamen voor de Heere vanwege Zijn onderhouding, ook voor de tijd. O, het is me een gedurige behoefte, of de Heere mijn bedillen van Zijn weg toch wil vergeven, en of Hij toch Zelf alles maar beliefde te regelen en te richten. Want ik ben er bang voor om uit de weg te lopen, maar ik verlang soms zo naar huis, naar mijn familie.

Maar j. l. Zondag heeft de Heere het weer dubbel vergoed. Maar ik denk wel eens: we leven misschien maar zo kort meer, en zou dan nog graag, bij mijn dierbare betrekkingen zijn.

Nu is hier j. l. Zondag een preek gelezen, ik meen van ds. Heikoop, over Kol. 1: 18 - 20. Het 1ste punt was: Christus het Hoofd; het 2e: de oogst die wachtende is; 3e punt: verzoende gemeenschap met alle dingen. O, het heeft mijn hele hart ingenomen. Geheel de weg des Heeren, en het werk van een Drie-enig God werd verklaard. O, dat dierbare Hoofd was ook mijn Hoofd geworden, en ik een deeltje van Zijn lichaam. Dat kon ik al niet op. O, zo dierbaar verklaard, hoe Hij ons Hoofd werd, de duivel z'n kop vermorzeld, de Wet vervuld door lijden, sterven en opstaan van Christus. O, lieve vriendin, Hij de Eersteling der opstanding is een zeker Pand onzer zalige opstanding. O, toen heb ik zo verlangd naar die Jongste dag, hoe dan ziel en lichaam weer verenigd zonder zonde, die grote Redder, Rechter en Bloedvriend eeuwig de lof en de eer, de aanbidding en dankzegging zullen toebrengen. O, dat welbehagen des Vaders, en die volheid in Christus! En dat nu mijn arme ziel, die hier als een vreemdeling in Mesech zwerft; uit die volheid een dronkje mocht krijgen; een voorproefje van de eeuwige bruiloft des Lams. O, dat de Vader door Christus vrede gemaakt had, in dat dierbare, Gode-verheerlijkende bloed. O, alles werd weer vernieuwd.

O, die Vaderlijke gemeenschap proefde ik in die zoete gemeenschap en vereniging met mijn lieve Borg, en dan, alle dingen in de hemel en op de aarde. En toen kwam het weer terug over die vrede met de engelen. O, **gemeenschap met de verlore én strijdende Kerk**. O, ik ben het nog niet kwijt. O, dat ik, ja ik daarbij zal zijn. O, houd moed, Godvruchte schaar, houd moed! De langste tijd zijn we op vijandelijk gebied geweest.

O, ik had behoefte om aan iemand die me verstond, en daar kwamen zondagavond twee kinderen Gods bij de weduwe, waar ik na de kerkdienst was. O, ik voelde dat ik het kwijt kon, en heb het hardop uitgeweend. O, ik zei: 'O, ik ben hier een vreemdeling. O, wat een wonder toch. Want enige tijd geleden dacht ik: O, hoe kom ik hier op aarde ooit nog los? Want ik zag mezelf niet anders dan een bloot natuurlijk mens. En nu ondervind ik hetgeen Ambrosius schrijft: 'Als men iets van het bovenste krijgt, dan laat het benedenste vanzelf los'.

En, lieve Cor, 's avonds hebben ze gelezen over Zondag 15, o allerdierbaarst; een preek van ds. K. O, Christus voor de wereldlijke rechter. Hij in het gerichte Gods om

mij te verlossen. Hij in het rechthuis, om voor hel- en vloekwaardigen het wijnhuis te verwerven. O, 't werd alles zo verklaard, hoe het in de ziel toeging, van de eerste beginselen af. O, geheel de weg der zaligheid werd erin verklaard, en hoe die lieve Geest daar plaats voor komt te maken door gedurige ontdekking; en hoe een ziel de Heere mocht leren kennen als een verkiezende Vader en verlossende Zoon; en hoe die Goddelijke Geest het verzegelt, en hoe ze als kind door de Zoon bij de Vader een thuiskomen ontvangen. O, ik mocht zo die zoete rust in Vaders gemeenschap proeven. O, wat valt dan heel de wereld (daarbij vergeleken) in het niet! O, ik kon het maar niet op. Ik was blij, dat ik 's avonds alleen op m'n kamertje was, maar ik ben te arm om de Heere naar waarde te prijzen. O, ik zei: 'Lieve Drieënige God, U komt toe alle lof, aanbidding, eer en dankzegging. O, God was in Christus tevreden met Zijn volk, en de kerk (had) ook vrede met God door Christus.

O Cor, blijf op de akker van Boaz. Hij bestelle aan de maaiers om allengskens enige handvullen te laten vallen. O, Hij is die Soevereine God, Die de Zijnen uit Moab haalt. Op Gods tijd trouwt Boaz Zijn Ruth. O, de Heere vervulle al uw begeerten. 'Hun geeft Hij moed en krachten', en dat voor tijd en eeuwigheid; 'die hopen op Hem wachten'. God is groot en wij begrijpen het niet. O, één straaltje van Zijn liefde, en wij verdwijnen in het niet, en willen dan ook graag verdwijnen, als Hij maar verhoogd wordt.

Doe de hartelijke groeten aan de vrienden, en ook aan ds. v. Pr. ; dat die lieve Geest gedurig zijn Uitlegger moge zijn, van de verborgenheden des Woords. Het gerucht van Jozua liep door het ganse land. Dat ds v. Pr. verwaardigd mag worden, en er nog goddeloze vrouwen verlost en vrij uit mogen gaan.

Vele hartelijke groeten aan u te samen. De Heere zij met u.

Uw liefh. vriendin Wed. J. B. - van S.

Brief 7

Veenendaal, 19 dec. 1961

Geliefde vriendin met uw man en vader!

Hartelijk dank voor uw briefje. Ik had al gedurig willen schrijven. Zeer hoop ik, dat het met uw man wat béteren mag, en de Heere u in deze beproeving moge ondersteunen. O ja, Hij is een Toevlucht te allen tijde, en stelt nooit teleur. Hij kan harde harten verbreken en bij gesloten deuren binnenkomen. Dat mocht ik onlangs nog weer ondervinden.

Na die dag bij G. heb ik weer, net als de 'verloren zoon', thuis mogen komen. Eerst heb ik een moeilijke tijd gehad. O, onverenigdheid maakt het kruis zo zwaar. Veel strijd, en ik miste de Heere. En dan die innerlijke verdorvenheden. O, toen ik bij G. was, dacht ik: 'Och bij G. is het veel echter als bij mij'. En op zaterdagavond werd het zo erg, dat ik niet meer durfde te praten; en zo ellendig ben ik toen naar Veenendaal gegaan.

Maar o, wie had kunnen denken, dat ik zondags zo vol van de liefde Gods zou zijn, dat ik toen (ook) maar weinig kon praten. 's Morgens preekte de ds (M.) over de gemeente van Sardis, *dat er weinigen waren die hun klederen niet bevlekt hadden*. Het werd dierbaar verklaard; dat als de Heere een mens opzoekt, ze gaan rouwklagen over de zonde, en krijgen ze rouwklederen aan; en als de Heere de weg tot zaligheid ontsluit, dan krijgen ze een gewaad des lofs voor hun benauwde geest; en als ze vrijgemaakt worden, krijgen ze de klederen des heils aan, en in de hemel de (lange) witte klederen. 't Was alles aangenaam, maar ik miste de Heere.

's Avonds sprak ds over Zondag 46. Veertien dagen geleden had onze leraar er ook over gepreekt, en zat ik er met een koud hart onder. O, 'k heb er zo'n les in gehad. Ik

dacht tevoren: O, nu hoor ik weer wat ik beleefd heb, en heb er zo koud onder gezeten. O, ik kreeg later te zien die Vaderlijke wijsheid in die Vaderlijke leiding, dat we zo geneigd zijn om van de weldaden onze God te maken. Maar 's avonds hier in Veenendaal mocht ik beleven: 'Die God is onze zaligheid'. O, toen die kinderlijke vreze verklaard werd, raakte dat zo mijn hart en werd ik schuldenaar voor de Heere. O, hoe beantwoord ik toch dat kindschap. Vader was wel Vader gebleven en betoonde dat in Zijn voorzienigheden en onderhouding in- en uitwendig, maar ik had me niet als kind gedragen. O Cor, die innerlijke smart over de zonde. O, ik kreeg weer een hartelijk leedwezen, niet omdat ik God vertoornd had, *maar omdat ik mijn lieve Vader beledigd had* in het afkeuren mijnerzijds, van de weg.

O Cor, maar nu werd ik een schandvlek voor de Heere. O, wat een liefdesmart. O, hoe betaamde het als kind, die Vader te eren en te laten regeren, besturen en te laten zorgen. O, wat een belediging van een kind tegenover zijn Vader, om te zeggen: 'Dit wil ik zó, en dat wil ik zó'. O, ik heb geen woorden om mijn wangedrag uit te drukken. O, dat innerlijk bederf. O, dat toeverzicht miste ik ook. O, dat zondig vooruitlopen.

En o, eeuwig wonder! toen kwam de Heere met Zijn liefde in mijn hart. O, ds. heeft zo innig verklaard, hoe God onze Vader wordt. O, en daar opende die lieve Geest de deur van 't schathuis, en werd ik in de dadelijke gemeenschap des Vaders toegelaten. O, ik! zo'n snode rebel en opstandeling! O, ik kon het niet op. Die Vaderlijke verkiezing in de eeuwigheid. O, waarom op mij gezien? O, vrije gunst alleen, om dat eeuwig welbehagen! O, die Vaderlijke liefde in de opzoeking; Vaderlijke leiding in de tijd, Vaderlijke wijsheid in die leiding, en ik zei in mezelf: 'Vaderlijke barmhartigheid', want mij is barmhartigheid geschied. De Vader heeft, evenals bij de 'verloren zoon', de zonde afgekust, zonder verwijt. Door de liefde ben ik niet een nietig mens, maar geheel een 'niet' voor God geworden; O, 'n nietig mens is nog wat, maar ik mocht op Zijn verschijnen, gans verdwijnen.

's Avonds op 't gezelschap kon ik vanwege de volheid er weinig van zeggen. Wel zei ik: 'O, die meerdere Eljakim is nog sleuteldrager van het schathuis'. Hij heeft door Zijn lieve Geest de deur van het Schathuis weer opengedaan. O ja, door Hem hebben wij beiden den toegang door énen Geest, tot den Vader.

Ook heb ik er enige weken in mogen delen. Enige tijd daarna kreeg ik op een keer een pijl in m'n hart: Als het echt was, kon men er wel meer van zeggen! O, daar heeft de Heere mij toch zo lief op geantwoord en getroost uit de geschiedenis van Manoach. Toen die mensen dat geitebokje offerden, ging de vlam van Gods gunst mét de Engel naar boven. Dan staat er: 'En Manoach en zijn huisvrouw zagen toe'.

O, ik zei in mezelf: 'Die mensen hebben helemaal niets'. O, ik kon hen verstaan: Het is alleen maar te bewonderen. En toen het 2e antwoord uit Zondag 46, *om van Zijn almachtigheid alle nooddrift des lichaams en der ziel te verwachten*. O, ik heb hier toen gezegd tegen het volk: 'Het is een schande, dat er nog een kind van God zijn hand ophoudt voor de god van Ekron'. O, waar is de beleving van: 'Ik geloof in God, de Almachtige'?

O, ik zou allen wel toe willen roepen: 'Gaat met uw noden naar Hem, Die almachtig en alwetend is. Tot op de huidige dag ondervind ik de waarheid van het woord: 'Eer zij roepen, zal Ik antwoorden'. O Efraïm, wat hebt ge meer met de afgoden te doen, die je het gebed ontnemen? Laat ze varen! O, 't smart me aan 't hart, dat mijn lieve Koning zo beledigd wordt.

Gel. samen, ik moet afbreken. De Heere zij met ul. Ontvangt mijn liefdegroeten, uw liefh. vriendin, Wed. J. B. -van S.

Brief 8

Lunteren, 16 april 1964

Geliefde vriendin met uw man en vader!

Hoe gaat het met ul.? Zeer hoop ik, dat het nog wel mag gaan, en dat ook uw ziel moge wélvaren.

Door des Heeren grote goedertierenheden mogen wij te samen ook nogal wel zijn. Onlangs heb ik veel last van de galstenen gehad, maar 't mocht weer wat beteren. De Heere is onuitsprekelijk goed.

In mijn laatste brief schreef ik over die innerlijke overval en Daniël 7. Nu, dat is nog niet geheel weg. Nu ben ik zondag over in V. geweest bij de Wed. G. O, geliefden samen, ik zou zeggen: *Helpt mij de Heere prijzen*. Ik kan verstaan wat David zegt: 'Komt, maakt God met mij groot.' En Psalm 103, dat de psalmdichter de engelen oproept om hem te helpen de Heere te prijzen.

Verleden week waren we dan in V. bij een paar kinderen Gods, met nog een paar mensen. Er was ook nog een oude pelgrim van 91 jaar. De Heere was in het midden, o met zulk een gemeenschap over en weer, hebben we over de wegen des Heeren mogen spreken. We konden haast niet van elkander scheiden. En O, wat een groot wonder, toen we zondagmorgen in de kerk kwamen, sprak ds M. uit Job 19 vers 25 - 27. O, lees het eens aandachtig na. 1ste punt: de grond van Jobs verwachting; 2e punt: het Voorwerp van Jobs verwachting. 3e punt: het einde van Jobs verwachting.

O, ds preekte woordelijk wat er 's avonds tevoren besproken was. Hij tekende de strijd van Job in- en uitwendig; en toen de noodzakelijke en geheiligde wetenschap: 'Want ik weet, mijn Verlosser leeft'. O, die opgestane Middelaar werd als de grond van Jobs verwachting in zijn hart verklaard. O, hij begon zo bij de eerste beginselen van het nieuwe leven. Toen die dierbare ontsluiting aan 's Heeren kant. O, ik ben te arm om die liefde te verklaren, die in mijn ziel afdaalde. O, in de dadelijkheid kreeg ik gemeenschap met de Heere, en zei in mezelf: 'Job is mijn broer'. O, ik kon het niet op. Die zalige Verwachting. O, het einde van die verwachting zal zijn: eeuwig een verzoend God in Christus te aanschouwen. O, ik ben weer zo bevestigd in die betrekking op des Heeren komst in de Jongste dag. O, mijn ziel hijgt ernaar om uit dit mijn vlees, - maar dan zonder zonde, met een geheiligd lichaam - mijn dierbare Bloedvriend te ontmoeten, en geen vreemde. O, ik kan geen woorden vinden om de Heere te prijzen. O, en dat voor mij! O, waarom? Ik kan er niet bij. O, *door U, door U, om 't eeuwig welbehagen*.

's Avonds was er gezelschap, maar ik had behoefte om zonder woorden God te bewonderen. O, als er gepraat werd, hinderde het mij; althans praten zonder inleving. Nadat we gezongen hadden Ps. 68: 10 werd mij gevraagd, om er iets van mee te delen. Ik kon slechts een enkel woord stamelen. De liefde is niet te verklaren. O, ik verstond een zeker oudvader, en mocht het ook zeggen:

*'Mijn geluk dat telt geen uren,
Mijn geluk dat kent geen tijd,
Mijn geluk zal eeuwig duren'.*

O, 't was als toen Jezus de schare spijzigde, en zei: 'Opdat Ik ze niet nuchteren van Mij late gaan, want ze komen van verre'. O, ik heb gegeten en gedronken de liefde van Christus, die alle verstand te boven gaat.

O, ik zei: 'O, mensen, dat toch die heilige en volmaakte, reine God op mij heeft willen neerzien! O, 'k was blij al 69 jaren achter mij te hebben, maar ik ben niet levensmoe. Ik kan ook nog wachten op 's Heeren tijd. O, de Heere heeft mij iets van mijn erfenis laten zien. Die grote Testamentmaker heeft het met Zijn bloed verzegeld.

O lieve Cor, houd moed aan 's Heeren zijde. De Heere Wiens goedheid eeuwig is, Die zal 't gemis, ook voor u wel klaren (oude rijm van Gyzen). O, u weet hoe ik tevoren

inwendig door de vijand overvallen was geworden. En nu lees ik datzelfde in Ps. 35, vers 7 (berijmd), deze regels: 'Zij kwamen schielijk op mij af, eer iets mij zulks te kennen gaf'. O, ik kon het niet op, dat ik dat ook nog in Gods lieve Woord mocht vinden. O, ik zie altijd zo tegen de ds. op. Maar o, nu die gemeenschap van beide kanten. En ds. wist tevoren toch geheel niets van mijn toestand. O, dat de Heere nog eens arbeiders mocht uitstoten en met Zijn lieve Geest ook in het hart van Gods knechten mocht komen werken, opdat ze al de Raad Gods mochten leren kennen, om die ook uit te kunnen dragen. O, wat komt de Heere mijn smart gedurig te verzoeten. Zondagavond gezongen Ps. 103. De Heere vervulde dat ook in en aan uw ziel. Ook gezongen Ps. 56: 5: 'Ik roem in God, ik prijs 't onfeilbaar Woord. Ik heb het zelf uit Zijn mond gehoord', en tenslotte gezongen Ps. 17 (laatste vers): 'Maar blij vooruitzicht dat mij streelt! ' O, ik kon het hier al niet op, wat zal het dan eens zijn als de Heere komt. Wat zal ik dan blij zijn om eeuwig van mezelf verlost, nooit meer mezelf te bedoelen. Och, de Heere breide nog Zijn Koninkrijk uit op de ganse wereld, en ook onder ons en de onzen!

Nu geliefde, moet ik afbreken; ontvangt te samen met de vr. vele hartelijke groeten, uw liefh. vriendin,
Wed. J. B. - van S.

Brief 9

Lunteren, 10 juli 1965

Geliefde vriendin met uw man en vader!

Gisteren mocht ik tot mijn blijdschap uw briefje ontvangen, h. dank ervoor! Wat heeft de Heere toch gesproken in het leven van die beide mensen. De Heere mocht het eens heiligen aan beider hart! Wilt u ze mijn hartelijke groeten doen?

Nu, ik had al wel eerder eens aan u en ook hun geschreven, maar ik heb op heden veel last van mijn ogen. De dokter zegt: Er zit te veel druk op uw ogen. Maar o, de Heere is zo goed, zo onuitsprekelijk goed. Het is nu 6 uur in de morgen. Ik kan nu niet langer wachten met schrijven. We hebben logees, en dan is er overdag zo weinig gelegenheid.

Nu kreeg ik van uit D. een uitnodiging om zondag 4 juli over te komen. Ik was bij mijn jongste broer in Dr. Nu zou ds. M. op 4 juli de bediening houden. Nu was ik al enige tijd zo nameloos leeg en gevoelde mij zo verlaten en in de strijd, en evenwel kreeg ik betrekking om de dood des Heeren te mogen verkondigen.

Ik was in Bodegraven en uiterlijk had de Heere al voor reisgeld gezorgd. Toen werd er in Bodegraven in huis gelezen uit dat boekje van ds. B.¹⁰, getiteld 'Het eeuwige Woord', die meditatie over 'Golgotha'. O, dat trof me zo, hoe die dierbare Borg Zich vrijwillig gegeven had, en in verlating aan het kruis uitriep: 'Mijn God, Mijn God! 't Was toen niet: 'Vader, waarom verlaat Gij Mij? ' Daar werd ik erbij bepaald, hoe Jezus in het sterven riep: 'Vader, in Uw handen beveel ik Mijn geest'. O, toen was het 'Vader', om die verloren gemeenschap te verwerven; en opdat onze arme, geplaagde ziel in de verlating ondersteund zou worden. O, mijn ziel verbrak eronder, en toen werd er gelezen: "'k Zal Zijn lof, zelfs in den nacht, zingen", enz.

O ja, het ga en gaat om Zijn lof, of het nu licht dan wel donker is. Lees Ps. 42 eens (onberijmd): 'Des nachts (dus als het donker is) zal Zijn lied bij mij zijn'. Dat is 'het gebed', want de dichter zegt verder: 'Ik zal tot God, mijn Steenrots, spreken, en zeggen: Waarom vergeet of verlaat Gij mij? O, dat zuchten onder verlating (in standelijk opzicht). Want Hij is toch mijn Rotssteen of Steenrots. O, dat zuchten was

¹⁰ Ds. Bakker

ook een vrucht van het kruis. Want wij kunnen niet meer zuchten of bidden vanwege onze diepe val. Wel kunnen we vloeken en tegenspreken. We zijn wederhorig geworden. En zo kwam ik in D. na een voorspoedige reis.

O, lieve vriendin, ik mocht onderweg nog zuchten, of de Heere mij opmerkzaamheid mocht geven, en nog licht in m'n ogen om te zien. Toen hebben we al zo'n aangename zaterdagavond mogen hebben. Er kwamen nog een paar mensen die ik al van jongsaf aan gekend heb.

Ds M. preekte des zondagsmorgens over Ruth op de akker van Boaz, en 's avonds over de dorsvloer en de poort. We mochten in de genade Gods bij elkander zijn. O, dan valt alles van de mens weg, en zal alles ook van onszelf begraven worden. De Heere gaf over en weer veel opening, om Zijn werken te vertellen.

O, we hebben dan geen kunstmiddelen nodig, maar door die indachtig-makende Geest, waar we om bidden mogen, brengt de Heere het verledene weer in onze gedachten terug.

Nu geliefden, ik verlang zeer om u volgende week bij Mevr. K. te mogen ontmoeten. Ik verlang ook naar onze vriendin A, maar ik laat tijd en wijze aan de Heere over. O lieve vriendin, houd aan, grijp moed. Nooit zal Hij Zijn gevangenen begeven.

Deze week werd er bij ons na het eten gelezen, hoe die mannen op Jozua's bevel 12 stenen uit de Jordaan mee moesten nemen ter gedachtenis aan hun doortocht en de wonderen Gods. En dan staat er: 'Ze brachten ze in het nachtleger'. O, daar heb ik zo'n lering uit gehad. Twaalf stenen, dus niet één steen voor 12 mannen, maar voor ieder geslacht persoonlijk één steen. O, genade is zo persoonlijk. En dan dat wonder: Waarom mij, en niet een ander? O, hoe we nu de wonderen Gods moesten gedenken, ook als het in de ziel nacht is. Dus Psalm 42 kwam op z'n plek. O, ze konden nooit ontkennen dat ze door de Jordaan gegaan waren. Want de stenen uit de Jordaan hadden ze bij zich, d. w. z. de bewijzen ervoor hadden ze bij zich. Het waren stenen ter gedachtenis.

O, eeuwig dierbaar Gods-getuigenis! O, in de nacht laat de Heere evenwel de bewijzen van Zijn gunst nog zien, en doet Hij de vastigheid van Zijn verbond en de weldaden daaruit vloeiende, ondervinden. En zo mochten we weer als een niet eindigen in de God des verbonds. Want Die is alleen de Oorsprong van dat verbond. O, Mefibóseth had ook niet te roemen op zijn afkomst, maar wel op dat oude Verbond, dat van eeuwigheid was, en van geen wankelen weet. Want het is een bloedverbond.

Nu geliefden samen, ik moet eindigen. Ontvangt te samen mijn zielsgroeten, ook voor de vrienden.

Uw liefh. vriendin, Wed. J. B. - van S.

Brief 10

Lunteren, 21 nov. 1966.

Geliefde vriendin met uw man!

Uw briefje aangaande de bediening van het Heilig Avondmaal mocht ik tot mijn blijdschap ontvangen. 'k Had geen gelegenheid om eerder terug te schrijven. 'k Ben ook verblijd dat de Heere het zo wonderlijk in en aan u gemaakt heeft.

Naar het lichaam mag ik nogal wel zijn. De laatste tijd heb ik nog wel gedurig pijn in de hals. O, de Heere is voor mij zo onuitsprekelijk goed geweest.

Met de Dankdag ben ik in Ederveen geweest. De Heere bestuurde het, dat ik 's middags met vrienden mee kon rijden. 's Avonds konden die mensen niet blijven. O geliefden samen, ds. sprak over Psalm 50, 23. Thema was: 'n Gode welbehaaglijke Dankdag. 1ste Punt: het richtsnoer voor de Dankdag; 2e punt: de stof tot de Dankdag;

3e punt: het Voorwerp van de Dankdag; 4e punt: de bate van de Dankdag.

's Middags mocht ik al met zegen luisteren, en werd nu zo bij bepaald, hoe mijn lieve moeders vermaningen het middel geweest waren tot mijn stilstand op de weg des verderfs. Eerst moet ik nog meedelen, dat ik weer geheel vastgelopen was. 'k Was uitgebeden en uitgepraat, en och, mijn einde zou wel vreselijk zijn, en dan zouden alle vrienden zich in mij vergist hebben. O, 'k werd van alle kant, geweldig aangerand, en fel geprangd. Och, ik boog nog wel m'n knieën, maar kon niet anders zeggen dan: 'Alles is aan mijn kant verzondigd', en moest bidden: 'Gun leven aan mijn ziel'. Soms had ik er geheel geen gevoel van. En ten laatste was het dit nog, dat in mij riep: 'Wat zult Gij dan doen met Uw grote Naam?' O, ik hield niets over dan zonde en schuld. O, al was het enkel (maar) de zonde van ongeloof en vertwijfeling en luisteren naar de vijand. Maar ik kon het ook niet meer onderscheiden. O, ik mocht zeggen: 'Heere, het zou rechtvaardig zijn, als ik buiten moest blijven'. En zo ging ik, al zuchtende ook voor mijn lichaam, naar de kerk.

En o, wie had dat nu kunnen denken? O, de Heere bracht mij in gedachten, hoe en waar de Heere mij gevonden en opgezocht had. O, nu verstond ik opnieuw de psalmdichter (Ps. 25): 'Denk aan 't Vaderlijk meêdogen'. Dus God was zijn Vader. Maar hoe hij nog moest zuchten: 'Gedenk niet de zonden mijner jonkheid'. O, dat zei hij niet, toen hij achter de schapen liep, maar nadat hij met een Drie-enig God verzoend was. O, ik voelde opnieuw een diepe smart over de zonde van mijn jeugd, en daar tegenover dat de Heere mij te sterk was geworden, en nu mijn gehele leven door Zijn werk bewaarde. O, ik heb het uitgeweend, temeer daar ik naar huis moest; en de avonddienst niet kon bijwonen, daar ik (anders) 's avonds niet meer thuis kon komen. En daar uit de kerk vroeg de vrouw van de ouderling, of ik met hen meeding tot de avonddienst. Ik zei: Ik kan vanavond niet meer thuiskomen. 'O, zei die vrouw, dan brengen wij u wel met de auto thuis.'

O lieve vriendin, toen heb ik nog harder geweend. O, dat ik 's avonds ook nog ter kerk mocht gaan. O, zei ik, 'ik behoef er heel geen bate van te hebben, als ik maar mag horen, hoe dat grote Voorwerp verhoogd wordt. 's Avonds begon ds. A.¹¹ bij het begin van Psalm 50, en zo die Psalm door. O, het heeft me getroffen. O, lees het eens na. 'Onze God zal komen en zal niet zwijgen, maar roepen'. O, dus een komende God, en een sprekende God. Hij zou roepen tot de hemel en de aarde: 'Verzamelt Mij mijn gunstgenoten', enz.

O, daar kreeg ik zo'n betrekking op, op **die komende God in de Jongste dag**; en ik werd in de dadelijkheid bij die gunstgenoten gezet. O, ik zag hoe er in het werkverbond geen offer nodig was geweest, want daar waren geen zonde en schuld. Maar in het genadeverbond moest er een offer wezen; en O, hoe nu de Vader mij dat offer in Zijn Zoon heeft geschonken. Hij had geen var uit mijn kooi nodig. Dus was er niets van mij bij. O, alleen die dierbare Middelaar was het Gode welbehaaglijke Offer. En hoe de Vader Zijn hand op dat Offer had gelegd als genoeggedaan en genoegzaam, en hoe ook ik mijn hand op dat Offer had mogen leggen. En die zouden geroepen en verzameld worden. En dan staat er: 'Ik God, ben uw God'. Er staat niet: 'Ik zal uw God zijn', of: 'Ik ben het geweest'; nee, er staat: 'Ik God, ben uw God'. Dus verleden, heden en toekomst. Hij, de Eerste, en met de laatste Dezelfde! O, dit was in de dadelijkheid inleving in mijn ziel. O, ik kreeg gemeenschap met de Kerk beneden en met de Kerk die Boven is, en o, ik werd gezet aan de zijde Gods. O, daar is alle vleselijke medelijden, ook met onze bloedbetrekkingen, geheel verdwenen, hoor! O, hier mogen we er nog voor zuchten.

¹¹ Ds. D. L. Aangeenbrug

O, dat dierbare Woord en een Drie-enig God was mijn eten en mijn drinken. Mijn lichaam was ik vergeten. O, ik mocht een Drie-enig God ontmoeten. De Vader had mij Zijn Zoon geschonken, en de Zoon had mij vrijgemaakt door Zijn dierbaar bloed, en die lieve Geest getuigde en verzegelde het kindschap. Toen moesten we zingen Ps. 66: 6: 'Door 's Hoogsten arm 't geweld onttogen', enz. Dat was nu weer gebeurd. O, Hij schenkt mij hulp, Hij redt mij keer op keer. O, ik kon het niet op, dat ik 'n plekje in de kerk had. O, dat dierbare, zoete, hart-innemende en alles-overwinnende Woord des Heeren. Ik kon er 's avonds, toen we huiswaarts reden, niet over praten. Ik kon niet anders dan iedere keer maar zeggen: 'O, o, 't is toch een eeuwig onbegrepen wonder! O, ik had meer gekregen dan ik gevraagd had. Want o, mijn bate van de Dankdag bestond voor mij, dat het Goddelijke Voorwerp maar verhoogd werd. O, de verheerlijking van Zijn werk, dat is mijn leven. O, als dat gemist wordt, is de dood in de pot.

O, wat is de Heere toch aanbiddelijk, ook in de leiding met Zijn Kerk op aarde. O, de ds. werd zo bediend, en waarschuwde zo tegen al de verzekeringen van de tijd. Ds. zei zo: De Heere zegt het toch Zelf. 'Roep Mij aan in den dag der benauwdheid', enz. En O, wat krijgt men dan sterkte en steun om alle nooddrift des lichaams en der ziel van de Heere te verwachten.

Toen is de weg gebaand dat ik 's Zondags daarop in V. mocht zijn. Noch ds. A. noch ds M. had ik in tijden gesproken, dus wisten zij niets van mijn zielslegering, en beiden beliefde de Heere te gebruiken voor mijn arme geslingerde en gekwelde ziel.

Zondagsmorgens liet ds M. eerst zingen, Ps. 130, 2: 'Zo Gij in het recht wilt treden', enz. En o, dat trof me zo. Want ik had tevoren weer schuldenaar voor de Heere mogen worden, eer ik in E. kwam. En nu had de Heere in de stand van mijn leven al mijn zonde en schuld weer weggenomen op grond van dat verzoenende offer uit Ps. 50. Dus Ps. 130 was er de bevestiging voor mij weer op. 'Maar bij U is vergeving, opdat Gij gevreesd wordt'. Dat is de vrucht ervan.

Ds M. liet voorlezen Micha 7. O, lees het zelf eens na. O, ik mocht ook zeggen: 'Verblijd u niet over mij, o mijn vijandin', want de Heere had mij weer opgericht. O, ik mocht het zo beamen, als er staat: 'Ik zal des Heeren gramschap dragen, want ik heb tegen Hem gezondigd'. O, alles paste op mijn ziel. En toen de tekst, Micha 7: vers 18 - 20. O, ik heb niets (anders) gedaan dan de Heere aanbidden en bewonderen. O, ik moest ook zeggen: 'Wie is een God gelijk Gij, Die de ongerechtigheid vergeeft', enz.

Ds Fr. zegt ervan in een preek: 'God staat bij de zondaar stil, maar gaat haar overtredingen voorbij'. O ja, gel. vriendin, de Heere heeft bij mij ook stilgestaan, en heeft me opnieuw schuldenaar gemaakt, en ging om Zijns bloeds wil de overtredingen voorbij. Van wie? 'Van het overblijfsel Zijner erfenis'. O geliefde, ik werd opnieuw bij dat 'overblijfsel' gezet. O, ik heb het tevoren wel eens verzucht: 'Och, Heere, mag ik nog eens weer verdwijnen, en behoef ik niet meer mee te tellen? En toen ik het niet meer waardig was, heeft de Heere er mij weer bij gesteld.

En dan staat er: 'Hij zal zich onzer weer ontfemen'. En dat was ook weer gebeurd. 'En onze ongerechtigheden dempen'. O, het was alles zielsbanket! Ja, 't is het mensdom meerder waard dan 't fijnste goud op aarde'. En ook voor de tijd heeft de Heere kennelijk Zijn hand ten goede doen ontmoeten.

O, geliefde, het was ook veel mijn verzuchting, of de Heere nog eens een knecht apart mocht nemen, om nog eens nadere kennis van Zijn gezegende Persoon en werk te geven. En nu is hij nog wel geen knecht, maar er is hier in de omgeving, die opgeleid wordt voor leraar, en diens ziel is verleden week op een nacht gered. Hij heeft een Borg gekregen voor zijn schuld. We hadden hem al wel gedurig ontmoet, en we zijn er nu ook geweest, met veel overeenstemming in het werk Gods. O, wat groot dat hij

dit eerst mocht leren, eer hij uitgestoten wordt.

Onlangs ben ik 's avonds op een zondag bij ds M. geweest, en ook bij ds. A. te E. Beiden heb ik met veel opening en vereniging mogen ontmoeten. De Heere was het 'Middelpunt'. O geliefde, wat zorgt de Heere Zelf voor zoogvrouwen. Hem alleen de eer! O, wat toont de Heere ook van ons oogmerk, bedoeling en smart af te weten. O, dan worden er ook zieletoestanden verklaard en zieleraadselen opgelost.

Nu geliefde vriendin, de Heere zij met u, en ook met uw man. O Gel., de Heere mocht u nog eens begiftigen met die droefheid naar God, die werkt een onberouwelijke bekering tot zaligheid.

Ontvangt verder mijn hartelijke groeten, ook voor de vrienden,

Uw liefh. vriendin, Wed. J. B. - van S.

Brief 11

Lunteren, 20 juni 1967

Geliefde vriendin met uw man!

Het is wel wat lang geleden, sinds we iets van elkaar hoorden. Zoals u weet, ben ik drie weken in Kr. geweest, heb ook nog 'n vriendin waar ik logeerde, opgepast, daar ze ziek werd, terwijl ik bij haar was.

'k Ben ook nog een zondagje over bij ds. T. in K.¹² geweest; 'k heb er met onderlinge liefde en veel vereniging mogen zijn. Toen ik weer thuis kwam, ben ik al gauw ziek geworden, en inwendig veel bestreden, van allerlei aard; te veel om op te noemen. *Maar de Heere is weer aan de spits getreden dergenen, die mij hulpe biën.*

Door des Heeren besturing kreeg ik een boek in m'n handen, dat ik al jaren in huis had, maar ook in geen jaren gelezen had. Ik dacht vroeger: Dat is voor de bevestigde kerk, en ik verstond er toen nog weinig van. En nu kreeg ik zo'n lust om dat boekje toch maar eens te lezen. Het opschrift luidde: 'De gouden keten der zaligheid', van Gregorius Mees, over Romeinen 8: vers 28. O, het is een dierbaar werkje. Daar las ik in de 2e preek woordelijk, hetgeen ik ruim 30 jaren geleden doorleefd, en met dezelfde woorden had uitgedrukt, n. l. over de val des mensen. Als een ziel daarvan iets beleeft, dan roept ze uit: 'Wee mijner, de kroon is van mijn hoofd gevallen', en hoe dat de kroon van het beeld Gods was. En ik weet nog, dat ik dat toen ook gezegd heb, en dat ik toen dacht, dat ik nooit meer zou lachen. Ik was toen nog jong, woonde in mijn geboorteplaats Dr. , en lag ziek te bed. O, ik weet nog dat ik toen in mijn hart kreeg: 'En de krijgsknechten, een kroon van doornen gevlochten hebbende, zetten die op Zijn hoofd'. Ik zei het gisteren nog tegen m'n zuster, en die wist het ook nog, dat ik dat gezegd had. En nu, na zoveel jaren, nu mij zoveel betwist was, las ik hetzelfde in deze oudvader. O, dat gaf toch zo'n versterking, ook om te blijven in hetgeen mij geleerd was; om dan liever alle schepselen te laten varen dan tegen 's Heeren Woord in te leren of te leven.

Ook las ik tot mijn niet geringe troost, dat toen de tabernakel gereed was gemaakt, er dan staat: 'En Mozes zegende ze'. O, ik weet nog, dat ik daar enkele jaren geleden zo bij stilgezet was, hoe Mozes de wet vertegenwoordigde en hij als 't ware zijn goedkeuring gaf over de tabernakel en 't offerwerk. En datzelfde las ik nu precies zo in dit boek van Gr. Mees. En toen werd ik j. l. zondag teruggeleid, dat toen Christus aan mijn ziel werd weggeschonken, de Wet gezwezen had als voldaan zijnde, en genoeg nam in het werk van die dierbare Borg en Middelaar; ook de duivel was de mond gestopt, en mijn eigen consciëntie was bevredigd door het bloed des kruises. Er was er maar Een Die sprak, en dat was de Rechter. Dat kunt u lezen in Jesaja 43: 25. O, die

¹² Ds. Toes in Krimpen a/d IJssel

Goddelijke vrijpraak! En, o lieve vriendin, dat werd nu onder dit lezen in 'Mees' weer bevestigd in mijn ziel. O, aan Hem, die Drieënige God, alleen de eer en lof! Er is niets van ons bij. Hij is de Eerste in de eeuwigheid, de Eerste in de tijd, en de Laatste in de eeuwigheid, als er geen tijd meer zijn zal.

O geliefde, houd moed aan 's Heeren zijde! Wat Hij begint, houdt Hij in stand door het snoer van Zijn Goddelijk voornemen en liefde, Zijn eer, recht en deugden.

Daarna heb ik een andere preek gelezen uit datzelfde boek, over Daniël 7. O, ik heb de Heere maar bewonderd. Hetgeen ik tevoren doorleefde, las ik net zo in deze oudvader. U weet nog wel, hoe ik enkele jaren geleden zo bestreden werd, dat ik nog wel steigerhout kon wezen; lasten dragen voor anderen, en later verwerpelijk bevonden; en hoe de Heere onder het lezen van Daniël 7 die strik beliefte te verbreken. U weet nog wel, over die 4 dieren die uit de zee opkwamen, en hoe de laatste schrikkelijke woorden sprak. O, dat werd toen voor mij verklaard als de ganse hellemacht; maar hoe nu de Oude van dagen Zich zette, en de heerlijkheid en de eer en het Koninkrijk gaf aan Eén, des mensen Zoon gelijk. O, hoe ik toen bepaald werd, hoe ik van de Vader aan de Zoon gegeven was, om mij vrij te maken.

En nu staat er zo, dat Zijn Koninkrijk niet verdorven zal worden. O, dat er nu niet staat bedorven, want dat was ik, en bleef ik. Maar er staat 'verdorven', dat wil toch zeggen: vernietigd. O, nu lag mijn zaligheid voor eeuwig vast in het werk van de Middelaar, en in Zijn Persoon. Om dus die Kerk te verlossen, moest Hij de Zoon des mensen worden. En dat las ik nu ook in dat dierbare werkje van ds. Mees. Daar las ik, hoe Christus in het Oude Verbond nog geen Zoon des mensen was, maar in het Nieuwe Verbond pas geworden is, in Zijn menswording op aarde.

Dus, lieve vriendin, u kunt wel denken, dat ik stom van verwondering was, en de Heere mocht aanbidden, dat ik nu juist in deze tijd dat boekje mocht lezen, en de Heere 't Overjarig koren' kwam te zegenen.

Nu, lieve vriendin met uw man, geeft de Heere de eer, Zijn lof is betamelijk.

Ontvangt mijn hartelijke groeten,

Uw liefh. vr. , Wed. J. B. -v. S.

Brief 12

Lunteren, 3 juni 1970

Geliefde vriendin met uw man!

Hierbij zend ik u enkele aantekeningen aangaande de leiding des Heeren, met mij gehouden van af de afgelopen winter. Zoals u weet, leed ik al jaren aan galsteenaanvallen. De dokter sprak meermalen van opereren, maar geliefde, ook dat heb ik jaren tegengestaan. Maar nu werd het de laatste maanden zo erg met de aanvallen, dat operatie noodzakelijk begon te worden. Nu had ik in de maand februari voor mijn ziel in vele verlatingen niet alleen, maar ook in hevige strijd inwendig verkeerd. Door des Heeren aanbiddelijke voorzienigheid ben ik in zulk een zielsgestalte onder het gehoor van ds. A. in Ederveen gekomen. Ds wist van mij op heden niets, en preekte zo geheel mijn zielestrijd uit; en haalde aan van Thomas, hoe hij niet kon geloven, en hoe de Heere Jezus hem riep om zijn hand te leggen in Jezus' zijde. Toen zei Thomas: 'Mijn Heere en mijn God! ' En dat beliefte de Heere te gebruiken om mijn gedrukte en geslingerde ziel in de ruimte te zetten. Dit was statelijk jaren geleden gebeurd, zoals u weet. Maar nu kwam Gods lieve Geest het opnieuw te bevestigen. O gel., de hemel ging open, en ook mijn hart ging open, en daar mocht ik mijn dierbare Borg en Middelaar ontmoeten in de staat van Zijn verhoging en vernedering. O, uit Zijn zijde kwam bloed en water. Daar ontmoette ik bloed tot verzoening, en water ter reiniging, en in de lidtekenen Zijn overwinning over

zonde, dood en hel. Dit was in Zijn verhoging. O gel., in en door die doorstoken zijde ontstaat opnieuw de gemeenschap tussen mijn ziel en een Drie-enig God. O, daar vloeide zoveel genade, liefde, vrede en veiligheid uit. O, dit is nu die Schuilplaats des Allerhoogsten. O, in die Schuilplaats zijn we veilig voor het rechtvaardig oordeel en ook veilig voor de vijand. Want hier keerde het oordeel weer tot gerechtigheid, ook in de stand van het leven, en werd ook de schuld van het ongeloof totaal in opgelost. O zoete vrede, zoete vrijheid! Deze schuilplaats was in de eeuwigheid door die Allerhoogste God uitgedacht in de Zoon Zijner liefde. Daarom is het de Schuilplaats des Allerhoogsten.

Nu, veertien dagen daarna, kreeg ik zulk een ernstige galaanval, dat de dokter opereren noodzakelijk achtte. Ik geloofde dat ook mijn lichaam door bloed gekocht was, en ik geroepen was de weg der middelen te gebruiken; dat ik anders roekeloos handelde. Ook werd ik erbij bepaald, hoe Jezus Zijn discipelen beval in het schip te gaan en over te steken naar de andere zijde. En 't was niet anders dan alsof de Heere mij beval om naar het ziekenhuis te gaan; en of de andere zijde voor mij sterven zou betekenen, of weer thuiskomen, bleef voor mij verborgen. Maar door de liefde behoefde ik dat ook niet te weten. O, ik mocht onvoorwaardelijk volgen.

Nu leest men dat er hevige stormen kwamen. Nu, die zijn ook gekomen. Niet aangaande het ziekenhuis of mijn zieleleven. Maar 'k heb zulke helse kwellingen en aanvallen gehad aangaande God en Zijn dierbaar Woord, waar ik liever over zwijgen wil. Wie het beleefd heeft, weet ervan. Toen riep ik uit de nood tot de Heere, en zei: 'O Heere, houd mij toch vast!' En toen werd ik bepaald bij Ps. 37, 5 (onberijmd). Daar mocht ik ook deze weg van zware strijd op Hem wentelen, en ik mocht opnieuw geloven dat Hij het maken zou, hoe het dan ook zijn zou. Dit heeft mijn ziel zodanig versterkt, dat ik weer onvoorwaardelijk de Heere mocht laten regeren. En zo ben ik na enkele weken van rust (want ik had verhoging van temperatuur) in het ziekenhuis opgenomen. De Heere heeft alles bevestigd, hetgeen Hij heeft gesproken.

Ook had de Heere gesproken: 'Werp al uw bekommernissen op Hem, want Hij zorgt voor u!' O, dat woordje 'want', dat kreeg zoveel betekenis voor mij. O, Hij nam alle bekommernissen weg. Ik mocht heilig onbezorgd naar het ziekenhuis gaan, en heb er 19 dagen met vrede in het hart mogen zijn.

Toen ik nog thuis was, dacht ik: 'Als ik nu maar niet naast iemand kom te liggen, die zo goddeloos is dat ik er niet tegen praten kan. En daar het alle dag koud weer was en ik niet naar buiten kon, werd ik op een ochtend wakker en alweer zagen we geen zon, en werd ik zo opstandig, omdat de zon niet scheen. In de dadelijkheid werd ik erbij bepaald, hoe goddeloos ik inwendig was, en vol eigen bedoeling. Want ik had nog niet eens eraan gedacht, dat er voor het arme vee ook geen gras groeide. O, toen moest ik met schaamte smeken: 'Och, Heere, wilt Uzelf maar een plaatsje in het ziekenhuis voor mij uitkiezen? Want ik ben precies zo als een ander. Ik kan boven niemand uitkomen. En o gel., toen heeft de Heere mij midden tussen de wereld gelegd, en gaf mij nog vrijmoedigheid, om als 'n zondares aan zondaren die dierbare dienst van mijn dierbare Koning aan te prijzen. Ik heb van niemand last gehad. Er waren er die er stil van werden, alleen al omdat ik naast ze lag. Want later hoorde ik, dat toen ik er nog niet was, zij erg goed met de overigen mee kon doen, met zotte praat en daden.

Nu, na een week zou ik geopereerd worden. Ik mocht zo met dezelfde vrede 's morgens naar de operatiekamer gaan; en 't was steeds in mijn hart: 'Hij zal het maken! Ik dacht, als ik er nu onder sterf, dan maakt Hij het ook. O, gel., de Heere zij eeuwig lof en aanbidding. Want jaren tevoren be kroop me de angst, als ik aan een ziekenhuis of opereren dacht, en nu maakte de Heere het zo, dat ik met vrede naar de operatiekamer mocht gaan. O, er lag niets tussen de Heere en mijn ziel. Alles was

weer opgelost in die doorstoken zijde van mijn dierbare Bloedbruidegom en Middelaar.

Toen ik 's middags met bezoektijd weer bij kennis kwam, kwam er een vriendin. O, dat deed me zo goed. Ik zei: '*s Heeren goedheid kent geen palen*. Even later kwam er een andere vriendin, en ik zei: 'O, de Heere heeft alles waar gemaakt, hetgeen Hij heeft gesproken.' 's Avonds kwam mijn familie, en u kunt wel begrijpen, dat ik meer te bewonderen dan te praten had, omdat we elkander weer mochten ontmoeten. Ik had behoefte om het gedurig voor de Heere uit te wenen.

Nu, tot elks verbazing, zelfs van de doktoren, gaf de Heere een zeer voorspoedige genezing. Ja geliefden, het was steeds in mijn hart, met Ps. 111: 'Hij maakte, Hij Die heerlijk is, Zijn wonderen een gedachtenis'; en enkele dagen na de operatie; ook uit Ps. 111: 'Hij heeft de kracht Zijns werks getoond!' aan 't volk waarbij Hij gunstig woont.

O, ik zei gedurig: 'Ik heb geen woorden meer om de Heere naar waarde te erkennen en te prijzen, en kreeg zo die dankende Hogepriester nodig om mijn stamelende erkentenissen te heiligen en te reinigen voor het aangezicht Zijns Vaders in de hemel. O, de Heere alleen de eer, Die mij de vrijmoedigheid gaf om aan m'n mede-zondaren de armoede en leegte van de dienst der wereld voor te houden, en de vrede en gelukzaligheid van des Heeren dienst, die mij nog nooit heeft verdrotten.

Zo beliefte het de Heere, dat ik elf dagen na de operatie alweer goed en wel thuis mocht komen. Ik was nog wel zwak. Maar het is nu vier weken, dat ik thuis ben, en de Heere beliefte mijn krachten te vermenigvuldigen. Ook mag ik menigvuldige spijs gebruiken, die ik wegens voorgaand dieet nooit kon gebruiken. O gel., ik mocht wel eens mijn spijs en drank met tranen van ootmoed vermengen. Mijn lieve Borg moest klagen: 'Een edikteug is zelfs een gunstbewijs, wanneer de dorst mijn lippen saám deed kleven'. O, gel. vriendin en man, Hij rechtvaardig voor de onrechtvaardigen! Hij edik, en ik nog zoveel verkwikkingen. Och, woorden schieten ook hier tekort.

Zo zijn we dan bijna vijf weken thuis; en zijn ook inwendig weer als een arme ledige zondares overgeschoten in de woestijn van mijn eigen onvruchtbaarheid. Maar j.l. zaterdag (heb ik) veel sterkte gehad uit Jesaja 43: 'Hij zal in de woestijn water geven en rivieren in de wildernis', enz. O, lees het zelf eens aandachtig na! Dus zullen ze in de woestijn niet omkomen.

Zo heb ik dan aan ul. verzoek voldaan. De Heere alleen de ere! Zijn Naam moet eeuwig geprezen worden. Ontvangt mijn zielsgroeten, uw liefh. vriendin,
Wed. A. Bardelmeijer.

Wed. A. Bardelmeijer is gestorven in de zomer 1982.

11. Uit het leven van Willempje Witpaard-De Vries

Overgenomen uit *Oude Paden*

Willempje de Vries werd geboren op 22 augustus 1899. Ze was een dochter van ds. Joh. de Vries, predikant van de Oud Gereformeerde Gemeente te Grafhorst. Ds. De Vries diende Grafhorst meer dan 37 jaar, van 1884, tot 1922. Haar leven lang heeft ze met hoogachting en respect over haar vader gesproken. In één van haar brieven schrijft ze: "Dan denk ik soms aan mijn vader die zo nu en dan hier in dit Mésech de volgende lofzang zong, en nu tot in eeuwigheid: *"Die hoop moet al ons leed verzachten"*, enz. "

Willempje de Vries trouwde met Harm Witpaard, een stille en ernstige man uit Nieuwleusen, een dorp iets ten zuiden van Staphorst. Daar was Witpaard geboren op 23 februari 1902. In de "klumpieskarke" te Kampen bevestigde ds. Joh. Vreugdenhil hun huwelijk met de tekst uit Lukas 8:50: "Vrees niet, geloof alleenlijk". Op de dag van hun huwelijk zei iemand: "Och, nu trouwen daar toch twee bekeerde mensen". Willempje was toen al 34 jaar. Harm was twee jaar jonger. Ze gingen wonen aan de Bovenheigraaf 12 te Oldebroek, in een bosrijke omgeving, omgeven door vele weilanden. Aan de Bovenheigraaf hielden ze hoofdzakelijk kippen en koeien.

Na hun huwelijk sloot het echtpaar Witpaard-De Vries zich, aan bij de Gereformeerde Gemeente te Kampen. Dat was vanuit Oldebroek anderhalf uur fietsen heen, en anderhalf uur fietsen terug. Later kerkten ze bij de Gereformeerde Gemeente te Nunspeet, dat was een half uur korter fietsen. Daar kwam bij dat mevrouw Witpaard met geestelijke banden verbonden was aan ds. J. Fraanje, de consulent van Nunspeet, die daar nogal eens voorging.

Vrij kort na de scheuring in 1953 koos het echtpaar de zijde van de Gereformeerde Gemeenten in Nederland. Ze kerkten eerst in Nunspeet (een afdeling van Harderwijk), waar ze zondags bijeenkwamen in een bakhuis om daar preek te lezen. Later heeft Harm Witpaard nog vele jaren met stichting de gemeente in Elspeet gediend als diaken.

Het echtpaar kreeg twee kinderen, een zoontje Johannes, en een dochtertje Annie. Johannes heeft echter maar vier dagen geleefd. Harm Witpaard had reeds voor de geboorte van het jongetje werkzaamheden met hem. Onder meer over de naam die het kind moest krijgen. De naam Johannes kwam niet in de familie voor, maar Witpaard wist goed hoe het kind moest heten: *Johannes is zijn naam* (naar Lukas 1:63).

Moeder Witpaard wist echter dat het kindje niet zou blijven leven. Bij de geboorte had ze indringend aan de Heere gevraagd of ze in elk geval de oogjes van het kindje mocht zien.

Dochter Annie van 't Hul-Witpaard: "Op de vierde dag deed het jongetje zijn oogjes open, keek strak en lang naar zijn moeder, en overleed diezelfde dag. Dat was op 16 november 1934."

Het jongetje werd begraven op de oude begraafplaats aan de Mheneweg te Oldebroek. Op zijn grafsteen staat vermeld: Job 14:2a: *Hij komt voort als een bloem, en wordt afgesneden.*

Willempje Witpaard werd bewaard voor opstand. Veel was ze bezig met de woorden uit Psalm 2: Durft gij bestaan te twisten met Mijn kracht? Zal nietig stof Mij 't hoog gezag ontwingen?

Op de boerderij 'Zeldenrust' kwamen Gods kinderen wel bijeen, om te spreken over de gangen van Gods Kerk, en als men ruimer gesteld was, vooral over de Koning van de

Kerk. Willempje Witpaard was dan druk met koffieschenken. Ze waren in die jaren niet zo goed bedeed, maar het laatste kopje koffie was zelfs voor het bezoek. Vaak vond ze na afloop van het gezelschap hier of daar wat geld onder een schoteltje.

Als Willempje echter zelf eens ging spreken over de leidingen des Heeren, en over wat de Heere in haar leven gedaan had, dan werd de koffie meestal koud. Haar spreken liet bij velen onuitwisbare indrukken na. De woonkamer van boerderij 'Zeldenrust' was dan vervuld met de reuk van Christus' tegenwoordigheid.

Ds. J. Roos, predikant van de Gereformeerde Gemeenten in Nederland, heeft haar goed gekend. In zijn serie "Uit de pastorie" (deel 3) schrijft hij twee verhalen over haar. Hij schrijft over haar: "Zij begon dan te vertellen hoe Christus alles voor haar geworden was, nadat ze geleerd had dat ze een verloren zondares in zichzelf was en de eeuwige dood had verdiend. Als ze over Christus sprak, Wie Hij voor haar was, konden we bespeuren dat de schatkamer van haar hart vol was van Zijn liefde".

Sommigen vonden haar wel wat scherp in haar oordeel. Als ze zaken niet kon overnemen, kon ze zomaar tegen de ander zeggen: "Schrijf het maar in het zand". Ze bedoelde: Dan kan de wind het weer uitwissen. Ook zei ze wel eens: "Ik geloof dat de meubeltjes er allemaal wel zijn, maar ze staan allemaal nog wat door elkaar".

Tegen ds. Roos zei ze dan later: "Men zegt dat ik scherp ben, en dat klopt. Maar men kan niet zeggen dat ik vals ben. "

Ds. Roos beschrijft hoe bezoeken aan mevrouw Witpaard voor hemzelf tot zegen waren: "Toen behaagde het de Heere om dit als middel in Zijn hand te gebruiken om de goederen aan onze eigen hongerige ziel uit te delen. De bezoeken op deze boerderij te Oldebroek zijn onvergetelijk voor mij. "

Mevrouw Witpaard stond bekend als een godvrezende en geoefende christin die een nauwgezet leven leidde, en open van karakter was. Ze heeft nooit vrijmoedigheid gehad om de koeien te laten inenten. Ook wilde ze niet in een ziekenfondsverzekering of AOW aannemen, want ze zei: "De Heere is mijn steun en toeverlaat, en dus heb ik geen steun van de overheid nodig".

Harm Witpaard was "een goeiige man", iemand van weinig woorden. Slechts weinigen wisten een langdurig geestelijk gesprek aan hem te ontlokken.

Dochter Annie: "Als kinderen wisten we wel dat hij vermaak had in de dienst des Heeren, maar hij zei daar nooit veel over. We wisten ook wel dat hij als diaken veel vermaak had in de dingen van Gods Koninkrijk, maar ook over zijn ambtelijke leven heeft hij ons nooit veel verteld. Ik geloof dat de Heere daar wijze bedoelingen mee had. We mochten niet groot met hem weglopen, want de Heere Zijn eer niet aan enig mens."

Willempje Witpaard schreef brieven aan vele vrienden. Uit een brief van haar aan klompe-kerk oefenaar C. den Hertog (grondlegger van uitgeverij Hertog), het volgende: "Vriend, uitwendige heb ik tegenwoordig veel tegen, en alles loopt, menselijkerwijs gesproken, tegen belofte in. Maar ik mag niet ontkennen daar de Heere menigmaal toont dat Hij mijn pad leidt. En mij menigmaal laat zien de rust achter dood en graf. O, mijn vriend, ik heb laatst aangename tijden doorleeft dat doet mij in de verdrukking roemen. De Heere betoont dat Hij nu dat Bestendig Wezen is. O, mijn vriend, Die zal ons niet alleen leiden tot aan, maar ook tot over de dood.

Ik kreeg voor enige weken toch zo te zien die vrijwillige liefde van Christus, daar de Heere Jezus zo zegt: *Indien gij Mij zoekt, zo laat dezen heengaan.* O, dat vrij uitgaan van dat volk, dat in zichzelf toch niet anders dan de dood verdiend heeft, en dat de dierbare Borg nu voor dat volk Zichzelf overgaf. Ik kreeg toch zo te zien dat ze een

gift waren van de Vader, aan de Zoon, en dat nu dat volk het loon was op Zijn bloedig Offer, en dat ze nu een gekocht volk waren door dat bloed des Lams. (...)

Anders kom ik bijna nergens, en lees maar veel in Van Lis en in Gray. O, die kunnen me naast Gods Woord nog het beste voldoen. (...) En Gray zegt: Wat kun je hebben als je Hem mist, en wat kun je missen als je Hem hebt. O, die boeken die lees ik zo graag, en onderzoek ook dag en nacht. Ze zeggen weleens: "Willempje wil professor worden", maar dat is niet zo".

Op het einde van hun leven moesten ze beiden ondervinden dat de aardse tabernakel afgebroken wordt.

Mevrouw Witpaard kreeg verschillende beroertes achter elkaar. Na een val in haar woonkamer moest ze in het ziekenhuis worden opgenomen. Wat ze vroeger wel eens had gezegd, moest ze nu ondervinden: "Ik had nooit gedacht dat het met een mens nog zo laag zou kunnen aflopen".

Willempje Witpaard-De Vries overleed op 12 januari 1986, op de leeftijd van 87 jaar.

Willempje Witpaard-De Vries

Harm Witpaard kreeg op hoge ouderdom tuberculose, en werd vijf maanden lang in het Groningse Haren verpleegd. Enkele jaren later werd hij opgenomen in het Sofia Ziekenhuis in Zwolle. Op 30 april 1986, om zeven uur in de morgen, schreef Witpaard vanuit het ziekenhuis een lange brief aan een goede vriend uit Uddel. Die brief begon zo: "In geen vijftig jaar een pen in handen gehad, altijd mijn vrouw laten doen, er zullen wel fouten in zitten". Het viel hem niet mee een brief te schrijven: "Mijn handen gaan van ouderdom beven. Toch hoop ik dat het lukt. 't Is wel mogelijk dat het avond wordt".

Witpaard vertelde in die brief dat hij ingeleefd had hoe hij Adam voor God was

geworden, hoe het beeld Gods verloren was, maar ook: "Nu word dat Beeld bij ervaring weer hersteld". Even verderop staat in de brief:

"Nu kom ik tot mijn doel. 'k Ben ongeveer 18 of 19 jaar geweest dat de Heere mij te sterk geworden is". Na een paar onleesbare zinnen: "Maar de Heere kwam mij voor als de Alfa en de Omega, de eerste en de laatste, Die alles geschapen heeft, en voedt, en onderhoudt, enz. Nu ben ik wel met het een en ander onderhouden. ...

Ook de kleinkinderen echtpaar Witpaard-De Vries kijken met respect terug naar hun grootouders. Aan grootvader Witpaard hadden ze ook goede herinneringen. Hij stond wel in de schaduw van zijn vrouw. Hij durfde, als oma er was, niet zo veel te zeggen. Ik kan me nog het begin van zijn dagelijks gebed herinneren. Hij begon dan met: *Volzalig en Drie-enige Verbondgod*. Om nooit meer te vergeten. Witpaard las veel in "Al de werken van Love". "Het boek is niet helemaal complete meer. Het is werkelijk stuk gelezen. Met vermaak las hij daarin. Ook hield hij veel van de "Bijbellezingen" van Da Costa.

Toen grootvader steeds meer last kreeg van zijn longen, bracht iemand een cassette recorder, met preken van ds. W. C. Lamain. "Oma en opa hadden daar zoveel vermaak in, dat ze soms wel drie preekjes op één dag hoorden".

Een van de kleinkinderen zegt: "Voordat opa en oma naar bed gingen, gingen ze samen op de knieën. De keukenstoel werd dan andersom gezet. Daar gingen ze dan voor zitten. Opa ging dan hardop voor".

Harm Witpaard en Willempje Witpaard-De Vries zijn beiden begraven op de oude begraafplaats aan de Mheneweg te Oldebroek. Daar ligt ook hun zoontje Johannes, dat maar vier dagen had geleefd. Daar rust hun stof. Hun ziel is reeds in het Vaderhuis met de vele woningen, waar de Heere woont, en waar al Zijn kinderen eenmaal worden verwacht. Daar zal treuring en zuchting ophouden. *Er blijft dan een rust over voor het volk van God.*

12. Johanna Wilhelmina Bos echtgenoot van Kobus van den Bovenkamp; en

Teuntje Anna Maria (Toos) Arends, tweede huwelijk

Gedeelte uit: Oude Paden, 17^e jaargang, dec. 2012

Jacobus Johannes (Kobus) den Bovenkamp (1905 - 18-8-2003) was een zoon van Cornelis van den Bovenkamp en Grietje Klumpenaar. Zijn wieg stond in Veenendaal, de plaats waar hij heel zijn leven lang woonde. Vader Kees werkte in de Scheepjeswolfabriek. Zoon Kobus werkte achtereenvolgens, als wever, kousenbreier en spinner. Later werd hij op Neveda-wolfabriek chef in spinnerij.

Zijn moeder was een godvrezende vrouw. Het gezin kerkte bij ds. H. Visser en J. A. Riekel in de Christelijk Gereformeerde Kerk aan de Zandstraat in Veenendaal, later aan Beatrixstraat. 'Het afgescheiden kerkje,' zoals Kobus het noemde.

Met Drikus Geurtsen, die ook in zijn ongeluk over de wereld ging, kwam Van den Bovenkamp bij Bart Homoet op bezoek. 'Zo kun je niet zalig worden,' zei Homoet. Jullie lopen wel te klagen, maar ik lees in de Bijbel: *Indien gij met uw mond zult belijden den Heere Jezus, en met uw hart geloven, dat God Hem uit de doden opgewekt heeft, zo zult gij zalig worden.* (Rom. 10:9) Hun tranen konden geen beweegoffer zijn.

Homoet, die elke woensdagavond in zijn woning gezelschap hield, gaf hun veel onderwijs. 'Ik wil dat je een zelfstandig christen wordt,' zei Homoet. En dat wérd Van den Bovenkamp; hij had een eigen mening en nam geen blad voor de mond.

In de periode kort nadat Van den Bovenkamp was stilgezet, liep hij nogal eens over de begraafplaats. 'Ik zal je eens een fiets geven, dan kun je erop uit. En je moet niet steeds over de begraafplaats lopen,' zei zijn moeder.

Kobus was 24 jaar toen hij mocht weten een Borg voor zijn ziel te hebben ontvangen. De vriendschap met Bart Homoet werd daardoor versterkt.

Kobus werd ook bevriend met Jan van Amerongen ouderling van de Christelijke Gereformeerde kerk te Ede. Jan was de vader van **Janna Klok-Van Amerongen**, een schoonzus van ds. Klok van de Oud Gereformeerde Gemeenten. Kobus zei van hem: 'Met die man heb ik de tweede reis meegemaakt'.

Sommigen onder Gods volk deelden vroeger elkaar in 2 categorieën: *bekommerde christenen en bevestigden*. De laatsten waren degenen die de vergeving van zonden in volle bewustheid hadden ontvangen en daarmee de zekerheid van hun kindschap. De tweede reis zag op de 2^e categorie. Hoewel de overgang van de ene zielservaring naar de andere bij ieder weer apart ging, hield men meestal vast aan een schema, in eigen taalgebruik.

Jan van Amerongen zijn vrouw **Hendrikje van Amerongen-Geurtsen**, kende ook het genadeleven. Toen ze op haar sterfbed lag, zei een dochter tegen haar: "Moeder, u hebt altijd gezegd dat er bloed aan de deurposten moet zijn om te sterven. Hendrikje antwoordde: 'Och kind, doe de bedsteedeurtjes maar dicht.'"

Na korte tijd gingen die bedsteedeuren weer open. Hendrikje werd kort voordat ze stierf in de volkomen vrijheid gezet met Galaten 5:1. "Staat dan in de vrijheid, met welke ons Christus vrijgemaakt heeft, en wordt niet wederom met het juk der dienstbaarheid bevangen."

Kobus was ook bevriend met de **grootmoeder** van Janna Klok-Van Amerongen. Zij

kende het geestelijk leven, maar was een bekommerde vrouw. Op haar sterfbed werd ze in de ruimte gezet. Ze zei:

*Ontsluit, ontsluit voor mijne schreden
De poorten der gerechtigheid;
Door deze zal ik binnentreden.
En loven 's HEEREN majesteit.*

Dat waren haar laatste woorden.

Bij dat sterven stonden de twee vrienden Kobus en Bart Homoet. Bart zei: "De Heere heeft vrouw Geurtsen een genoegzame grond gegeven om te sterven. Zou ze blijven leven, dan zou ze tekort hebben". Daar bedoelde Bart mee, dat die vrouw stervensgenade had gekregen en in die ruimte naar Boven was gegaan. Had ze blijven leven dan was ze weer in haar gemis gekomen, omdat de volle afhandeling van de verzoend Vader in Christus met de Heilige Geest als Onderpand en Verzegelaar haar door de Geest niet bevindelijk was geleerd; zoals bijvoorbeeld wel gebeurde met Hendrikje van Amerongen.

In diezelfde tijd als Van den Bovenkamp liep ook een andere jongeman uit zijn kerkelijke gemeente in zijn ongeluk. Dat was C. (Kees) van Doorn (1903-1985). Er ontstond een vriendschap die tot Van Doorns overlijden standhield.

Na de Duitse inval in 1940 werd de Veenendaalse bevolking geëvacueerd vanwege de gevechten die bij de Grebbelinie werden verwacht. Vrouw en kinderen van C. van Doorn voeren in een kolenschuit van Elst naar Oudewater, terwijl Van Doorn zelf met andere mannen het vee moest wegbrengen. In het laatste oorlogsjaar moest Van Doorn zijn boerderijtje ontruimen, omdat de Duitsers erin trokken. Toen hij met zijn gezin door Veenendaal liep - met een koe achter de wagen gebonden - wenkte Van den Bovenkamp dat ze bij hem in zijn huis aan de Julianastraat welkom waren. De koe en het paard konden aan de overkant van de straat worden ondergebracht.

Een zus van mevrouw Van den Bovenkamp was met haar baby, Marleen, uit Utrecht gekomen en zat eveneens bij Kobus in huis. Tijdens de gevechten rond de bevrijding zaten ze met wel twintig man in de kleine kelder; de kinderen onder het trapje. Terwijl ze in de kelder zaten, drong een granaatscherf het schuurtje achter het huis binnen en bleef steken in de fietsband van mevrouw Van Doorn.

Op een zondag ging de omroeper rond met het bericht dat er een noodslachting was: een paard was door een scherf getroffen. Dat voedsel was welkom nu er zoveel monden te voeden waren. Maar mevrouw Van den Bovenkamp zei: 'Nee, Kobus, dat kan niet; het is Gods dag.' Haar zus was het daar niet mee eens, maar het vlees werd niet opgehaald.

De volgende dag ging Van Doorn even naar de boerderij kijken. Hij nam de zus van mevrouw Van den Bovenkamp mee, omdat die Duits kende. De Duitsers waren er juist pinken aan het slachten. Na even praten kregen ze een veel groter stuk vlees mee dan ze 's zondags bij de noodslachting zouden hebben gekregen.

Ds. J. A. Riekkel was Kobus' geestelijke vader. Die predikant was 'nog echt oud-afgescheiden,' zoals Van den Bovenkamp zei. Op tweede feestdagen ging Kobus vaak prof. G. Wisse in Driebergen beluisteren. Die prediking begeerde hij. 'Dat is voluit schriftuurlijk-bevindelijk, op Gods Woord gegrond. Beleving, vanuit de Schrift, met die dierbare Borg, die lieve Jezus centraal en nooit de mens of diens bekering.'

Van den Bovenkamp kwam wel eens bij ds. D. J. van Brummen, Christelijk Gereformeerd predikant in Driebergen. Onder zijn eigen pastor, ds. P. J. de Bruin, kon hij het niet meer vinden, en dat gold voor meerderen.

Kobus werd thuislezer. Als een ambtsdrager hem vroeg lid te worden, wees hij dat af. Later is Kobus wel een keer bij ds. Joh. van der Poel aan het Avondmaal geweest in de Oud Gereformeerde Gemeente in Ede. 'Als je hier komt, ben je geen Bovenkamp, maar Onderkamp,' zei de predikant.

Ds. Van der Poel kwam eens bij Van den Bovenkamp binnen toen die aan het behangen was. 'Wat maak je een bende,' zei de predikant. 'Ik ben al veertig jaar bezig om dat op te ruimen,' antwoordde Kobus. In die geestelijke zaken verstonden ze elkaar.

Eerste huwelijk

Van den Bovenkamp trad op 22 oktober 1931 in het huwelijk. **Johanna Wilhelmina (Mien) Bos** uit Utrecht was zijn eerste echtgenote. Ze was een stille, bedaarde vrouw, die een verborgen omgang met de Heere kende.

Kobus had een godvrezende schoonzus, **Hendrika (Riek) van den Bovenkamp-van Baaren**. 'Zij nam ons mee naar de gezelschappen bij ome Kobus,' vertelt haar zoon C. van den Bovenkamp uit Waarde. 'Er zijn kostelijke dingen gebeurd in dat oude Veenendaal. Ome Kobus kon daar met heimwee over spreken. Zelf had hij de rechtvaardigmaking voor eigen hart en leven leren kennen. Hij heeft eens verteld over een begrafenis die hij bijgewoond had in de buurt van Langbroek, waar tijdens de rouwdienst op een boerderij minstens honderd mensen van het oude volk op de deel aanwezig waren.'

Mien Bos, Kobus z'n eerste vrouw overleed in 1952, na een hersenbloeding. Haar man zei, toen ze uitgedragen werd: 'Daar ligt nu de bruid van Christus.' Op haar grafsteen staat gebeiteld: *'Deze ellendige riep en de Heere hoorde.'*

Tweede huwelijk

Op 12 november 1954, hertrouwde Van den Bovenkamp met **Teuntje Anna Maria (Toos) Arends**. Zij woonde bij het gezin van G. Boonzaaijer in Utrecht (ouderling in de Oud Gereformeerde Gemeente). Vanwege haar zachtmoedigheid en geestelijk leven werd ze 'de parel van de Gereformeerde Gemeente in Utrecht' genoemd. Voor de kerkelijke huwelijksbevestiging gingen ze naar de Gereformeerde Gemeente in Scherpenzeel, waar hun vriend B. Roest de dienst leidde.

Toos was gewend 's zondags naar de kerk te gaan. Haar man ging aanvankelijk met haar mee naar de Gereformeerde Gemeente in Nederland, maar bleef toch weer thuis, en later bleef zijn vrouw bij hem. Van den Bovenkamps voorkeur ging sterk uit naar Engelse en Schotse oudvaders; de Hollanders - met uitzondering van Smytegelt - vond hij 'dreuger.' De geschriften van John Owen, de Erskine's, Gray, Boston, Philpot en Halyburton kende hij door en door.

In de woning van Kobus werden regelmatig gezelschappen gehouden. Onder anderen kwamen daar: Bart Roest en Gerrie de Vries uit Scherpenzeel, Nees Klok, broer van de dominee Klok.

Kobus was een scherp onderscheider van geestelijke ligging, die door kerkelijke standpunten beïnvloed werd. Het resultaat is dan een ongezond Christendom. De voeding van het geestelijk leven is het onvervalst Woord van God.

Hij was niet scherp in de afsnijding. Als iemand de keus van het nieuwe leven had mogen doen, - en Kobus kon dat overnemen - dan gaf hij hem onderwijs naar de geestelijke stand.

Eens vertelde hij dat hij op de fiets z'n rondje deed rond 't Veen -zoals hij Veenendaal

noemde- en bepaald werd uit Judas vers 20. *Bouwt gij uzelf op uw allerheiligst geloof, biddende in den Heilige Geest.* Het geloof op zich wordt niet aangewezen als de grond, maar Jezus Christus, die de geroepenen van de Vader heiligt; in Wie zij geloven, vers 1. *Het bidden in de Heilige Geest*, is de leiding van de Geest volgen in het gebed. Deze gebeden worden altijd verhoord, want ze zijn naar Gods wil. Hij sprak liever niet van de 'duurverworven' Geest, (dat is niet verkeerd) maar van de Geest als de *Liefdegift van de Vader*. De zaligheid komt voort en ligt in de eeuwige liefde van de Vader. Kobus had veel licht in de Hebreeënbrieff. Onder meer in deze tekst: *Maar Deze, één slachtoffer voor de zonden geofferd hebbende, is in eeuwigheid gezeten aan de rechterhand Gods.*

Tante Toos

Hieronder volgen 2 briefkaartjes die Tante Toos schreef aan een familie in Middelburg.

Veenendaal 18 – 8 – 1977.

Waarde familie.

Zo mochten wij dan het geboortekaartje van jullie kindje een redelijke welstand ontvangen. En willen u beide feliciteren, hopende dat zij in gezondheid op mag groeien. En dat deed Hemel u beide de wijsheid en verstand mocht schenken, ook om dit kindje dat u als een gift heb mogen ontvangen, te mogen opvoeden zo het in Zijn Raad bestaan mocht, in de vreze des Heeren. Wij wensen dat de moeder de verloren krachten weer terug mag ontvangen en wees zo samen hartelijk gegroet van de familie Van den Bovenkamp.

Veenendaal 5 – 8 – 1980.

Geachte familie.

Zo hebben wij dan het verblijdende bericht van jullie dochttertje J. mogen ontvangen. En namens mijn man ook, feliciteren wij u beide, hopende dat ze in gezondheid op mag groeien. En zo het in Zijn raad mocht bestaan, dat zij bedeed mocht worden met de vreze des Heeren. Dat zou wel het grootste zijn. Want als ouders zijnde, komt men

daar wel achter: de boom bedorven, de vrucht bedorven. En Gods woord zegt ons: *uit u geen vrucht meer in der eeuwigheid*. De Hemel mocht nog eens in gunst onder ulieder huisdakje willen neerzien. En ondanks onze diepe verloren staat, om die Boom der gerechtigheid te benodigen, Die Zijn vrucht geeft van maand tot maand; zal het wel zijn voor onze arme ziel naar de eeuwigheid. Dat zij onze hartelijke wens.

Met mijn ziekte gaat het nog al. Niemand had gedacht, dat ik nog heden ben, die ik ben. Voor mijn man is het ook wat, want heeft al een vrouw in het graf. Maar de Heere heeft Zich aan ons beiden niet onbetuigd gelaten. En dat is wel het grootste; alles genade.

Ontvang zo te samen met uw kindertjes de hartelijke groeten van de familie van den Bovenkamp.

Toos schrijft over haar ziekte. Er werd borstkanker bij haar geconstateerd. Zij en haar man kregen te geloven dat de klomp vijgen van Hizkia nog niet op was. Hun neef Kees van de Bovenkamp kan hierover nog meer vertellen.

'Ze heeft inderdaad nog meer dan 15 jaar mogen leven. In die tijd heeft de Heere haar teruggebracht in het Vaderhart Gods. Toen die weldaad haar was geschonken, ging Kobus dat de broeders van de Gereformeerde Gemeente in Wageningen in de consistorie-kamer vertellen, na afloop van een dienst die hij daar had bijgewoond.

Toos moest bestraald worden in een ouderwetse bestraalkoepel waar je helemaal inging. Toen ze eruit kwam, vertelde ze dat het zo meegevallen was. 'De Heere was er eerder dan ik, ' zei ze.'

De ziekte kwam later terug. In het Veenendaalse verzorgingshuis *De Engelenburgh*, waar mevrouw Van den Bovenkamp met haar man haar laatste levensjaren doorbracht, had het personeel veel met haar op vanwege haar lieve, vredige karakter.

Toen Van den Bovenkamp vroeg, hoe het er met haar voor stond, zei ze: 'Ik ga naar de eeuwige heerlijkheid. De Heere is me voorgekomen met Psalm 16: *De HEERE is het deel mijner erve, en mijns bekers; onderhoudt mijn lot. De snoeren zijn mij in liefelijke plaatsen gevallen; ja een schone erfenis is mij geworden*. Geef me nu maar een hand en dan ga sterven.' Zo overleed Toos op 18 december 2001 op de leeftijd van 86 jaar.

Op haar rouwbrief wordt vermeld Psalm 17 vers 8:

Maar 't blij vooruitzicht, dat mij streelt,

Ik zal, ontwaakt, Uw lof ontvouwen.

U in gerechtigheid aanschouwen;

Verzadigd met Uw Goddelijk beeld.

Ouderling T. Geurtsen van de Gereformeerde Gemeente in Nederland sprak op haar begrafenis, terwijl zijn mede-ouderling J. van Dijk aan de geopende groeve het woord voerde. De nabegravenis werd geleid door ds. H. Molendijk.

Zijn overige leven heeft Kobus verteld van zijn vrouw Toos, hoe zalig hij van haar afscheid heeft genomen.

Kobus van den Bovenkamp stierf op 18 augustus 2003. Zijn begrafenis op vrijdag 22 augustus werd ook geleid door ouderling T. Geurtsen, terwijl ouderling J. van Dijk bij het graf een toepasselijk woord sprak.

Zijn rouwcirculaire begint met een tekst uit Psalm 16 vers 6: *De snoeren zijn mij in liefelijke plaatsen gevallen; ja een schone erfenis is mij geworden*.

BIJLAGE

Een verhaal van Kobus van den Bovenkamp, 1905-2003

meegedeeld door zijn neef Kees van den Bovenkamp

Jacobus Johannes van den Bovenkamp was een zoon van Cornelis van den Bovenkamp en Grietje Klumpenaar. Zijn wieg stond in Veenendaal, de plaats waar hij heel zijn leven van bijna een eeuw lang woonde. Het ouderlijk huis stond aan de Gortsteeg. Vader Kees werkte in de Scheepjeswolfabriek. Zoon Kobus werkte achtereenvolgens als wever, kousenbreier en wolspinner. Later werd hij op de Neveda-wolfabriek chef in de spinnerij.

Kobus, heette hij, en zo werd hij algemeen genoemd, ook toen hij ouder werd. Zijn moeder was een godvrezende vrouw. Het gezin kerkte bij ds. H. Visser en ds. J.A. Riekel in de Christelijke Gereformeerde Kerk aan de Zandstraat en later aan de Beatrixstraat.

Regen op de droge aarde

Op een woensdagavond in een zomer die zo droog was dat de grond scheuren vertoonde, preekte kandidaat W. Bijleveld in het kerkje aan de Zandstraat. "Ondanks de warmte was het gebouwtje tot de laatste plaats bezet," vertelde Kobus later. "De kandidaat preekte over de nood van alledag; de mensen gingen gebukt onder de droogte. In zijn gebed smeekte hij regen af; vroeg of de Heere uitkomst wilde geven. Toen de dienst afgelopen was, werd er buiten druk over nagepraat. Men was onder de indruk.

Met een paar jongens stonden wij ook na te praten, wel tot tien uur in de avond. Uiteindelijk liepen we op huis aan. Ik woonde op 't Huchie in de Gortsteeg en weer stonden we een poosje te praten.

Opeens zei een van ons: 'Kijk, het weerlicht boven de Amerongse berg.' Bart Slotboom wilde het niet geloven: 'Weerlicht bestaat niet, alleen onweer.' Het werd half elf en het begon steeds meer te lichten. Ook hoorde je het in de verte zacht ruisen, het leek wel geruis van regen dat steeds naderbij kwam. Dat was ook zo, want een kwartier later stortte in Veenendaal het water van de hemel.

Waarom ik dit nog zo precies weet? Die avond heeft diepe indruk op mij gemaakt. Elke keer als het onweert, moet ik eraan terugdenken. De zondag daarop werd in het kleine kerkje de Heere erkend voor Zijn gunstbewijzen."

Van den Bovenkamp vertelde ook over zijn plaatsgenoot Teus van Hal, die door longontsteking ernstig ziek was. "Op een keer bezocht Klaas Bos van het 'Ossenblok' (een verdwenen zijstraatje van de Valleistraat) hem en toen hij wegging, zei hij tegen de vrouw van Teus van Hal: 'De Heer' zal uitkomst geven.' En Teus van Hal werd beter."

Bekering

Rond zijn achttiende jaar werd Kobus van den Bovenkamp stilgezet. 'Toen ik ruim 18 jaar was, ben ik door de Heere krachtdadig stilgezet. Ik liep in mijn ongeluk over de wereld. En dat allemaal door eigen schuld, jong. Ik leerde meer en meer mezelf te verfoeien.

In diezelfde tijd liep ook een andere jongeman uit zijn kerkelijke gemeente in zijn ongeluk. Dat was C. (Kees) van Doorn (1903-1985). Er ontstond een vriendschap die

tot Van Doorns overlijden standhield. 's Zondagsavonds bezochten ze het gezelschap bij Mia Verhal. Daar kwamen ook mensen als de broers Gerrit en Jan Sterkenburg. C. van Doorn was een broer van de christelijke gereformeerde ds. J. van Doorn. (ze werden genoemd: de Van Doorns uit de wei).

Ds. Riekel was Kobus' geestelijke vader. Die predikant was nog echt "oud-afgescheiden," zoals Kobus zei.

Veel onderwijs kreeg Van den Bovenkamp ook van B. Homoet, die elke woensdagavond in zijn woning gezelschap hield. "Ik wil dat je een zelfstandig christen wordt," zei Homoet. En dat wérd Van den Bovenkamp; hij had een eigen mening en nam geen blad voor de mond.

Bart Homoet, een vrijgezelle man, was manufacturier. Klanten in zijn winkel kregen stevast de vraag: "Vreest gij de Heere?" of: "Ben je bekeerd?" Niet iedereen zal van zo'n rechtstreekse vraag gediend geweest zijn.

Van den Bovenkamp had de rechtvaardigmaking voor eigen hart en leven leren kennen. Hij heeft eens verteld over een begrafenis, die hij bijgewoond heeft in de buurt van Langbroek, op een boerderij, waar nog minstens honderd mensen van het oude volk op de deel aanwezig waren."

Van den Bovenkamp trad in 1920 in het huwelijk. Johanna Wilhelmina (Mien) Bos uit Utrecht was zijn eerste vrouw. Ze was een stille en bedaarde geest, die een verborgen omgang met de Heere kende.

Ze overleed in 1952 op 45-jarige leeftijd aan de gevolgen van een acute hersenbloeding. Haar man zei, toen ze uitgedragen werd: "Daar ligt nu de bruid van Christus." Op haar grafsteen staat gebeiteld: 'Deze ellendige riep en de Heere hoorde' Psalm 34: 7.

Oorlogsjaren

Na de Duitse inval in 1940 werd de Veenendaalse bevolking geëvacueerd vanwege de gevechten die bij de Grebbelinie werden verwacht. Vrouw en kinderen van C. van Doorn voeren in een kolenschuit van Elst naar Oudewater, terwijl Van Doorn zelf met andere mannen het vee moest wegbrengen.

In het laatste oorlogsjaar moest Van Doorn zijn boerderijtje ontruimen omdat de Duitsers erin trokken. Toen hij met zijn gezin door Veenendaal liep –met een koe achter de wagen gebonden– wenkte Van den Bovenkamp dat ze bij hem in zijn huis aan de Julianastraat welkom waren. De koe en het paard konden aan de overkant van de straat worden ondergebracht.

Een zus van mevrouw Van den Bovenkamp was met haar baby, Marleen, uit Utrecht gekomen en zat eveneens bij Kobus in huis. Tijdens de gevechten rond de bevrijding zaten ze met wel twintig man in de kleine kelder; de kinderen onder het trapje. Terwijl ze in de kelder zaten, drong een granaatscherf het schuurtje achter het huis binnen en bleef steken in de fietsband van mevrouw Van Doorn.

Op een zondag ging de omroeper rond met het bericht dat er een noodslachting was: een paard was door een scherf getroffen. Dat voedsel was welkom nu er zoveel monden te voeden waren, maar mevrouw Van den Bovenkamp zei: "Nee, Kobus, dat kan niet; het is Gods dag." Haar zus was het daar niet mee eens, maar het vlees werd niet opgehaald.

De volgende dag ging Van den Bovenkamp even naar de boerderij kijken. De Duitsers waren er juist pinken aan het slachten. Na even praten kreeg hij een veel groter stuk vlees mee dan hij 's zondags bij de noodslachting zou hebben gekregen.

Thuislezer

Van den Bovenkamp kwam weleens bij ds. D.J. van Brummen, christelijk gereformeerd predikant in Driebergen. Onder zijn eigen pastor, ds. P.J. de Bruin, kon hij het niet meer vinden, en dat gold voor meer mensen. Van den Bovenkamp maakte zich niet populair door na de dienst steeds in de consistoriekamer te gaan vertellen wat er aan de preek gemankeerd had.

Uiteindelijk ging C. van Doorn met zijn gezin naar de Gereformeerde Gemeente van ds. R. Kok, terwijl Van den Bovenkamp thuislezer werd. Hij vertelde hoe een en ander toegegaan was en vertelde dan stevast dat het hem vergaan was als de blindgeborene, die door de Heere Jezus was genezen verklaard, maar die uit de synagoge was geworpen.

Kobus had een godvrezende schoonzus, Hendrika (Riek) van den Bovenkamp-van Baaren "Zij nam ons mee naar de gezelschappen bij ome Kobus," vertelt haar zoon C. van den Bovenkamp uit Waarde.

Op 12 november 1954 hertrouwde Van den Bovenkamp met Teuntje Anna Maria (Toos) Arends, die bij het gezin van G. Boonzaaijer in Utrecht (ouderling in de Oud Gereformeerde Gemeente) woonde. Voor de kerkelijke huwelijksbevestiging gingen ze naar de Gereformeerde Gemeente in Scherpenzeel, waar hun vriend B. Roest de dienst leidde.

Toos was gewend 's zondags naar de kerk te gaan. Haar man ging aanvankelijk met haar mee naar de Gereformeerde Gemeente in Nederland, maar bleef toch weer thuis, en later bleef zijn vrouw bij hem. Van den Bovenkamps voorkeur ging sterk uit naar Engelse en Schotse oudvaders. De geschriften van een man als John Owen, de Erskines, Gray, Boston, Philpot, Halyburton, kende hij door en door.

Van den Bovenkamp en zijn vrouw leefden bijzonder uit de hand des Heeren.

Op **gezelschappen** vertelde ome Kobus nog wel eens dit:

'In 't Veen (**Veenendaal**) waren er in de jaren twintig van de vorige eeuw zo'n vijfduizend inwoners. Die mensen waren bijna allemaal kerkelijk. Er stonden toen vijf dominees, één in de Gereformeerde Kerk, één in de Gereformeerde Gemeente (ds. Kieviet) en twee in 'Het Grote Pakhuis, zo noemde hij het kerkgebouw aan de Markt en daarmee de Hervormde Kerk, Gereformeerde Bonds Richting en dan ten slotte mijn geestelijke vader, ds. Riekel die in de oud-afgescheiden kerk (CGK) leraar was. Van die vijf dominees waren er vier die den Heere mochten vrezen, dominee Kieviet, dominee Riekel, dominee Berends, de laatste godvrezende predikant in 't Veen bij de Gereformeerden en dominee Mulder in de Hervormde Kerk, een bekommerde man, maar wel een levendgemaakte man. Die andere, ik zal z'n naam niet noemen, was meer een letterknecht. Er waren in totaal in die tijd zo'n kleine vijfduizend minse die naar een kerk gingen. Aan het Avondmaal namen die 5 leraars deel, alsmede zo'n vijftig mensen in totaal over al die kaarken verspreid. Nu, anno 1995 (bijvoorbeeld) wonen er wel vijftig leeraars in 'Veen, staan er tientallen kerkgebouwen, en zijn er van de 50.000 inwoners minstens 5000 Avondmaalgangers, ik denk van nog veel meer. In de jaren twintig was het gehalte zuiver, bijna honderd karaats, jong, maar of ter nauw nog vijf of vier leraars zijn die werkelijk God vrezen, ik weet het niet en of er nog vijftig mensen zijn die den Heere in oprechtheid des harten dienen mogen van die 5000 personen, ik zou er m'n hand niet voor in 't vuur durven steken. We leven in een zeer oppervlakkige tijd.'

Ook over de Gortstraat, waar Kobus is geboren en opgegroeid, sprak hij wel eens. "

Daar was in de jaren twintig geen huissie of er was minstens één persoon die den Heere vreesde. Op zondagavond waren er daar veel gezelschappen. De reuke Christi hing als het ware in die straat. Je hoorde de psalmen weerklinken op die zondagavonden. Daar ging zoetheit en vrede van uit. Minse, minse, waar mag de genade van toen nou gevonden worden?

Ook is het gebeurd dat z'n huis in de Julianastraat, bij een gezelschap in de jaren dertig, werd bewogen van de Heilige Geest. De zalving van Boven was zo kennelijk aanwezig, dat we het niet op konden, jong. God was bijzonder en kennelijk in ons midden. Het ene kooltje stak het andere aan. Er was zo'n diepe, gevoelige verbinding aan den Heere en aan elkander, dit was allemaal van de Volzalige God afdalende, Die afdrukken en indrukken en overdrukken in de harten schonk, zoals ik nooit eerder heb meegemaakt. Die ouwe Van Doorn zei: 'Dat was de Aanwezigheid van de Geest, Die ons in beweging bracht op een zielszaligende wijze.' We hebben toen gezongen: 'Dan zingen zij in God verblijd, aan Hem gewijd, van 's-Heeren wegen. Want groot is 's-Heeren heerlijkheid, Zijn Majesteit, ten top gestegen.' Die Volheid, dat was zo oneindig groot, dat de Allerhoogste ons, nietige schepselen, dat een ogenblik schonk.'

In die tijd woonden er in Veenendaal veel mensen die de Heere vreesden. Er werden op meerdere plaatsen gezelschappen gehouden, vooral op de zondagavonden. Ook Kobus bezocht die gezelschappen. Later werden ze bij hem aan huis ook gehouden. Daar kwamen mensen van heinde en verre. Er werd goed van God gesproken. 't Is wel eens gebeurd dat de Heilige Geest het huis deed bewegen en dat men zo vol was van de goedertierenheid Gods, dat men als het ware 'boven het stof' was.

Kobus merkte later eens op: 'In die jaren (de jaren twintig van de vorige eeuw) waren er in 't Veen nog vier dominees die God hartelijk vreesden: ds. Beerens van de Gereformeerde kerk in Veenendaal: 'dolleantie' genoemd), ds. Van der Snoek in de Hervormde kerk (die kerk noemde Kobus altijd 'het grote pakhuis'), ds. Riekel in de christelijke gereformeerde kerk en ds. Kieviet in de Gereformeerde Gemeente. Er waren ongeveer 400 Avondmaalgangers. Nu, anno de jaren negentig van de vorige eeuw, wonen er in 't Veen wel zo'n 40 dominees, met de emeriti erbij en gaan er minstens 4000 mensen aan de bediening. Maar: of er nog vier dominees zijn, die van God geleerd zijn en nog 400 oprechte Avondmaalgangers, dat valt nog zeer te betwijfelen.' Over de oude Gortsteeg in Veenendaal zei Kobus: 'In mijn jongensjaren was er in die straat niet één huis of er was de vreze des Heeren aanwezig. In sommige huizen wel bij meer dan één. Je hoorde daar op zondagavond de liederen Sions tot wijd in de omtrek. Daar ging soms zoveel zoetheit van uit. Het waren bloeiende tijden wat betreft het oprechts geestelijke leven.'

Vrienden

Van den Bovenkamp wordt omschreven als een kleurrijk figuur, en vooral ook als een man met oefeningen in het genadeleven. Ondanks zijn soms wat crue en kritische manier van zeggen had hij veel vrienden, in allerlei kerken. Het kon zelfs lijden dat hij tegen ds. C. Smits zei toen deze na een dienst in Ederveen naar de consistoriekamer liep: 'Nou, je had vanavond meer vuur dan licht.'

Tot Kobus' vriendenkring behoorden in Veenendaal naast het echtpaar Van Doorn onder anderen ook de oude Geurtsen (vader van T. Geurtsen), Tonie van der Sluis, Kees de Jong (kolenboer), Roodbeen (de vader van Hans Roodbeen) en de ouderlingen T. Geurtsen en J. van Dijk van de Gereformeerde Gemeente in Nederland.

Buiten Veenendaal had Van den Bovenkamp onder meer contact met W. van Amersfoort uit Wageningen (ouderling in de Gereformeerde Gemeente), Blankenstijn uit Doorn, Blenk uit Vlaardingen (de vader van ds. C. Blenk), Louwe de Boer van Urk, P.N. Klok (oud gereformeerd ouderling in Ede en Barneveld), Morren uit Woudenberg, Aart Rietveld, Bart Roest uit Scherpenzeel, Veldhoen uit Oud-Beijerland, Gerrie de Vries uit Woudenberg, in later jaren ook met Lein Lukasse uit Vlissingen, G. van Velzen uit Krabbendijke, wiens begrafenis door wijlen ds. W. Hage hij heeft bijgewoond, met De Leeuw uit Yerseke (ouderling van de Ger. Gem. aldaar en de vader van ds. De Leeuw uit Ridderkerk), met de heer M. J. Goud uit Waarde, mevr. Van Gulp-Witte uit Nieuwdorp, de gebroeders Westerbeke uit Middelburg en anderen, en de predikanten D.L. Aangeenbrug, P. Blok, J. Karens, T. Klok, F. Mallan, H. Molendijk, J. van der Poel, G. Salomons, A. Egas, C. Smits en prof. G. Wisse. Ook ontmoette hij ds. P. Blok, ds. A. Moerkerken en ds. M. Mondria. Met de oud-afgescheiden professoren P. J. M. de Bruim en F. Lengkeek had hij heel veel op.

Van den Bovenkamp kon goed leidinggeven en sprak nogal eens tijdens begrafenissen en gezelschappen. Verlegen was hij niet, en hij had veel kennis. Spreken deed hij dan altijd wel in het Veense dialect, maar daar stoorde men zich niet aan. Hij kon rake uitdrukkingen doen, zoals: "Die man weet wat hij zegt. Dat is veel beter dan te zeggen wat je weet." Aan het eind van een gezelschap werd dikwijls gezongen:

‘Komt luistert toe, gij Godgezinden; gij, die den Heere van harte vreest; Hoort wat mij God deed ondervinden...’

’s Maandagsmorgens kwam Van den Bovenkamp steevast naar het boerderijtje aan de Munnikenweg (op de plaats van de huidige Schadijk) waar een dochter van zijn vriend C. van Doorn woonde.

Enkele episoden uit het leven van Kobus

Toen in 1963 Kobus’ godvrezende moeder, begraven werd, leidde wijlen ds. J. Keuning, de plaatselijke Christelijke gereformeerde predikant van Veenendaal, de begrafenisdienst. Hij sprak over de woorden: “En een Man worstelde met Jakob”. Met name over het hele gebeuren bij Pniël en dat voor allen een Pniëlsure door genade nodig is. Veel sprak ds. Keuning over het leven van Jakob, die als een kreupele voortaan door het leven moest gaan. Op de begraafplaats sprak Kobus, als de oudste zoon, het dankwoord. Hij merkte daarbij o.a. op, nadat hij allereerst de Allerhoogste had bedankt voor de genade Gods die verheerlijkt was in het leven van zijn moeder en nadat hij ook ds. Keuning en anderen had bedankt: ‘We hebben veul (veel) gehoord over Jakob. En dat was op zich heel aardig. Maar nou wil ik greeg (graag) nog iets dieper ingaan op die Man. Daar ging alles van uit. Heel die worsteling, heel dat Zich laten overwinnen, heel dat leven van Jakob, dat driedubbel ondersteboven kwam te liggen, naar zijn zielestoestand, maar ook nog lichamelijk hoor minse! Hij ging kreupel door het leven. En dat alles door toedoen van die Man, die Allerhoogste, dat eeuwig Opperwezen, Wiens liefdeshandelingen met Zijn kaark (kerk) nooit te bevatten noch klain (klein) te krijgen zijn. Wat is dat toch een God van heil. Hij schenkt uit goedheid zonder peil dat Jakobsvolk het eeuwig leven. Hij maakt het wel met Z’n ganse kaark. Hij is de Eerste en de Laatste. D’r komt niks, helemaal niks, van een mins in aanmerking. Ook niet van Jakob hoor...’

Kobus had aan een man, die aan de Kerkewijk te Veenendaal een klein sigarenwinkeltje had, Reede, beloofd dat hij, als hij die man zou overleven, een

dankwoord zou spreken op zijn begrafenis. Deze Reede was blind. Hij wist zijn verkoopprodukten op de tast te vinden. Ook kwam hij wel eens op de gezelschappen, waar hij Kobus ontmoette. Toen hij overleden was, leidde een Veense predikant de begrafenis. Hij liet Reede voor wat hij was. Kobus liep al zuchtend en smekend de kerkhofpaden op en smeekte de Allerhoogste of het Hem behagen mocht er iets van te laten zien waar nu toch deze blinde man aangeland was in de gewesten der eeuwigheid. De Heere gaf Kobus onderwijs en deed hem met kracht in zijn ziel deze woorden horen: 'Zalig zijn zij, die niet gezien, maar nochtans geloofd hebben'. Daar lag Reede in begrepen. Bij het dankwoord sprak Kobus uit de ruimte van zijn hart, tot eer van Reedes Koning en zijn Koning: 'Minse, d'n Allerhoogste heeft naar Reede omgezien. Reede is Boven. Reede is nu niet blind (blind) meer, maar nou ziet hij voor eeuwig zijn Koning en zijn God. Wat is die man nou toch voor eeuwig gelukkig. 't Is hem vergaan als eens Thomas. Niet zien en toch geloven...In die woorden ligt hij verklaard bij God vandaan. 't Was een ongelukkig, ongelovig, onooglijk schepsel, maar hij was gien (geen) vreemdeling van God en Goddelijke zaken. 't Was een stille in den lande, maar uitverkoren bij God. Wat geeft dat alles toch een stof tot juichen en verblijden. Laten we die God maar grootmaken in al Zijn werk. 't Komt van Hem vandaan hoor en 't keert weder tot Hem terug hoor!'

Toen hij nog vaak 's zondags thuis las voor zijn vrouw Toos en zichzelf, las hij ook eens een keertje een preek van wijlen ds. P. Honkoop sr. Tijdens die preek werd het hart van zijn vrouw Toos zo verruimd dat ze bijna opsprong van zielevreugd. Later las hij nog meer preken van die oude ds. Honkoop. 'Die man verklaarde dat het Kind de Vader van de Zoon was, die man preekte zo'n dierbare Jezus, zo'n rijk God, dat het zeldzaam was, minse!' zei hij dan.

Kobus logeerde heel wat keren bij zijn neef Cees in het Zeeuwse Waarde. Die vertelde later: "Soms hadden we dan tot diep in de nacht een gezelschap. Hij zei toen een keer tegen een ambtsdrager: 'Man, man toch, jij moet je hele bekering in de Westerschelde gooien. En kom dan maar om. Want: in de weg van omkomen alleen ligt het behoud. Dan staat die lieve Borg met Zijn armen van eeuwig erbarmen al klaar om je op te vangen. Maar daar vecht ieder mens nou tegen, want een mens wil niet omkomen. Da's het geheim van zalig worden, jong: in de weg van omkomen behouden worden!'"

Ook vertelde men eens aan Kobus dat een man, met wie hij veel op had en die werkelijk krachtdadig was stilgezet in zijn leven, kandidaat stond voor ouderling in een geval van een uitbreiding van de kerkenraad. Die man had in zijn eertijds van alles gedaan wat niet kon. Hij sprak toen de woorden: 'Let maar eens op mijn woorden. Ze kiezen daar in die gemeente liever een mooie dode dan een lelijke levende. En dat gebeurt bijna overal.' Het kwam precies zo uit. Overigens is later die man wel gekozen tot ouderling en mocht hij dat ambt ook aanvaarden.

In Ede leidde Van den Bovenkamp op 28 juli 1984 de begrafenis van **G.J. (Jan) van Holland**, oefenaar in de vrije evangelisatie in het Friese Twijzelerheide. Daar lag een belofte aan ten grondslag. Hij sprak over de woorden uit Spreuken 8: 'Opdat Ik Mijn liefhebbers doe beërven hetgeen bestendig is.' Hij wees zijn hoorders op het grote gewicht van de eeuwigheid en sprak tot de kinderen en de weduwe: 'Nou gaan we Jan van Hollands stoffelijk overschot begraven op een gekocht plekkie grond'.

Van den Bovenkamps tweede vrouw was heel bescheiden. Toen ds. A. Wink bij haar op bezoek was geweest, zei een andere godvrezende vrouw, Mien van Doorn: "Bij jou komt hij wel, bij mij niet." "Mien, als je 't niet meer waardig bent, komt hij, hoor," zei Toos van den Bovenkamp.

Toos bereikte de leeftijd van 86 jaar. Er werd borstkanker bij haar geconstateerd, maar haar man en zij kregen te geloven dat de klomp vijgen van Hizkia nog niet op was. Ze heeft inderdaad nog meer dan 15 jaar mogen leven en in die tijd heeft de Heere haar teruggebracht in het Vaderhart Gods, wat haar standelijke leven betrof. Zij was een open brief van Christus.

De ziekte kwam terug. In het Veenendaalse verzorgingshuis De Engelenburgh, waar ze met haar man haar laatste levensjaren doorbracht, had het personeel veel met haar op vanwege haar lieve, vredige karakter.

Ze overleed op 18 december 2001. Ouderling Teunis Geurtsen sprak op haar begrafenis, terwijl ouderling Van Dijk aan de geopende groeve het woord voerde, met grote opening en lofprijzing van de Heere. De nabegravenis werd geleid door ds. Molendijk.

Dit gebeurde ook bij de begrafenis van Kobus zelf.

Van den Bovenkamp had geen kinderen. Ouderling T. Geurtsen erfde zijn boeken en brieven.

